RAPORT Z BADAŃ IDI
PRZEPROWADZONYCH W RAMACH PROJEKTU
„DUAL.
PONADNARODOWA WSPÓŁPRACA
W KIERUNKU KSZTAŁCENIA W PLACÓWKACH SZKOLENIA
I KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO”

Opracowanie:
dr Wojciech Broszkiewicz
Explicator Research&Consulting
tel. 660 799 470, e-mail: w.broszkiewicz@explicator.pl

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

Wstęp 3
A. Krótka informacja o reformie 4
B. Informacja o projekcie 4
C. Podmioty realizujące projekt 5
1. Najważniejsze ustalenia badawcze 7
2. Uwagi metodologiczne 9
2.1 Problematyka badawcza 9
2.2 Techniki badawcze 11
2.3 Dobór próby i struktura badanej zbiorowości 12
2.3.1 Dobór celowy – zalety i wady 12
2.3.2 Założenia doboru próby 13
2.3.3 Struktura badanej zbiorowości 13
3. Sytuacja poszczególnych kategorii uczestników rynku pracy w opinii badanych przedstawicieli instytucji kształcenia oraz szkolenia zawodowego 16
3.1 Ocena sytuacji pracodawców, pracowników, kobiet, młodzieży i osób niepełnosprawnych na obecnym rynku pracy 16
3.1.1 Ocena sytuacji pracowników rynku pracy 16
3.1.2 Ocena sytuacji młodzieży rynku pracy 27
3.1.3 Ocena sytuacji kobiet rynku pracy 38
3.1.4 Ocena sytuacji pracodawców rynku pracy 49
3.1.5 Ocena sytuacji osób niepełnosprawnych rynku pracy 59
3.2 Prognozy dotyczące kształtowania się sytuacji na rynku pracy w okresie ..... najbliższych latach 71
3.2.1 Sytuacja na rynku pracy w perspektywie najbliższych 5 lat 71
3.2.2 Wygrani i przegrani w związku z przemianami zachodzącymi na rynku pracy 83
3.2.3 Zawody przyszłości 104
3. 3 Zjawisko młodzieży NEET w opiniach respondentów 133
3.3.1 Ocena skali i przyczyn zjawiska młodzieży NEET 133
3.3.2 Konsekwencje zjawiska młodzieży NEET 142
3.3.3 Sposoby przeciwdziałania zjawisku NEET 146
Podsumowanie 157
Spis schematów, wykresów i zestawień 161
Narzędzie badawcze – scenariusz wywiadu telefonicznego 163

Wstęp

Rynek pracy w Polsce i na świecie ulega dynamicznym przemianom. W opinii badaczy tego zjawiska jedna z najbardziej doniosłych zmian polega na transformacji gospodarek współczesnych społeczeństw w stronę rynków, na których podstawowym kapitałem będzie wiedza. Jak podkreśla P. F. Drucker *Przesunięcie od jednej wiedzy do bogactwa jej dyscyplin nadało wiedzy moc stworzenia nowego społeczeństwa. To społeczeństwo musi być uporządkowane wedle kryterium wiedzy wyspecjalizowanej i wedle zasobów ludzkich posiadających wiedzę i będących specjalistami. To właśnie daje władzę.*[1]

Dlatego też najważniejszym wyzwaniem, jakie stoi obecnie przed poszczególnymi społeczeństwami jest zapewnienie swoim obywatelom odpowiedniego systemu kształcenia, który będzie w stanie przygotowywać ich do efektywnego funkcjonowania w permanentnie zmieniającej się rzeczywistości. Ważne przy tym jest uwzględnienie potrzeb wszystkich uczestników systemu, jakim jest rynek pracy, ponieważ tylko takie działanie umożliwi optymalne wykorzystanie wszystkich potencjałów. Ważne jest też diagnoza i zrozumienie sposobów postrzegania otaczającego nas świata przez podmioty aktywnie w nim działające, ponieważ ich percepcja będzie definiować ich postępowanie.

Biorąc pod uwagę powyższe, istotne staje się podjęcie próby odpowiedzi na takie pytania: *1) Jaka jest ocena sytuacji na obecnym rynku pracy jego poszczególnych uczestników? 2) Jaka jest prognoza dotycząca kształtowania się sytuacji na rynku pracy w okresie najbliższych 5 lat? 3) Czy zjawisko młodzieży NEET jest istotnym problemem natury społecznej?*

[1] P. F. Drucker, *Społeczeństwo pokapitalistyczne*, Warszawa 1999, s. 44.

A. Krótka informacja o reformie

Zgodnie z założeniami MEN od września 2017 r. nowa struktura szkolnictwa zawodowego ma opierać się na II stopniowej szkole branżowej. Po ukończeniu I stopnia i po zdaniu egzaminu z jednej kwalifikacji absolwent uzyska dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe. Przewiduje się tu ograniczenie liczby kwalifikacji do jednej. Uczeń będzie przygotowany już do podjęcia pracy lub kontynuowania kształcenia w szkole II stopnia. Na tym poziomie kształcenie zawodowe może odbywać się w zawodach, które są kontynuacją kształcenia w I stopniu. Przy czym przewiduje się tu ograniczenie liczby kwalifikacji do dwóch. Po ukończeniu szkoły branżowej II stopnia i po zdaniu egzaminu z drugiej kwalifikacji absolwent uzyska wykształcenie średnie zawodowe i dyplom technika. Co najmniej 50% zajęć w branżowej szkole będzie przeznaczone na kształcenie zawodowe.[2]

B. Informacja o projekcie

Celem projektu jest wypracowanie oraz wdrożenie w ramach projektu, przez min. 30 podmiotów w całym kraju, w ciągu 33 miesięcy realizacji projektu, przy współpracy z Partnerem ponadnarodowym, nowych rozwiązań i instrumentów, równolegle wypracowywanych w Polsce oraz w kraju partnera ponadnarodowego, co w efekcie pomoże na lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeby rynku pracy, ułatwi przechodzenia kandydatom, uczniom i absolwentom placówek kształcenia i szkolenia zawodowego w wieku powyżej 18 r.ż. z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia, pomoże młodzieży NEET pow. 18 r.ż w nabyciu kwalifikacji zawodowych oraz na wzmocni systemy kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakość.

Grupy docelowe:

1) użytkownicy: to instytucje i ich kadra w całym kraju:

a) instytucje kształcenia i/lub szkolenia zawodowego odbiorców docelowych (m.in. szkoły zawodowe, instytucje szkoleniowe, CKU, CKP, KOWEZ, i inne), które wdrożą i będą stosować wypracowane rozwiązania;

b) instytucje doradztwa i poradnictwa zawodowego dla odbiorców docelowych (m.in. Agencje Zatrudnienia, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, PUP, Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, Agencje Poradnictwa Zawodowego, OHP, i inne, które wdrożą i będą stosować wypracowane rozwiązania;

[2] Źródło: opracowanie na podstawie Ministerstwo Edukacji Narodowej, https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/podsumowanie-ogolnopolskiej-debaty-o-edukacji.html (dostęp: 13.07.2016) por. Krajowa Sekcja Oświaty i Wychowania, dane z dnia 29 czerwca 2016, http://www.solidarnosc.org.pl/oswiata/attachments/2601_men_prezentacja.pdf (dostęp: 13.07.2016)

2) odbiorcy docelowi (kobiety i mężczyźni, w tym osoby niepełnosprawne: uczniowie/absolwenci szkolenia i/lub kształcenia zawodowego oraz osoby bezrobotne i bierne zawodowo w wieku 18-29 lat nie uczące się, nie pracujące i nie szkolące min. 4 tygodnie przed przystąpieniem do projektu, tzw. „młodzież NEET").

Główne produkty:

1) 16 raportów (1 raport na każdy region Polski) dla nauczycieli szkolenia i kształcenia zawodowego i/lub Dyrektorów szkół i innych placówek kształcenia i szkolenia zawodowego z rekomendacjami dotyczącymi tworzenia nowych programów nauczania, lub też modyfikacjami istniejących programów nauczania, aby wypełnić postulat kształcenia dualnego i współpracy z lokalnymi/regionalnymi pracodawcami, Centrami Kształcenia Praktycznego (CKP), m.in. z użyciem produktów projektu;

2) 3 kursy typu E-learning przeznaczone do wzmocnienia doradztwa zawodowego w placówkach psychologiczno-pedagogicznych, szkołach i placówkach kształcenia i szkolenia zawodowego, CKP, publicznych i niepublicznych Agencjach Doradztwa i Poradnictwa zawodowego pomagające im w obsłudze ściśle określonej grupy klientów: uczniów i absolwentów placówek kształcenia i szkolenia zaw. w wieku powyżej 18 r.ż. oraz młodzieży NEET powyżej 18 r. ż., poprzez utworzenie 3 modelowych ścieżek aktywizacji poprzez dalsze kształcenie lub szkolenie zawodowe, w tym poprzez kształcenie dualne;

3) narzędzie diagnostyczne dla doradców zawodowych pracujących z uczniami, absolwentami i potencjalnymi kandydatami placówek kształcenia, lub szkolenia zaw., które umożliwi im ocenić poziom motywacji, oczekiwań, umiejętności klienta, następnie umożliwi zestawienie ich z oczekiwaniami regionalnego rynku pracy i w efekcie pozwoli doradcy zaproponować optymalną ścieżkę rozwoju dla klienta;

4) ogólnopolska platforma WWW związana z edukacją zawodową i kształceniem dualnym, na której produkty zostaną umieszczone i udostępnione podczas trwania projektu i po jego zakończeniu.

C. Podmioty realizujące projekt

Liderem projektu „DUAL, Ponadnarodowa współpraca w kierunku wspierania kształcenia dualnego w placówkach szkolenia i kształcenia zawodowego" jest EDUCARE et SERVIRE Fundacja Antoniego Kamińskiego. Fundacja jest organizacją pozarządową o charakterze non-profit. Jej celem jest wspieranie rozwoju lokalnego społeczeństwa obywatelskiego poprzez szeroko rozumiane procesy edukacyjne, zmierzające do wzrostu samoświadomości społecznej oraz kreowania indywidualnych i zbiorowych postaw aktywnych. Zgodnie z nazwą Fundacji, która po łacinie oznacza „uczyć i służyć", jej misją,

która została określona w preambule statutu, jest służba rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego, poprzez uczenie siebie i innych, po to, aby mądrze i dalekowzrocznie wykorzystać wszelki potencjał lokalny w celu dokonywania optymalnych wyborów dla zrównoważonego rozwoju regionu i wzrostu zamożności jego mieszkańców.

Projekt ma też dwóch partnerów. Pierwszy z nich, który odpowiada za współpracę przy realizacji zadań po stronie polskiej jest BD Center sp. z o.o.. Jest to profesjonalna, niezależna i dynamicznie rozwijająca się firma szkoleniowo-badawcza, która funkcjonuje na rynku od 2001 r. Działając na rzecz komercjalizacji, transferu wiedzy i technologii ze świata nauki do świata biznesu, BD Center sp. z o.o. specjalizuje się w realizacji badań społecznych, szkoleniach, projektach krajowych i międzynarodowych z zakresu polityki społecznej oraz rozwoju przedsiębiorczości. BD Center sp. z o.o. świadczy także pełen zakres usług analitycznych i konsultacyjnych. Klientami firmy są instytucje działające w rozmaitych branżach i sferach życia publicznego: przedsiębiorstwa, jednostki administracji państwowej i samorządowej oraz organizacje pozarządowe. Pracownicy firmy są zgranym i kreatywnym zespołem o znaczącym dorobku naukowym i bogatym doświadczeniu praktycznym. Posiadają wysoce merytoryczną kadrę badawczą i analityczną a fundament ich działalności stanowią zasady Społecznej Odpowiedzialności Biznesu. Ciągły rozwój firmy pozwala na indywidualne i dokładne dopasowanie oferty firmy do wymogów i oczekiwań klientów, gwarantując przy tym najwyższą jakość świadczonych usług.

Drugim – zagranicznym – partnerem jest Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming – SYNTRA Vlaanderen. Jest to organizacja rządowa, która ma na celu wspieranie kształcenia zawodowego. Zajmuje się m.in. wprowadzaniem szkolenia dualnego we Flandrii, a także certyfikowaniem przedsiębiorstw, które chcą przyjmować uczniów do siebie w celach szkoleniowych.

1. Najważniejsze ustalenia badawcze

W opinii większości uczestników badań aktualne uwarunkowania gospodarcze są najkorzystniejsze dla pracowników, w porównaniu z takimi kategoriami społeczno-zawodowymi jak: kobiety, młodzież, osoby niepełnosprawne oraz pracodawcy. Uczestnicy badań w większości ocenili, że ogólnie rzecz biorąc, sytuacja pracowników na rynku pracy jest dobra, co wynika z popytu na świadczenie pracy wynikającego w głównej mierze z powstawania nowych miejsc pracy w związku z dobrą koniunkturą gospodarczą.

Także większość respondentów uznała, że warunki na rynku pracy sprzyjają młodzieży, a szczególnie z uwagi na dobrą koniunkturę gospodarczą i ukształtowanie się rynku pracownika. W opinii większości badanych sytuację kobiet na rynku pracy można ocenić jako przeciętną, a to głównie z powodu problemów z godzeniem życia zawodowego z osobistym, z dyskryminacją na rynku pracy przejawiającą się m.in. poprzez niższe wynagrodzenie w porównaniu z mężczyznami za analogiczną pracę. Podobnie większość spośród pytanych osób określiła pozycję pracodawców na rynku pracy jako przeciętną, a to głównie z uwagi na bak pracowników o odpowiednim poziomie motywacji i kwalifikacji. Natomiast sytuację osób niepełnosprawnych na rynku pracy w większości oceniano jako złą, a przyczyną takie stanu rzeczy jest głównie obawy pracodawców przed zatrudnianiem osób niepełnosprawnych oraz bariery infrastrukturalne.

Większość uczestników badań oczekuje polepszenia się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach, co ma wynikać z dobrej koniunktury gospodarczej oraz inwestycji. W opinii zdecydowanej większości respondentów największymi beneficjentami przemian na rynku pracy w najbliższych 5 latach będą pracownicy. Przyczyną takiego stanu rzeczy ma być ukształtowanie się rynku pracownika (tj. brak rąk do pracy wobec zwiększającej się liczby ofert pracy).

Zachodzące obecnie trendy na rynku pracy w opinii większości badanych są najbardziej niekorzystne dla pracodawców, przy czym mowa tu o takich kwestiach jak: ogólny brak rąk do pracy, a szczególnie takich pracowników, którzy posiadają kwalifikacje adekwatne do oczekiwań przedsiębiorców. To także takie zagrożenia jak: konkurencja o pracowników oraz rosnące koszty i obciążenia podatkowe. Jednocześnie należy zauważyć, że badani są w większości świadomi problemów, jakie wiążą się z formułowaniem prognoz dotyczących zjawisk zachodzących na rynku pracy.

Do zawodów najbardziej przyszłościowych uczestnicy badań zaliczyli głównie takie jak informatyk i budowlaniec. Ogólnie rzecz ujmując najbardziej perspektywicznymi zawodami według respondentów są te, które należą do szeroko rozumianej branży nowoczesnych technologii. Podstawowymi czynnikami decydującymi o takim stanie rzeczy są: postęp technologiczny i rozwój gospodarczy.

Prawie wszyscy uczestnicy badań zadeklarowali zainteresowanie zmianami zachodzącymi obecnie w systemie edukacji w Polsce. Zdecydowana większość badanych zadeklarowała również znajomość założeń reformy systemu edukacji dotyczących wprowadzenia szkół branżowych. Wprowadzenie szkół branżowych znalazło uznanie zdecydowanej większości respondentów, dla których podstawową zaletą reformy będzie dostosowanie kształcenia do wymogów rynku pracy. Reorganizacja systemu edukacji uwzględniająca utworzenie szkół branżowych zdaniem większości badanych pozytywnie przyczyni się do kształtowania się sytuacji na rynku pracy w najbliższych 5 latach. Jednakże podstawowym warunkiem sukcesu tego procesu będzie kształcenie w zawodach rzeczywiście potrzebnych na rynku pracy.

Większość uczestników badań zadeklarowała, iż zetknęła się z problematyką określaną jako zjawisko młodzieży NEET. Wśród tej kategorii badanych przeważało przekonanie, że zjawisko to osiągnęło obecnie w Polsce duże rozmiary. Podstawową przyczyną takiego stanu rzeczy są w opinii respondentów problemy wychowawcze w rodzinie. Natomiast główną konsekwencją dużej skali zjawiska młodzieży NEET w najbliższych 5 latach będzie zdaniem badanych pogorszenie się sytuacji na rynku pracy. Z kolei przeciwdziałanie negatywnym skutkom omawianego problemu ma polegać przede wszystkim na współdziałaniu różnego rodzaju podmiotów, także w celu wypracowywania rozwiązań systemowych. Ta również kwestia odpowiedniego wykorzystywania funduszy unijnych, m.in. na organizację szkoleń i wspieranie przekwalifikowywania się młodych pracowników. Ważne są tu także działania polegające na doradztwie zawodowym oraz wsparciu psychologicznym.

2. Uwagi metodologiczne

2.1 Problematyka badawcza

Zestawienie 1 Problematyka badawcza

Problemy ogólne	Problemy szczegółowe
1) Jaka jest ocena sytuacji na obecnym rynku pracy jego poszczególnych uczestników?	1.1) Jaka jest opinia uczestników badań* na temat sytuacji pracodawców na rynku pracy? 1.2) Jakie w opinii uczestników badań są główne czynniki wpływające na sytuację pracodawców na rynku pracy?
	1.3) Jaka jest opinia uczestników badań na temat sytuacji pracowników na rynku pracy? 1.4) Jakie w opinii uczestników badań są główne czynniki wpływające na sytuację pracowników na rynku pracy?
	1.5) Jaka jest opinia uczestników badań na temat sytuacji kobiet na rynku pracy? 1.6) Jakie w opinii uczestników badań są główne czynniki wpływające na sytuację kobiet na rynku pracy?
	1.7) Jaka jest opinia uczestników badań na temat sytuacji młodzieży na rynku pracy? 1.8) Jakie w opinii uczestników badań są główne czynniki wpływające na sytuację młodzieży na rynku pracy?
	1.9) Jaka jest opinia uczestników na temat sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy? 1.10) Jakie w opinii uczestników badań są główne czynniki wpływające na sytuację osób niepełnosprawnych na rynku pracy?
2) Jaka jest prognoza dotycząca kształtowania się sytuacji na rynku pracy w okresie najbliższych 5 lat?	2.1) Jak w opinii uczestników badań będzie się kształtować sytuacja na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.2) Jakie czynniki w opinii uczestników badań będą decydować o przemianach na rynku pracy w najbliższych 5 latach?
	2.3) Jak w opinii uczestników badań będzie się kształtować sytuacja pracodawców na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.4) Jakie czynniki zdaniem badanych będą decydować o sytuacji pracodawców na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.5) Jak w opinii uczestników badań będzie się kształtować sytuacja pracowników na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.6) Jakie czynniki zdaniem badanych będą decydować o sytuacji pracowników na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.7) Jak w opinii uczestników badań będzie się kształtować sytuacja kobiet na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.8) Jakie czynniki zdaniem badanych będą decydować o sytuacji kobiet na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.9) Jak w opinii uczestników badań będzie się kształtować sytuacja młodzieży rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.10) Jakie czynniki zdaniem badanych będą decydować o sytuacji młodzieży na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.11) Jak w opinii uczestników badań będzie się kształtować sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy w najbliższych 5 latach? 2.12) Jakie czynniki zdaniem badanych będą decydować o sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w najbliższych 5 latach?

	2.13) Jak uczestnicy badań oceniają możliwość formułowania trafnych prognoz dotyczących sytuacji na rynku pracy? 2.14) Jakie zawody w opinii badanych można uznać za tzw. zawody przyszłości? 2.15) Jakie czynniki będą o tym decydować o przyszłościowym charakterze zawodów?
	2.16) Jakie jest zainteresowanie wprowadzanymi szkołami branżowymi wśród uczestników badań? 2.17) Czy uczestnicy badań znają założenia reformy systemu edukacji? 2.18) Jakie zdaniem uczestników badań są zalety i wady takiego rozwiązania?
	2.19) Jak w opinii uczestników badań zmiana systemu kształcenia wprowadzająca szkoły branżowe (zawodowe) przyczyni się do kształtowania się sytuacji na rynku pracy w najbliższych 5 latach?
3) Czy zjawisko młodzieży NEET jest istotnym problemem natury społecznej?	3.1) Jak zdaniem uczestników badań jest skala zjawiska młodzieży NEET? 3.2) Jakie w opinii uczestników badań są przyczyny pojawienia się zjawiska określanego jako młodzież NEET?
	3.3) Jakie zdaniem uczestników badań będę konsekwencje zjawiska młodzieży NEET dla kształtowania się sytuacji na rynku pracy w najbliższych 5 latach?
	3.4) Jakie w opinii uczestników badań mogą być sposoby przeciwdziałania zjawisku młodzieży NEET? 3.5) Jakie zdaniem uczestników badań konkretne działania miałby zostać podjęte, aby przeciwdziałać zjawisku młodzieży NEET? 3.6) Jakie w opinii uczestników badań podmioty miałyby realizować działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku młodzieży NEET?

***Uwaga! W nomenklaturze projektu odpowiednikiem pojęcia „uczestnicy badań" wykorzystanego w problematyce badawczej jest termin „Użytkownicy". Źródło: opracowanie własne.**

2.2 Techniki badawcze

W celu uzyskania optymalnych z punktu widzenia problematyki badawczej rezultatów w ramach prezentowanych badań połączono dwa rodzaje technik, tj. IDI oraz CATI.

IDI (ang. *Individual In-Depth Interview*) należy do technik jakościowych i polega na szczegółowej, wnikliwej rozmowie z respondentem w celu wyjaśniania i (lub) zrozumienia zjawisk, motywacji, postaw, zachowań. Informacje uzyskane w trakcie wywiadów tego typu pozwalają na dotarcie do konkretnych, precyzyjnych danych oraz poszerzenie wiedzy związanej z tematem badania; zadawane w ich toku pytania badawcze mają na celu wyjaśnienie lub zrozumienie zjawisk, motywacji, postaw, zachowań; przebieg wywiadu jest rejestrowany na nośnikach audio, a podstawą interpretacji wyników jest pogłębiona analiza informacji uzyskanych w całej serii niezależnych wywiadów. Tak uzyskane dane można analizować wieloaspektowo za pomocą odpowiednich narzędzi, (np. program Atlas).

Podstawowe zalety:

– elastyczność metody,

– możliwość pogłębienia rozmów w miarę gromadzenia informacji.

Podstawowe wady:

– problem z uogólnieniem wyników

– problem z wiarygodnością wniosków,

– kosztochłonność,

– pracochłonność.

CATI – telefoniczny wywiad indywidualny przeprowadzony z wykorzystaniem komputera (ang. *Computer Assisted Telephone Interview*) – badania przeprowadzone za pomocą tej techniki (przeważnie ilościowe) umożliwiają zrealizowanie dużej liczby wywiadów w krótkim czasie. Oprócz tego do zalet takich badań należą także następujące aspekty:

– zachowanie stałej kontroli nad procesem zbierania danych w trakcie jego trwania;

– zminimalizowanie niebezpieczeństwa wystąpienia błędów;

– odejście od kosztownych i czasochłonnych kwestionariuszy papierowych (odpowiedzi respondentów zaznaczane są bezpośrednio w programie, który automatycznie wprowadza je do bazy danych – ankieterzy jednocześnie pełnią funkcję koderów);

– stały monitoring pracy teleankieterów;

– dotarcie do grup trudnodostępnych;

– szeroki zakres zastosowania (zarówno w badaniach społecznych, jak i marketingowych);

– bieżący wgląd badaczy oraz zleceniodawcy do powstającej bazy danych;

– rejestrację audio wywiadów telefonicznych przeprowadzanych przez teleankieterów;

– standaryzacja warunków przeprowadzenia wywiadu;

– niższe koszty realizacji badania w porównaniu z tradycyjnymi technikami badań terenowych.

Do najważniejszych problemów związanych ze stosowaniem tej techniki z uwagi na pośrednią formę komunikowania się należy kwestia tożsamości osoby udzielającej odpowiedzi. W związku z tym przewidziana jest szczegółowa weryfikacja danych teleadresowych uczestników badań.

Należy przy tym podkreślić, że nie istnieją idealne techniki badawcze (tzn. pozbawione jakichkolwiek wad), a są jedynie takie, które można określić jako najbardziej adekwatne do założonych celów badań. Oznacza to, że przemawia za nimi bilans korzyści i strat. Świadomość występowania poszczególnych wad umożliwia podejmowanie działań pozwalających niwelować ich negatywne konsekwencje dla badań, a także nakazuje pewną wstrzemięźliwość przy interpretowaniu uzyskanych wyników.

2.3 Dobór próby i struktura badanej zbiorowości

2.3.1 Dobór celowy – zalety i wady

Dobór próby celowy (nieprobabilistyczny) nie opiera się na rachunku prawdopodobieństwa. Próba celowa (ang. *judgement*), dobór celowy polega na wybraniu z całej populacji podgrupy, którą na podstawie posiadanych informacji (w grę wchodzi tu więc dogłębna wiedza badacza o badanym zjawisku) można uważać za reprezentatywną albo raczej typową dla całej populacji. Następnie można poddać badaniu całą tę grupę albo też pobraną z niej próbę losową. Do zalet tego typu doboru próby należą takie kwestie jak: mniejsze – w porównaniu z doborem losowym – koszty przygotowania próby i realizacji badań, ponieważ jednostki badane można dobrać tak, aby były blisko siebie oraz zadbanie o taki dobór uczestników badań, aby posiadali oni wiedzę istotną z punktu widzenia problematyki badawczej oraz byli oni skłoni do podzielenia się nią z badaczami. Natomiast wadami tego typu próby badawczej są przede wszystkim: brak możliwości oceny ani kontroli zmienności, ani też błędu wyników, przez co nie można takich wyników uogólniać na całe

populacje, a także wymóg przyjęcia pewnych założeń lub też posiadania szerokich informacji o populacji i wybranej próbie.[3]

2.3.2 Założenia doboru próby

Zestawienie 2 Założenia doboru próby

Grupa docelowa badan IDI	Grupa docelowa uszczegółowienie	Wymogi dotyczące próby
Użytkownicy	Instytucje kształcenia i/lub szkolenia zawodowego	16 podmiotów (m.in. szkoły zawodowe, instytucje szkolenia, CKU, CKP, KOWEZ, inne)
		8 podmiotów (Agencja Zatrudnienia, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, PUP, Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, Agencje Poradnictwa Zawodowej, OHP, i inne

Źródło: opracowanie własne.

2.3.3 Struktura badanej zbiorowości

Większość spośród uczestników badań stanowiły kobiety (ok. 59%) wobec ok. 41% mężczyzn – por. Wykres 1.

Wykres 1 Struktura płci respondentów (Dane w %, N=80)

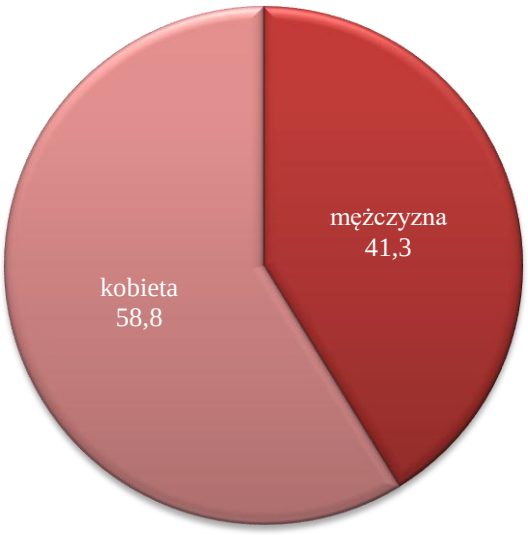

Źródło: badania własne.

Zgodnie z założeniami zawartymi we wniosku projektowym do próby badawczej dobrano przedstawicieli takich podmiotów jak: szkoły zawodowe stanowiące ogółem ok. 36%

[3] Por. S. Nowak, *Metody badań socjologicznych*, Warszawa 1965, s. 540 oraz. J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 1997, s. 231.

próby (a w tym ZSZ w liczbie 28 oraz ZSZ im. Św. Stanisława Kostki w Kamieniu), ośrodki kształcenia – ogółem ok. 30% próby (a w tym CKP –12, ZDZ – 4, OKZ – 3, CKU – 2, niepubliczne centrum kształcenia – 2 oraz ZDZ i Technikum), instytucje szkoleniowe – ogółem ok. 19% (a w tym instytucje szkoleniowe – 14 oraz instytucja szkoleniowa Fabryka Kreatywności), szkoły branżowa I stopnia – ok. 8% ogółu (a w tym szkoła branżowa I stopnia – 3, szkoła branżowa I stopnia rzemieślnicza – 2 oraz szkoła branżowa), izba rzemieślnicza – ok. 3% ogółu (a w tym izba rzemieślnicza oraz Wielkopolska Izba Rzemieślnicza – 1), stowarzyszenia – ok. 3% ogółu oraz technika ok. 3% ogółu (a w tym Niepubliczne Technikum Fryzjerskie, Niepubliczne Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego) – por. Wykres 2.

Wykres 2 Kategorie podmiotów reprezentowanych przez uczestników badań (Dane w %, N=80)

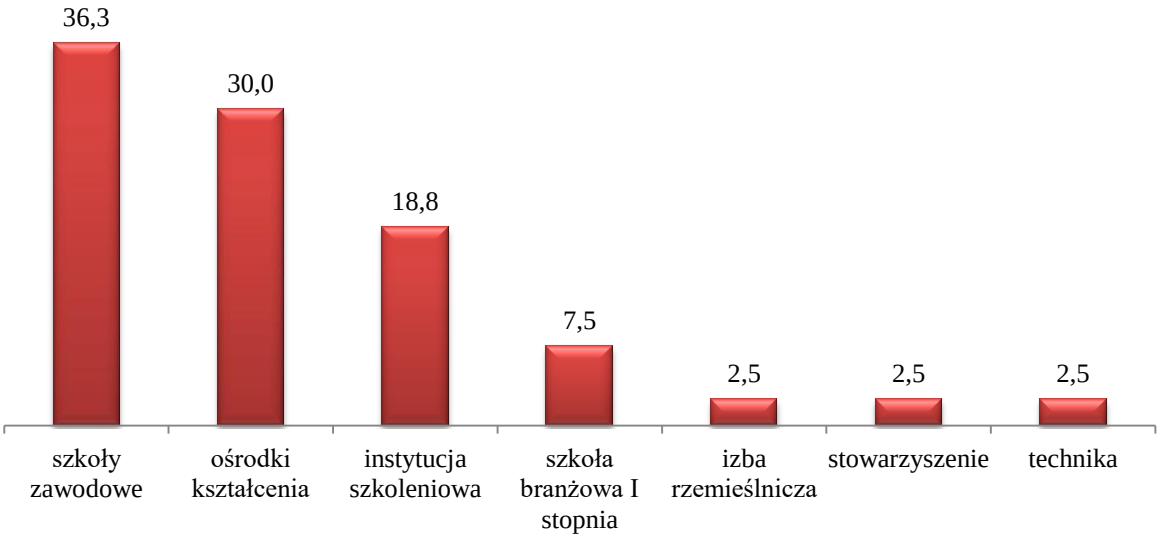

Źródło: badania własne.

Wśród badanych ok. 54% to nauczyciele (nauczyciel – 31, nauczyciel przedmiotów zawodowych – 7, nauczyciel praktycznej nauki zawodu – 5), kadra zarządzająca ok. 28% (a w tym dyrektor – 6, wicedyrektor – 4, nauczyciel/wicedyrektor – 3, kierownik – 2, kierownik ośrodka, kierownik szkolenia praktycznego, naczelnik wydziału oświaty, nauczyciel/dyrektor, prezes, właściciel, zastępca kierownika) oraz pozostali pracownicy ok. 19% (trener – 3, pedagog szkolny – 2, sekretarz szkoły – 2, krawcowa – 2, inspektor ds. oświaty, kierowca/goniec, osoba weryfikująca ludzi do projektów, specjalista ds. inicjatyw gospodarczych, specjalista ds. szkoleń, współpracownik przy projektach) – por. Wykres 3.

Wykres 3 Stanowiska pracy reprezentowane przez uczestników badań (Dane w %, N=80)

Źródło: badania własne.

W badaniach reprezentowane były takie województwa jak: podlaskie (ok. 10%), podkarpackie (ok. 9%), mazowieckie (ok. 8%), zachodnio-pomorskie (ok. 8%), kujawsko-pomorskie, łódzkie, małopolskie, opolskie, pomorskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie (odpowiednio po ok. 6%) oraz dolnośląskie (ok. 5%), lubelskie, lubuskie oraz wielkopolskie (odpowiednio po ok. 4%) – por. Wykres 4.

Wykres 4 Struktura próby ze względu na województwa (Dane w %, N=80)

Źródło: badania własne.

3. Sytuacja poszczególnych kategorii uczestników rynku pracy w opinii badanych przedstawicieli instytucji kształcenia oraz szkolenia zawodowego

3.1 Ocena sytuacji pracodawców, pracowników, kobiet, młodzieży i osób niepełnosprawnych na obecnym rynku pracy

W opinii większości uczestników badań aktualne uwarunkowania gospodarcze są najkorzystniejsze? dla pracowników (ok. 51%). Zdaniem badanych dobre perspektywy mają także przed sobą osoby młode (ok. 44%). W przypadku pozycji pracodawców i kobiet na rynku pracy większość respondentów udzieliła ambiwalentnych odpowiedzi (odpowiednio ok. 49% oraz ok. 46%). Natomiast największy odsetek wskazań dotyczących złej sytuacji na rynku pracy odnosiła się do osób niepełnosprawnych (ok. 48%) – por. Wykres 5.

Wykres 5 Ocena sytuacji poszczególnych kategorii społeczno-zawodowych (pracodawcy, pracownicy, kobiety, osoby niepełnosprawne) na rynku pracy w Polsce

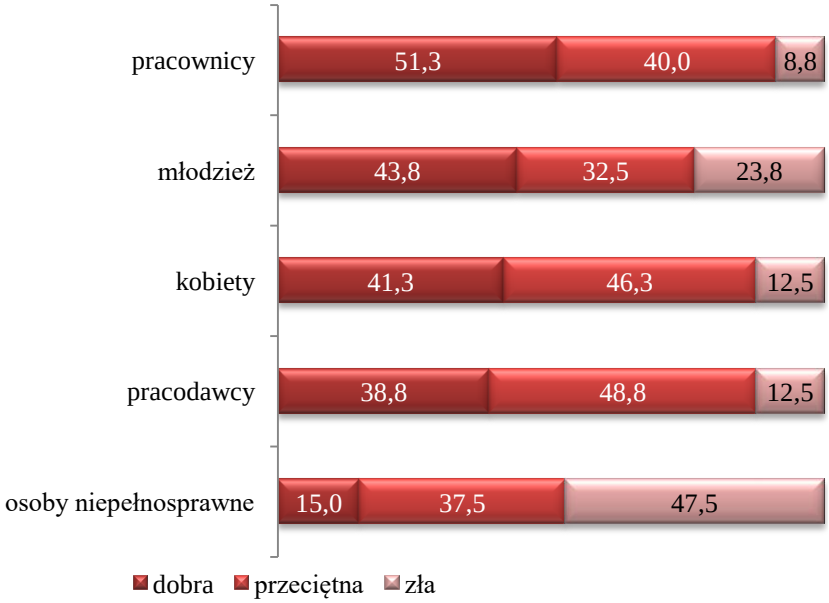

Źródło: badania własne.

3.1.1 Ocena sytuacji pracowników rynku pracy

Szczegółowa analiza odpowiedzi dotyczących sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce pokazuje, że przeważnie oceniana jest ona jako raczej dobra (ok. 43%). Jedynie ok. 9% badanych uważa, że sytuacja ta jest bardzo dobra. W opinii znacznej części respondentów warunki jakie obecnie oferuje pracownikom rynek pracy, są przeciętne (ok. 40%). Tylko ok. 9% wypowiedzi wskazywało, że omawiana sytuacja jest raczej zła – por. Wykres 6.

Wykres 6 Ocena sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80)

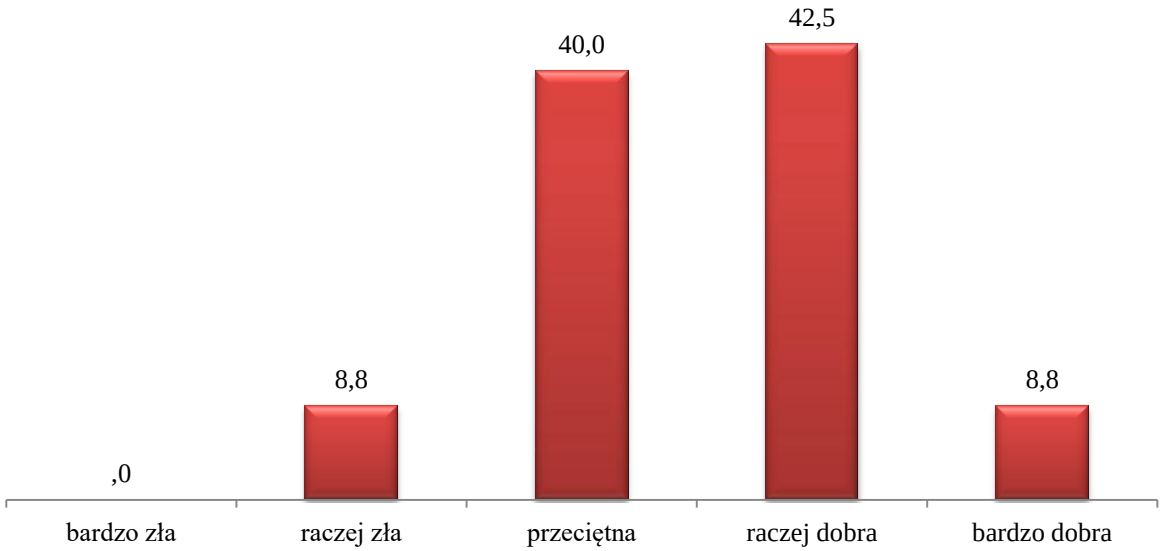

Źródło: badania własne.

Wśród osób, które oceniły sytuację pracowników na rynku pracy jako dobrą, najsilniej podkreślany był popyt na pracowników wynikający w głównej mierze z tworzenia nowych miejsc pracy. Zwracano tu m.in. uwagę na rywalizację pracodawców o pracowników, szczególnie tych dobrze wykwalifikowanych, która przejawia się w postaci różnego rodzaju benefitów i programów lojalnościowych. Taki stan rzeczy w przeważającej mierze wynika z dobrej koniunktury gospodarczej i niskiego bezrobocia, na które nakłada się niż demograficzny oraz emigracja zarobkowa Polaków. Tym samym, można mówić o rynku pracownika, który może wręcz przebierać pomiędzy ofertami pracy i „dyktować warunki", na jakich chce być zatrudniony. W konsekwencji – jak podkreślali respondenci – mamy do czynienia z polepszającymi się warunkami płacowymi, dodatkowymi premiami oraz pozapłacowymi systemami motywacyjnymi. Ponadto wskazywano tu na korzystne dla pracowników rozwiązania prawne. Zwracano też uwagę na polepszające się warunki pracy, możliwość podnoszenia przez pracowników kwalifikacji przy znaczącym wsparciu ze strony pracodawców – por. Schemat 1.

Schemat 1 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce

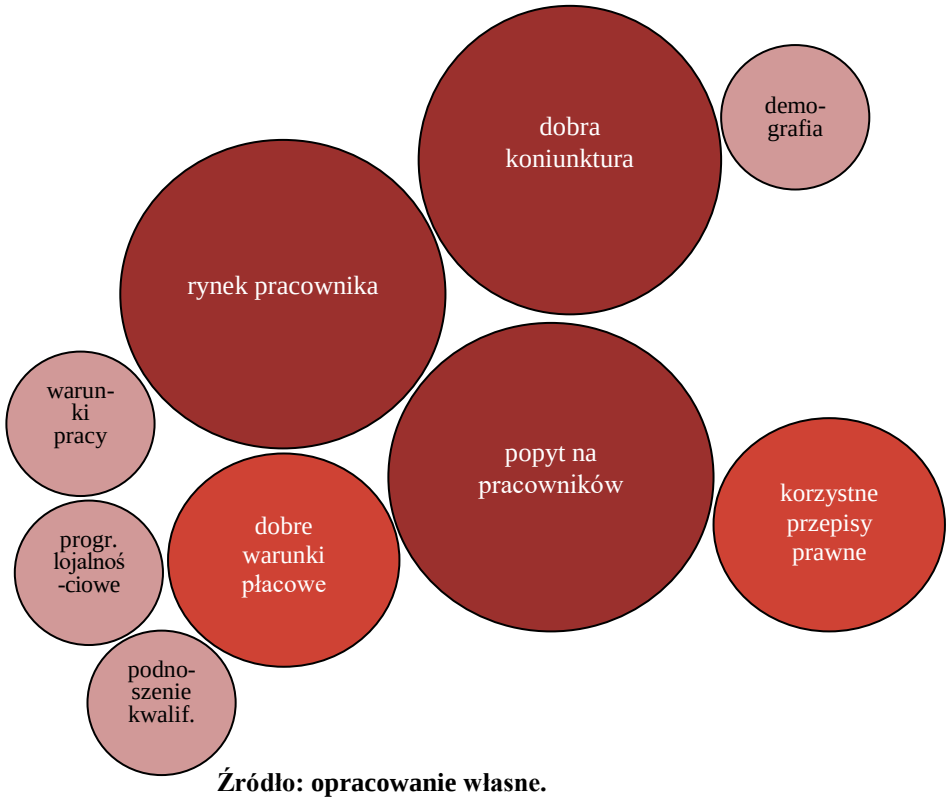

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja pracowników na rynku pracy jest dobra:

a) popyt na pracowników, tworzenie nowych miejsc pracy (28 wypowiedzi)

– *Ci którzy chcą na przykład pracować, na pewno jakąś prace znajdą, Tylko chęć się liczy.*
– *Ciężko jest chyba teraz pracodawcom znaleźć dobrego, porządnego i uczciwego pracownika. Więc oni musza się tutaj starać i wykazać, więc dać dobrą pensję, mówiąc w skrócie, chcąc zatrzymać pracownika.*
– *Coraz wiece tworzy się oczywiście nowych miejsca pracy, tak jak powiedziałem jest to rynek pracownika. Pracodawcy dają nowe ogłoszenia o przyjęciu do pracy osób bezrobotnych.*
– *Coraz większym zainteresowaniem cieszą się wysokowykwalifikowani specjaliści, także tutaj pracownicy mają w czym wybierać.*
– *Gdzieniegdzie tylko takie wynagrodzenie stosują, pracodawcy biją się o pracowników, bardzo dużo jest zatrudnianych w Polsce Ukraińców. Polacy piszą takie oświadczenia, że nie będą pracować nadgodzin i zatrudniani są pracownicy z Ukrainy. Polacy nie chcą pracować na niektórych stanowiskach, więc pracują pracownicy z zagranicy.*
– *Jest duże zapotrzebowanie na ludzi.*
– *Jest mało pracowników, że spada bezrobocie, więc oni mogą dyktować warunki, przebierać sobie w ofertach pracy , ustalać odpowiednie wynagrodzenie.*
– *Kiedyś pracownik decydował się na pracę, która była mu proponowana, za pieniądze często nie adekwatne do obowiązków. A na chwilę obecną ze względu na to że rynek jest coraz szerszy, pracownik ma większe pole wyboru i nie idzie do pracy z przymusu, tylko wybiera tą która mu odpowiada.*
– *Korzyści wynikające z rynku, sytuacja cała pracodawcy, którzy zabiegają, żeby przyciągnąć i utrzymać takich pracowników u siebie.*
– *Malejąca liczba pracowników, w porównaniu do podaży na nich, sprawia ona że sytuacja pracowników z każdym rokiem poprawia się i w przyszłości też tak będzie. Wynika to z faktu, że jeżeli brakuje pracowników*
– *Miejsc do pracy jest bardzo wiele, a pracowników chętnych do pracy jest bardzo mało. Na przykład o charakterze kierowcy, to kierowcy bardzo mocno mogą sobie wybierać firmy, czy to transportowe, czy jakiekolwiek firmy zajmujące się wewnętrznym transportem.. Bo na rynku pracy jest bardzo duże zapotrzebowanie, a niestety kierowców brakuje. Nie tylko o kierowców chodzi.*

– *Nie ma w dzisiejszych czasach problemów z praca. Jeśli w dzisiejszych czasach ktoś chce pracować to tę pracę może znaleźć. Natomiast na pewno może tu być kwestia zarobków. Wielu pracowników nie podejmuje pracy bo wynagrodzenie jest zbyt niskie. Ale jeśli tylko by chcieli, to mogliby taka pracę uzyskać.*
– *Nowe oferty pracy.*
– *Obecnie jest dużo etatów, też są duże możliwości, różne kursy, Urząd Pracy też wspomaga. I nie ma większych trudności jeśli ktoś chce znaleźć pracę, można to też robić przez Internet.*
– *Powstaje też dużo nowych stanowisk pracy.*
– *Pracodawcy poszukują nowych pracowników.*
– *Pracownicy mają szerszy wachlarz dostępnych możliwości. Nie zawsze pracownicy pracują na umowie o pracę, która wymaga większych nakładów od pracodawcy.*
– *Pracownicy mają wiele możliwości szukania pracy. Wiele, czy przez Internet, czy przez punkty różne pomagające szukać pracy.*
– *Przede wszystkim dużo ofert pracy, praca w usługach, budownictwie, minimalne wynagrodzenie na poziomie 2000.*
– *Słaba konkurencja, pracownicy mogą wybierać, mają duże spektrum wyboru.*
– *Spadek bezrobocia i tych ofert, które pojawiają się na przeróżnych portalach jest bardzo dużo, do wyboru do koloru. I można znaleźć pracę fizyczną i umysłowa i myślę, że wymagania do tych pracowników są coraz niższe patrząc na ten rynek.*
– *Ten punkt, o którym mówiłem wcześniej, że brakuje rąk do pracy też powoduje to, że pracownik ma duże pole manewru, jeżeli chce to znajdzie dobrą pracę.*
– *Teraz pracownik ma większe szanse znalezienia pracy, bo brakuje pracowników. Więcej pokazuje się na lokalnych rynkach ofert.*
– *W dużych miastach jest to jakiś może mniejszy problem. Ale w mniejszych miejscowościach, z której m.in. Ja pochodzę, jest problem ze znalezieniem odpowiednich pracowników, żeby mieli odpowiednią motywację do pracy. Najwięcej pracowników jest dostępnych w branży administracyjnej. Potrzeba jednak bardziej specjalistów w zakresie komputerów, w naszym przypadku, naszej szkoły, nauczycieli przedmiotów zawodowych. Także myślę, ze jest w czym wybierać ale nie ma komu.*
– *Wąskie gardło jest poważnym problemem dla przedsiębiorców. Oznacza to, że aby pomóc polskim firmom w pozyskiwaniu pracowników, pozyskujemy również z zagranicy naszych pracowników, z Ukrainy np. I Białorusi.*
– *Więc duża liczbę wolnych miejsc pracy, to jest plus.*
– *Zapotrzebowanie w branżach takich jak budownictwo, technologie informacyjne.*
– *Zapotrzebowanie, dzisiaj wręcz hołubieni są pracownicy, no bo ich brakuje.*

b) **dobra koniunktura gospodarcza, niskie bezrobocie** (17 wypowiedzi)

– *Bardzo duży wpływ tutaj ma poprawa sytuacji gospodarczej, która przekłada się teraz na rynek pracy.*
– *Dobra sytuacja gospodarcza, że firmy się rozwijają. Produkcja jest na wysokim poziomie, stąd jak nie ma stagnacji rynkowej, jak jest rozwój no to wiadomo, że firmy się rozwijają ale żeby się rozwijać pracownicy są potrzebni. Stąd wydaje mi się że sytuacja jest bardzo dobra. Pracownik może wybierać spośród bardzo dużej, bogatej oferty pracodawców.*
– *Dzięki tej koniunkturze mogą stawiać warunki.*
– *Idziemy w dobrym kierunki, jest praca, nie ma takiego bezrobocia.*
– *Jest coraz lepsza sytuacja ekonomiczna rodzin. W wielu dziedzinach wzrasta popyt na usługi.*
– *Jeśli pracodawcy rozwijają się, jest dobra koniunktura gospodarcza, to pracownik ma możliwość wyboru spośród znacznej ilości ofert pracy.*
– *Kto chętny do pracy ten pracuje.*
– *Mamy rekordowo niskie bezrobocie.*
– *Na pewno niskie bezrobocie, sprzyja to możliwościom zmian pracy pracowników.*
– *Niskie bezrobocie, ale równocześnie, relatywnie niższe płace w porównaniu z innymi krajami unii europejskiej.*
– *Niskie bezrobocie, duża ilość ofert pacy, no i przede wszystkim stabilność zatrudnienia.*
– *Przede wszystkim dostępność do rynku pracy, finanse nie są problemem. Na przykład możliwość założenia swojej strony internetowej.*
– *Spadek bezrobocia, więcej miejsc pracy, wiąże się to z nowymi miejscami pracy. Wszystko idzie ku lepszemu.*
– *Sytuacja na rynku pracy w Polsce jest dobra.*
– *Sytuacja pracowników oceniam jako raczej dobrą, gdyż osoba wykształcona, niewykształcony, każdy szuka pracy na swoim poziomie. Wiele osób otwiera też swoją działalność. I najważniejsze jest, żeby wybrać prace dla siebie.*

– *W związku z malejący bezrobociem pracownicy mogą stać się bardziej wybredni co do warunków pracy, a pracodawcy musza zabiegać o tego pracownika, żeby go przyjąć, a potem go zatrzymać.*
– *Cały czas jesteśmy w fazie zmian na lepsze. To co się działo 2-3 lata temu, a teraz, to jest diametralna zmiana in plus.*

c) **rynek pracownika** (15 wypowiedzi)

– *Dawno tak nie było, żeby pracownik mógł sobie wybierać pracodawcę. Ma dość konkretne warunki, jeżeli ma dobry zawód, i chęć do pracy do naprawdę znajdzie dobrą pracę, dobrze płatną.*
– *Dużo pracowników wykwalifikowanych wyjechało za granice, to zmusza pracodawców do szanowania pracowników. I muszą oni zaproponować więcej pieniędzy, żeby pracownik nie uciekł za granicę.*
– *Mamy rynek pracownika.*
– *Myślę, że pracownicy są świadomi tego, że mogą poszukiwać prac i mają kilka ofert do wyboru. I mogą negocjować swoje oferty, dyktując swoje warunki.*
– *Na pewno w tym roku więcej Polaków, niż w latach poprzednich, będzie mogło odczuć korzyści z tak zwanego rynku pracownika, czyli sytuacji w której pracodawcy zabiegają o to, aby przyciągnąć do siebie i zatrzymać kandydatów pracy.*
– *Od kilkunastu miesięcy mamy wreszcie rynek pracownika a nie pracodawcy. To pracodawcy poszukują pracowników.*
– *Od pewnego czasu jest rynek pracownika, a nie pracodawcy więc jest mniejsza liczba pracowników, a większa pracodawców.*
– *Pracownicy mogą teraz szukać sobie, wybierać prace w stosunku do pracodawców. Liczy się nie tylko wynagrodzenia, ale też sytuacja w zakładzie pracy, podejście do pracownika. I to umożliwia znalezienie pracownikom lepszej pracy i wybór tej pracy, nie tylko pracowania u jednego gdzieś, gdzie udało się zaczepić. I nie ma tak, że nie może zmienić ze względu na brak innych możliwości.*
– *Pracownicy obecnie mają bardzo szeroki wybór ofert pracy, mogą wybiera. Przede wszystkim mają większy wpływ, od pracodawcy dotyczący zatrudnienia.*
– *Rynek pracy kształtuje się w ten sposób, że brakuje pracowników, co sprawia, że ich pozycja jest wyższa*
– *Rynek stał się obecnie rynkiem pracownika, z tego powodu, że jest więcej miejsc pracy, pracownicy mają też coraz większe wymagania w stosunku do pracodawców, rośnie presja płacowa, mają też większy wybór pracodawców. Oczywiście ta sytuacja jest inna w większych miastach i mniejszych.*
– *Stawiają wyższe warunki.*
– *Teraz mamy czas pracownika, brakuje rąk do pracy, pracowników. Na pewno jest więcej miejsc pracy, stanowisk.*
– *W związku z gorszą sytuacją pracodawców, sytuacja pracowników się polepszy. Rynek w Polsce staje się coraz bardziej rynkiem pracownika.*
– *Właśnie mogą więcej zmieniać sobie tej pracy.*

d) **dobre (polepszające się) warunki płacowe** (13 wypowiedzi)

– *Coraz lepsze płace, walka o pracownika.*
– *Dodatkowe premiowanie pracowników, które muszą wprowadzać pracodawcy, jeśli chcą utrzymać pracownika w swoim zakładzie.*
– *Dodatkowo jest co chwile rosnąca minimalna krajowa.*
– *Dosyć wysoki poziom płac, poprzez podniesienie płacy minimalnej i płacy godzinowej.*
– *Mogą wynegocjować bardzo wysokie stawki wynagrodzenia.*
– *Na pewno najniższa krajowa, która poszła znacząco do góry ma też korzystny wpływ.*
– *Negocjacje samej płacy, pensji, która wzrasta. Z każdym rokiem ta minimalna płaca jest wyższa.*
– *Obecnie wyższe wynagrodzenie skłaniają do podejmowania pracy.*
– *Płaca najniższa krajowa jest podnoszona trochę, wydaje mi się że nie jest źle, jest raczej dobrze.*
– *Płace i warunki zatrudnienia, bo nie tylko wynagrodzenie, ale też wszytki dookoła kwestie socjalne i dodatkowe zabezpieczenia wzrastają po to żeby zainteresować i przytrzymać pracownika w danej firmie. Jak podają badania wynagrodzenia w kraju wzrastają, co potwierdza, że pracownik jest w coraz lepszej sytuacji. Oczywiście jest szereg grup takich, które dalej zarabiają zbyt mało, w szczególności pewnie w mniejszych miejscowościach, gdzie jest mniej firm i te osoby mają mniejsze możliwości w zakresie wyboru. Pozostają w miejscach gdzie te warunki mogą nie być takie dobre, ale generalnie wydaje mi się, że sytuacja się poprawia.*
– *Polepsza sytuacje pracowników, którzy mogą znaleźć lepsza prace pod względem zarobkowym. Więc mogą stawiać warunki pracodawcom, pod względem płacy.*

– *Pracodawca widząc, że jest dobry pracownik, będzie go chciał pozyskać, dać mu dobre zarobki. Zatrzymać na dłużej. Będzie go chciał zwabić tymi zarobkami. Zarobki są nieadekwatne do czasu pracy. Pracownicy muszą bardzo dużo pracować, często ponad te 8 godzin, często pracują w soboty, niekiedy też w niedzielę. I dlatego zarobki są nieadekwatne do tego czasu pracy. Ale mimo tego wydaje mi się, że mają dobrą sytuację na rynku pracy.*
– *Wzrost wynagrodzeń.*

e) **korzystne rozwiązania prawne** (6 wypowiedzi)

– *Atrakcyjność płacy.*
– *Eliminacja różnego rodzaju umów śmieciowych.*
– *Przepisy prawne, które pozwalają na lepsze warunki pracy.*
– *Rząd stara się wpłynąć na rynek pracy, symulować to aby więcej chętnych, płace rosną, a rosną ostatnio po 5% rocznie, więc skłonność do podejmowania pracy jest dużo większa niż 2 %.*
– *W naszym kraju funkcjonuje prawo tak skonstruowane, że broni pracownika.*
– *W naszym kraju funkcjonuje prawo tak skonstruowane, że broni pracownika. Oczywiście są w nim jeszcze pewne luki, kwestie umowy zlecenia, wolontariatu i innych takich w szczególności dla osób młodych serwowanych. Można natomiast powiedzieć, że zmiany zmierzają w takim kierunku, że to się raczej będzie uściślało, więc prawnie nie powinno być źle.*

f) **czynnik demograficzny** (3 wypowiedzi)

– *Poza tym emigracja też spowodowała, że brakuje rąk do pracy, więc pracownicy są poszukiwani.*
– *Spada liczba osób w wieku produkcyjnym.*
– *Taka jest sytuacja, że wielu pracowników wyjeżdża, więc poziom bezrobocia jest inny realnie rysujący się niż w różnych sprawozdaniach.*

g) **polepszające się warunki pracy** (3 wypowiedzi)

– *Konkurencyjność rynkowa, pracodawcy starając się o pracownika starają się spełnić jego, w zasadzie wszystkie warunki, byle by tylko mieć kolejnego pracownika.*
– *Pracodawca walcząc o pracownika, zapewnia mu warunki lepsze, nie tylko ekonomiczne, ale też kultura pracy, dodatki, środowisko pracy.*
– *Znaczna też poprawa jeśli chodzi o warunki pracy. Warunki pracy naszych pracowników znacznie się poprawiły.*

h) **programy lojalnościowe w firmach** (3 wypowiedzi)

– *Działanie mające związać pracownika z zakładem pracy, w postaci premiowanie, ubezpieczenia zdrowotne, dodatkowe zajęcia sportowe, to sprzyja temu, że pracownik jest związany.*
– *Mogą mieć także korzyści o charakterze po za płacowym, częściej otrzymują umowę na czas nieokreślony. Mogą wynegocjować warunki typu np. Prywatna opieka zdrowotna, dodatkowe ubezpieczenie, a pracodawcy musza nieźle nagimnastykować, aby dana osoba która przyjdzie na tą rozmowę rekrutacyjną chciała u nich pracować.*
– *Pracodawca musi w jakiś sposób zwabić tych pracowników. Musi coś im tam zaproponować. I pracownik mając do dyspozycji jakieś dodatkowe atuty, czy w postaci ubezpieczeń, czy karnetów, czy benefitów, to wybiera sobie. I tu jest tendencja raczej zwyżkowa.*

i) **możliwość podnoszenia kwalifikacji** (2 wypowiedzi)

– *Duże wsparcie ze strony urzędów pracy, programów unijnych, szkoleń. To też myślę, że ma duży korzystny wpływ na pracowników.*
– *Możliwość zdobycia nowych kwalifikacji na szkoleniach, kursach, praktycznie za darmo.*

Wśród respondentów, według których sytuacja pracowników na rynku pracy, jest przeciętna najczęściej pojawiały się wypowiedzi wskazujące na niską płacę związaną z ogólnie wysokimi kosztami pracy, a także na rosnące koszty utrzymania. Badani zwracali też uwagę, że obecne warunki na rynku pracy w Polsce – w tym oprócz niskich zarobków

także tzw. umowy śmieciowe będące efektem problematycznego prawa – zmuszają wielu pracowników do emigracji. Podkreślano tu także problem nierównomiernego rozwoju gospodarczego w Polsce, które skutkuje problemem ze znalezieniem pracy w ogóle albo takiej, która zapewniałaby wynagrodzenie zgodne z oczekiwaniami pracowników. Kłopotem są też warunki pracy, a w tym nieodpowiednie kwalifikacje współpracowników i związana z tym duża rotacja pracowników. Na ambiwalentną ocenę warunków, jakie stwarza rynek pracy dla pracowników, wpływa także kwestia konkurencji ze strony obcokrajowców, oferty pracy poniżej kwalifikacji oraz dominująca pozycja pracodawców. Problematyczny jest także w opinii uczestników badań brak gotowości pracowników do poszukiwania pracy poza miejscem zamieszkania – por. Schemat 2.

Schemat 2 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja pracowników na rynku pracy jest przeciętna:

a) **niska płaca związana z wysokimi kosztami pracy, rosnące koszty utrzymania** (22 wypowiedzi)

– *I niska praca, zależy od regionu Polski, bo w niektórych jest wyższa, ale ogólnie jest niska.*

– *Jest dobra koniunktura na zatrudnienia, to jednak po rozmowach z ludźmi widzę, że płace są niesatysfakcjonujące. Więc jest popyt na pracownika, ale taniego, dyspozycyjnego. Na pewno chyba w mniejszym stopniu migracja płacowa, młodzi ludzie bardziej o tym myślą.*
– *Jest więcej ofert pracy, ale te oferty wciąż są zbyt mało atrakcyjne finansowo dla pracowników. Ale mają teraz większe możliwości przebierania ofert, przechodzenia z jednego do drugiego. Ale dalej wciąż są to za niskie płace.*
– *Pierwsze niskie zarobki.*
– *Płace rosną, ale też ceny rosną, więc to się znosi.*
– *Płace są na tyle niskie, beza żadnych dodatkowych ubezpieczeń, bez żadnych ZUS-ów i ubezpieczeń.*
– *Pracodawcy ze względu na to, że musza pokrywać duże składki ZUS, mniej na rękę pracownik dostaje, przez to się decyduje pracować w szarej strefie albo korzystać z pomocy społecznej.*
– *Pracownicy czują się niedocenienie z racji niskiego wynagrodzenia. Nasza praca jest źle wyceniana. Lekarze to podkreślają, a cała rzesza pracowników mogłaby się podpisać pod tym.*
– *Pracownicy jeśli uzyskują pracę, mają niskie zarobki.*
– *Pracownicy mają te tendencję, że lubią się porównywać z pracownikami na zachodzie Europy. Jesteśmy w UE. Dysproporcja jest dosyć duża jeśli chodzi o zarobki w starej UE, a w nowej, czyli w Polsce.*
– *Pracownicy mogą korzystać nie tylko z pracy w Polsce, ale mogą się też odnaleźć na europejskim rynku pracy, to jest niewątpliwie plus. Ale to powoduje, że dla nas w kraju jest to sytuacja niekorzystna. I u ans pałce są niskie, prze co może tracimy też tych wykwalifikowanych ludzi.*
– *Pracownik jest zatrudniany w zakładzie pracy i jest propozycja niskich zarobków.*
– *Pracownik ma coraz większe możliwości. Ale nie koniecznie chce tej pracy, co wiąże się z niskim wynagrodzeniem.*
– *Przeciętne wynagrodzenie bazuje na najniższej pensji.*
– *Relatywnie niskie zarobki w porównaniu z krajami ościennymi, generalnie z zachodem.*
– *W związku z tym wynagrodzenie pracowników nie wzrasta, chociaż troszkę się podniosło, dzięki działaniom rządu. Minimalna płaca wzrosła. Zostały zrównane płace w pobliżu takiej średniej płacy. Płaca minimalna znacznie wzrosła, to trzeba przyznać.*
– *Wydaje mi się, że pomimo wzrostu płac, stawka minimalna wzrosła, to jednak poprawy standardu życia nie ma, bo jest też wzrost poszczególnych opłat.*
– *Wynagrodzenie podstawowe jest oferowane na początku, najczęściej minimalne, dopiero po jakimś czasie jest możliwość zdobycia większego wynagrodzenia.*
– *Wynika to z wysokich kosztów pracodawcy i on nie jest w stanie zapłacić pracownikowi tyle, by mógł godnie żyć.*
– *Zarobki są nieduże. Jeśli mam być szczera to głownie ekonomiczne pęd pracodawców do szybkiego wzbogacenia się, na drodze też oszukiwania pracowników, nie wypłacania im pensji, przewlekania pensji.*
– *Zarobki są po prostu niskie. Wielu pracowników o nawet wyższych kwalifikacjach godzi się na niższe zarobki. To powoduje, że pracownicy nie są najczęściej zadowoleni z pracy wykonywanej.*
– *Zarobki w porównaniu ze stanowiskami pracy w firmach z poza Polski, są w wieku wypadkach kilkukrotnie niższe, na tych samych stanowiskach. Ponadto w wielu przypadkach pracodawcy chcąc obniżać koszty, tworzą szarą strefę, na rękę dając najniższą krajową, resztę dając w kopercie.*

b) **złe warunki pracy, rotacja pracowników** (6 wypowiedzi)

– *Coraz częściej występują zjawiska takie jak mobbing, stres zawodowy, one wpływają niekorzystnie na pracownika.*
– *I jednak mógłbym doszukiwać się takich złych praktyk korporacyjnych, czy jakichś dużych firma, które u nas funkcjonują,. Polska jest dalej krajem o taniej sile roboczej,*
– *I przez to jest częsta rotacja pracowników i nie ma stabilności i pracownik nie może kształtować przyszłości, bo emerytura będzie na poziomie bardzo niskim.*
– *Konkurencja jest wysoka, pracodawcy nie doceniają pracowników. Co za tym idzie są niskie te zarobki, są zawierane umowy śmieciowe, np. Na wymiar niepełny i płaci pół etatu, 1/4 . Reszta idzie pod stołem. Ma to swoje konsekwencje w kontekście wypadkowości, urlopów, L4. Pracownicy są tu pokrzywdzeni.*
– *Sytuacja jest bardzo różna w zależności od regionu kraju, od tego czy to jest duże miasto czy to jest mała miejscowość. Ja pracując w sferze finansowej właściwie nie odczuwam żadnych różnic jako pracownik. Moja sytuacja się nie polepsza w żaden sposób. Moja pensja od dawna stoi, wymagania wobec mnie rosną. Wydaje mi się, że nie jest to dobra sytuacja dla mnie.*
– *Większość jest zatrudniona w sektorze MŚP, co ma wpływ na społeczne zadowolenie i społeczny aspekt zatrudnienia.*

c) emigracja pracowników (5 wypowiedzi)

– *I jest emigracja.*
– *Konkurencyjne zatrudnienie w Europie Zachodniej, łatwość przemieszczania, mobilność, można się osiedlać gdzie indziej.*
– *Migracja społeczeństwa, czyli odpływ tych pracowników, którzy mogliby tu uzyskać te miejsca pracy, natomiast decydują na wykorzystanie tych swoich umiejętności, zdolności w innych miejscach Europy, gdzie są korzystniejsze dochody.*
– *Rynki europejskie oferują wyższe wynagrodzenia, to osoby wykwalifikowane emigrują.*
– *Właścicieli firm budowlanych, narzekają, że nie ma rąk do pracy, bo część fachowców wyjechała za granicę.*

d) zatrudnianie na umowy tymczasowe, brak poczucia stabilizacji (5 wypowiedzi)

– *Jest zatrudnienie na niepełny wymiar czasu pracy, wiec wydaje mi się że pracownik nie do końca czuje się pewien ekonomicznie i przyszłościowo.*
– *Kwestia płacy, warunków umowy o pracę. Najpierw jest to okres próbny, potem się to okazuje, ze nie jest przedłużane. Więc taka mała stabilność, to są umowy na czas określony, czasami o dzieło. Pracobiorcy są w mało komfortowej sytuacji, bo nie mają stabilizacji.*
– *Ponieważ pracodawcy bardzo niechętnie zatrudniają pracowników na umowy o pracę, z powodu wysokich kosztów pracy.*
– *Takim wydaje mi się dalej nieuregulowany system umów jeśli chodzi o zatrudnianie. Dalej często zdarza się, że to są jakieś umowy śmieciowe.*
– *Wysokie koszty pracy powodują, że pracownicy są niechętnie zatrudniani na umowę o pracę.*

e) nieodpowiednie kwalifikacje pracowników (4 wypowiedzi)

– *Byłaby bardzo dobra w przypadku wysokokwalifikowanych zawodów, deficytowych, absolwenci wyższych szkół z branży IT, politechnik. Oni mogą wybierać sobie miejsca pracy, warunki. Ale jest cała rzesza absolwentów szkół szukających pracy ale ich nie znajdujących, bo ich umiejętności i kwalifikacje nie są dostosowane do pracowników.*
– *Jeśli pracodawcy mają problem z zalezieniem wykwalifikowanych pracowników, więc pracownicy jeśli nie maja odpowiednich kwalifikacji do rynku pracy, to ciężko im znaleźć pracę, bo jest różnica w zainteresowaniu pracodawców, a kwalifikacjami pracowników.*
– *Nie zawsze dobre wykształcenie, bo tez ta jakość kształcenia zawodowego jest słaba.*
– *Wykształcenie i kwalifikacje nie są zbyt wysokie pracowników. Uważam, że nie ma teraz dużego wyboru pracodawców i dużo osób ucieka za granicę.*

f) problematyczne prawo (4 wypowiedzi)

– *Gwarantowane pewne prawa, ale nie zawsze są respektowane.*
– *Mimo ze jest to niskie bezrobocie, ale dużo osób pracuje na czarno, co świadczy o tym, że nie ma udogodnień prawnych do sformalizowania pracy bo jest bardzo niska płaca stosowana przez przedsiębiorców.*
– *Prawo pracy nie odzwierciedla rzeczywistości na rynku pracy. Bo nawet jeśli pracodawcy zawierają umowę o prace z najniższym wynagrodzeniem, to słyszałam takie opinie, że pracownik żąda wyższe stawki i pracodawca wypłaca poza umową dodatkowe środki. I to jest przejście w szarą strefę, co jest niekorzystna sytuacją.*
– *U pracowników występuje słaba znajomość prawa, a na plus wpływa możliwość wyboru formy zatrudnienia i ochrona prawna ze strony różnych instytucji.*

g) zła koniunktura albo dobra, ale nie dla wszystkich regionów lub zawodów (4 wypowiedzi)

– *Aspekty ekonomiczne są uzależnione od miejsca zatrudnieni i stażu pracy. W większych miejscowościach sytuacja jest dobra, wysokie zarobki, a w małych miejscowościach, ta sytuacja jest gorsza, ze względu na brak zakładów, I sprawa taka, że pracownicy młodzi, dobrze wykształceni, mogą wybierać w ofertach, a starsi są już uzależnienie oda danego pracodawcy i ich sytuacja jest często gorsza.*
– *Bezrobocie spada, ofert pracy jest dosyć dużo. Ale nie w każdych zawodach. Z moich obserwacji wynika, że w branży szkoleniowej, komputerowej jest sporo ofert pracy, natomiast wielu fachowców typu, może nie budowlanego, bo w budowlance też jest dobrze.*

– *Sytuacja pracowników jest zależna od regionu kraju w którym sprawa się rozgrywa. W tej chwili tutaj w rejonie gdzie mieszkam jest słabo, jest wysokie bezrobocie, rynek pracy zawężony jest przez zamykane zakłady pracy.*
– *Tu trzeba zwrócić uwagę na terenie którego województwa mówimy o takiej sytuacji, bo są takie województwa, które się rozwijają i jest tam sytuacja dużo lepsza. I zależy też od branży.*

h) praca poniżej kwalifikacji (4 wypowiedzi)

– *Brak pracy zgodnej z wykształceniem. Ktoś kończy kierunek jaki powinien wykonywać i jest przygotowany, a musi tę prace zmieniać i zmieniać swój wyuczony zawód. I ludzie kończą studia z jakimś tam wykształceniem, nawet wyższym, doktoranckim i nie mogą po takim czymś dostać pracy zgodnej z wykształcaniem.*
– *Dużo pracowników ma w Polsce za wysokie wykształcenie co do dostępnych stanowisk.*
– *Jest małe bezrobocie, więc nie ma problemów ze znalezieniem pracy. Ale jest to często praca poniżej kwalifikacji, nie ma możliwości awansu.*
– *Oferowane miejsca pacy dotyczą tylko takich podstawowych miejsca pracy, małe są szanse rozwoju pracownika, bo nie ma możliwości zmiany, planowania kariery, dla osób które mają wykształcenie wyższe, czy mają wykształcenie średnie, ale nie chcą wykonywać prac podstawowych.*

i) dominacja pracodawców na rynku pracy (3 wypowiedzi)

– *Pozycja pracodawcy dalej jest dominując a w stosunkach pracownik pracodawca. Dalej pracodawcy kreują warunki podejmowania pracy. Jeśli chodzi o kwestie ekonomiczne to pracodawca jest uprzywilejowany, pracownik jest w tej pozycji troszeczkę gorszej.*
– *Pracownik jest zawsze poniewierany, zawsze jest ten robol, który pracuje na Pana.*
– *Sytuacji gdy więcej zależy od pracodawcy, zwłaszcza w sektorze prywatnym, to pracownik musi się dostosować do tego, co mu pracodawca narzuca.*

j) konkurencja ze strony zagranicznych pracowników (3 wypowiedzi)

– *Obecnie dosyć dużo osób przyjechało z zagranicy, z Ukrainy. Wobec tego te osoby zajmują gorzej płatne stanowiska, których nie chcąc obywatele polscy zajmować. I to nie jest zbyt korzystne dla obywateli polskich,*
– *Pracownicy mają, mamy la siebie taką konkurencję. Dlatego, że mamy ludzi z zagranicy, tutaj przyjeżdżają. Wschodnia ściana jest zasilana przez pracowników, tak Rosja, Ukraina, Białoruś. Oni tu przyjeżdżają i podbijają nasz rynek. Będą pracować za pieniądze, za które my nie będziemy pracować, bo nie będziemy w stanie się utrzymać. Tam jest przeliczenie ich waluty. Im opłaca się pracować, a nam nie. I ten rynek tej pracy nie jest tak duży, żeby przebierać pracę. Raczej nie jest tak łatwo znaleźć pracę, tym bardziej, że mamy tu dużo ludzi z zagranicy, którzy nam tę prace podgryzają.*
– *Uważam, że pracodawcom ciężko zmienić myślenie, uważają ze im taniej, tym lepiej. Tania siła robocza. I starają się obejść tych polskich pracowników, ściągając ich ze wschodu. To widać w przemyśle i handlu. Ściągają nawet pracowników z Korei, była taka sytuacja w naszych stoczniach pomorskich.*

k) brak gotowości do poszukiwania pracy poza miejscem zamieszkania (1 wypowiedź)

– *Ponadto często pracownicy szukają pracy tylko w miejscu zamieszkania i ograniczona mobilność ogranicza możliwość znalezienia pracy.*

Pośród nielicznych głosów wskazujących na złą sytuację pracowników na rynku pracy w Polsce podkreślano takie problemy, jak umowy tymczasowe, niskie zarobki, pracę na czarno, a także brak możliwości rozwoju zawodowego, brak pracy dla osób z wyższym wykształceniem lub w ogóle pracy zgodnej z wykształceniem, duże koszty pracy, niski poziom kwalifikacji pracowników oraz ogólnie złe warunki pracy poza dużymi miastami – por. Schemat 3.

Schemat 3 Czynniki decydujące o złej sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja pracowników na rynku pracy jest zła:

a) umowy tymczasowe (3 wypowiedzi)

– *I oczywiście zlecenia, które są bardzo różnie traktowane przez różnych pracodawców.*
– *Przede wszystkim te umowy śmieciowe, które nie dają zabezpieczenia ciągłego zatrudnienia pracowników.*
– *Przede wszystkim umowy śmieciowe, przedłużanie umów zleceń, nie ma sztywnych ram zatrudnienia.*

b) brak pracy dla osób z wyższym wykształceniem lub ogólnie w zawodzie (2 wypowiedzi)

– *Ludzie z wyższym wykształceniem nie znajda pracy, żeby była odpowiednio wynagradzana.*
– *I mnóstwo osób nie pracuje w swoim zawodzie, bo najważniejsze są pieniądze, żeby więcej zarobić.*

c) niskie zarobki związane z dużymi kosztami zatrudnienia (2 wypowiedzi)

– *Niskie zarobki przede wszystkim w porównaniu do krajów zachodnich. Zycie jest takie samo jak na zachodzie a zarobki są o wiele większe. Nawet droższe bym powiedziała jest życie.*
– *Obciążenia podatkowe są wysokie bardzo. Bo dostając na umowie 2000 brutto to dostaje się 1400 złotych, więc na umowie o prace są duże bardzo te koszty pozapłacowych obciążeń. Ta płaca minimalna to jest minimum za jakie są pracownicy zatrudniani, I jest bardzo dużo takiej pracy za ta minimalną płacę.*

d) praca na czarno (2 wypowiedzi)

– *Pracownicy… większość jest zatrudniona na czarno, bez świadczeń, bez umów, młodzi ludzie nie zdają sobie sprawy, że w wypadku to są wielkie koszty ponoszone z własnej kieszeni, w przypadku leczenia. I młodzi ludzie szukają, żeby tam gdzieś się załapać.*
– *Spotykałam się, że niektórzy pracownicy nie chcą być na umowę o pracę zatrudnieni, chcą mieć więcej do ręki, i wola mieć teraz i dziś, potem może jakoś to będzie.*

e) brak możliwości rozwoju zawodowego (1 wypowiedź)

– *I to jest taka praca bez możliwości awansu. Czyli wykonuje się tą pracę bez możliwości awansu, rozwoju, to jest to samo stanowisko, przy minimalnym wynagrodzeniu. Pracodawcy nie doceniają tych pracowników. Pod*

tym kątem wydaje mi się, że jest taka niekorzystna sytuacja dla pracowników, bo to praca za minimalną pensje i bez takich perspektyw.

f) duże koszty pracy (1 wypowiedź)

– *Dalej jest też to samozatrudnienie, obciążone również podatkami, często przekraczającymi wykonywaną profesję w stosunku do tego.*

g) niski poziom kwalifikacji pracowników (1 wypowiedź)

– *Niski poziom wykształcenia pracowników.*

h) złe warunki gospodarcze poza dużymi miastami (1 wypowiedź)

– *Niby w mediach podają nam, że bezrobocie spada. Być może takie badania były przeprowadzone w jakichś dużych miejscowościach, dużych miastach, aglomeracjach. Na moim terenie ciągle jest bezrobocie bardzo duże. Ciężko jest znaleźć dobrą pracę. Ja sama, osobiście, piąty rok pracuję na pół etatu i ciągle dorywczo czegoś szukam i jest ciężko z pracą. Uważam, że ta sytuacja jest raczej zła i nic nie wskazuje na to, żeby się to poprawiło. Ciągle, przynajmniej w mniejszych środowiskach, liczą się jakieś znajomości i układy. Nie jest tak, że człowiek idzie z podaniem i dostaje się, bo jest jakiś etat, jeśli gdzieś się pojawia informacja, że szukają człowieka do pracy. Jest źle.*

3.1.2 Ocena sytuacji młodzieży rynku pracy

Większość respondentów uznała, że obecne warunki na rynku pracy w Polsce sprzyjają znalezieniu pracy przez młode osoby (ok. 39%), a ok. 5% badanych wyraziło w tym zakresie? zdecydowane przekonanie. Co trzeci uczestnik badań, uznał, że sytuacja młodzieży na rynku pracy jest aktualnie przeciętna (ok. 33%). Znaczna część pytanych osób podkreślała natomiast, że młodzi ludzie powinni się spodziewać trudności na rynku pracy (ok. 23%). Jedynie ok. 1% odpowiedzi wskazywało na bardzo złą pozycję młodzieży w omawianej kwestii – por. Wykres 7.

Wykres 7 Ocena sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80)

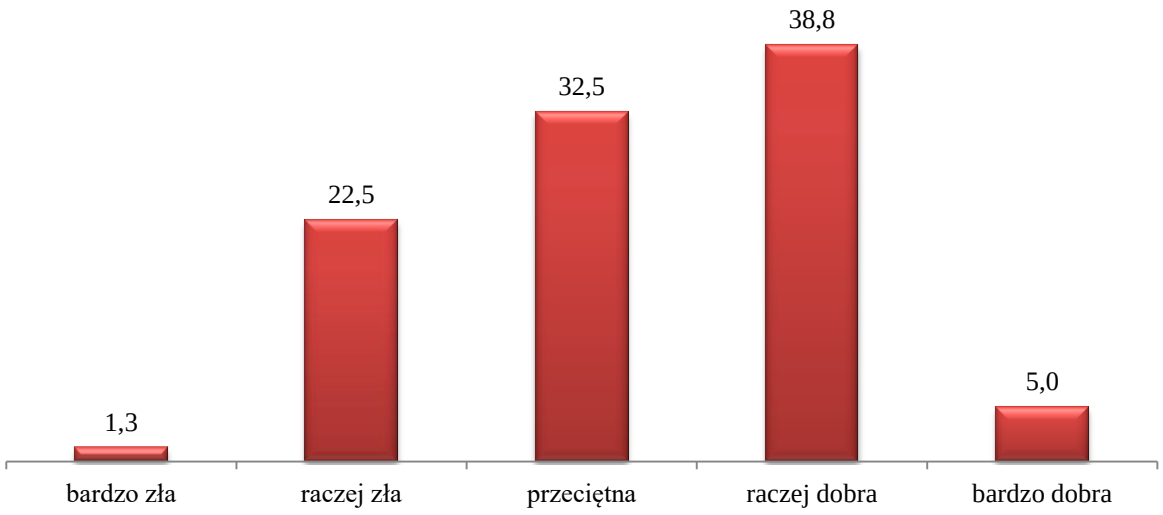

Źródło: badania własne.

Osoby, według których sytuacja młodzieży na rynku pracy w Polsce jest dobra najczęściej podkreślali, że jest to konsekwencja dobrej koniunktury gospodarczej i ukształtowanego rynku pracownika. Zdaniem badanych szczególnie osoby młode, które posiadają dobre wykształcenie, rozumiane tu najczęściej jako techniczne lub określane jako „konkretny zawód" nie powinny mieć żadnych problemów ze znalezieniem odpowiedniej pracy. Bardzo ważną zaletą rynku pracy są możliwości przebranżawiania się i podnoszenia swoich kwalifikacji, w czym pomocni są często pracodawcy. Podkreślano tu, że taka elastyczność jest obecnie cechą charakterystyczną dla współczesnej młodzieży. Co więcej, młodzi ludzie często są bardzo mobilni, przez co mogą poszukiwać pracy poza granicami kraju. Wymiana pokoleniowa, niż demograficzny i emigracja powodujące ubytek siły roboczej sprawiają, że z jednej strony pracodawcy bardziej doceniają swoich pracowników, a z drugiej obniżają wobec nich wymagania. Młodym ludziom – jak podkreślali badani – sprzyjają także rozwiązania prawne i zmiany zachodzące obecnie w systemie edukacji. W tym kontekście bardzo ważnym aspektem jest dążenie do łączenia edukacji z pracą, tak aby absolwenci szkół mogli nabyć odpowiedniego doświadczenia, które obecnie znajduje szczególne uznanie w oczach pracodawców. Pomimo dobrej oceny sytuacji młodzieży na rynku pracy wskazywano także na pewne problemy związane ze zróżnicowaniem szans zawodowych osób z wykształceniem humanistycznym i technicznym, nadmierne przyzwyczajenie się młodzieży do korzystania z Internetu – por. Schemat 4.

Schemat 4 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja młodzieży na rynku pracy jest dobra:

a) koniunktura gospodarcza, rynek pracownika (26 wypowiedzi)

– *Ale mają też małe doświadczenie, więc mają tu mniejsze możliwości. Ale sytuacja jest dobra, bo osoba młoda jeśli chce pracować, może nie w wyuczonym zawodzie, to większych problemów nie ma.*
– *Cały czas rynek pracownika decyduje o tym, że brakuje pracowników na rynku i na młodych też jest zapotrzebowanie duże.*
– *Dla osób młodocianych, które kończą szkołę jest też większa możliwość znalezienia pracy.*
– *Dobry zawód, czy dobre wykształcenie nawet wyższe, też powoduje to, że młodzież ma warunki ku temu, żeby się rozwijać i funkcjonować normalnie.*
– *Firmy cały czas potrzebują pracowników, nawet tych bez doświadczenia. Firmy są chętne inwestować w młodych pracowników, żeby sobie przygotować na lata, kto będzie zabezpieczał jakiś dany dział, czy element produkcji tego czym się firma zajmuje. Na pewno poprawia ją też rozwój gospodarczy, no bo firmy się cały czas rozwijają i szukają młodych pracowników, którzy spełnią dzisiejsze wymagania.*
– *Jest zapotrzebowanie na pracowników, mają różnorodne możliwości, jeśli tylko chcą. Obecnie mamy wzrost gospodarczy, otwarty rynek pracy.*
– *Ludzie młodzi po szkole jakieś zatrudnienie też dostają. Rynek jest dosyć obszerny i obfity. Jest ta praca dla młodych ludzi, młoda krew jest potrzebna na rynku pracy.*
– *Młode osoby, które wykształciły się w tak zwanych popularnych zawodach, nie mają problemów z uzyskaniem pracy, na takim stanowisku, jakim chcą. Myślę tu o zawodach takich jak informatyce, też zawody które wiążą się z branża budowlaną. I tutaj młode osoby mogą sobie z łatwością poradzić i znaleźć pracę. Tu będzie tez kwestia wynagrodzenia.*
– *Młody który ukończy szkołę, czy to będzie w obecnym czasie branżowa szkoła pierwszego stopnia, czy technikum, czy liceum, czy nawet w trakcie jak uczy się może podjąć pracę. To wynagrodzenie jest dość wysokie. Osoby, które mają wyższe wykształcenie często zarabiają obecnie mniej niż osoby, które są po szkole branżowej pierwszego stopnia, lub po … nawet niepełnym wykształceniu, po szkole podstawowej.*
– *Młodzi ludzie mają dosyć znaczące pole do popisu jeśli chodzi o rynek, mogą sobie poszukać po prostu pracowników, bo pracodawców brakuje.*
– *Młodzi ludzie mają możliwość podjęcia pracy, ale Ci którzy podejmują są często nieodpowiedzialni. A Ci którzy nie podejmują, to uważają że im się należy i biorą pieniądze z opieki społecznej. Albo pracują na czarno. Albo od razu chcą zarabiać majątek. Nie chcą zrozumieć, żeby się wspinać szczebelkami. Jak rozmawiam, że nauczyciel dyplomowany po iluś tam latach zarabiają tyle i tyle, to młodzi mówią, że za tyle by nie pracowali. Także dla młodzieży jest niezła sytuacja. Tylko odpowiedzialność nie istnieje. Bo na przykład mój syn szuka pracowników jako kierowca w firmie kurierskiej, i ma olbrzymie problemy, bo to cały dzień pracować i to jest tak… i to jest umowa o pracę ze wszystkimi świadczeniami.*
– *Młodzi ludzie mają tu pole do popisu i jeśli chcą pracować i są chętni do tego, to jest dużo ofert obecnie na rynku, przynajmniej naszym nowosądeckim, gdzie oferty o prace pojawiają się z dnia na dzień. Kwestia tylko podejścia młodych ludzi, do tego czy chcą skorzystać z takiej możliwości, czy chcą pracować u nas w kraju. Myślę, że mają tutaj szansę i raczej dobrą mają sytuacje odnośnie znalezienia pracy, tylko kwestia jest tu ich podejścia i ich oczekiwań wobec pracodawcy.*
– *Młodzi, którzy chcąc podejmować pacę, znajdują ją, bo jest na rynku dużo nowych firm. Nawet specjalnie dla młodzieży są tworzone miejsca pracy.*
– *Młodzież kończąc szkołę, która przygotowuje ich do wejścia na rynek pracy, wydaje mi się że jeżeli są dobrze przygotowani, to bez problemu powinni znaleźć pracę. Bezrobocie spada, wiele osób chcących zdobyć prace, ma taką możliwość. Udać takie ogłoszenia, że się poszukuje osób do pracy. Także wydaje mi się, że jest tu tendencja bardzo dobra. Kiedyś było chyba inaczej. Od razu po szkole chcieli wyjechać za granicę, żeby szukać lepszego życia i zarobków. A teraz część osób zostaje w Polsce i te zarobki są coraz lepsze. Więc sytuacja jest dobra.*
– *Młodzież na rynku pracy się nieźle odnajduje. Jest niskie bezrobocie, więc firmy często zatrudniają osoby zaraz po szkole i ich przyuczają.*
– *Myślę, że oni wchodzą na rynek pracy, chyba dość dobrze przygotowani do wykonywanych funkcji, na różnych stanowiskach, które byliby gotowi zajmować, zwłaszcza w niektórych zawodach. Mam w swoim otoczeniu młodych ludzi, którzy kończyli studia informatyczne i dla nich nie ma żadnego problemu z wejściem na rynek pracy. Oni są oczekiwani przez pracodawców. Oni są dobrze wykształceni, więc od razu osiągają wysoki pułap w zarobkach. Myślę, że dla nich to jest fajna, dobra sytuacja.*
– *Ogólnie dla pracowników. Jest duża liczba ofert pacy.*
– *Po za tym, jak brakuje rąk na rynku pracy, to oni też są chętnie przyjmowani, zatrudniani. Taka uwaga, że znowu mamy do czynienia z taką sytuacją, że mam wrażenie, że w dużych ośrodkach miejskich, dla dobrych specjalistów nie będzie z tym problemu, a na prowincji, dla słabiej wykształconych – myślę, że będzie z tym kłopot.*

– *Rynek pracy potrzebuje nowych ludzi, więc automatycznie otwiera się na ludzi młodych. I zmiany na rynku pracy, czyli tworzenie nowych miejsc pracy będących znakiem czasy, czyli nowe technologie, stanowiska związane z rozwojem Internetu.*
– *Statystyki, o ile się orientuję, takiej młodzieży, w zależności od województwa, z różnych regionów jest 10-20%. Pomimo tego marginesu, znacznego, bo znacznego to jednak oceniam, ze w tej chwili sytuacja młodych ludzi, wykształconych jest bardzo dobra.*
– *W kontekście ekonomicznym, to mniej korzystnie, bo duże są tu koszty szkolenia. Koszty przygotowania pracownika do pracy ponoszone przez zakład, powodują ze pracownik młody jest doceniany.*
– *W Polsce jest bardzo duże zapotrzebowanie na pracowników młodych, dobrze wykształconych, tacy są poszukiwani, ze znajomością oprócz tego języków obcych. Jeżeli te czynniki są spełnione to ze zdobyciem ciekawej, dobrze płatnej pracy, z dobrymi warunkami socjalnymi nie ma żadnych problemów. Ale jeżeli młody pracownik, wyżej wymienionych warunków nie spełnia, to sytuacja takiej osoby jest nawet zła.*
– *Wiąże się to tak jak poprzednio z niska stopa bezrobocia. Młodzież może szybko wchodzić na rynek pracy.*
– *Większa liczba ofert pracy, czyli mogą coś dla siebie dobrać. Natomiast nie będzie to szansa na pewno na dobre pieniądze, godziwe. Aczkolwiek na start nie ma problemu że znalezieniem dzisiaj pracy, z tym że mówię, że nie jest to atrakcyjne finansowo i myślę, że tacy pracownicy często zmieniają miejsce pracy.*
– *Wszystkie ręce potrzebne są teraz potrzebne do pracy.*

b) możliwości stwarzane przez współczesny rynek, umiejętność przebranżawiania się (10 wypowiedzi)

– *Dostęp do wiedzy, do oświaty, szkoły. Otwartość na świat. Dzisiaj czasy są dla młodzieży mądrej, które z obecnej sytuacji potrafi skorzystać, która zdobędzie dobry zawód, zna języki i świetnie porusza się na salonach europejskich. I jak z tego skorzysta, to bardzo dobrze. Dzisiaj trudno o młodzież, która chciałaby się uczyć konkretnego zawodu, gdzie znajduje dość dobrą prace i dobre zarobki.*
– *Jeśli chodzi o młodzież, to akurat teraz sporo projektów jest na nich skierowane. Mają możliwości odbycia staży, ma możliwości wybrania sobie różnych pracodawców. Pracodawcy też przedstawiają jakieś propozycje ze swojej strony. Szkolenia można odbyć i po pracy i w trakcie pracy i są one dofinansowane. Myślę też ze mają możliwość odbycia bezpłatnej nauki, podniesienia swoich kwalifikacji. Mają też języki, otwarte granice, więc sytuacja jest dobra.*
– *Łatwiej w tym odnajdują się ludzie młodzi, a nie starsi, dla których to nie jest naturalne. Więc młodzi już na początku studiów mają okazję zdobywania jakichś stażów praktyk, międzynarodowych doświadczeń.*
– *Młodzież ma różne możliwości. W szkołach uczy się przedsiębiorczości, korzysta z programów unijnych, można korzystać z młodzieżowych ośrodków kariery. Jest pomoc jeśli chodzi o rozpoczęcie nowej działalności.*
– *Młodzież ma więcej pracy, bo dużo organizują kursów dla młodzieży, młodzież jest bardziej wykształcona, chcą się uczyć, chyba ze wyjada za granicę. I są lepiej przygotowani niż osoby po 50 roku życia.*
– *Młodzież potrafi się też łatwo przebranżowić, łatwiej jest im podejmować prace w innym zawodzie niż wyuczony. Są bardziej kontaktowi w tym, żeby zmienić pracę, nawet pracować w niewyuczonym zawodzie.*
– *Mogą się kształcić, dokształcać, jest tyle form.. Chociażby przez wykorzystanie środków unijnych. Mogą się przebranżawiać, nawet jeśli źle wybrali na początku swój zawód, także myślę, że mają sytuację bardzo dobrą, którą przede wszystkim warunkuje to, że jest bardzo duże zapotrzebowanie na pracowników.*
– *Na pewno młodzież ma większe możliwości zdobycia wykształcenia, kwalifikacji, uprawnień, w formie tych bezpłatnych unijnych. Rynek pracy jest otwarty dla osób młodych, są staże absolwenckie, są programy dla osób młodych do 29 roku życia, wiec typowo po ukończeniu szkoły.*
– *Po za tym jesteśmy w Unii Europejskiej. Mamy otwarty rynek pracy. Młodzież może wybierać, może pracować za granicą, nie musi pracować tylko w Polsce.*
– *Przygotowanie młodzieży do pracy jest dosyć dobre. Doradztwo zawodowe jest już na poziomie gimnazjum, myślę że w podstawówce będzie się rozwijało. Dostęp do informacji na temat zawodów jest szeroki i są tu możliwości. Szkoły oferują szeroki zakres wykształcenia, więc możliwości są.*

c) emigracja zarobkowa młodzieży, mobilność młodzieży (9 wypowiedzi)

– *Ale tutaj też kuszące dla młodzieży są wyjazdy zagraniczne, co dla nas, dla kraju nie jest dobre.*
– *I wpływ pracodawców zagranicznych sprawia, że nie liczy się tam przede wszystkim doświadczenie, tylko też umiejętności uczenia się, większa w młodszym wieku i języki, czy jakieś tam kompetencje, które młodzi ludzie posiadają naturalnie.*
– *Jeśli te osoby znają dodatkowo język obcy, angielski, czy niemiecki łatwo im jest emigrować do innych państw i tam zarabiać godziwe pieniądze. Uważam, że sytuacja dosyć dobra, bo mają szeroką ofertę. Tylko nie zawsze będzie to praca z odpowiednimi kwalifikacjami.*

– *Ludzie młodzi mają szersze perspektywy zdobywania, zaczynania swojej kariery zawodowej. Kiedyś oni szukali pracy tylko na rynku pracy w miejscu zamieszkania. Teraz dużo ludzi ciągle się przemieszcza, albo za studiami, albo za pracą. Jeśli nie mają zatrudnienia u siebie w regionie, przemieszczają się do większych miast. I jeśli nie ma tej pracy w regionie to jest większa szansa, że ta prace zdobędą, i mam nadzieje, że starają się teraz zdobywać zawody, które przysłużą się do tego, żeby pracę znaleźć i pracę dobrze płatną .*
– *Młodzi są bardziej mobilni, znają jeżyki, ale na niekorzyść wpływa brak doświadczenia.*
– *Młodzi są znacznie bardziej odważni, bardziej mobilni i bardziej otwarci na nowe pomysły. Nie boją się ani przemieszczania wewnątrz kraju, ani takiego eksperymentowania.*
– *Młodzież zaczyna wyjeżdżać za granice i tam pracować i otrzymywać w miarę dogodne wynagrodzenie. I widać nawet po naszych uczniach ze wyjeżdżają w czerwcu i wracają na początku września., i nawet te osoby które chcą pracować tutaj w Polsce, też raczej znajdują prace w okresie wakacyjnym, bez żadnego problemu, i potem po szkole, jeśli chce to znajduje taka prace bez problemu.*
– *Na pewno też większa część młodzieży jednak decyduje się na wyjazd za granicę bo tutaj chodzi jednak o kwestie finansowe. Ale myślę, że jest tu możliwość rozwoju w naszym kraju.*
– *Poza tym młodzież ma większe możliwości, bo jest obowiązkowy język obcy w szkole, więc mogą też zapracować na rynkach europejskich.*

d) wymagania pracodawców (5 wypowiedzi)

– *Głównie rynek polski to poszukiwanie specjalistów. Osoby, które coraz częściej z marszu muszą wejść do firmy i w niej funkcjonować są potrzebni praktycznie od zaraz. Wymaga się od tych młodych ludzi nie tylko wykształcenia, ale też doświadczenia, którego nie mogli zdobyć, no bo nie było gdzie.*
– *Nie ma też takich ogłoszeń o pracę, że potrzebują kogoś młodego, ale z ogromnym doświadczeniem. Mniej stawiają na doświadczenie, bardziej na chęci do pracy niż kwalifikacje i umiejętności na wejściu.*
– *Pracodawcy chcą przyjmować pracowników młodych, aktywnych, ale z doświadczeniem. I tu jest sprzeczność, bo gdzie mają tego doświadczenia się nauczyć. Ale myślę, że to jednak idzie ku dobremu.*
– *Pracodawcy chętnie korzystają z młodych pracowników, bo można ich łatwo nakierować na swoje potrzeby przeszkolić.*
– *Zmniejszenie wymogów dla pracowników. Czyli tym samym też nowych osób wkraczających na rynek. Pracodawcy też są bardziej otwarci na przyjęcie pracownika bez doświadczenia, którzy są po szkole. Ale jak szuka pracy, zmotywowany i otwarty na nową wiedzę, więc pracodawcy robią taki ukłon w kierunku osób nowych na rynku pracy, dlatego ta sytuacja jest dużo lepsza niż przedtem.*

e) korzystne rozwiązania prawne, zmiany w systemie edukacji (4 wypowiedzi)

– *I tu dla młodzieży są dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Takich dużo udogodnień z których może młodzież skorzystać, na doposażenie stanowisko, ta pierwsza praca. Możliwość studiowania, zatrudnienia.*
– *Jeśli chodzi o te świadczenia społeczne to jest bardzo dobra sytuacja, bo jednak inwestuje się w ludzi młodych i wydaje mi się, że jest to dobra sytuacja jeśli chodzi o młodych ludzi.*
– *Możliwość wyboru formy zatrudnienia w aspekcie prawnym, Decyduje młody człowiek jaką umowę podpisuje, co umożliwia mu szybką zmianę pracy na lepiej płatną, czy ciekawszą.*
– *Zmiany w szkolnictwie, polegające na nawiązywaniu współpracy szkół i uczelni z pracodawcami i tworzenie kanału dostępu szkół do firm i młodych ludzi do pracodawców.*

f) wymiana pokoleniowa, demografia (3 wypowiedzi)

– *Między innymi ten niż demograficzny, który w tej chwili panuje. To jest taki aspekt pozytywny, ponieważ jeżeli młodzież, taka, która chce się uczyć, chce coś osiągnąć albo chce zdobyć jakiś określony zawód ma ku temu możliwości. Widać tą walkę, i w szkołach zawodowych, czy ponad gimnazjalnych ta walka o ucznia jest, ponieważ za tym idą pieniądze dla szkół.*
– *Wiadomo, że ta stara kadra powoli odchodzi, i kimś trzeba tych fachowców zastępować.*
– *Ze względu na mniejszą liczbę młodzieży obecnie, niż demograficzny zaczyna rosnąć. Dużo młodzieży pracuje zarobkowo, oprócz tego że się uczą.*

g) łączenie edukacji z pracą (1 wypowiedź)

– *Część osób potrafi łączyć prace z nauką i kończą jakąś szkołę, dużo jest też osób na kursach zawodowych. Odsetek tej młodzieży pracującej wzrósł znacznie, dlatego ta ocena jest raczej dobra. Mało jest osób bezrobotnych, znacznie mniej niż kiedyś, moim zdaniem.*

h) uzależnienie od Internetu (1 wypowiedź)

– *Młodym ludziom też trudno znaleźć i utrzymać pracę, bo większość z nich uzależniona jest od Internetu. I każda praca jest przerywana choćby po to, żeby sprawdzać portale społecznościowe i taki pracownik nie może wykonywać pracy dobrze, I jest im się ciężko utrzymać. I niskie płace demotywują. Ale wybór i dostęp do pracy coraz lepszy.*

i) zróżnicowanie szans zawodowych (1 wypowiedź)

– *Na zróżnicowanie tych szans zawodowych osób młodych ma również wpływ rodzaj ukończonego wykształcenia. Z tego co tutaj w moim rejonie się odbywa to większość młodzieży raczej podejmuje naukę w szkołach humanistycznych, ogólnokształcących, a do technikum, a czy do branżowej szkoły niewiele osób chce się podjąć takiego kształcenia. Myślę, że to też wynika z tego, że oprócz tych przedmiotów humanistycznych jeszcze dodatkowo muszą mieć przedmioty zawodowe, z których też należałoby zdać egzamin, żeby uzyskać kwalifikacje. To jest główny powód moim zdaniem że ta sytuacja jest raczej dobra, bo wymaga od nich dodatkowych umiejętności i dodatkowego zachodu jeśli chodzi o zdanie tego egzaminu zawodowego.*

Wypowiedzi badanych, według których sytuacja młodzieży na rynku pracy w Polsce jest przeciętna, można podzielić na takie, które wskazują na pewne pozytywne aspekty oraz takie, które podkreślają negatywne zjawiska. Do niewątpliwych pozytywów zostały zaliczone takie kwestie jak: możliwość emigracji i mobilność młodzieży, możliwość dokształcania się, dużą liczbę ofert pracy i korzystne rozwiązania prawne. Na niekorzyść młodych osób działają natomiast takie czynniki jak: brak kompetencji i doświadczenia wynikający w jakiejś mierze z niedoskonałości systemu edukacji, niskie zarobki związane z pierwszą pracą, oferty pracy nieadekwatne w stosunku do wykształcenia młodych osób, tzw. umowy śmieciowe, a nawet praca „na czarno", brak możliwości rozwoju oraz problem z mobilnością młodzieży, która łączy się z rozłąką z rodziną. W tym kontekście odrębną kategorię odpowiedzi stanowi uwaga, podkreślająca związek możliwości, jakie wynikają ze specyfiki współczesnego rynku pracy z miejscem zamieszkania – por. Schemat 5.

Schemat 5 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce

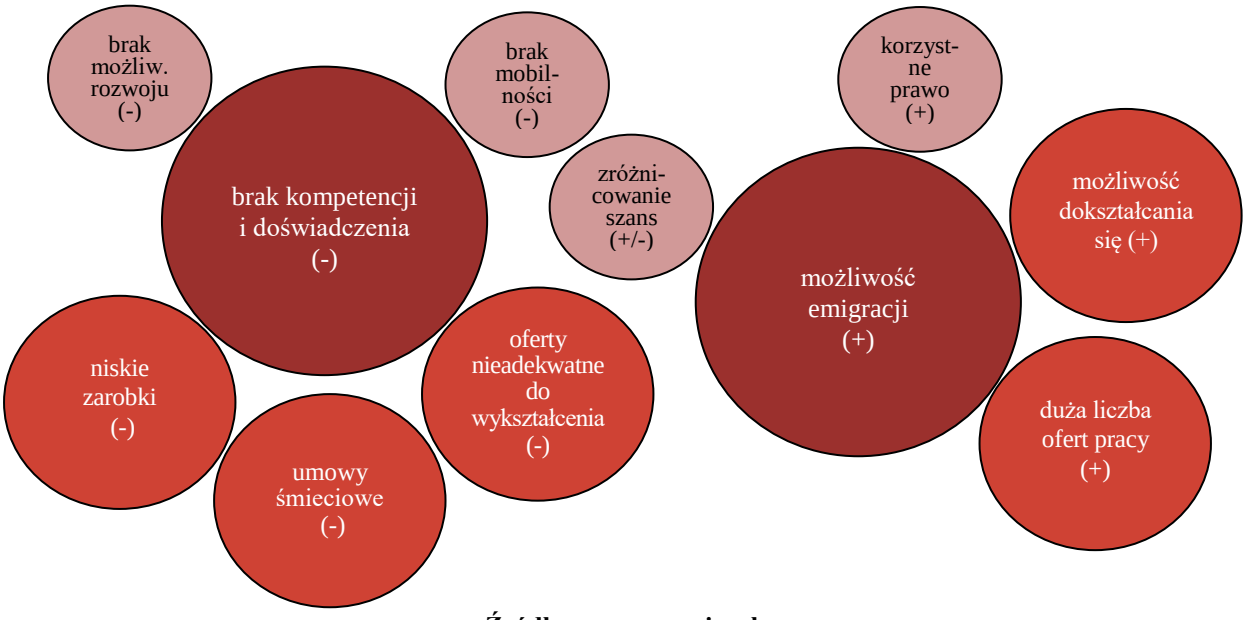

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja młodzieży na rynku pracy jest przeciętna:

1) pozytywne aspekty:

a) możliwość emigracji, mobilność młodzieży (8 wypowiedzi)

– *Ale młodzi są bardziej mobilni, chcą te stanowiska opuszczać. I to się zmienia, bo też to wszystko wymusza inne podejście młodych do pracy, także za granicą.*
– *Często zdarza się, że one wyjeżdżają za granicę, ze względu na atrakcyjność zarobków.*
– *Młodzi ludzie wybierają taką pracę, gdzie lepiej zarobkują. A jeśli wchodzi w grę sfera zarobków, to wybierają rynki zagraniczne, Anglia, Niemcy, Skandynawia.*
– *Młodzież woli wyjechać na zachód i szukać pracy lepiej płatnej, nie w tym zawodzie, ale są większe zarobki i jest możliwość szybszego dorobienia się i założenia rodziny.*
– *Możliwość wyjechania do krajów Europy zachodniej.*
– *Tutaj podam przykład nawet mojego sytna, który jeszcze w trakcie studiów załatwił sobie prace i kończąc studia miał już 4-letnie doświadczenie w pracy. No i łatwiej mu było już nawet… ale to prace za granicą, w dużych korporacjach bo biegle zna język angielski. No teraz jest łatwiej, bo uczą tą młodzież w języków obcych. Natomiast Ci co akurat nie mają, że tak powiem zdolności do nauki języków obcych mają trudniej.*
– *Uważam, że młodzi maja w Polsce wciąż słabe perspektywy znalezienia pacy. Na pewno się czyją niepewnie na polskim rynku. Wolą wyjeżdżać za granice, tam uważają, że życie jest łatwiejsze i może mniej stresujące.*
– *Wola pracować za granicą, stąd taka sytuacja przeciętna młodych ludzi wchodzących na rynek pracy w Polsce.*

b) możliwość dokształcania się, korzystania ze staży (4 wypowiedzi**)**

– *Mają możliwości dokształcania się, bo choćby środki unijne na to wpływają.*
– *Mają możliwości wszelkiego typu prac na stażach, praktykach.*
– *Młodzież podejmuje pracę i aktywna jest już na etapie kształcenia nawet w szkołach młodzieżowych, czy to w czasie wakacji, czy okresów wolnych od nauki. Ale to jest praca zawsze taka wymagająca niskich kwalifikacji.*
– *To zależy od nich samych, prawda… bo jeśli ktoś się wykształci, jest osoba pilna, lubi to co robi, to dostanie tę pracę bez żadnych przeszkód. A jeżeli oczekuje niewiadoma czego ze swojej strony, to niestety, nie każdy może spełnić tych młodych osób oczekiwania, trochę inaczej jest to skonstruowane niż wcześniej.*

c) duża liczba ofert pracy (3 wypowiedzi**)**

– *I jeszcze jeden aspekt, że dzisiaj pracodawcy w Polsce poszukują ludzi młodych do pracy, ale jest taka świadomość pracodawcy, że ci młodzi ludzie nie koniecznie wiążą się z tą firmą, to jest takie przejściowe i jednak szukają miejsca, gdzie będą więcej zarabiać.*
– *I to co jest plusem olbrzymim, to obecnie jest duży wybór miejsc pracy, czyli tych miejsc, gdzie mogą znaleźć pracę, jest dużo.*
– *Wielkiego bezrobocia nie ma i osoby bardzo zmotywowane do podjęcia pracy tę prace znajdą,*

d) korzystne rozwiązania prawne (1 wypowiedź)

– *Tutaj w aspekcie prawnym nie ma problemu w przypadku osób młodych.*

2) wypowiedź ambiwalentna:

a) możliwości zależne od miejsca zamieszkania (1 wypowiedź)

– *Trzeba wziąć pod uwagę z jakiej miejscowości się wywodzi młoda osoba, czy z małej czy z dużej. W dużych miastach łatwiej jest młodej osobie zrobić karierę i znaleźć się na rynku pracy. Ale osoby też z mniejszych miejscowości mają jakieś plany, które chcą zrealizować i starają się do jakichś większych miast wyjechać, żeby te plany realizować.*

3) negatywne aspekty:

a) brak kompetencji i doświadczenia, ułomny system edukacji (17 wypowiedzi**)**

– *Biorąc zatrudnienie młodych osób w wieku powyżej 18 lat do 29 zaczyna się rzeczywiście problem, ze względu na braki kompetencyjne młodzieży. Bo wiedza i umiejętności są oczywiście bardzo ważne i to są*

oczywiście warunki przyjęcia do pracy, to tak rzeczywiście kompetencje społeczne budzą wiele do życzenia. Młodzi ludzie nie są też dobrze przygotowani do rynku pracy, ich kompetencje są za niskie do spełnienia pewnych obowiązków w pracy.

– I potrzebne jest to doświadczenie. A gdzie ma ten młody człowiek nabyć to doświadczenie, jeśli nikt go nie chce zatrudnić?

– Jeśli chodzi o młodych pracowników, to mają oni problem, bo nie mają doświadczenia, a najczęściej zatrudnia się osoby z doświadczaniem. Firmy niechętnie zatrudniają absolwentów, wolą z kogoś pracującego, bo taka osoba szybciej się dostosuje do wymagań pracowniczych.

– Kuleje to kształcenie praktyczne, jeśli chodzi o potrzeby pracodawców.

– Kwalifikacje się różnią miedzy tym jakie jest zapotrzebowanie rynku pracy, a co daje system oświaty. Te kwalifikacje jednak nie są jednoznaczne, że mijają się po prostu te dwa podmioty między sobą.

– Młodzi ludzie ze względu na brak doświadczenia, jak są zatrudniani do pierwszej pracy, to jest najniższa.

– Moim zdaniem ze względu na szkolnictwo zawodowe, na poziom kształcenia. Rynek się bardzo rozwija, dużo owych technologii, ale szkolnictwo zawodowe, na poziomie średnim, wyższym, nie nadąża za rozwojem firm. I osoby wchodzące na rynek pracy nie są konkurencyjne w stosunku do osób już chcących zmienić miejsce pracy.

– Myślę, że jest ciężko młodym osobom znaleźć pace, bo pracodawcy chcą zwykle doświadczonych pracowników.

– Myślę, że młodzież szuka pracy trochę nieadekwatnie do swoich możliwości. To znaczy chcą zarabiać bardzo dużo nie mają praktyki, nie mając doświadczenia w pracy. No najlepiej zarabiać najwięcej a nic nie robić, albo nie mieć tego doświadczenia.

– Nie chcą pracownika, który dopiero ukończył studia, dlatego że pracodawcy uważają, że uczelnie słabo przegotowują do wykonywania zawodu.

– Nie zawsze jakby młodzi mają pierwszeństwo do pracy, ponieważ są kryteria… praktyka, doświadczenie, jakieś dodatkowe kwalifikacje, a młodzi nie zawsze posiadają takie od razu, bezpośrednio po szkołach.

– Osobom młodym, które wkraczają na rynek pracy, na pewno jest trudniej zaistnieć, gdzie już jakaś tam konkurencja jest osoby z doświadczeniem. Na pewno te w szczególności lepsze stanowiska jest trudniej uzyskać takim osobom, niż osobom, które mają doświadczenie.

– Pracodawcy chcą zatrudniać kogoś z doświadczeniem, chcą nie mieć kosztu dokształcania, więc chcą kogoś z doświadczeniem, po stażu.

– Pracodawcy nie chcą przyjmować młodych ludzi, bo nie chcą tracić czasu na ich przygotowanie w miejscu pracy, Uważają, że młody człowiek po szkole powinien być tak przygotowany, jak pracownik pracujący kilka lat. Jest to myślę raczej nie możliwe, bo pracownik powinien mieć jakąś praktykę. I tu się kłania szkolnictwo zawodowe, gdzie powinien być kładziony większy nacisk na praktykę. Młodzież kończy szkoły techniczne i zawodowe, ma wiedzę stricte teoretyczną, a nie ma przygotowania praktycznego, jak to w zakładzie wygląda. W szkołach ich traktujemy troszeczkę pod kloszem, rodzice są roszczeniowi, nauczyciel boi się zwrócić uwagę. I pracownicy nie dają sobie rady z tym co się dzieje u pracodawcy.

– Sam obserwuje, że w szkołach gimnazjalnych jest słaby poziom nauk, uczniowie są przepychani ze szkoły do szkoły. I podejmują naukę na siłę, bo kolega poszedł, rodzić kazał. I młody nie wybiera szkoły ze względu na zainteresowania, tylko wybiera szkołę na siłę i to rodzi w przyszłości kłopoty w kolejnych latach nauki.

– Stopa bezrobocia jest u młodych dalej dosyć wysoka. Jest to spowodowane przede wszystkim brakiem doświadczenia zawodowego i może niedostosowaniem kwalifikacji do rynku pracy.

– Większość przedstawicieli firm, czy też zarządów firm, chcąc młodego pracownika, to najlepiej żeby był młody dobrze wykształcony i jeszcze najlepiej z dużym doświadczeniem. No, jest trudno się przebić w niektórych przynajmniej branżach młodym ludziom ze względu na ten brak doświadczenia.

b) niskie zarobki (9 wypowiedzi**)**

– A jeśli przyjmują osoby, które nie mają doświadczenia, to są to z reguły pensje podstawowe a młodsi ludzie nie chcą takich pensji.

– Brak odpowiedniego wynagrodzenia.

– Ma to oczywiście uzasadnienie, ale się to też pewnie na wynagrodzenie tych osób, które nie są usatysfakcjonowane z jego poziomu, z uwagi też na wykształcenie.

– Młode osoby zaczynają pracę chcą mieć duże wynagrodzenie, niekoniecznie adekwatne do wkładu własnej pracy.

– Odnosząc się do sytuacji takiej młodzieży szkolnej, która nawet odbywa zajęcia praktyczne u pracodawców, czyli pracuje jako młodociani. Uważam, że bardzo mocno są pokrzywdzeni finansowo, dostają najmniejsze pieniądze i to bardzo zniechęca do podjęcia jakiejkolwiek pracy szkolnej… żeby zdobywać zawód. Uważam więc, że tutaj powinna być wprowadzona zmiana. Dlatego też oceniana jest jako przeciętna przeze mnie.

– *Osoby natomiast, które nie mają kwalifikacji też rezygnują, bo chciałyby lepiej zarabiać. Więc to jest taka przeciętna sytuacja.*
– *Przede wszystkim młodzi ludzie mają niskie wynagrodzenia na start. Wynika to z tego, że nie są odpowiednio przygotowani do zawodu, a mimo tego mają wysokie aspiracje finansowe, związane z awansem.*
– *Zarobki nie są na tyle adekwatne, żeby one chciały zostawać w Polsce.*
– *Ale sytuacja ekonomiczna, niskie zarobki, powodują ze nie koniecznie chcą podejmować prace młodzi, oczekują wyższego standardu życia.*

c) praca nieadekwatna w stosunku do wykształcenia (5 wypowiedzi)

– *Ale często jest to praca niedostosowana do ich kwalifikacji i kompetencji. Zatrudniani są poniżej swojego wykształcenia i w związku z tym otrzymują najniższa pensję.*
– *Dla ludzi, którzy są po studiach, nie ma tyle tej pracy, ludzie kończą dobre studia, ale muszą iść na kasę, bo nie ma tyle stanowisk pracy, dla ludzi z wyższym wykształceniem.*
– *Młodzi ludzie, którzy mają wykształcenie i kwalifikacje, otrzymują najniższą, co sprawia, że rezygnują, szukają czegoś innego.*
– *Natomiast po ukończeniu szkoły, nawet z egzaminami kwalifikacji w zawodzie, często praca poniżej tych kwalifikacji. I droga do pracy zgodnie z kwalifikacjami jest długa.*
– *Osoby ze szkołą wyższą ukończoną są zawiedzione czasem sytuacją na jaką trafiają na rynku pracy po zakończeniu edukacji.*

d) tymczasowe umowy o pracę, praca na czarno (5 wypowiedzi)

– *Często też są zatrudniani na staże, od stażu do stażu przechodzą.*
– *Często zdarza się tak, że pensja jest niższa, ale nieoficjalnie. Czyli dostają najniższa krajową i pozostałą część pensji dostają umową o dzieło. Pracodawcy przestrzegają przepisów do pewno stopnia, płaca płace minimalną by nie mieć wysokich kosztów, ale utrzymują tego pracownika i siebie dając mu w inny sposób dodatkowe środki.*
– *Młodzi ludzie są zatrudniani głównie na race sezonowe. Są oni często wymykiwani przez pracodawców, są oni zatrudniani na czarno lub płaci się im poniżej tej wymaganej stawki godzinowej, nie mają zawieranych umów o pracę, zlecenie. To jest przede wszystkim wyzysk pracodawców.*
– *Osoby młode które kształcą się, szukają pracy. Tak jak mówiłam, jak pracują to głównie na umowy zlecenia, a nie na umowy o pracę.*
– *Zdarza się, że te umowy przyciągają młodych ludzi do zarobków i nie jest to tez perspektywistyczne. Czyli młody człowiek przyjmuje tą pracę i nie myśli o tym zabezpieczeniu przyszłościowym społecznym i ekonomicznym, tym co będzie kiedyś. On się zatrudnia i chce mieć realnie pieniądze za to, bez tego co było w moich czasach, że zatrudnianie wiązało się z tym, że wszystkie składki są opłacane i na stare lata będzie jakieś zabezpieczenie. I zdarza się teraz, że młode osoby mają te motywację, że jest dobry zarobek, ale bez tej oprawy, która ma go zabezpieczeń, np. Przy wypadku przy pracy.*

e) problem z mobilnością, rozłąka z rodziną (2 wypowiedzi)

– *Też jeśli chodzi o młodzież małych miejscowości ona ograniczoną mobilność, więc nie może się przemieszczać do większych miast. Taka możliwość została ograniczona przez likwidację środków transportu, które były z pieniędzy publicznych finansowane, i to są główne aspekty jeśli chodzi o młodzież,*
– *I to pociąga za sobą aspekt społeczny, że ci ludzie żyją na dwa domy, tam gdzie pracują, a drugi tam gdzie mają rodzinę czy gdzie zostały dzieci.*

f) brak możliwości rozwoju (1 wypowiedź)

– *Jest dużo takich stanowisk typowo produkcyjnych, gdzie ta młodzież nie ma możliwości rozwoju, tylko musi wykonywać takie proste czynności na taśmie. Bo jest dużo takich firm które powstają typowo produkcyjnych, gdzie maksymalnie 30% to kadra średnia i wyższa, a 70% to pracownicy produkcyjni.*

Zła sytuacja młodzieży na rynku pracy jest natomiast wynikiem takich czynników jak: brak kwalifikacji i doświadczenia, brak mobilności, samodzielności i aktywności zawodowej młodych osób. To także konieczność poszukiwania pracy za granicą, po części

z uwagi na niskie płace, tymczasowe formy zatrudnienia, brak ofert pracy zgodnych z kwalifikacjami oraz nepotyzm na rynku pracy. Problematyczna jest również roszczeniowość młodych ludzi, kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb, a także niekorzystne prawo, blokowanie miejsc pracy przez ludzi w wieku emerytalnym – por. Schemat 6.

Schemat 6 Czynniki decydujące o złej sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce

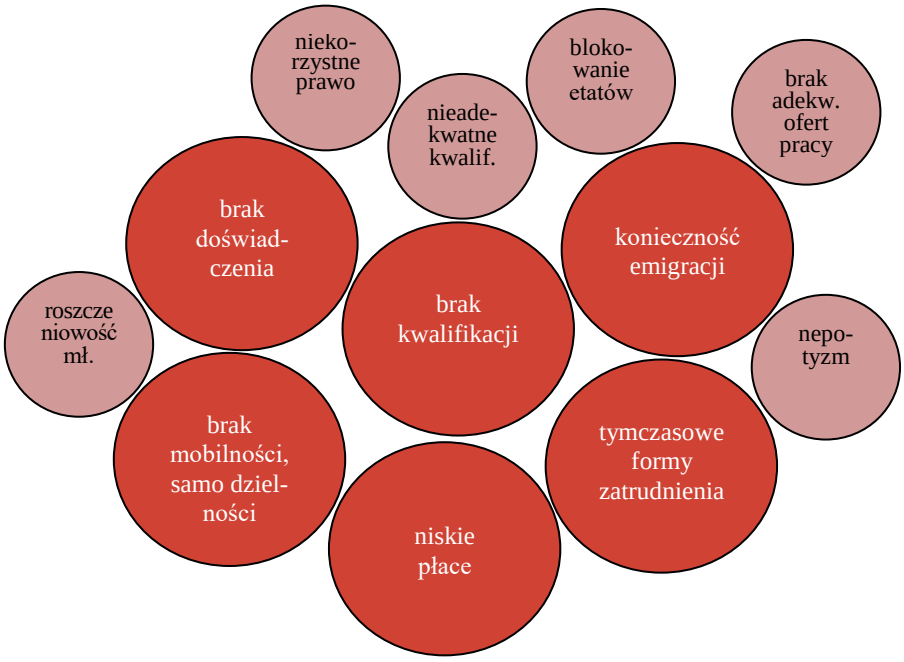

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja młodzieży na rynku pracy jest zła:

a) brak doświadczenia (6 wypowiedzi)

– *Biorąc pod uwagę to, że nie zatrudniają teraz młodych, bo wymagają staż pracy, więc jest to raczej sytuacja zła.*
– *Brak doświadczenia i to, że na rynku są osoby mające to doświadczenia jako atut. I tym młodym z poszukiwaniem pracy jest ciężko.*
– *Dzisiaj docenia się doświadczenie pracowników, stabilność, pracownika który szanuje swoją własną pracę.*
– *Pracodawcy głównie poszukują pracowników z doświadczeniem.*
– *Rynek pracy wymaga od pracownika doświadczenia i tego młodzieży brakuje.*
– *Stawia się tu czasem zbyt wysokie wymagania , musza być młodzi, silni wykształceni, przygotowani do pracy. Z tym jest trudni. Takie troszeczkę nieklarowne, powiedziałbym mętne perspektywy zawodowe.*

b) brak kwalifikacji (6 wypowiedzi)

– *Ale młodzież nie ma odpowiedniego przygotowania do pracy, młodzież nie jest uczona zawodu, młodzież nie umie liczyć nawet. Jestem nauczycielem więc zbieram informacje od kolegów matematyków, nie maja pojęcia o najprostszych rzeczach, bez kalkulatora czy komórki… chociaż nie powiem, na praktykach sobie nieźle radzą. Ale nie ma takiego w Polsce, gdzieś zniknęło to szkolnictwo zawodowe ta młodzież mniej zdolna do jednego zawodu, jaki by mogła wykonywać.*
– *Na pewno sytuacja młodzieży w zależności od regionu i tego jakie mają wykształcenie, jeśli mówimy o tych pracownikach, młodzieży najgorzej wykształconej, to ich wymagania są niskie, ale też ich umiejętność są niewielkie. Często decydują się na zatrudnienia na czarno. Więc wynagrodzenie jest również niskie. Przy takim sposobie ich zatrudniania, nie mają oni motywacji do pracy i często też nie motywują się do uczenia i nie widza*

perspektyw do dokształcania się i podnoszenia swoich umiejętności kompetencji. I kolejna rzecz jaka się w z tym wiąże to taki brak perspektyw dla młodzieży, takie błędne koło.

– *Niski poziom edukacji i słabe przygotowanie do wykonywana pracy i umiejętność wykonywania pracy.*

– *Przede wszystkim młodzi ludzie może garną się do pracy, ale pracy takiej która nie rozwija ich jako przyszłych pracowników w konkretnym dziale. Nie ma szkół zawodowych, na szczęście te szkoły branżowe będą teraz powstawać. Ale młodzi ludzie nie mają konkretnego zawodu.*

– *Słabe kwalifikacje młodzieży, wynikająca z małej chęci do kształcenia. Chęć dorobienia tu i teraz. U młodzieży jest powszechne podeście, że ważne jest dzisiaj, jutro się nie liczy.*

– *Społeczne: przede wszystkim młodzież jest traktowana jako niedoświadczona, którą trzeba szkolić, która wymaga kwalifikacji. Edukacja jakby nie zapewnia tych kwalifikacji według pracowników.*

c) brak mobilności, brak samodzielności, brak aktywności zawodowej (5 wypowiedzi)

– *Jest tak też często, że młodzi nie podejmują żadnej pracy, zawód syn, lub zawód córka, na utrzymaniu rodziców.*

– *Młodzi wykazują się bardzo niską aktywnością zawodową i niskim wskaźnikiem zatrudnienia. Pracuje nieco ponad co czwarta osoba w wieku od 15-24 lat. W grupie 25-34 pracuje już więcej osób. Młodzi ludzie są grupą bardzo narażoną na bezrobocie w Polsce. Bezrobocie w Polsce jest niższe od średniej Unii Europejskiej, w urzędach pracy jest bardzo dużo zarejestrowanych młodych osób.*

– *Młodzież w dzisiejszej dobie raczej jest wygodnicka, czyli niechętnie jakby stara się wyjść z domu rodzinnego, przynajmniej w aspekcie ekonomicznym. Bardzo długo jest na garnuszku. Więc nie garną się bardzo szybko do zatrudnienia nowego, a korzystają ze środków utrzymania rodzinnych, I to są te aspekty społeczne, jak i ekonomiczne.*

– *Niska aktywność zawodowa, brak doświadczenia zawodowego i niedopasowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.*

– *Poza tym młodzi ludzie chcieliby pozostać w domu rodzinnym, jak gdyby na garnuszku rodziców.*

d) konieczność emigracji (4 wypowiedzi)

– *Dużo młodzieży ucieka w ogóle za granicę. Jadą gdzieś tam za granicę, trudno mi powiedzieć co tam znajdują. Ale raczej uciekają tam i tam szukają, mają tam po prostu lepsze zarobki.*

– *Jada do Anglii szorować garnki. Jeżeli w ogóle dostana ta pracę, bo muszą znać język, bo inaczej są wyparci przez Ukraińców, którzy pracują za jeszcze mniejszą stawkę.*

– *Nawet człowiek wykształcony, z wyższym wykształceniem, będzie wolał jechać na zmywak do Anglii, czy gdziekolwiek indziej, niż pracować u nas za minimalna pensję.*

– *Większość osób woli za czynności proste wyjechać za granice gdzie szukają lepszego bytu i lepszych warunków.*

e) niskie płace (4 wypowiedzi)

– *Ekonomiczne: staże słabo płatne.*

– *I czasami jak się z młodzieżą rozmawia, to ta pensja 2000 zł, to jest żadna pensja, nie stwarza żadnych perspektyw. Czyli zbyt niskie płace.*

– *Młodzi ludzie są kiepsko opłacani.*

– *Nasza młodzież tego co ja widzę z pracy z nimi, to czynnikiem demotywującym są zarobki niskie.*

f) tymczasowe formy zatrudnienia, wykorzystywanie młodych osób (4 wypowiedzi)

– *Młodzi ludzie w tej chwili są wręcz wykorzystywani. Zatrudnia się takie osoby na okresy próbne obiecując pracę, za te okresy próbne im nie płacą, a po kilku dniach im dziękują. Mówię to z doświadczenia, bo właśnie jedna moja córka, i to w Warszawie – mieście stołecznym, szukała pracy z ofert dla opiekunek w przedszkolu, dla takiej pomocy. Pracowała w pięciu przedszkolach po jednym dniu i wszędzie jej podziękowali i szukali dalej, no bo to tania siła robocza. Dla dzieci coś nowego się zadziało.. Bo nowa pani, ale jednak tej pracy nie było.*

– *Zawiesza się gdzieś na chwilę, tak jak mówiłam wcześniej, na te krótkotrwałe umowy, w sklepiku, czasem bez umowy jako kelnerka, jako pomoc np. Przy weselu, natomiast nie ma szans.*

– *Także, wiem, że zarówno w dużych miastach jak i właśnie w tych mniejszych miejscowościach – młodzi, jak najbardziej, są przyjmowani, ale właśnie na czarno. A tak do pracy, nie chce się, wymaga się od razu żeby umieli niewiadomo już co, a tak naprawdę nie daje się im w pełni rozwinąć.*
– *Prawne: umowy śmieciowe, umowy o dzieło, które dają właśnie słabe warunki.*

g) brak ofert pracy, w tym zgodnych z kwalifikacjami (2 wypowiedzi)

– *Moja druga córka, ukończyła już drugie studia, ma z jednego kierunku licencjat z drugiego kierunku ma magistra i w swoim zawodzie, ani w jednym ani w drugim nie ma szans na razie na pracę.*
– *Młodzież która kończy studia, czy jakąś tam szkołę, ma problemy ze znalezieniem pracy.*

h) praca po znajomościach (2 wypowiedzi)

– *Młody człowiek, nawet wykształcony, jeśli nie może znaleźć u nas pracy, a nie może, bo słyszy się po prostu, jak ma gdzieś znajomości, to gdzieś go tam wepchną.*
– *Pojawiło się np. w tym tygodniu, i myślę, że to nie dotyczy tylko mojej córki, a właśnie wielu młodych ludzi, pojawiła się oferta pracy, gdzie przez urząd pracy starała się zatrudnić, ale znowu wygrały znajomości. Wygrała pani, która była znajomą dyrektorki.*

i) roszczeniowość młodzieży (2 wypowiedzi)

– *Młodzież jest sama sobie winna, że nie jest ceniona na rynku pracy, tak jak mogłaby być. Przez takie zjawisko, że współczesny młody człowiek w większości wypadków nie został właściwie wychowany jeśli chodzi o obowiązek świadczenia pracy. Punktualność szwankuje u młodych ludzi, szwankuje podejście do obowiązku, zbyt roszczeniowa postawa wobec pracodawcy i czasami zbyt wygórowane wymagania co do finansowania tego, ta sytuacja jest trochę zła, bo młodzież sama buduje swój zły wizerunek jako pracownika.*
– *Młodzież stała się taka materialnie nastawiona do życia. Wszystko się im należy, przez ekspresowe wychowanie. Ja się spotykam z taką młodzieżą specyficzną, że taka edukacja jaką otrzymują nie jest adekwatna do wymogów różnych zawodów. Jest to cały szereg uwarunkowań od szkoły podstawowej po szkołę średnią i wyżej. Często przeceniają swoje możliwości, ich wymogi materialne są bardzo wysokie, a umiejętności bardzo niskie.*

j) blokowanie miejsc pracy przez starszych (1 wypowiedź)

– *To się wiąże z przetrzymywanie, często na siłę pracowników w wieku 65, 67 lat. Oni biorą emerytury i pracują, te miejsca jednak są w jakimś stopniu poblokowane.*

k) nieadekwatne kwalifikacje do wymogów rynku pracy (1 wypowiedź)

– *Jest masowa produkcja magistrów, którzy nie mają zatrudnienia na rynku pracy. Jest pełno ludzi wykształconych humanistycznie nie mając bladego pojęcia o rynku pracy, jada do Anglii szorować garnki.*

l) niekorzystne prawo (1 wypowiedź)

– *Nie ma żadnych zabezpieczeń perspektywicznych dla młodzieży. O mało stabilnym prawie to przy każdej odpowiedzi może być.*

3.1.3 Ocena sytuacji kobiet rynku pracy

W opinii prawie co drugiego respondenta obecna sytuacja kobiet na rynku pracy może być określona jako przeciętna (ok. 46%). Jednakże pozostali badani przeważnie odpowiadali, że warunki te są dobre, a w tym ok. 36%, że raczej dobre i ok. 5%, że bardzo dobre. Co dziesiąty uczestnik badań stwierdził, że kobiety na rynku pracy mają raczej trudną sytuację (ok. 10%). Prawie 3% badanych zwraca uwagę na bardzo niekorzystne dla kobiet zjawiska na rynku pracy – por. Wykres 8.

Wykres 8 Ocena sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80)

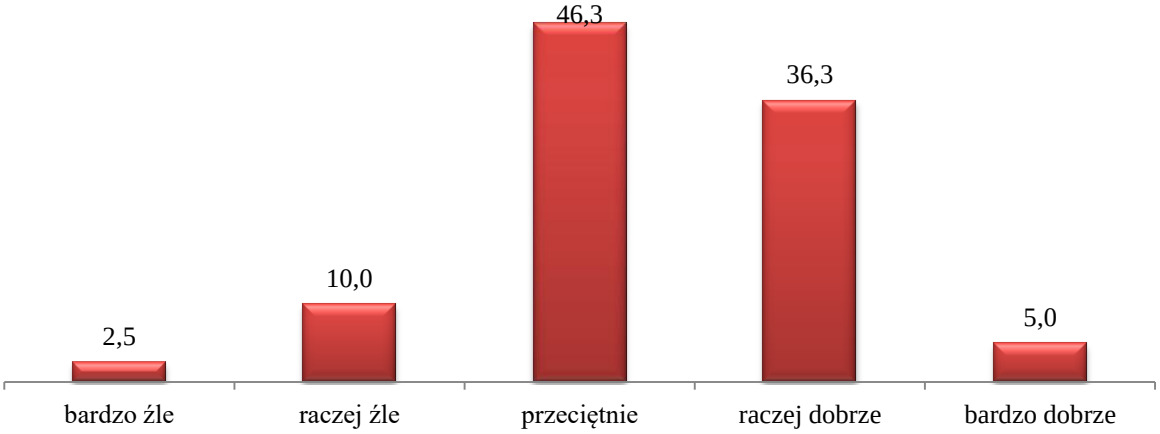

Źródło: badania własne.

Dobra koniunktura dla kobiet na rynku pracy jest wynikiem takich okoliczności jak: wsparcie ze strony państwa, ogólnie dobra sytuacja związana z zatrudnieniem. Podkreślano także, iż współczesna kobiety są bardzo przebojowe i nie boją się podejmować pracy w zawodach postrzeganych dotąd jako takie, które są przeznaczone dla mężczyzn. W tym kontekście doceniona została również dobra infrastruktura socjalna i korzystne dla kobiet regulacje prawne, w tym elastyczne formy zatrudnienia. Istotnym czynnikiem wpływającym na dobrą sytuację kobiet na rynku pracy jest także równouprawnienie. Wysoko ocenione zostały kwalifikacje kobiet, które dzięki swoim umiejętnościom osiągają coraz wyższe pozycje zawodowe, co sprzyja poczuciu niezależności. Poza tym korzystnymi uwarunkowaniami są też takie jak: demografia, emigracja zarobkowa, polepszające się wynagrodzenie i kultura pracy oraz ogólnie pozytywnie zmieniające się wzory kulturowe – por. Schemat 7.

Schemat 7 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja kobiet na rynku pracy jest dobra:

a) wsparcie ze strony państwa (w tym finansowe), możliwość wyboru, rezygnacja z zatrudnienia (11 wypowiedzi)

– *Ale to związane jest też ze świadczeniem 500+, bo mniej kobiet podejmuje prace, więc robi się więcej miejscach do pracy w swoich zawodach.*
– *Dostają dodatkowe środki finansowe za wychowywanie dzieci. Jak to mówią czy się stoi czy się leży 500 plus się należy.. To powoduje, że mają bardzo dobry komfort.*
– *I na pewno ta społeczna pomoc od państwa, ta niezależność finansowa, powoduje że kobieta może decydować, czy chce pracować, czy nie.*
– *Jest to 500+, które potrafi zmobilizować. I wiem, że w niektórych rodzinach to jest zmarnowane, ale w niektórych jest to wykorzystane tak jak powinno być.*
– *Kobiety matki, ze względu na to 500+ mają możliwość nie pracować i standard finansowy utrzymywać taki jak do tej pory. Więc uważam, że niedużo, bo niedużo, ale jest lepiej.*
– *Kobiety nie muszą pracować jak zajmują się wychowaniem dzieci, bo dostają pieniądze od państwa.*
– *Ogółem jest wsparcie dla kobiet, też myślę o osobach samotnie wychowujących dzieci. Myślę, że obecnie społeczeństwo stara się pomagać kobietom, jeśli chodzi o znalezienie pracy.*
– *Wprowadzony przez rząd program 500+, dał kobietom, raczej rodzinom, konkretne pieniądze. Rodzinom te które mają dzieci, więcej niż jedno. Dlatego w moim środowisku, jak ja tutaj obserwuję, niektóre kobiety które nie pracowały bo nie było dla nich pracy, w tej chwili pracy nie podejmują, nie szukają, a te które mają dzieci. Dlatego że mają środki utrzymania w postaci tego programu 500+.*
– *Wręcz kobiety nie chcą pracować, efekt 500+, kobiety zwalniają się z pracy, bo mówią, że się nie opłaca. Więc sytuacja kobiet na rynku pracy jest bardzo dobra.*
– *Wydaje mi się, że wiele z nich jest po za sferą zatrudnienia nie w sytuacji ekonomicznej, tylko jakby z własnego wyboru, wygody. Te osoby po prostu chyba nie chcą.*
– *Zmiana polityki rządowej, zmiana rynku pracy. Uwzględnienie tych aspektów unijnych i pozaunijnych, żeby społeczeństwu było lepiej, a nie rządzącym.*

b) dobra koniunktura na rynku pracy, oferty pracy (10 wypowiedzi)

– *Ale mają kobiety szanse dokształcania się i zmiany pracy, bo rynek ten jest otwarty dla kobiet.*
– *Dużo jest zakładów przemysłowych, taśmowych, więc jakieś zatrudnienia dla kobiet się znajdzie z niższym wykształceniem. A z wyższym jest wiadomo w Polsce zatrudnienie, tylko trzeba chcieć pracować.*
– *Dużo stanowisk powstaje, które mogą wykonywać mężczyźni i kobiety, więc uważam, że sytuacja jest raczej dobra.*
– *Kobieta, która chce pracować, ma taką możliwość, ma możliwość rozwoju zawodowego. Ma możliwość podejmowania pracy w zależności od wykształcenia. Czy to jest wykształcenie wyższe, wtedy mogą już liczyć na stanowiska kierownicze i tak dalej. Panie z wykształceniem średnim i zawodowym mogą liczyć na dofinansowania unijne, na przykład zakładając działalność.*
– *Kobiety jak i mężczyźni, łatwiej i troszeczkę znaleźć pracę. Nie jest to może idealne, ale jest więcej możliwości.*
– *Mają panie dosyć sporo możliwości.*
– *Na rynku pracy jest dużo ofert dla kobiet.*
– *No tutaj na pewno też niskie bezrobocie.*
– *Od sierpnia 2017 po raz pierwszy bezrobocie u kobiet było niższe niż u mężczyzn. To pokazuje, że sytuacja jest bardziej korzystna.*
– *Przede wszystkim jest niskie bezrobocie także wśród kobiet. Nawet z tego co słyszałem jest być może niższe niż wśród mężczyzn. Przede wszystkim jest to związane z przemianami współczesnego rynku pracy.*

c) przebojowość kobiet, podejmowanie „męskich" zawodów (9 wypowiedzi)

– *I kobiety podchodzą do wszystkie z większym zaangażowanie, i są lepszymi pracownikami dla pracodawców potem w przyszłości.*
– *Jeszcze istnieje taki podział, że kobiety zarabiają mniej, zwłaszcza na niższych stanowiskach, tak zwany szklany sufit. Poza tym kobiety są często dyskryminowane ze względu na to, że posiadają dziecko, pracodawca zatrudniając kobietę, bierze pod uwagę, że będzie chorowała, chodziła na zwolnienie. Boja się też pracodawcy, że zajdzie w ciąże, pójdzie na zwolnienie. Ale powiedziałam, że jednak dobrze, bo kobiety znają swoje prawa, szkolą się, walczą o wyższe stanowiska i jakoś do tych mężczyzn dobijamy.*

– *Kiedyś była praca dzielona, jedna dla kobiet, druga dla mężczyzn. A teraz obserwujemy, że pojawia się dużo dziewczyn w szkołach techniczny i na studiach technicznych.*
– *Kobieca siła teraz.*
– *Kobiety są że tak powiem przedsiębiorcze, prą do celu.*
– *Kobiety śmielej wkraczają na rynek pracy i są otwarte na zawody, które kiedyś nie były kojarzone z kobietami. Częściej się potyka kobiety prowadzące auta, tramwaje. Też branża IT, która wydawałoby się, że kiedyś były tylko dla mężczyzn. Teraz kobiety interesują się i dokształcają się w kierunku programowania, z doświadczenia takiego bliższego obserwuje, że kobiety są odważniejsze, niezależne chcą być i to rynek też im umożliwia to. Nie boją się też kobiety wkroczyć na rynek po dłuższej przerwie.*
– *Tam gdzie kiedyś nie mogły pracować, na przykład w wojsku, czy budownictwie, to dzisiaj mogą pracować, Więc to tylko zależy od indywidualnych potrzeb i możliwości danej kobiety.*
– *W dzisiejszych czasach widzimy takie zawody w których kobiety w ogóle nie pracowały, a obecnie pracują i są to takie rozszerzone możliwości dla nich.*
– *Zmieniło się nastawienie do pracy, dotyczy to również kobiet, które nie tylko chcą się zajmować wychowywaniem, ale chcą też w jakiś sposób poprawić status, pozycję w społeczeństwie. Często jest to narzędzie do samorealizacji kobiet.*

d) dobra infrastruktura socjalna, korzystne regulacje prawne (8 wypowiedzi)

– *Co prawda to już się poprawia ale słabo jest rozwinięta sieć przedszkoli, przez co kobiety są zmuszone wychowywać w domu dzieci.*
– *Jakieś tam pomoce z zakresu ustawodawstwa w zakresie urlopów macierzyńskich i ochrony pracy kobiet pomagają.*
– *No generalnie brakuje pracowników na rynku, więc sytuacja kobiet jest raczej dobra.*
– *Prawo stwarza więcej różnych mechanizmów sprzyjających kobietom, w szczególności młodym matkom.*
– *Teraz dla młodych kobiet w dużych miastach są żłobki, przedszkola, więc kobieta młoda może sobie zorganizować czas, i pracować i mieć rodzinę., jak ja byłam młoda to nie było tak łatwo. Ja musiałam odchodzić na urlop macierzyński, wychowawczy, teraz kobiety mają przedłużony urlop wychowawczy.*
– *Tutaj na pewno zwrócenie uwagi, że kobiety nawet mimo sytuacji w której zachodzą w ciążę i mają możliwość wzięcia długiego urlopu macierzyńskiego, który trwa teraz rok czasu. To jakby skłania ich, żeby iść do pracy, móc iść wychować dziecko, skorzystać z tego urlopu i wrócić spokojnie do pracy. Więc na pewno to tez podnosi poziom ekonomiczny życia takiej rodziny, gdzie kobieta idzie do pracy. I myślę że obecnie taka sytuacja ma coraz częściej miejsce, że kobiety wracają do pracy, nie siedzą w domu, stać je na to, żeby wynająć opiekunkę do tego dziecka. Czy posłać dziecko do przedszkola, nie rezygnując z tej pracy wiedząc, że zarobki mają dobre.*
– *Unia nam nawet nakreśla te parytety, że mają być zachowane powiedzmy, jest tak że gdy są wybory czy coś innego, to ma być tyle samo kobiet tyle samo mężczyzn.*
– *We wszystkich działaniach obowiązują parytety, kobiety mają zagwarantowane umowy na czas określony i nieokreślony, ale raczej pewne. Mają gwarancje wzięcia dodatkowych dni wolny, ze względu na chorobę dziecka i urlopy macierzyńskie.*

e) równouprawnienie (8 wypowiedzi)

– *Kobiety mają możliwość pracowania w każdym zawodzie, nie ma podziału na zawody męskie i damskie. Kobieta może realizować się w każdym zawodzie.*
– *Kobiety nie są dyskryminowane, elastyczne formy zatrudnienia pozwalają połączyć życie z pracą.*
– *Mamy takie same prawa jak mężczyźni.*
– *Natomiast wciąż widoczne są różnice w zarobkach, co wynika przede wszystkim ze stereotypów i z przekonania, że mężczyźni są lepszym pracownikiem, bardziej wydajnym. Ale może to nie ma takiego dużego znaczenia na wyższych szczeblach, gdzie nie koniecznie ta wyższa siła jest ważniejsza, ale liczą się inne czynniki.*
– *Nie wydaje mi się, że wynagrodzenie kobiety jest niższe od mężczyzny.*
– *Równouprawnienie, jest dużo pracy dla kobiet. Nie są kobiety obecnie źle traktowane w zakładach inaczej niż mężczyźni. I jest praca dla nich.*
– *Tych projektów wsparcia kobiet jeśli chodzi o wynagrodzenie, tego żeby było równe, jest trochę. Moje doświadczenie zawodowe pokazuje, że te zarobki są podobne, nie ma tu różnic wynagrodzeniach, więc jest tu raczej w porządku.*
– *W aspektach prawnych, to jest taka wrażliwość, żeby nie różnicować tych aspektów zatrudniania, płacowych kwestii. Wydaje mi się, że problemów pod tym kątem nie ma. Jeśli chodzi o aspekty ekonomiczne, to nie można tak jawnie dyskryminować kobiet, bo są kobietami.*

f) kwalifikacje, pozycja zawodowa (5 wypowiedzi)

– *A te które chcą pracować są coraz lepiej wykształcone.*
– *Specjalizują się na tym rynku pracy.*
– *Teraz bardziej kobiety mają wyższe stanowiska od mężczyzn.*
– *Uważam, że kobiety są tak samo, a nawet lepiej często wykształcone niż mężczyźni.*
– *Zajmują coraz wyższe stanowiska, kierownicze.*

g) elastyczne formy zatrudnienia (3 wypowiedzi)

– *Bezrobocie kobiet zawsze było wyższe niż u mężczyzn, ale teraz łatwiej jest otrzymać kobietom podwyżkę u pracodawcy. Mają możliwość pracy tak zwanej zdalnej oraz pracy na niepełny etat. Kiedyś to było nie do pomyślenia i pracodawcy chcieli, żeby kobieta zrezygnowała z pracy. Nawet jeśli kobieta wraca z urlopu macierzyńskiego, pracodawcy starają się dostosować ich godziny, tak żeby kobieta mogła się zajmować i dziećmi i wykonywać swoją pracę.*
– *Jednak zatrudnienie kobiet nie jest też na pełny etat, umożliwiono kobietom prace w domu. Ale przedsiębiorcy boją się zatrudniać kobiety, bo boją się ze może to być związane z odejściem z zakładu pracy i zakładaniem rodziny. Więc raczej dobrze, ale różowo to nie jest.*
– *Myślę tutaj o możliwości telepracy, o kwestii zatrudnienia na jakąś część etatu, potrzeby takich pracowników na rynku. W związku z tym próbuje się aktywizować kobiety.*

h) dążenie do niezależności (2 wypowiedzi)

– *Chcą być niezależne, mieć swoje pieniądze.*
– *Niezależność kobiet wchodzi w grę.*

i) demografia (1 wypowiedź)

– *Starzenie się społeczeństwa to też wymusza.*

j) emigracja zarobkowa (1 wypowiedź)

– *Część kobiet jak zwykle wyjeżdża za granicę.*

k) kultura pracy (1 wypowiedź)

– *Kultura pracy.*

l) polepszające się wynagrodzenie (1 wypowiedź)

– *Zarobki, może jeszcze nie dorównują może mężczyznom, tak do końca w najważniejszych branżach, ale chyba idzie ku dobremu.*

ł) zmieniające się wzory kulturowe (1 wypowiedź)

– *Na pewno jest tendencja wzrostowa w porównaniu do wcześniejszych lat. Zmienia się kultura postrzegania kobiet, czyli uwarunkowania społeczne, mimo ze mężczyźni są postrzegani jako ci, którzy powinni więcej zarabiać. Jednak wydaje mi się, że wizerunek kobiety siedzącej w domu i zajmującej się dziećmi, jest coraz mniejszy.*

Uczestnicy badań, według których sytuacja kobiet na rynku pracy jest przeciętna dostrzegają pozytywne i negatywne zjawiska wpływające na kształt współczesnej gospodarki. Do korzystnych uwarunkowań zaliczone zostały takie jak: wsparcie państwa m.in. poprzez przyjazne rozwiązania prawne, w tym m.in. ułatwienia w zakładaniu działalności, a także wzrost zatrudnienia i liczby ofert pracy. Natomiast do niekorzystnych czynników w opinii uczestników badań należą takie jak: problem z godzeniem pracy z życiem osobistym, niższe wynagrodzenia w porównaniu z mężczyznami i ogólnie brak równouprawnienia na rynku

pracy. To także niższa aktywność zawodowa i niechęć pracodawców do zatrudniania kobiet, co w znacznej mierze wynika ze stereotypowego postrzegania ich roli w społeczeństwie. Wskazywano tu również na złe warunki pracy i brak perspektyw rozwojowych, bariery, jakie napotykają kobiety chcące np. awansować, niższą pozycję kobiet w firmach w porównaniu z mężczyznami i ogólnie problem z realizacją praw pracowniczych kobiet – por. Schemat 8.

Schemat 8 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce

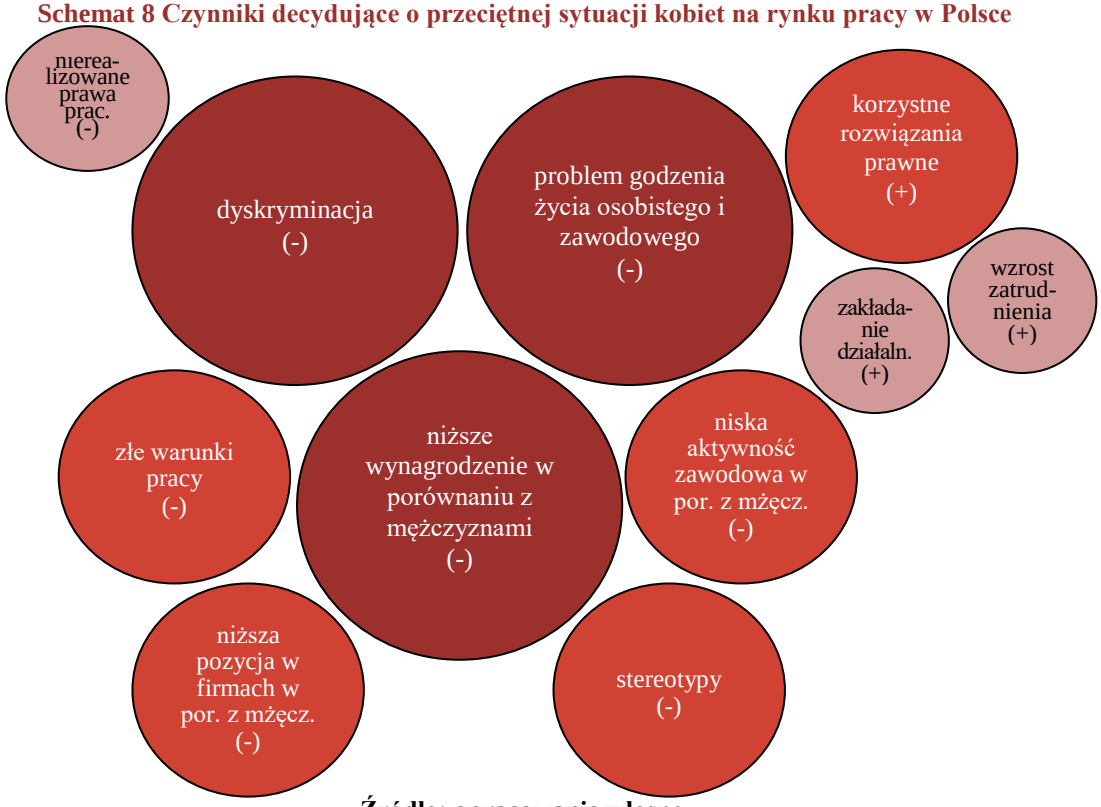

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja kobiet na rynku pracy jest przeciętna:

1) pozytywne aspekty:

a) korzystne rozwiązania prawne, wsparcie ze strony państwa (8 wypowiedzi)

– *Aspekty prawne i ekonomiczne raczej nie przeszkadzają w równym traktowaniu kobiet i mężczyzn.*
– *Na pewno sytuację poprawiają akty prawne, parytety, równość szans. Parytety, czy uwarunkowania prawne, które zakazują dyskryminacji, ze względu na płeć.*
– *Na plus zatrudniania kobiet jest to, że coraz częściej stosowane są różne elastyczne formy zatrudnienia Kobiety mają możliwość pracy na niepełny etat, stosowane są elastyczne godziny pracy, wydłużenie okresu rozliczeniowego.*
– *Ostatnie lata co prawda dają tu jakieś formy pomocy dla matek, w postaci dodatkowych pieniędzy, na każde dziecko. Więc kobiety czują się bardziej ustabilizowane, bezpieczne.*
– *Plusem są też ułatwienia dotyczące opieki nad dzieckiem. Z tego co wiem, można zatrudnić opiekunki, które są opłacone i ZUS też jest im opłacany. I większa liczba placówek opiekuńczych.*
– *Prawne: stwarzanie równych szans, branie pod uwagę w wielu projektach unijnych, ale nie tylko, w innych projektach, dodatkowych punktów dla kobiet.*
– *Program 500+ pomaga kobietom, które dalej pracują.*
– *Sytuacja z 500+ nieco poprawiła tę sferę, można się postarać, żeby ta kobieta została w pracy. Ale nie jest to na tyle, żeby można było powiedzieć, że jest dobrze.*

b) wzrost zatrudnienia, wzrost liczby ofert pracy (3 wypowiedzi**)**

– *Sytuacja kobiet zmienia się w kilkunastu latach bardzo dynamicznie.*

– *Trochę ten wzrost zatrudnienia, ten wzrost ofert pracy jest trochę plusem.*
– *Wzrost ofert pracy jest trochę plusem.*

c) zakładanie działalności (1 wypowiedź)

– *Na plus dla kobiet jest to ze rozpoczynają działalność gospodarcza ale trudniej się rozwijać na rynku małych przedsiębiorstw, bo jest przyjęte, że trudniej jest negocjować i współpracować niż w firmach, gdzie szefami są panowie.*

2) negatywne aspekty:

a) problem z godzeniem pracy z życiem osobistym (23 wypowiedzi)

– *Ale pracodawcy nie są w porządku wobec kobiet wracających po porodzie. Ja sama musze powiedzieć, że starając się o pracę, nie mając wtedy dziecka, kobieta dyrektor zapytała mnie, a kiedy pani zamierza rodzić dziecko. A kiedy by Pani chciała wrócić do pracy po urodzeniu dziecka. Bo wie Pani u nas jedna Pani postanowiła sobie postawić na życie rodzinne. Czyli wprost atak ze strony przyszłego pracodawcy kobiety.*
– *Bo kobieta chce się spełniać w innych dziedzinach życia, na przykład w roli matki i to zniechęca pracodawców do zatrudniania takich osób w wieku produkcyjnym,. Bo wiadomo, jak przyjmą mężczyznę, to są bardziej bezpieczni, że nie będzie niespodzianek jakichś tam, że taka osoba nie będzie miała możliwości dalszej pracy, ze względu na rożnego rodzaju zmiany w życiu.*
– *Ciągle źle postrzegana przerwa w pracy z powodu np. Macierzyństwa.*
– *Dzieci w wieku szkolnym, ograniczenia czasowe, obowiązki odmienne u nas.*
– *I tak stereotypowo pracodawca boi się, że ona pójdzie na macierzyński, wychowawczy i będzie mu blokowała etat.*
– *I wydaje mi się, że jest to związane z różnymi urlopami, chorobowymi, macierzyńskimi, na dziecko. I częściej kobiety na takie urlopy chodzą, chociaż mężczyźni też mogą na taki urlop iść.*
– *Ich zdaniem kłopotem jest również, że trudno jest łączyć pracę z życiem osobistym, dlatego też kobiety nie mogą równie mocno skoncentrować się na karierze zawodowej.*
– *Jednak kobiety są trochę dyskryminowane przez to, że rodzą te dzieci.*
– *Jest to związane z tym że prowadza dom, wychowują dzieci, wiec obowiązki są utrudnione.*
– *Kobietom trudniej jest znaleźć pracę, ze względu na opiekę nad dziećmi między innymi. Malo miejsc w żłobkach, czyli kobieta musi się zaopiekować dzieckiem, bo nie ma co z nim po prostu zrobić. Ceny tych żłobków, czy opieki nad dziećmi też tam… kobieta jak idzie do pracy musi zapłacić za żłobek tyle ile tam zarabia. I myślę, że dlatego jest gorsza sytuacja kobiet na rynku pracy.*
– *Kobiety bardziej odpowiadają za rodzinę, czyli te świadczenia socjalne, czyli urlopy macierzyńskie, wychowawcze. Ale wiadomo, że wiele kobiet obawia się wykorzystywać te urlopy ze względu na ryzyko utraty pracy. Albo zmiany organizacyjne, poprzez to, że nie będzie jej tak długi okres pracy.*
– *Kobiety jednak muszą dzielić pracę, z pracą dla rodziny, z pracą w domu, być może to jest powodem takiej sytuacji właśnie średniej.*
– *Kobiety niestety, no Matki-Polki, my musimy być dyspozycyjne. Jeśli mamy na wychowaniu dzieci to wiadomo, trudno jest często, wypada jakaś opieka nad dzieckiem, zwolnienie. O nie stać nas na opiekunkę i musimy się z pracy zwalniać.*
– *Kobiety są postrzegane z perspektywy takiej: mamy dziecko i wtedy chodzimy do lekarza i zwolnienie bierzemy i pracodawca raczej to źle postrzega. Albo będziemy mieli dziecko i pójdziemy na roczny urlop. Więc jakby zawsze jest tak postrzegana jako mniej dostępna i mniej pracownika, Dlatego uważam, że jest przeciętna.*
– *Na przestrzeni kilkudziesięciu lat sytuacja kobiet się niewiele zmienia. Każdy pracodawca chciałby zatrudnić kobietę w pełni dyspozycyjna, a jeśli chodzi o młode kobiety to jest zagrożenie wyjścia za mąż urodzenia dzieci, więc nie są w pełni dyspozycyjne.*
– *Nie ma żadnych udogodnień co do ról, jakie kobieta pełni w domu, bardzo trudno kobietom pracującym i mającym dzieci, trudno umówić co do stosowania systemu takiego pracy dogodnego, głownie dla kobiet z małymi dziećmi.*
– *Niestety kobiety w Polsce w ciąży, osoby które, powinny mieć np. Więcej dni wolnych, żeby korzystać i wychowywać swoje dzieci niestety nie są brane pod uwagę. Uważam, że powinno być to zmienione w naszym kraju. Kobieta powinna mieć bardziej otwarty wachlarz możliwości np. Nawet wychowywania dziecka.*
– *No i też trudniejsza rola kobiet ze względu na to, że są pewne bariery, przeszkody, że kobieta pełni tu też rolę podwójną.*
– *Ogólne rzecz biorąc statystycznie kobiety są lepiej wykształcone, mają lepsze kompetencje. Mimo tego trudno im znaleźć dobrą pracę. Nie mówimy tu o pracy takiej przeciętnej, tylko o dobrej pracy. Sytuacja jest przeciętna, bo pomimo tego wykształcenia i kompetencji, w momencie kiedy kobieta wchodzi na rynek pracy rozpoczyna też życie rodzinne.*
– *Są niejako dyskryminowane podczas podejmowania pracy poprzez urlopy macierzyńskie i rodzicielskie.*

– *U kobiet problemem są dzieci lub możliwość tego, że mogą mieć dzieci. I to pytanie pada często u pracodawców i to może być problemem. Chociaż to może być też posadzenie o mobbing ze strony pracodawcy.*
– *Uważam, że sytuacja kobiet jest przeciętne, bo one cały czas pełnią podwójną rolę, czyli pracują i prowadzą dom.*
– *Więc raczej przeciętna bo kobiety mają podwójny obowiązek, bo musza jeszcze dziecko wychować. Trzeba im stworzyć warunki, żeby mogły bezpiecznie robić.*
– *Z drugiej strony program ten może powodować, że część kobiet zrezygnowała z pracy i nie pracuje. To jest aspekt taki ekonomiczny. A część kobiet chciałaby pracować i mieć kontakt z osobami. I żeby się realizować w ten sposób w pracy.*

b) brak równouprawnienia, dyskryminacja (20 wypowiedzi)

– *Barier, stąd oceniam tę sytuację jako raczej dobrą. Przede wszystkim taką barierą są stereotypy, które decydują o tym, że powiedzmy no kobiety myślę, że jeszcze w dalszym ciągu zarabiają poniżej(na danym stanowisku) poniżej uposażenia, które otrzymują mężczyźni. Awans zawodowy też nie zawsze przebiega tak jak powinien przebiegać. Jest gorsza ścieżka, więcej trudności panie mają. Chyba taka bariera mentalna też jest… znaczy panuje takie powszechne mniemanie, że kobieta jest do pracy w domu, do wychowania dzieci, a mężczyzna do utrzymania rodziny. Również bym tu jeszcze jakąś sferę instytucjonalną wziął pod uwagę, że inaczej są traktowane kobiety w dalszym ciągu niż mężczyźni.*
– *Bo kobietę przyjmując do pracy pracodawca ocenia, czy ona ma opiekę nad dzieckiem, nie może tych pytań zadawać, ale jej zadaje, jeśli jest w takim wieku, w którym to zajście w ciąże może wystąpić, to jeżeli będzie miał wybrać mężczyznę o podobnych kwalifikacjach, to wybierze jednak mężczyznę. I to jednak na kobiecie taka społeczna odpowiedzialność co do opieki nad dzieckiem nadal jest. W przypadku chorób, konieczności pójścia na jakąś uroczystość szkolną, to kobieta jest przede wszystkim zaangażowana w wychowanie dziecka. Pod tym kątem sytuacja kobiet jest troszkę gorsza, ale moim zdaniem i tak jest dobra.*
– *Co druga kobieta biorąca udział w badaniu powiedziała, że osobiście spotkała się z sytuacją nierównego traktowania w miejscu pracy.*
– *Dla mężczyzn jest rynek bogatszy w pracę, w oferty pracy.*
– *Generalnie kobiety tak jak zawsze mimo, że są lepiej wykształcone, mają więcej kwalifikacji, to maja gorsze warunki pracy, przede wszystkim niższe pace.*
– *I jest dodatkowo mało takich zawodów, oczywiście wszystkie zawody mogą realizować kobiety… ale dużo jest takich zawodów typowo męskich, i kobiety żeby realizować pewne zadania w niektórych zawodach. Nawet zawód informatyka jest taki męsko-damski, ale praca w takich dużych organizacjach, wymaga posiwienia dużej ilości czasu, co jednak u kobiet posiadających dzieci nie jest możliwe.*
– *I społecznie jesteśmy tacy trochę kulejący jeśli chodzi o cywilizowane podejście do tego równouprawnienia w pracy.*
– *Jak pracodawca ma możliwość zatrudnić kobietę i mężczyznę i ich stopień kwalifikacji nie różni się, to w moim osobistym odczuciu wybierani są mężczyźni.*
– *Możliwość kariery... Jest ta dyskryminacja i trudniej przebić się kobietom na rynku pracy.*
– *Niewiele się zmienia, jeśli chodzi o zatrudnianie kobiet, pracodawcy jednak częściej wybierają chyba mężczyzn niż kobiety.*
– *Po prostu kobiety są bardziej dyskryminowane na rynku pracy.*
– *Poza tym pracodawcy preferują zatrudnianie mężczyzn, i przy awansach, bo prawdopodobieństwo pójścia na dłuższy urlop są u kobiet większe. Więc preferują mężczyzn.*
– *Pracodawca z tego co wiem, to jak kobiet jest w ciąży, to jej nie zatrudni,. Bo jak pójdzie na wychowawcze, to trzeba jej płacić. Więc kobiety w ciąży nie są brane pod uwagę. Powiedzmy kobiety są zatrudniane chętnie do jakiegoś tam wieku, do 35 roku życia, a potem bardzo słabo, ale to zależy od zawodu i wykształcenia.*
– *Przyczyną byłoby też to że brak im wiary we własne siły, umiejętności czy możliwości.*
– *Są trudności w niektórych branżach., kobiety są na drugim miejscu jeśli chodzi o zatrudnienie, w branżach tradycyjnie kojarzonych z praca fizyczną, wykonywaną przez mężczyzn. Poza tym zatrudnianie młodych kobiet dla pracodawców zawsze wiąże się z takim ryzykiem, że kobieta z racji swoich funkcji biologicznych będzie niej wydajnym pracownikiem, czy odejdzie na urlop macierzyński, co preferuje jednak mężczyzn przy zatrudnieniu. Jeśli chodzi o płace, kobiety raczej w sektorze prywatnym są gorzej traktowane niż mężczyźni, jeśli niema widełek na określonym stanowisku, to kobiety otrzymują raczej niższe pensje.*
– *Tutaj akurat jeszcze dalej obserwuje się takie nierówne traktowanie kobiet i mężczyzn. Wynika to bardziej z godzeniem obowiązków takich prywatnych, domowych, bo jednak kobieta zajmuje bardzo ważne miejsce w rodzinie. I dla niej ta praca jest takim obciążeniem i nie zawsze idzie to w parze z tym jakie warunki pracy dyktują pracodawcy jeśli chodzi o kobiety.*
– *W aspektach prawnych to niekorzystnie wpływają dyskryminujące przywileje w prawie pracy, na przykład urlopy macierzyńskie i niższy wiek pracy, bo w tym momencie inaczej pracodawcy patrzą na kobietę. Mało jest*

elastycznych form zatrudnienia,. Kobiety które mają dzieci powinny mieć możliwość późniejszego zaczynania pracy, to ułatwiłoby im życie.

– *W przypadku pracy kobiet nie ma tu mimo XXI wieku równego traktowania kobiet. Są zawody gdzie są one niedopuszczane do pracy albo są dopuszczane czy nagradzane nierówno.*

– *W zawodach handlowych może kobiety mają większe zatrudnienie, ale jednak w innych zawodach mężczyźni są górą.*

c) niższe wynagrodzenia w porównaniu z mężczyznami (20 wypowiedzi**)**

– *Aczkolwiek nie zawsze jest tak, że kobiety są na równi traktowane, wiemy, że z zarobkami różnie bywa na tych samych stanowiskach… ale to się na pewno zmienia.*

– *Ale niestety płaca kobiet jest jeszcze niższa w porównaniu z mężczyznami.*

– *Brak też wynagrodzeń na poziomie mężczyzn.*

– *Ciągle są niższe płace kobiet*

– *Gorsze warunki płacowe.*

– *I kobiety dalej mają gorzej na rynku pracy niż mężczyźni. I też zarabiają mniej niż mężczyźni i niewiele się zmienia, jeśli chodzi o zatrudnienie kobiet u pracodawców.*

– *I oferują tę płacę za niską w stosunku tego, co wykonują.*

– *I też wydaje mi się, że brak równości wynagrodzenia kobiet i mężczyzn.*

– *Ja widzę też różnice w placach miedzy kobietami i mężczyznami.*

– *Jednak mniej zarabiają cały czas.*

– *Jest też widoczna różnica wynagrodzenia, panowie zarabiają więcej na tych samych stanowiskach.*

– *Kobiety raczej niżej wynagradzane są niż mężczyźni.*

– *Kobiety zarabiają mniej od mężczyzn, muszą więcej pracować, spotkają się ze szklanym sufitem, z powodu płci nie mają dalszej możliwości awansu.*

– *Niższe wynagrodzenie.*

– *Różnice w płacach kobiet i mężczyzn.*

– *Też jeszcze wynagrodzenia dla kobiet…*

– *Uważam że kobiecie ciężej znaleźć prace dobra i dobrze płatną niż mężczyźnie, bo na takich samych stanowiskach mężczyzna zarabia lepiej.*

– *Wynagrodzenia są niższe niż u mężczyzn.*

– *Z minusów, nierówność płacy kobiet i mężczyzn*

– *Zróżnicowane zarobki między kobietami i mężczyznami, kobiety za ta samą prace dostają mniejsze pieniądze.*

d) niższa aktywność zawodowa w porównaniu z mężczyznami, w tym niechęć do zatrudniania kobiet oraz brak ofert pracy (12 wypowiedzi**)**

– *Dotyczy to oczywiście współczynnika aktywności zawodowej kobiet, niższy wskaźnik zatrudnienia kobiet czy wyższy poziom bezrobocia kobiet.*

– *Jak słyszę w mediach, to 500+ zmniejszyło chęć kobiet do wykonywania pracy, bo zamiast pracować za taki pieniądz, wolą siedzieć w domu i wychowywać dzieci.*

– *Kobiety to najczęściej handel, urzędy. To wszystko.*

– *Mała chęć podejmowania pracy w małych ośrodkach.*

– *Niechęć do zatrudniania młodych kobiet w wieku rozrodczym. Bo mogą brać urlopy, zwolnienia i pracodawcy nie chcą takich kobiet zatrudniać.*

– *Niższa aktywność zawodowa kobiet ze względu na pozostawanie w domu i opiekę nad dziećmi. Niższy jest wskaźnik zatrudnienia kobiet u pracodawców.*

– *No i bardziej właśnie rynek pracy jest dla mężczyzn, bo zawody bardziej męskie są, tak mi się wydaje, także pracy dla kobiet nie ma za wiele.*

– *Tworzenie państwa opiekuńczego, czyli kobiety nie decydują się na pracę, tylko zajmują się domem, to jest efektem 500+.*

– *U nas lokalnie jest mniej prac dla kobiet, większość to są prace fizyczne, czyli typowo dla mężczyzn.*

– *Więcej pracy jest dla mężczyzn, budowlanka, zakłady produkcyjne.*

– *Z drugiej strony jest mniej takich ofert dla kobiet, tak pod względem zawodowym*

– *Zależy też w jakim regionie, jaki jest akurat przemysł, jaka gałąź się rozwija. Wiadomo, są zawody typowo kobiece, są też typowo męskie, gdzie kobiety nadal się rzadko spotyka. Dużo też zależy od uwarunkowań. Kobiety w niektórych zawodach sprawdzają się zdecydowanie lepiej, w niektórych trochę gorzej.*

e) stereotypy (10 wypowiedzi**)**

– *Do tego dochodzą obowiązki rodzinne i bariery mentalne kobiet i w stosunku do kobiet.*
– *Do tego dochodzą też stereotypowe traktowanie kobiet*
– *Dominują stereotypy, które mówią o tym, że kobiety jednak mają przerwy w pracy.*
– *Jest przeciętnie, dlatego, że cały czas nie jest tak jak by sobie tego życzyli, jakby sobie zakładali. Jednak czasami są uprzedzenia, że nie wszędzie się kobiety sprawdzą.*
– *Kobiety uważa się też za mniej wydajne w pracy.*
– *Sytuacja na rynku pracy kobiet jest niezadowalająca, można by powiedzieć. 9 na 10 pań biorących udział w badaniu, w Polsce, na rynku pracy, uważa ją za trudniejszą niż sytuacja mężczyzn. Pracodawcy tkwią w przekonaniu, że kobiety nie są równie wartościowymi pracownikami co mężczyźni.*
– *To jest taka niemiła rzecz dla naszego społeczeństwa, dalej żyjemy stereotypami, że kobieta pewnych zawodów nie powinna wykonywać, niektóre zawody są przypisane tylko kobietom.*
– *W związku z tym tutaj również decydują takie czynniki mentalne, społeczne.*
– *Wciąż kobieta jest postrzegana przez pryzmat macierzyństwa. Kobieta która rodzi dziecko nie ma możliwości powrotu do pacy, nie jest zabezpieczona, nie jest chroniona.*
– *Z jednej strony kobiety są bardzo dobrze wykształcone, ale w społeczeństwie są głębokie stereotypy.*

f) złe warunki pracy, brak perspektyw rozwoju (8 wypowiedzi**)**

– *Często kobiety wykonują prace w usługach, czy to sklepy, firmy usługowe, sprzątające, praca jest zmianowa, pracownik jest wykorzystywany finansowo i czasowo. Praca w weekendy w sklepach jest ponad ich siły.*
– *I sytuacja aktualna, czyli a to mobbing, przemoc seksualna, molestowanie. Tak na prawdę to sytuacja pomimo szybkiej ewolucji naszego kraju, to się nie zmienia na dobre tak szybko jak chcielibyśmy.*
– *Kobiety mimo dobrego wykształcenia, to wybierają zawody o małym zapotrzebowaniu i niskim społecznym prestiżu, nie dającym możliwości awansu, edukacja, pomoc społeczna, służba zdrowia.*
– *Kobiety muszą teraz trochę ciężej pracować, w dużych zakładach muszą dźwigać jakieś ciężkie rzeczy.*
– *Kobiety też są częściej oceniane przez pryzmat seksualności, są molestowane, mobbingowane.*
– *Mobbing.*
– *Mobbing przede wszystkim.*
– *Skarżą się również na brak perspektyw rozwoju, mniejsze szanse na awans.*

g) niższa pozycja w firmach w porównaniu z mężczyznami (5 wypowiedzi**)**

– *Czasem trudniejszy awans.*
– *Na pewno trudniej też kobietom dostać się na stanowiska wyższe, kierownicze. W dużych firmach te stanowiska są zazwyczaj obsadzane panami a nie kobietami.*
– *Niewielka obecność na stanowiskach kierowniczych kobiet.*
– *Nikła obecność kobiet na wyższych stanowiskach i w systemie zarządzania firm.*
– *Zauważył bym też, że zbyt wysokie kwalifikacje też nie są mile widziane przez pracodawców. Zależy pewnie na jakim stanowisku.*

h) nierealizowane prawo pracownicze kobiet (2 wypowiedzi**)**

– *Gwarantowane jest równouprawnienie, ale nie zawsze jest w pewnych sektorach stosowane. Raczej nasze prawo pracy jest tylko w teorii dostosowane do tego, żeby na przykład kobietom, które są matkami i jednocześnie pracują i w domu, a nie tylko zawodowo… te ułatwienie nie zawsze ze strony pracodawcy występują.*
– *Zbyt małe docenianie pracy kobiet, obdarzanie kobiet zbyt dużym wachlarzem zadań. Nie ma takiej precyzji, że nauczyciel jest w przedszkolu nauczycielem, musi robić też inne czynności. W przedszkolach prywatnych powinno być to wzięte pod uwagę, żeby to unormować.*

Do czynników decydujących o złej sytuacji kobiet na rynku pracy zdaniem respondentów należą takie jak: problem kobiet z godzeniem życia zawodowego z osobistym, a w związku z tym mniejsza mobilność w porównaniu z mężczyznami, niższe zarobki kobiet w porównaniu z mężczyznami, stereotypy, a w tym mężczyzn wobec kobiet, ale też kobiet wobec siebie, brak ofert pracy skierowanych do kobiet, brak ochrony prawnej, niższe

stanowiska kobiet w firmach w porównaniu z mężczyznami oraz ogólnie złe warunki pracy – por. Schemat 9.

Schemat 9 Czynniki decydujące o złej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce

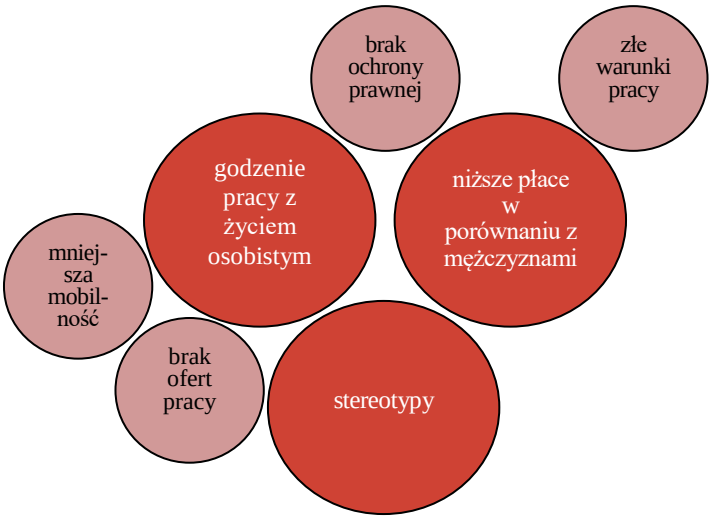

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja kobiet na rynku pracy jest zła:

a) łączenie pracy z życiem osobistym (5 wypowiedzi)

– *Bo od czasu do czasu matka musi zostać z chorym dzieckiem, ma nieco inne zajęcia niż ten mężczyzna i jesteśmy tu nieco gorzej postrzegani.*
– *I jeszcze dalej jest w Polsce taka sytuacja, że kobiety sprawują opiekę nad ogniskiem rodzinnym, opiekują się dziećmi i mają mniejsze możliwości, szczególnie gdy przychodzą na świat dzieci. Mają wtedy mniejsze możliwości rozwoju i awansu zawodowego. Ale teraz pojawiły się te urlopy macierzyńskie, to jest na pewno na plus. Ale ogólnie sytuacja kobiet na rynku pracy nie jest dobra.*
– *I wynika to z tego, że ta żona pełni dwoistą rolę, bo jest matką, zajmuje się domem i pracą i trudno to pogodzić.*
– *Kobiety są obciążone nie tylko praca zawodowa, ale też obowiązkami rodzinnymi, domowymi. In gdy pojawia się ciąża, małe dziecko, zaczynają się problemy, zwłaszcza gdy kobieta musi iść na zwolnienie lekarskie.*
– *Przy zatrudnianiu kobiet, ze względu na możliwość urodzenia dziecka, znaczne obawy pracodawców. Przy tym samym stanowisku pracy, 1 do 10 kobieta będzie przyjęta.*

b) niższe zarobki kobiet w porównaniu z mężczyznami (5 wypowiedzi)

– *Dalej kobiety zarabiają mniej niż mężczyźni na tych samych stanowiskach.*
– *Kobieta jest w Polsce znacznie niżej wynagradzana niż mężczyzna.*
– *Kobiety na dzień dzisiejszy nawet na tym samym poziomie wykształcenia, zarabiają mniej niż mężczyźni, przynajmniej w tym prywatnym dziale przedsiębiorczości.*
– *Kobiety wciąż zmagają się z niższymi pensjami w stosunku do mężczyzn, mimo, że wielokrotnie mają lepsze, pełniejsze wykształcenie.*
– *Niższe stawki dla kobiet.*

c) stereotypy mężczyzn wobec kobiet, kobiet wobec siebie (4 wypowiedzi)

– *Kobiety nie były nigdy traktowane poważnie w sowim fachu, oczywiście zdążają się wyjątki, ale tak to bywa.*
– *Społeczne przede wszystkim, to pozostaje dalej mentalność społeczna: kobieta-dom-dzieci. To jest podstawowy czynnik.*
– *Wciąż jednak stereotyp kobiety w naszym kraju jest taki, że to na kobiecie ciąży obowiązek opieki nad domem, dzieckiem, rodziną. To się wiąże np. Z obciążeniami jeśli chodzi np. O wolne w pracy. Z uwagi nie wiem... Na urlop macierzyński czy tam wychowawczy.*

– *Wynika to z dziwnego postrzegania jako siebie kobiet, uważam że nawet 40% kobiet nie widzi potrzeby pracy poza prowadzeniem domu. Wydaje mi się, że jest problem w samym gimnazjum, gdzie nie kształtuje się potrzeby niezależności kobiet. Szczególnie na terenach wiejskich. Jestem mieszkanką niewielkiej wioski, na 17 dzieci w przedszkolu, 3 mamy pracują. Nie mają potrzeby, ambicji, wynika to z ich osobistych przekonań, czy też tradycji wynoszonych z domu, że te ich mamy nie pracowały.*

d) brak ofert pracy dla kobiet (2 wypowiedzi)

– *Na miejscu z pracą ciągle jest ciężko. Zatrudnienie na umowę zlecenie jest łatwiej znaleźć, ale żeby znaleźć pracę z umową na czas nieokreślony to jest problem, bez względu na to czy ma się wykształcenie czy tego wykształcenia się nie ma.*
– *Status kobiet jest generalnie niższy w związku z tym, że stawki, czy angaże dotyczące kobiet pań, są niszowe. Czyli większość stanowisk, propozycji oferowanych w zawodach, jest dla mężczyzn, Z tego powodu kobietom trudniej uzyskać adekwatne do wykształcenia stanowiska. Z tego powodu rynek pracy kobiet jest troszeczkę gorszy niż mężczyzn.*

e) niekorzystne rozwiązania prawne, brak ochrony prawnej (2 wypowiedzi)

– *Dużo kobiet boi się iść na macierzyński, wychowawczy, rodzicielski, bo boją się, że nie będzie im przedłużona umowa.*
– *Prawo pracy jest nieadekwatne do oczekiwań kobiet, I jest dużo rozbieżności między prawem pracy, a rzeczywistością i obowiązkami jakie są nakładane na kobiety. Więc rozbieżność prawa praca z rzeczywistością, w jakiej żyją kobiety w Polsce.*

f) niższe stanowiska w firmach, instytucjach państwowych w porównaniu z mężczyznami (2 wypowiedzi)

– *Pracodawcy myślę też, nie chcą zatrudniać kobiet zwłaszcza na eksponowanych stanowiskach. Przynamniej w moim otoczeniu jest tak, że właściwie większość, zdecydowana większość eksponowanych stanowisk, lepszych stanowisk są to stanowiska obejmowane przez mężczyzn.*
– *Proszę zobaczyć, jak mało jest posłanek.*

g) złe warunki pracy (2 wypowiedzi)

– *I kobiety bardziej są narażone na mobbing, gorsze traktowanie.*
– *Kobiety musza tu więcej pracy włożyć na tym samym stanowisku.*

h) mniejsza mobilność w porównaniu z mężczyznami (1 wypowiedź)

– *Może mężczyźni, co jest na moim terenie bardzo popularne, wyjeżdżają gdzieś za granicę w poszukiwaniu pracy. Kobieta raczej… jest to domowe ognisko… więc ona nie zostawi rodziny, nie zostawi dzieci, domu, żeby gdzieś wyjechać na dłużej za granicę. Zdarza się to, często, ale kosztem dzieci, więc nie jest to dobre rozwiązanie.*

3.1.4 Ocena sytuacji pracodawców rynku pracy

Prawie co drugi respondent uznał, że obecna sytuacja pracodawców na polskim rynku nie jest ani dobra, ani zła, tj. taka, którą można określić jako przeciętną (ok. 49%). Jednakże zdaniem znacznej części badanych sytuacja ta jest dobra (ok. 39%). W opinii ok. 13% uczestników badań aktualne warunki na rynku są dla pracodawców niekorzystne – por. Wykres 9.

Wykres 9 Ocena sytuacji pracodawców na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80)

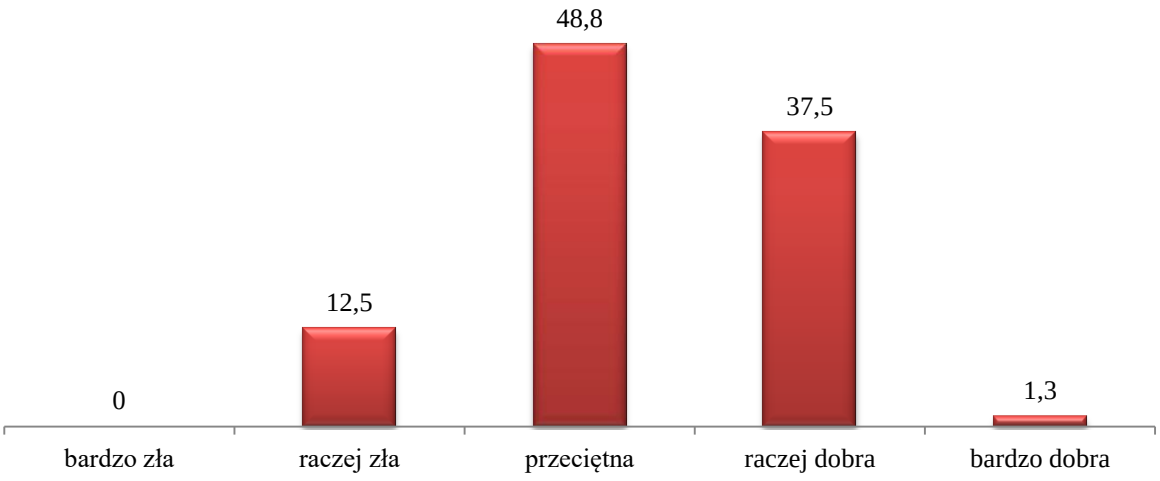

Źródło: badania własne.

Respondenci, którzy uznali, że obecna sytuacja pracodawców, jest dobra najczęściej zwracali uwagę na dobrą koniunkturę na rynku, która przejawia się we wzroście gospodarczym, dużym zapotrzebowaniem na towary i usługi, dostęp do rynków zbytu, możliwościami rozwoju, niskim bezrobociu. Na korzyść pracodawców działa także dostęp do taniej siły roboczej. Zwracano przy tym uwagę na dużą liczbę dobrze wykształconych pracowników, także w zawodach bardzo poszukiwanych na rynku, którzy są w stanie sprostać wymogom pracodawców. W tym kontekście podkreślano także konkurencję pomiędzy pracownikami – także tymi spoza Polski – sprzyjającą podnoszeniu przez nich kwalifikacji oraz przedsiębiorczość polskich pracodawców. Zdaniem części uczestników badań przedsiębiorcom sprzyjają także pozytywne zmiany w zakresie regulacji prawnych, które upraszczają działalność gospodarczą i przyczyniają się do zwiększenia liczby miejsc pracy. Doceniono tu więc politykę władz skierowaną na wspieranie przedsiębiorczości polegającą na ułatwieniach związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności oraz różnego rodzaju dotacjami przeznaczonymi na aktywizację osób bezrobotnych poprzez np. staże i szkolenia.

Kolejną kwestią, która powoduje zadowolenie wśród pracodawców w opinii uczestników badań to uzyskiwanie znaczących dochodów ze swojej działalności także z powodu tego, że mogą oni pozwolić sobie na oferowanie pracownikom niskich płac. Jednakże tu zwracano także uwagę na ogólnie wysokie koszty zatrudnienia. Ponadto istotnymi czynnikami sprzyjającymi pracodawcom jest możliwość automatyzacji produkcji oraz nowa kultura pracy, która przejawia się w większym niż dotychczas szacunku dla przedsiębiorcy jako pracodawcy.

Pomimo dobrej oceny aktualnej sytuacji przedsiębiorców badani wskazywali jednak na pewne mankamenty prawne utrudniające pracodawcom działalność. Mowa tu o braku stabilizacji w kwestii regulacji prawnych, podatków, płacy oraz o dużej biurokracji – por. Schemat 10.

Schemat 10 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji przedsiębiorców na rynku pracy w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja pracodawców na rynku pracy jest dobra:

a) dobra koniunktura na rynku (16 wypowiedzi)

– *Akurat teraz mamy, myślę, że dobrą koniunkturę jeśli chodzi o rozwój. Mamy wzrost gospodarczy. Aczkolwiek też pewne wpływy mają, że czasami jest ta niestabilność rynku.*
– *Decyduje światowa koniunktura ekonomiczna, przynależność do unii europejskiej.*
– *Decyduje zbyt. Maja dobrą sytuację.*
– *Duży wpływ na taką sytuację ma rozwój gospodarczy w kraju i co się z tym wiąże zapotrzebowanie rynku i konsumenta, oczywiście w zależności od branży. Też wyniki pracy przedsiębiorstw, czyli zapotrzebowanie na usługi i towary.*
– *I generowane są inne rynki zbytu i zwiększona potencjalna liczba odbiorców produktów i jest popytna pracowników i jest rozwój samych pracodawców.*
– *I sytuacja pracodawców się polepsza.*
– *Jest wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, i przedsiębiorstwa się rozwijają.*
– *Koniunkturę gospodarczą, która podobno jest dobra.*
– *Między innymi bezrobocie, które utrzymuje się w tym roku na niskim poziomie, ofert pracy przybywa, tempo wzrostu ich liczby nie jest już takie zawrotne jak w poprzednich latach. Wydaje mi się że to takie najważniejsze.*
– *Pracodawcy mają możliwości rozwoju. Rynek jest moim zdaniem i pracodawców i pracowników.*
– *Rozwój gospodarczy, gospodarka się rozwija i dlatego mamy taką raczej dobrą koniunkturę dla pracodawców.*
– *Rynek jest raczej zrównoważony.*
– *Sytuacja gospodarcza kraju i europy i świata to najbardziej o tym decyduje. To są ekonomiczne.*
– *To znaczy zgodnie z prognozami ekspertów bezrobocie utrzymuje się na niskim poziomie, a ofert pracy przybywa w tym momencie. Jednak tempo ich wzrostu już nie jest takie szybkie w tym roku, a liczba pracujących zwiększyła się o 4% w stosunku do pierwszego kwartału 2016 roku. Tak mi się wydaje, że głównie to decyduje o tej sytuacji pracodawców obecnie.*
– *Wydaje mi się zapotrzebowanie rynku na usługi i towary, rozwój gospodarczy w kraju. Konsumpcja, rozwój konsumpcji, to są takie główne czynniki. Rozwój technologii, takiej multimedialnej.*
– *Wydaje mi się, że jest dobra sytuacja gospodarcza, więc te przychody chyba też są niezłe.*

b) dostęp do siły roboczej (8 wypowiedzi)

– *Jest tania siła robocza.*

– *Jeśli chodzi o sytuację pracodawców, to sprzyja temu konkurencja. Na rynku jest wielu pracowników świetnie przygotowanych, potrafią… inaczej, dysponują ogromną wiedzą, umiejętnościami i pracodawcy potrafią wykorzystać ten potencjał zasobu ludzkiego. Jeśli chodzi o osoby od wielu alt pracujące w zakładzie pracy, to się często przywiązują do niego i z nim swoją przyszłość wiążą. Więc korzyści dla pracodawców są tu wymierne.*
– *Ludzi, którzy mają określony, konkretny zawód.*
– *Mają duży wybór pracowników, duży wybór osób wykształconych, mają więc duże pole do popisu, w czym wybierać.*
– *Potencjał zatrudnienia jest dosyć dobry, bo jest dostęp do pracowników na ryku, jest możliwość pozyskani a pracowników z innych krajów. Są takie udogodnienia dla pracodawców, możemy wspomnieć o Ukraińcach i innych narodowościach.*
– *W tej chwili jest dość dobrze wykwalifikowana kadra, to oczywiście zależy od profilu działalności.*
– *W tej chwili jest duży nacisk na szkolnictwo zawodowe, nacisk na to, żeby nie kształcić ludzi.*
– *Wielu młodych ludzi wyjeżdża za granice i wielu pracodawców może wybierać sobie spośród osób pozostających w Polsce, więc ma możliwość wyboru spośród ludzi najlepszych, więc nie mają tu problemu z doborem pracowników.*

c) korzystne regulacje prawne (7 wypowiedzi)

– *Chyba też uproszczenia jeśli chodzi o zakładanie i prowadzenie działalności.*
– *Dlatego, że prawo dzisiaj teoretycznie sprzyja, pracodawcy mają zagwarantowane te dziedziny prawa gwarantujące właściwa przedsiębiorczość.*
– *Natomiast akty prawne… jakby zielone światło dla przedsiębiorców makro i mikro, jest chyba pozytywne dlatego myślę, że nie najgorzej jest dla przedsiębiorców.*
– *Poprawia się też sytuacja jeśli chodzi o aspekty prawne, coraz czytelniejsze są przepisy prawne. Łatwiej się prowadzi działalność jeśli chodzi o relacje US, z ZUS.*
– *Regulacje prawne, które dają przedsiębiorcom różne możliwości. Zarówno są pozytywne jak i negatywne,*
– *Również jest to bardzo dobry moment dla polskich przedsiębiorców, które mają stworzone warunki w rozwoju gospodarczym ekonomicznym państwa.*
– *Zmienia się prawo w kierunku polepszenia dla pracodawców tworzenia miejsc pracy, i generalnie sprzyjające tej części grupy zawodowej. Czyli tych, którzy są pracodawcami, do lepszego organizowanie miejsc pracy, a tym samym żeby powiększała się ilość zatrudnionych.*

d) polityka władz, wspieranie przedsiębiorczości (6 wypowiedzi)

– *Aktywna chyba politykę gospodarczą państwa w ostatnim czasie. Legenda też głosi, że 500+ dobrze działa, napędza gospodarkę. I tu bym szukał takich przyczyn dobrej sytuacji pracodawców. Tak to widzę.*
– *Bieżąca opcja polityczna rządząca próbuje ułatwiać jeśli chodzi o te sfery ekonomiczne, czyli ułatwianie zakładania działalności, obniżanie obciążeń które ci pracodawcy mają ponosić.*
– *Jest też sporo udogodnień. Pracodawcy mogą się starać o dofinansowania przy zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, młodych, długotrwale bezrobotnych.*
– *Można korzystać z pomocy dofinansowania, z pomocy na rozwój swojej działalności i wysyłać też pracowników na różne szkolenia.*
– *Pracodawcy mają też staże, dopłaty, pieniądze na utworzenie nowego miejsca pracy. Pracodawcy mają duża pomoc od państwa na zatrudnianie pracowników.*
– *Wydaje mi się, że decyduje to, jak rząd prowadzi politykę dotycząca pracodawców. Wiadomo, że teraz jak jest premier Morawiecki, to jest na innym poziomie, niż kilka lat temu, jak nie brano pracodawców pod uwagę, a tym bardziej pracowników.*

e) aspekty finansowe (4 wypowiedzi)

– *Ja myślę, że sytuacja pracodawców w Polsce jest bardzo mocno uzależniona, tak jakby ludzie patrzą niestety na finanse, na zarobki. Bardziej o to chodzi, dlatego sytuacja oceniana, jest teraz, raczej dobra bo tu chodzi o względy bardziej finansowe.*
– *Na pewno pracodawcy narzekają na koszty zatrudnienia, na wysokie podatki.*
– *Pracownicy wciąż za mało zarabiają. Zbyt duża część przychodów pozostaje w kieszeni pracodawców. Natomiast zaczyna się to troszkę normować. Ale wciąż są to za małe kwoty i tak jak mówię, za duża część idzie do pracodawcy, a za duża do pracodawców.*
– *To znaczy pracownicy że tak powiem, pracownicy w Polsce nie są jeszcze tak dobrze opłacani jak na zachodzie Europy, dlatego też koszty pracy są tańsze niż w Europie zachodniej. Teoretycznie rząd wprowadził place godzinową minimalną. Ale z tego co ja widzę z rozmów z pracownikami, to pracodawcy starają się omijać*

te przepisy. Bo z tego co ja rozumiem, że jeśli pensja podstawowa, znaczy najniższa to jest 2000 złotych, to tyle powinien mieć na umowie, plus dodatki. A z tego co ja widzę to pracodawcy uzupełniają tymi dodatkami te 2000. Więc koszty pracy są moim zdaniem są dosyć niskie i zarobki pracodawców są dosyć dobre. Więc myślę, że pracodawcom żyje się dosyć dobrze.

f) konieczność działań innowacyjnych (1 wypowiedź)

– *Jeśli chodzi o inklinacje do zastąpienia pracy automatyzacja i robotyzacja, czyli jednocześnie musza postawić na innowacje.*

g) nowa kultura pracy (1 wypowiedź)

– *A w sferze społecznej, wydaje mi się, że pracodawcę się bardziej szanuje niż kilka lat temu, pod warunkiem, że on szanuje pracownika.*

h) problematyczne regulacje prawne (4 wypowiedzi)

– *Brak stabilizacji prawnej, w kwestii prawa pracy, płac, podatków i innych. Przede wszystkim o tym, że nie jest ona bardzo dobra decyduje brak pracowników.*
– *Na często zmieniające się prawo.*
– *No gorzej chyba z prawnymi, bo jak rozmawiam z pracodawcami, to nie są pewni, czy te prawa będą stosowane przez wiele lat, jest niepewność.*
– *Pomijając utrudnienia jakie są chyba w chwili obecnej przy zakładaniu firmy, mam na myśli bardzo duża ilość dokumentów, jakie taka osoba zakładająca firmę musi wypełnić.*

Przeważająca część badanych wyraziła opinię, że obecna sytuacja pracodawców na rynku jest przeciętna. Na taki stan rzeczy mają wpływ takie czynniki jak dobra koniunktura oraz możliwość stosowania różnorodnych form zatrudnienia dostosowanych do specyfiki podejmowanych działań. Jednakże przeciwwagą dla tych pozytywów są takie problemy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej jak: ogólny brak pracowników, a w tym w szczególności odpowiednio zmotywowanych i wykwalifikowanych, skomplikowane i zmieniające się prawo dające pole do popisu rozbudowanej biurokracji, wysokie podatki i koszy pracy, a w tym szczególnie te związane z zatrudnianiem pracowników, brak wsparcia ze strony państwa oraz kwestia szkolnictwa zawodowego niedostosowanego do wymogów współczesnego rynku pracy, a także problematyczna kultura pracy. Obok tych obiektywnych czynników utrudniających funkcjonowanie przedsiębiorcom wskazywano także na cechy pracodawców, które również nie sprzyjają efektywności podejmowanych przez nich przedsięwzięć. Są to: brak gotowości do ponoszenia ryzyka oraz brak innowacyjności – por. Schemat 11.

Schemat 11 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji przedsiębiorców na rynku pracy w Polsce

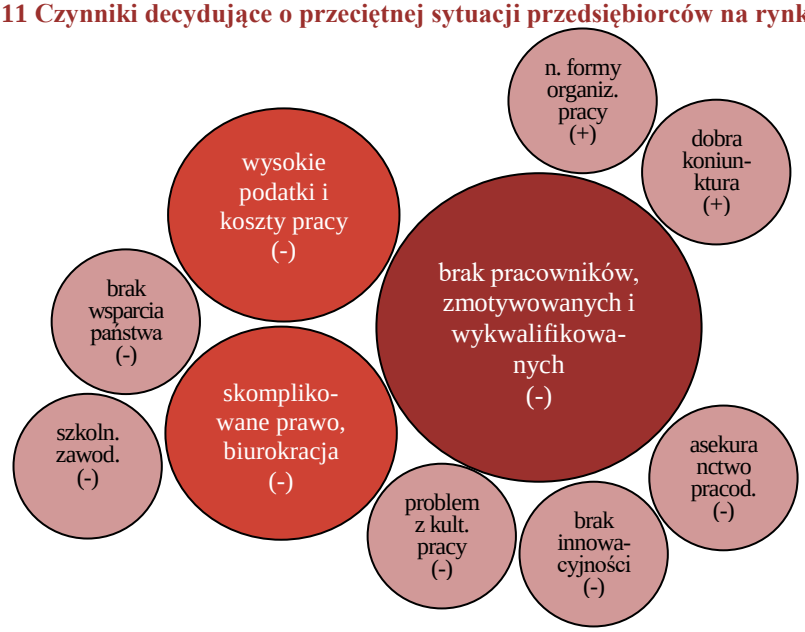

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja pracodawców na rynku pracy jest przeciętna:

1) pozytywne aspekty:

a) możliwość stosowania nowych form organizacji pracy (2 wypowiedzi)

– *Pracodawcy mogą wprowadzać również elementy elastycznego zatrudnienia, jednak to nadal jest opracowywane na naszym rynku. Pracodawca może też sięgnąć po metody poszukiwania informacji o danej osobie czy firmie poprzez zasoby Internetu.*
– *Pracodawcy są zawsze w lepszej sytuacji, bo to oni mają miejsca pracy i oni dysponują tymi etatami i decydują kogo przyjąć, a kogo nie.*

b) dobra koniunktura (1 wypowiedź)

– *Jeśli chodzi o plusy, to wzrost gospodarczy w gospodarce światowej. Bardzo szybki rozwój nowych technologii, który sprzyja powstawaniu nowych miejsc pracy. Możliwość skorzystania z pomocy, choćby z programów unijnych. I stabilność waluty, która jest na stałym poziomie i umożliwia działanie sprawne przedsiębiorstw.*

2) negatywne aspekty:

a) brak pracowników, odpowiednio zmotywowanych i wykwalifikowanych (27 wypowiedzi)

– *A prawne to bym tu wskazała zmiany w ustawodawstwie emerytalnym, czyli obniżenie wieku emerytalnego sprawiające, że ten odpływ pracowników jest jeszcze większy.*
– *Bardzo wygórowane w tej chwili aspiracje pracowników.*
– *Coraz mniej jest pracowników z kwalifikacjami zawodowymi, ale również w ogóle pracowników zainteresowanych w wielu działach gospodarki do pracy. Dlatego jakby przyczyna jest z wielu stron. To wynika z faktu, że dużo osób wyjechało za granicę, że wiele osób uzyskuje wiek emerytalny i przechodzi na emeryturę. Młodzi ludzie coraz rzadziej wybierają pracę w wielu zawodach, zwłaszcza rzemieślniczych, które tutaj reprezentujemy. Widzimy, że przede wszystkim brakuje pracowników do pracy na tych pierwszych stanowiskach. Ta sytuacja może wpływać ogólnie na funkcjonowanie firm w kraju, na ich rozwój, na możliwość sprzedaży ich produktów i usług.*

– *Coraz trudniej pracodawcom znaleźć dobrego pracownika, z ich punktu widzenia takiego. Rynek jest skłonny bardziej promować pracownika, a nie pracodawcę. Musi on dobrze kombinować , żeby dobrego pracownika do siebie przyciągnąć, jakieś pakiety socjalne.*

– *Do tego dochodzi na przykład absencja pracowników wykorzystujących l4, niejasna sytuacja z urlopami na żądanie, to utrudnia pracodawcy normalne funkcjonowanie.*

– *Jest teraz zmniejszona liczba pracowników. Jest to związane z realizacją programu 500+ i pracownikom nie opłaca się przychodzić do pracy, zmniejszony wiek emerytalny, zmniejszający liczbę osób chętnych do pracy.*

– *Jeśli chodzi o pracodawców, wydaje mi się, że ich sytuacja jest przeciętna ponieważ mają problem z pozyskaniem pracowników. Tak mi się wydaje, moim zdaniem efekt 500+ robi dużo. Ponieważ nawet w środowisku które znam, dużo kobiet zrezygnowało z pracy. Bo ja słyszałam opinię: skoro ja mam tyle dzieci, to po co mam pracować tyle i tyle. A wynagrodzenie no jest takie jakie jest, my mamy niskie zarobki i nie opłaca im się pracować. Chociaż ja jestem innego zdania, ale ludzie mają takie podejście.*

– *Mała ilość wykwalifikowanych pracowników.*

– *Mamy do czynienia z taką sytuacją, w której pracodawcy, w tej chwili, poszukują pracowników, więc znajdują się w trudnej sytuacji.*

– *Młodzież kończąca szkołę, jeśli jest zdolna to radzi sobie, ale ze słabszymi wynikami, mają problem. Pracodawcy nie mogą nabyć dobrych uczniów. I to jest też sytuacja związana z niskimi zarobkami.*

– *Moim zdaniem najlepiej wykształceni wyjeżdżają za granice bo tam lepiej zarabiają. I sytuacja pracodawców jest trochę gorsza, bo oni musza zatrudniać niewykwalifikowanych pracowników.*

– *Na pewno obecnie pracodawcy borykają się z brakiem pracownikiem na rynku pracy. Jest niskie bezrobocie, więc jest problem z zatrudnieniem pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami.*

– *Na taką sytuację, wpływają np. Program 500 plus. Gdyż są osoby bezrobotne, które wolą pobierać świadczenie, a powiedzmy nie pójść do pracy. W moim rejonie pracodawcy się skarżą, że jest mały popyt pracowników, szczególnie w zawodach mechanicznych, bo ja się akurat w tych zawodach obracam.*

– *Najwięcej kłopotów mają, z tego co się zorientowałem, w moim rejonie, pracodawcy, którzy poszukują wykwalifikowanych operatorów maszyn, urządzeń w zakresie obróbki skrawaniem, mechaniki. Dlatego też tą sytuację uznam za przeciętną.*

– *Niskie bezrobocie i brak wykwalifikowanych pracowników, wywołane miedzy innymi emigracją.*

– *No brakuje pracowników na rynku.*

– *Ostatnio zauważyłam brak pracowników, zwłaszcza takich którzy chcą pracować, maja uprawnienia i kwalifikacje.*

– *Pracodawcy mają problem z wykwalifikowanymi pracownikami. Wielu pracowników wykwalifikowanych szuka pracy dobrze płatnej i znajduje ja za granicą i wielu pracodawców ma problem ze znalezieniem pracowników dobrze wykwalifikowanych, nawet proponując im dobrą prące. I szukają osób gdzie indziej, na przykład za granicą. Zatrudniają też pracowników gorzej wykwalifikowanych, przez co może spadać jakość wykonywanej pracy.*

– *Pracodawcy mają trudności z pozyskaniem odpowiedniej kadry, nie nadążają za realiami rynku. Pracownicy mają rosnące wymagania odnośnie wynagrodzenia, warunków zatrudnienia. Jest bardzo długi proces znalezienia pracownika z odpowiednimi kwalifikacjami. Zanim się kadra wyszkoli, taka jaka powinna być, dostosowana do rynku pracy pracodawca musi czekać trzy lata.*

– *Pracodawcy nie mają za dobrze, ze względu na brak pracowników. Przy małych firmach jeszcze jakoś można znaleźć. Ale przy dużych firmach jest problem, bo dużo osób wyjeżdża za granicę, a ci którzy pozostają mają dosyć duże możliwości znalezienia innej pracy, lepiej płatnej i pod tym względem myślę, że to nie jest dobra sytuacja dla pracodawców.*

– *Pracodawcy skrążą się na brak pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami. Bo z tego co wiem, to przychodzą pracodawcy do szkoły i mówią o tych problemach. I mówią też o niestarczającej motywacji młodych ludzi do pracy i braku samodzielności. Dlatego sytuacja jest przeciętna.*

– *Pracownicy są bardziej wymagający, mniej robić, więcej zarabiać.*

– *Problemy pracodawców ze znalezieniem odpowiedniej kadry do realizacji zadań. Taka sytuacja jest zauważalna w trzecim sektorze, obecnie stan rynku pracy coraz częściej wskazuje na deficyt ilości pracowników wykwalifikowanych, szczególnie tych o wysokich umiejętnościach, odpowiadających potrzebom pracodawcy. Problemy pracodawców z zatrudnianymi pracownikami nie zawsze są konsekwencją wysokości zarobków, ale również wynikają ze środowiska pracy. Pracodawca jest zainteresowany dyspozycyjnością pracowników, nawet za cenę wyższych kosztów. Jest to szczególnie zauważalne w sytuacjach wzrostu gospodarczego. Wiele firm też wprowadza nowe uregulowania do regulaminów swojej pracy, aby utrzymać związek z pracownikami, w których rozwój już zainwestowali znaczne środki.*

– *Przede wszystkim niedobór picowników na rynku pracy wynikający ze sporej emigracji w latach ubiegłych, dużym rozwoju rynku pracy i w postawaniu nowych miejsc pracy, których nie sposób jest zapełnić pracownikami tutejszymi, czyli polakami i to zarówno na szczeblu najwyższym, jeśli chodzi o specjalistów, jaki o pracowników*

fizycznych. I rozwój gospodarczy powodujący przypływ kapitału zagranicznego i firm zagranicznych, które zabierają polskiemu przedsiębiorcy pracownika i są konkurencyjne w tej kwestii.

– *Rynek nie jest dopasowany, kwalifikacje pracowników nie są dopasowane od rynku pracodawcy. Do rynku jaki oferują pracodawcy.*

– *Są kłopoty ze znalezieniem odpowiednich pracowników. Bo mimo że jest dalej bezrobocie, to pracowników już brakuje w pewnych branżach.*

– *W wielu branżach jest problem z pozyskiwaniem pracowników, że względu na oczekiwania pracowników, zarobki, głównie. I wielu fachowców wyjeżdża za granicę.*

– *W związku z rekordowo niskim bezrobociem pracodawcy mogą mieć problem ze znalezieniem rąk do pracy. Pracownicy mogą asertywniej dobierać pracodawców, mogą mieć większe wymagania. Dodatkowo spadek bezrobocia wspierany wypłatami programu 500+ sprawią, że pracownicy nie będą się godzić na pracę za minimalne zatrudnienie.*

b) skomplikowane i zmieniające się prawo, biurokracja (16 wypowiedzi)

– *Ale przede wszystkim powiedziałabym, że biurokracja i mała elastyczność w stosunku do pracodawców, ze strony państwa. Jest taka duża opresyjność, czekanie na błąd ze strony państwa. Więc ze strony biurokracji i ze strony rynku pracy, braku pracowników, jest taka sytuacja.*

– *Brak zaufania i niska ocena rządzących polityków i zmieniające się szybko akty prawne i niedostosowanie ich do potrzeb pracodawców, zwiększenie liczby dokumentów, które pracodawcy musza wypełniać.*

– *Do aspektów prawnych można zaliczyć skomplikowane przepisy prawne przy podejmowaniu pracy, prowadzeniu jej.*

– *Dużo jest różnych regulacji prawnych w jakiś sposób ograniczających pracodawców. Nie mamy czasami większych szans na rozwój ekonomiczny większy. Myślę, że obecnie jest większe wsparcie ze strony państwa, ale ogólnie sytuacja jest przeciętna.*

– *Głównym problemem są zmieniające się przepisy, ustawa VAT, CIT, PIT. Głównie VAT, ustawa jest niejasna. Przepis nie może być interpretowany przez urzędnika, tyko jasny dla obu stron. Ustaw powinna być czytelna.*

– *I brak jednoznacznych przepisów dotyczących zatrudniania tych pracowników, częsta też zmiana tych przepisów, to według mnie o tym decyduje. Z aspektów prawnych to są te zmieniające się ciągle przepisy dotyczące zatrudniania pracowników.*

– *I pewnie jakieś tam aspekty prawne, które ograniczają pracodawców.*

– *Jakieś udogodnienia związane z BHP, prawami pracowniczymi.*

– *Jeśli chodzi o aspekty prawne, to coraz gorzej z ulgami i preferencjami mającymi na celu zwiększenie zatrudnienia.*

– *Koszty zatrudniania pracowników dosyć wysokie.*

– *Minusem jest też ciągła zmiana przepisów, które są nie zawsze precyzyjne.*

– *Myślę, że przede wszystkim biurokracja w systemie naszym państwowym.*

– *Pracodawcy są mniej konkurencyjni w porównaniu do krajów zachodnich. Tam jest prościej i bardziej przejrzyście. Więc jeżeli te sprawy nie zostaną uregulowane, to sytuacja dla pracodawców się nie poprawi.*

– *Wielość przepisów i ich zmienność i niejasność wpływają niekorzystnie na sytuacje pracodawców,*

– *Wypełnianie wszelkich zobowiązań dotyczących jakichś dokumentów, rozliczenia, raporty, sprawozdania – utrudniają na pewno pracę.*

– *Ze względu na to że dosyć duże są formalne wymagania wobec pracodawco wobec firm. Rozliczenia z fiskusem. Te biurokratyczne elementy są dużym obciążeniem dla firm.*

c) wysokie podatki i koszty, w tym zatrudniania pracowników (15 wypowiedzi)

– *A w kwestiach ekonomicznych pracodawca musi się bić o pracownika, więc musi podnosić mu pensję, co jest dla pracodawcy niekorzystnym zjawiskiem.*

– *Aspekty ekonomiczne to duże koszty pracy pracownika, obciążenie ZUS. I to powoduje, że nie jest łatwo założyć działalność gospodarczą. Musi mieć bardzo dobry pomysł na działalność, gospodarczą, żeby mogła sukces osiągnąć.*

– *Ekonomicznie wpływ ma to wpływ, że jeżeli jest mało ulg, podatków składek, które pracodawca musi odprowadzać, tym mniej chętnie zatrudnia pracowników. Dlatego coraz chętniej zatrudnia pracowników w szarej strefie, więc ta sytuacja jest przeciętna.*

– *Koszt takiego pracownika, czyli opłaty w ZUS-ie, odprowadzanie podatków, są tak wysokie, że niejednokrotnie, zwłaszcza pracodawcy w małych przedsiębiorstwach, ryzykują, że warto zatrudniać na czarno lub na umowy krótkotrwałe.*

– *Koszty pracodawców na składki ZUS i zdrowotne w porównaniu z innymi krajami są wysokie.*

– *Moim zdaniem dość wysokie podatki dlatego niektórzy pracodawcy przenoszą firmy do krajów, gdzie system podatkowy jest łagodniejszy.*
– *Moim zdaniem są koszty duże, ZUS, ubezpieczenia.*
– *Na to ma wpływ między innymi koszt utrzymania pracownika. Koszty są dosyć wysokie, ZUS.*
– *Obecnie występują wygórowane żądania płacowe pracowników, przede wszystkim tych którzy nie mają poparcia w doświadczeniu i kwalifikacjach.*
– *Podatki.*
– *Pracodawcy są obciążeni dosyć dużymi kosztami, ciążą na nich liczne obowiązki. Ostatnie np. Zmiany dotyczące podwyższenia minimalnej pensji.*
– *Przed wszystkim to, że pracodawcy borykają się z wysokimi składkami na ubezpieczenia społeczne. Nie dość, że muszą pracownikowi wypłacić ta minimalną krajową, to jeszcze składki są do tego wysokie.*
– *Przede wszystkim, gdyby w Polsce była inna sytuacja podatkowa i niższy ZUS, to sytuacja byłaby dużo lepsza, nie byłoby szarej strefy bo pracodawcy mogliby więcej wypłacać pracownikom w postaci pensji, a nie w podatkach. A ZUS nie jest uzależniony w żadne sposób od przychodów. To jest uważam nie dobre. Są plany żeby to zmienić, ale to jeszcze nie jest wprowadzone w życie. Dlatego uważam, że na chwile obecną sytuacja jest przeciętna, ale jak rząd wprowadzi ta zmianę to się poprawi. Większość ludzi nie wie jak się liczy składki ZUS-owskie i że pracodawca tyle dokłada.*
– *Teraz niewątpliwie te zwyżki VAT utrudniają życie,. Ja tu mówię o małych przedsiębiorcach, a nie tych wielkich, które wyłudzają tam różne rzeczy. Ja mówię o małych przedsiębiorcach, którym trzeba pomóc, bo na lokalnym rynku zatrudniają 100, 50, 20 osób i im trzeba pomóc. Także ja myślę, że to jest ich sytuacja trudna, bo płacą takie podatki jak firmy które zatrudniają 5000 tysięcy, czy tysiąc osób.*
– *Wydaje mi się, że płaca jest minimalna, znaczy się płaca minimalna rośnie do góry co wiąże się z kosztami dla pracodawców. No i tak to chodzi o zatrudnianie pracowników, to już mają pole zawężone, bo musza się liczyć z kosztami, tak mi się wydaje.*

d) brak gotowości pracodawców do ponoszenia ryzyka (2 wypowiedzi)

– *Przyczyny też tkwią w samych pracodawcach, którzy boją się ryzyka, boją się czasami rozwoju, wolą poprzestać na „małym" tak zwanym.*
– *Wynika z tego chociaż spadek inwestycji, taka niepewność co do inwestowania.*

e) problem z kulturą pracy (2 wypowiedzi)

– *Jeśli chodzi o pracowników to chyba brakuje nam kultury innowacji. Firmy są do tego nieprzygotowane.*
– *Społeczne no to osobom w korporacjach dosyć ciężko jest się zaaklimatyzować, ze względu na przepisu, oczekiwania i relacje miedzy osobami. W korporacjach, większych firmach.*

f) brak innowacyjności (1 wypowiedź)

– *Też presja płacowa wymusza na pracodawcach, że muszą wprowadzać jakieś innowacje, nowe narzędzia. Jeśli chodzi o te innowacje to u nas jest dość słabo, na poziomie kraj. Nie przypuszczam, że ta sytuacja zmusi pracodawców do zwiększenia innowacyjności.*

g) brak wsparcia ze strony państwa (1 wypowiedź)

– *Według mnie ogólnie sytuacja pracodawców polskich od zawsze nie była nigdy w jakiś sposób wspierana przez państwo.*

h) problem z szkolnictwem zawodowym (1 wypowiedź)

– *I spadek finansowania na szkolnictwo zawodowe, co obserwuje na terenie swojej placówki.*

Do czynników, które w opinii uczestników badań decydują o złej sytuacji pracodawców na rynku, należą takie jak: wysokie koszty pracy, brak stabilności prawnej, a nawet niekorzystne regulacje prawne, brak odpowiednio wykwalifikowanych i lojalnych pracowników i ogólnie brak osób gotowych podjąć pracę oraz brak odpowiedniej kultury pracy, w tym brak poszanowania pracy przez pracowników – por. Schemat 12.

Schemat 12 Czynniki decydujące o złej sytuacji przedsiębiorców na rynku pracy w Polsce

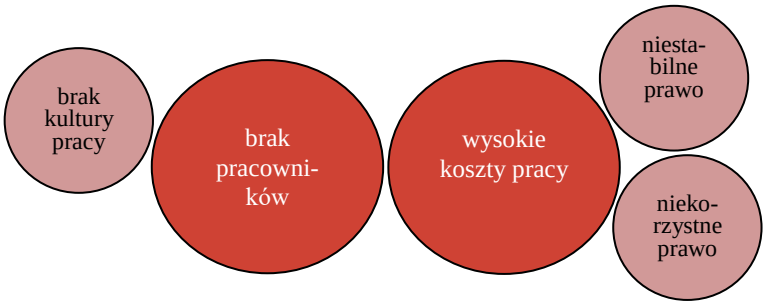

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja pracodawców na rynku pracy jest zła:

a) wysokie koszty pracy (10 wypowiedzi)

– *Dużym także złym elementem jest to, że są zbyt wysokie koszty pracy, także pozapłacowe. Tak, żebyśmy nie braki tylko pracy, tylko cala ta otoczka jest dla pracodawcy dużym obciążeniem, także podatki.*
– *Jeśli chodzi o aspekt ekonomiczny, to po prostu podnosi się nam opłaty, nie konsultując tego z pracodawcami.*
– *Jeżeli chodzi o te ekonomiczne to są dla pracodawcy duże obciążenia podatkowe, wysokie koszty pracy, koszty są po stronie i pracowników i pracodawców,. Przy zatrudnieniu pracownika za 2000 on jeszcze te 600 zł ZUS musi opłacić i jeszcze są inne koszty. Te koszty społeczne to jest złe, bo mogą mieć pracodawcy problem jeśli chodzi o kadrę pracowników i jeśli chodzi o tą wyższą kadrę jak i podstawową, więc pod tym katem uważam, że jest zła raczej sytuacja.*
– *Koszty pracodawcy, które dotyczą zatrudnionego i te koszty pracy są przerzucane na tego pracownika. I ten rozwój, ekonomiczny, który powinien iść bardzo szybko, jest po prostu zatrzymywany.*
– *Koszty, które wynikają z obowiązków pracodawcy na rynku, wtedy kiedy musi zatrudnić, to musi spełniać bardzo dużo wymogów, takich dodatkowych, powiedziałbym dla pracownika.*
– *Mój syn prowadzi działalność gospodarczą i ja jestem z tym trochę związana i są wysokie koszty działalności, ZUS jest wysoki, wysokie koszty pracownika. Podatek VAT jest wysoki, są bardzo wysokie podatki.*
– *Myślę, że pracodawcy borykają się z wysokimi koszami pracowników, obciążenia państwowe są wysokie, niewiele mają ulg.*
– *Na pewno wysokie koszty związane z utrzymaniem pracowników, to się wiąże z tym, że pracodawca nie ma możliwości podnoszenia wynagrodzenia do takiego godziwego.*
– *Wysokie koszty pracy.*
– *Z ekonomicznego punktu widzenia, to pracodawcy mają duże obciążenia, składki ZUS, podatki.*

b) brak osób do pracy, brak odpowiednio wykwalifikowanych i lojalnych pracowników (8 wypowiedzi)

– *Aspekt społeczny… myślę tak, pracodawcy na rynku polskim mają problem, żeby znaleźć wykwalifikowanych pracowników. Ci którzy mają kwalifikacje, chętnie migrują za granicę, bo mają korzystniejsze wynagrodzenie, więc pracodawcom w Polsce trudno znaleźć pracownika do pracy, chyba że będą się posiłkować obcokrajowcami. W tej chwili mamy coraz więcej osób z Ukrainy, które szukają pracy w Polsce.*
– *I jeśli chodzi o rynek pracy, brak jest rąk do pracy.*
– *Jeszcze trudniej jest ze znalezieniem pracownika, który jest wykształcony w danej specjalności, ma konkretne kwalifikacje.*
– *Jeśli chodzi o aspekt społeczny, to po prostu na rynku pracy brakuje też osób chętnych do pracy. Jest to spowodowane też zbyt dużym rozdawnictwem, jeśli chodzi o Polskę, z finansów publicznych.*
– *Na pewno sytuacja bierze się z aktualnej stopy bezrobocia, 6,6% obecnie. No i jest obserwowany od kilku lat spadek ku radości pracowników, a pracodawcy na pewno nie są z tego zadowoleni obecnie brakuje rąk do pracy, jakichkolwiek rak do pracy,*
– *Poza tym problemem jest brak odpowiedzialności pracowników. Młodzi pracownicy nie są ludźmi odpowiedzialnymi, podejmują i rzucają, bo gdzieś tam znaleźli lepsza ofertę.*

– *Taka sytuacja pracodawców bierze się stąd, że mają trudności ze znalezieniem pracownika. Niezależnie od tego czy to są mikroprzedsiębiorstwa, czy małe, czy średnie, czy nawet duże, to jednak brakuje, tak jak czytam czy rozglądam się, to jednak maja największą trudności ze znalezieniem pracownika.*
– *Wcześniej wybieranie w kompetencjach było możliwe, a obecnie poszukuje się jakiegokolwiek pracownika. I próbuje się go przeszkolić do pracy w jakimś zawodzie, a nawet w prostych pracach, jakie oferuje rynek, więc myślę, że stopa bezrobocia i brak kwalifikacji na rynku, to są takie utrudnienia dla pracodawców obecnie.*

c) brak stabilności prawnej (5 wypowiedzi)

– *Ale najważniejszy jest brak stabilności prawnej.*
– *Brak stabilności prawnej.*
– *Jeżeli chodzi o aspekty prawne to jest niepewność działania, zmieniają się przepisy, jest duża odpowiedzialność pracodawców. I to działanie w warunkach niepewności niesie ze sobą jakieś ryzyko.*
– *Wymyślanie nowych sposobów, żeby utracić pracodawców i ich rozwój.*
– *Zmieniają się często podstawy prawne.*

d) brak odpowiedniej kultury pracy (1 wypowiedź)

– *A w aspektach społecznych, to wydaje mi się, że byt słabo rozwinięta jest kultura pracy. Może pracodawcy nie koniecznie chcą, mogą, nie widza potrzeby doceniania pracowników, przez takie niefinansowe rzeczy, jak pochwały, wyróżnienia, mobilizowanie do pracy. Chodzi o taka kulturę organizacyjną, której pracodawcy nie widza potrzeby tworzenia.*

e) niekorzystne regulacje prawne (1 wypowiedź)

– *W aspekcie prawnym, to słyszałam o takich zmianach w kodeksie pracy, że mają być zlikwidowane umowy o dzieło i umowa zlecenie. To wydaje mi się, że spowoduje mniejsza elastyczność prawa pracy, jeśli chodzi o pracodawców. I jest to z punktu widzenia pracodawcy niekorzystna zmiana.*

3.1.5 Ocena sytuacji osób niepełnosprawnych rynku pracy

W opinii respondentów polski rynek pracy ogólnie nie jest przyjazny dla osób niepełnosprawnych. Większość badanych przyznała, że sytuacja takich osób jest zła (ok. 48%). Znaczna część uczestników badań uznała jednak, że sytuacja ta jest przeciętna (ok. 38%). Pozostałe wypowiedzi wyrażały przekonanie, że aktualne przemiany na rynku sprzyjają osobom niepełnosprawnym (ok. 15%) – por. Wykres 10.

Wykres 10 Ocena sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80)

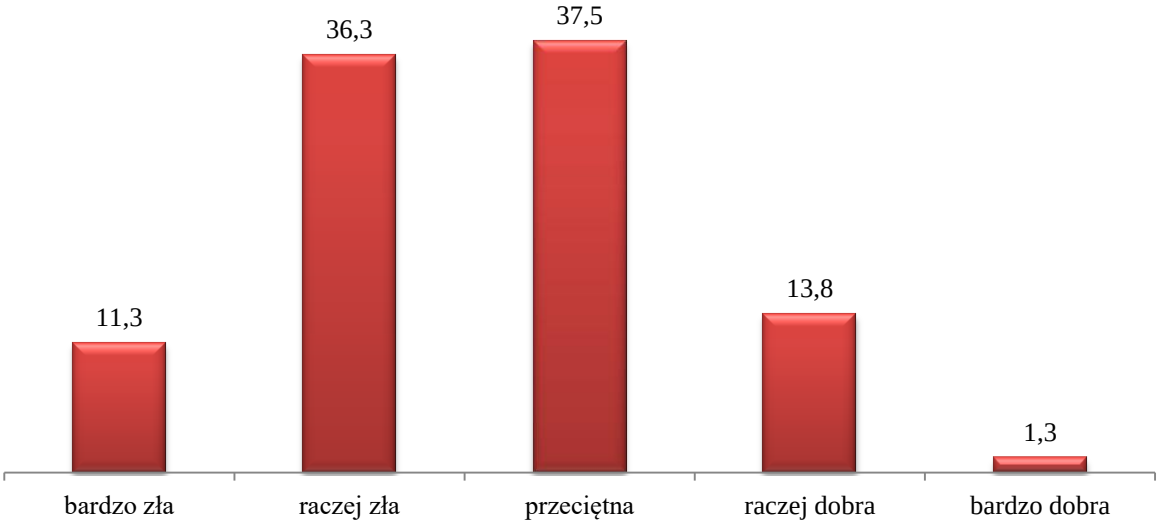

Źródło: badania własne.

Uczestnicy badań, którzy uznali, że sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku jest dobra, przywoływali takie argumenty jak: korzystne przepisy ułatwiające zatrudnienie, różnorodne wsparcie ze strony instytucji lub organizacji, ułatwienia architektoniczne, rozwój technologii. Jednak nawet przy tak pozytywnym postrzeganiu zjawisk kształtujących rynek pracy w Polsce w kontekście zatrudniania osób niepełnosprawnych pojawiły się odpowiedzi wskazujące na istniejące ograniczenia, które utrudniają funkcjonowanie takim osobom, jak: m.in. uprzedzenia, brak miejsc pracy dostosowanych do potrzeb osób z różnego rodzaju ograniczeniami oraz niskie kwalifikacje takich kandydatów do pracy – por. Schemat 13.

Schemat 13 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce

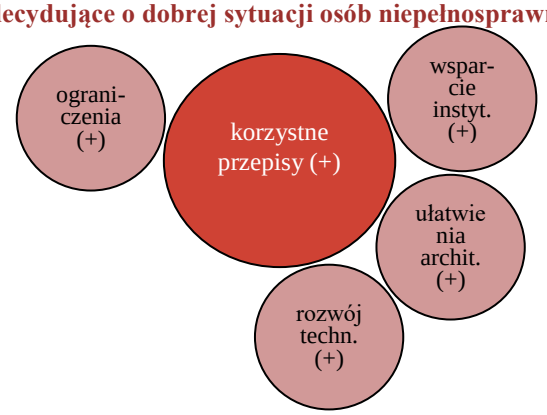

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest dobra:

a) korzystne przepisy ułatwiające zatrudnianie, oferty pracy (15 wypowiedzi)

– *Bariery nadal istnieją, ale robi się też bardzo dużo dla tych osób niepełnosprawnych. Czy zatrudnienie, czy też odpisy dla zakładów pracy , które zatrudniają osoby niepełnosprawne.*
– *I w niektórych przypadkach jest większa możliwość zatrudniania takiej osoby z niepełnosprawnością, niż osoby pełnosprawnej. Ponieważ pracodawcy zatrudniając pracownika niepełnosprawnego otrzymuje pewne dotacje, więc jest to dla niego opłacalne. Więc jego sytuacja jest dobra, bardzo dobra.*
– *Jest możliwość, aby osoby niepełnosprawne tez były zatrudniane w firmach przez pracodawców. I spotkała się z tym, że nieraz zostałam obsłużona przez osobę niepełnosprawną, która świetnie sobie radzi w podejmowaniu kontaktu z osobami pełnosprawnymi. Mogą podjąć pracę, mogą na siebie zarabiać, przez to są mniej uzależnione od osoby trzeciej, która by musiała sprawować opiekę nad ta osobą niepełnosprawną. Więc myślę, że ich sytuacja idzie ku lepszemu i jest raczej dobra.*
– *Jest na naszym rynku sporo form, które przyjmują tylko i wyłącznie pracowników z grupą, czyli niepełnosprawne osoby. I uważam, że nie ma problemu z zatrudnieniem takich osób, jeśli ktoś tylko chce może być zatrudniony.*
– *Na pewno się w ostatnich latach bardzo mocno to zmienia. Uwarunkowania są zarówno… konwencje światowe, europejskie, dotyczące osób niepełnosprawnych. Wiele inicjatyw legislacyjnych.*
– *Osoby niepełnosprawne mają dobra prace i radzą sobie świetnie, pracę głównie mobilną, w większości bo są to osoby ciężko niepełnosprawne. Ale pracę mobilną, fajną, dobrze zarabiają. Ale to wynika z tego że one same szukają, są ambitni, też są gdzieś tam wspierania, bo jakieś tam orzeczenia, refundacje, to pracodawcy chętnie zatrudniają takich pracowników.*
– *Parytety pozwalające, na to, że zakłady są zwalniane z wielu opłat, tworząc miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych.*
– *Powstaje dużo form wspierających zatrudnienie osób niepełnosprawnych na rynku pracy, wciąż są zakłady pracy chronionej, dofinansowania ze strony PEFRON-u.*

– *Sama niedawno szukała pracy i przy przeglądani u ofert o pracę dużo ofert jest, że poszukują pracodawcy z osób z orzeczeniem o niepełnosprawności. Właśnie w tym zakresie, co jest spowodowane tymi dodatkami, które można uzyskać przy przyjęciu do pracy takiej osoby. Także rynek osób niepełnosprawnych osób które poszukują pracy nie kształtuje się na takim złym poziomie, myślę że ze względu na te dofinansowania z PEFRON-u*
– *Są preferencje dla firm zatrudniających niepełnosprawnych. Chodzi tu o PERFON, który daje udogodnienia, zwalnia z podatków, zakład który tworzy miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych jest zwolniony z różnych spraw finansowych, składek. Dlatego dużo zakładów pracy decyduje się zatrudniać osoby niepełnosprawne, myślę że żyje im się lepiej.*
– *Światowy trend jest taki, że każdy powinien mieć równe szanse, równy dostęp do miejsca pracy, bez względu na to czy jest osobą niepełnosprawną czy nie.*
– *Także teoretycznie można by powiedzieć, że jest bardzo dobra sytuacja, wszędzie są klauzule społeczne w naborach. Wygląda to bardzo dobrze.*
– *Z tego tytułu profity, bo wiadomo, że są przeznaczane duże środki na to żeby takie miejsca dostosowywać.*
– *Z wcześniejszych zakładów pracy wiem, że są poszukiwani niepełnosprawni z grupa, bo pracodawcy mieli dofinansowania na tych pracowników, mogli tworzyć dodatkowe miejsca pracy dla nich. Więc uważam, że tacy pracownicy mieli większe możliwości niż normalny pracownik, czy młodzież po szkole. Dlatego uważam, że dalej się utrzymuje ta dobra sytuacja.*
– *Ze względu na te dedykowane projekty unijne. Powiem, że przyzwyczailiśmy się do tego, że sporo rzeczy jest dofinansowanych. Dodatkowo można wyposażyć stanowisko pracy, te wszelkiego rodzaju wydatki… pomoc państwa na stałym poziomie. A jeśli chodzi o pracodawców… ja też organizowała staże różnego rodzaju i też dla osób niepełnosprawnych. I wielu pracodawcom nie przeszkadzało, że to jest osoba niepełnosprawna, szczególnie że są dodatkowe ulgi na pracowników niepełnosprawnych. Więc myślę, że raczej dobra.*

b) wsparcie ze strony instytucji lub organizacji (5 wypowiedzi)

– *Było wiele akcji wspomagających zatrudnienie osób niepełnosprawnych, różne fundacje, stowarzyszenia, instytucje też wspomagają.*
– *Ich sytuacja jest nagłaśniana,*
– *Jest bardzo dużo programów, które wspierają aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, zarówno tych umysłowo, jak i fizycznie.*
– *Jest dużo form wsparcia, dużo projektów, dużo funduszy, organizacji pozarządowych. Więc wydaje mi się, z duże wsparcie mają takie osoby i są traktowane jako priorytetowa grupa.*
– *Osoby niepełnosprawne, obserwując na przestrzeni kilku czy też kilkunastu lat, osoby niepełnosprawne wyszły z cienia. A to za sprawa stowarzyszeń osób niepełnosprawnych, które właściwie w każdej gminie powstały. Ci ludzie są widoczni, bo są organizowane dla nich imprezy, są też w trakcie takich uroczystości zauważeni przez pracodawców. Bo to są imprezy zazwyczaj masowe, takie jak dni jedności z osobami nieoprawnymi. I dlatego im łatwiej jest znaleźć pracę, bo ludzie o nich wiedzą.*

c) ułatwienia architektoniczne (2 wypowiedzi)

– *Czy bariery architektoniczne… Nie ma już teraz budynku(nowo wybudowanego), który nie spełniałby wymogów osób niepełnosprawnych. Nie są te osoby tak izolowane, jak to było kiedyś.*
– *Dostosowywanie miejsc, gdzie osoby niepełnosprawne mają stały dostęp.*

d) rozwój technologii (1 wypowiedź)

– *Rozwój nowych technologii sprzyja. Mamy dzisiaj dostęp do Internetu. Niekoniecznie trzeba wydostawać się z domu żeby podjąć pracę. Jest tyle tych możliwości na rynku informatycznym, medialnym, dotyczącym nowoczesnych technologii i IT.*

e) ograniczenia (2 wypowiedzi)

– *Cały czas jednak mamy jakieś uprzedzenia, że osoby niepełnosprawne, to takie które w pewien sposób ograniczają, mają ograniczoną wydajność. Nie wszystkie zawody są w stanie wykonywać. Nie wszystkie zakładu posiadają takie dostosowania żeby z osobami niepełnosprawnymi pracować. Mamy uprzedzenia, stereotypu, że ktoś jak jest niepełnosprawny to jest gorszym pracownikiem. Ze strony pracodawców, to są jednak koszty dodatkowe, które trzeba ponieść, żeby być np. Szkołą integracyjną. Trzeba mieć podjazdy i zastosowanie budynku, obiektów, które jest bardzo kosztowne, tak aby taka osoba mogła w tym zakładzie funkcjonować.*
– *Są bardzo słabo wykształcone osoby z niepełnosprawnością. Nie ma dostosowanych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych. Nie ma więc możliwości od razu uzyskania takiego wsparcia na dostosowanie tego miejsca pracy, biurek i tak dalej. Jeszcze są te bariery architektoniczne, komunikacyjne dla różnego rodzaju*

niepełnosprawności. Osoby niedowidzące, z upośledzeniem umysłowym, nie mają możliwości pracy w normalnych formach, bo nie ma oznaczeń, trenerów pracy, asystentów zawodowych. Ale i tak sytuacja jest lepsza niż kiedyś.

O przeciętnej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce decydują zdaniem respondentów pewne aspekty pozytywne oraz negatywne. Do pierwszych zostały zaliczone takie kwestie jak: pojawiające się oferty pracy i nowe zawody, które mogą wykonywać osoby z różnego rodzaju ograniczeniami, korzystne rozwiązania prawne, wsparcie dla pracodawców, możliwość podnoszenia kwalifikacji, redukowanie barier infrastrukturalnych oraz pozytywne zmiany w postrzeganiu osób niepełnosprawnych. Problemy, z jakimi borykają się niepełnosprawni na rynku pracy to w opinii uczestników badań takie zagadnienia, jak: bariery architektoniczne, finansowe i w sferze edukacji, negatywne stereotypy i uprzedzenia wśród pracodawców, brak ofert pracy i wystarczającego wsparcia dla właścicieli firm i przedsiębiorstw oraz niekorzystne prawo. W tym kontekście wymieniano także takie problemy, jak: bierność zawodowa osób niepełnosprawnych, niskie płace, mało specjalistycznych ośrodków szkolenia zawodowego, a także wysokie wymagania wobec pracodawców – por. Schemat 14.

Schemat 14 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce

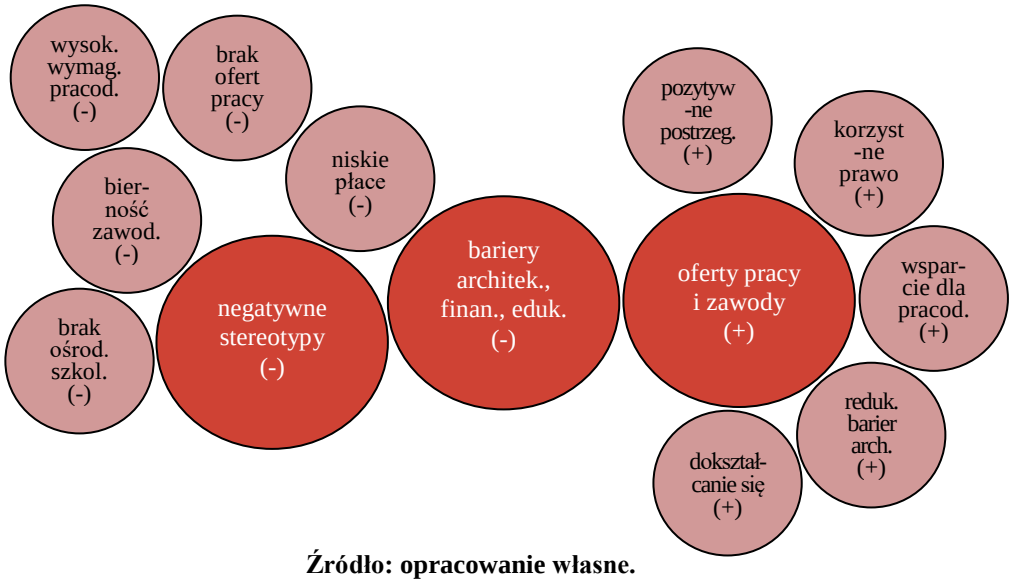

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest przeciętna:

1) pozytywne aspekty:

a) oferty pracy i zawody, które mogą wykonywać niepełnosprawni, nowe technologie (7 wypowiedzi)

– Ale mają możliwość podjęcia pracy, coraz więcej miejsc pracy jest dostosowanych do osób niepełnosprawnych.

– Ale taki pracownik krócej pracuje niż pełnosprawny, co zniechęca pracodawców. Ale pracodawcy próbują załatwić ten problem szukają wyjścia organizując niepełnosprawnym pracę w domu.

– *Będzie tu taka potrzeba, żeby aktywizować osoby niepełnosprawne. Dochodzą tu zawody, które mogłyby być przez te osoby wykonywane. I tu ukłon powinien być do tych pracodawców, którzy chcą zatrudniać, jakieś ulgi prawne, czy ekonomiczne, które pozwalałyby takich pracowników zatrudniać w takich zawodach, w jakich by mogli pracować.*
– *Mają oni możliwość ze względu na rozwijająca się technologie, możliwość pracy w domu, on-line.*
– *Sytuacja na rynku pracy osób niepełnosprawnych jest zdecydowanie trudniejsza, chociaż się to powoli zmienia. Jest coraz więcej firm otwartych na zatrudnienie osób niepełnosprawnych.*
– *Z drugiej strony znam osobę, która znalazła prace i jest zadowolona. To jest osoba pełnosprawna ruchowo i nie do końca niepełnosprawna umysłowo. I widzę, że jest możliwość zatrudnienia takich osób i te osoby sobie dobrze radzą w takich zakładach. I nawet dobrze zarabiała ta dziewczyna, którą znam. Więc coś drgnęło, ale jednak nie za wiele się zmienia, jeśli chodzi o dostosowania w zakładach pracy.*
– *Znam taką instytucję jak Fuga Mundi, zajmującą się szkoleniem, poszukiwaniem pracy dla niepełnosprawnych.*

b) korzystne rozwiązania prawne (4 wypowiedzi)

– *Duże wsparcie jest dla osób bezrobotnych z różnymi profilami. Ostatnio weszło, że są opracowywane według 1, 2 i 3 profilu. Wiem, że jest kategoryzacja nawet programów realizowanych przez UP dla osób z 1, 2 lub 3 profilem, wiec każdy z tych bezrobotnych ma szansę. Wrodzono też nowy instrument, Centrum Integracji Społecznej, gdzie osoby które są w tym 3 profilu i nigdy nie pracowały i nie maja możliwości podjęcia zatrudnienia ze względu na niepełnosprawność, mają możliwość podjęcia pracy dorywczej, dostosowanej do potrzeb osób bezrobotnych.*
– *Pewnie jeszcze wiele jest do zrobienia w tej sferze. Prawo reguluje prawa dla osób niepełnosprawnych.*
– *Prawne: Mnóstwo aktów prawnych, które już uwzględniają niepełnosprawność w tych przepisach i jakby dają szansę tym osobom.*
– *Przepisy prawne też się tu nie bardzo zmieniają na korzyść, więc nie widzę, żeby się tu miało poprawiać niepełnosprawnym w najbliższym czasie. Nawet formularze GUS przychodzą do szkoły, czy są jakieś wolne miejsca dla niepełnosprawnych i nasza szkoła nie widzi możliwości zatrudnienia niepełnosprawnych. Więc jest taka przeciętna sytuacja i nic się tu nie poprawi.*

c) wsparcie dla pracodawców (4 wypowiedzi)

– *Ale jeśli uda się zahaczyć u danego pracodawcy, to często pracodawcy korzystając z tzw. Projektów unijnych to mają dofinansowanie dla osoby niepełnosprawnej. U mnie np. W zakładzie pracy są nauczyciele, którzy mają jakiś tam procent niepełnosprawności i w stu procentach wykonują swoją pracę.*
– *Czy też dofinansowanie stanowisk pracy, czyli zmniejszenie utrzymania kosztów pracownika.*
– *Pewne uwarunkowania w postaci dopłat i ulg dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne.*
– *Wszystkie programy które są proponowane, chociażby tam w ministerstwie rozwoju wdrażano taki program, że dofinansował pracodawcę do tego, żeby zatrudnił osobę niepełnosprawną, z tego jakieś korzyści wynikały*

d) możliwość dokształcania się (3 wypowiedzi)

– *Jeśli chodzi o pozytywy to są programy UE, kursy, szkolenia, dojazdy osób niepełnosprawnych.*
– *Osoby bezrobotne w parowaniu do pracujących mają dużo większe możliwości udziału w szkoleniach, gdzie nawet za udział w szkoleniu dostają stypendium.*
– *Osoby niepełnosprawne maja spore szanse na kształcenie, są programy unijne dla osób niepełnosprawnych, i maja potem zapewnione staże. Ale po tych stażach nie zawsze dostają pace. Czyli szkolenie 2-3 tygodniowe, potem staż pół roku.*

e) redukowanie barier infrastrukturalnych (3 wypowiedzi)

– *Choćby dostosowanie budynków bardzo im ułatwiło życie.*
– *Coraz lepiej są dostosowane środki komunikacji, infrastruktura dla ich potrzeb.*
– *Kwestie funkcjonowania zakładów pracy chronione i korzyści dla pracodawców z tytułu zatrudnienia tych osób, kwestie też wprowadzania różnych rozwiązań technicznych, które powodują, że te osoby mają lepsze możliwości do tego żeby się poruszać i przemieszczać, to się poprawia.*

f) pozytywne zmiany postrzegania osób niepełnosprawnych (1 wypowiedź)

– *Ale zmienia się postrzeganie społeczne osób niepełnosprawnych na rynku pracy.*

2) negatywne aspekty:

a) bariery architektoniczne, finansowe, edukacyjne (14 wypowiedzi)

– *Ale dalej są bariery techniczne i finansowe.*
– *Ale już taki pracownik w firmie nie do końca się odnajduje, nie wszystkie stanowiska są dostosowane do wymogów, czasem wymaga to dużego nakładu finansowego i potem ta rzeczywistość staje się trudna dla pracodawcy i po kilku takich zadudnieniach pracodawca wycofuje się z takich ofert pracy.*
– *Ale nie widzę co by się tu za bardzo miało zmieniać w warunkach pracy dla niepełnosprawnych.*
– *Bo narzucający niby na równi z pełnosprawnymi i to rzekomo czynnik integrujący, miałby tu mieć decydującą rolę, ale w niektórych wypadkach jednak to przeszkadza nawet.*
– *Chodzi mi tez o to, że nie zawsze budynki spełniają normy, żeby taką osobę zatrudnić.*
– *Dużym problemem jest też niedostosowanie przestrzeni do osób niepełnosprawnych, różnego rodzaju bariery fizyczne.*
– *Ekonomiczne: Bariery różne, wynikające również z barier technicznych… różne zastosowania w zakładach pracy, dla osób niepełnosprawnych powodują problemy i nawet niechęć do zatrudniania.*
– *I jednakże bariery utrudniające im życie dalej istnieją i dalej mają kłopoty, żeby normalnie funkcjonować.*
– *I nawet jak człowiek niepełnosprawny chciałby iść do pracy, to nie ma możliwości poruszania się. Nasze miasto Starachowice jest zupełnie niedostosowane, jak niepełnosprawny chce się przemieszczać. Także już nie mówię o tych osobach niepełnosprawnych fizycznie, a psychicznie zdolnych. Ale jest to raczej nie możliwe z tych prozaicznych powodów, nie dostosowania miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych.*
– *Ludzie niepełnosprawni mają gorszy dostęp do edukacji przez co zamykają się na pewne obszary rynku pracy.*
– *Mało jest środków transportu dowożących ludzi niepełnosprawnych do pracy. W małych miejscowościach tego nie ma. Tak samo zakłady pracy są niedostosowane do osób niepełnosprawnych.*
– *Osoby niepełnosprawne nie wszędzie mogą znaleźć pracę ze swoimi kwalifikacjami. Czasami jeśli mają kwalifikacje, no to w trakcie właśnie nabyły tą niepełnosprawność, nie mogą wykonywać tej pracy, którą by chciały.*
– *Współpracuję z ośrodkami, które zapewniają i kształcą młodzież niepełnosprawną. W tej chwili o ile się orientuję jest około 30% spośród osób niepełnosprawnej, będącej w wieku produkcyjnym, jest około 30% takiej młodzieży, tych których pracuje, spośród wszystkich niepełnosprawnych młodzieży w wieku produkcyjnym, podczas gdy w Unii Europejskiej jest to wskaźnik około 50%. Sytuację tę kształtują główne bariery i przeszkody systemowe. Niejasne i ciągle zmieniające się przepisy prawne, nieefektywny system kształcenia, ciągle nieefektywny.*
– *Wydaje mi się, że jest mało szkół wyższych czy średnich przystosowanych do przyjęcia niepełnosprawnych.*

b) negatywne stereotypy, uprzedzenia pracodawców (13 wypowiedzi)

– *A pracodawcy nie są mentalnie przygotowani na współpracę z taką osobą, która w ich mniemaniu ma jakieś ograniczenia, umysłowe, czy ruchowe. Obawiają się więc takiej współpracy, A osoby niepełnosprawne wymagają zrozumienia, więc te dwie strony nie za bardzo mogą współgrać.*
– *Ale słyszałam też opinię, że jest duża niechęć pracodawców, bo wiąże się to z różnymi tymi elementami księgowymi że np. Inne rozliczenie trzeba zrobić i pracodawcy nie chcą się w to bawić.*
– *Chyba osoby niepełnosprawne są na rynku pracy dyskryminowane. Jeśli mają takie opinie, ze niepełnosprawność, że tam coś się dzieje, to wydaje mi się, ze pracodawca się boi dąć tę pracę.*
– *Chyba wciąż przekonanie, że trudno jest znaleźć dobrego pracownika niepełnosprawnego.*
– *Ci niepełnosprawni traktowani są może nie przez wszystkich pracodawców, ale przez większość osób, jako osoby gorsze. Wcale tak nie jest.*
– *Ponadto w Polsce mimo postępujących zmian, pokutuje stereotypowe myślenie o osobach niepełnosprawnych. To również jest barierą w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.*
– *Poza tym dużo pracodawców boi się jej zatrudniać, chociaż to są wykwalifikowane i zdolne osoby, jak inni ludzie. Także myślę, że troszkę mają tutaj gorzej, i gorzej jest im funkcjonować mimo coraz lepszej infrastruktury.*
– *Pracownicy są zbyt mało doceniani. Oczekuje się, żeby pracownicy byli bardzo wszechstronni, natomiast w przypadku pracowników niepełnosprawnych z ta wszechstronnością nie jest tak prosto.*
– *Przede wszystkim wciąż ludzie niepełnosprawni postrzegani są za ludzi gorszych, słabszych. Ci którym trzeba ciągle pomagać, więc pracodawcy boja się ich zatrudnić. Chociaż pracodawcy mają jakieś ulgi, bo sama wiem,*

bo sąsiadki mojej syn pracuje w tartaku i on ma dosyć dobra pensję, a jest umysłowo upośledzony. No i ma normalne warunki i pracuje. Ale to postrzeganie przez społeczeństwo jest jednakowe, masz siedzieć w domu, nie wychodzić.

– *Są takie stereotypy, że są to osoby mniej wykwalifikowane i mniej efektywne, które wymagają też opieki i pomocy.*

– *Społeczne tkwią jednak w takich stereotypach, że jednak osoba niepełnosprawna jest gorzej wykwalifikowana.*

– *Wydaje mi się, że nie każdy jakby ma ochotę zatrudnić taką osobę. Może nie zawsze tez sobie zdaje sprawę z pozytywów takiego zatrudnienia.*

– *Z tego co ja się orientuje procent osób pracujących niepełnosprawnych jest dość niski w porównaniu do krajów UE. Uważam, że jest to spowodowane jakimś takim stereotypowym podejściem na temat osób niepełnosprawnych, być może jakiś niższej wydajności pracy i kwalifikacji.*

c) brak ofert pracy, brak dostosowanych miejsc pracy (7 wypowiedzi)

– *A potem pracodawcy nie zawsze zatrudniają pracowników niepełnosprawnych, mimo ze maja spore ulgi na ich zatrudnienie.*

– *A pracodawcy mają zbyt małe gratyfikacje za to, że zatrudniają osoby niepełnosprawne.*

– *Istnieją zakłady pracy chronionej, ale też ich jest zbyt mało.*

– *Nie ma tych zakładów pracy chronionej dużo. Dlatego ciężko jest powiedzieć jak ci ludzie mogą pozyskiwać tą pracę.*

– *Niewiele zakładów i środków transportu, są nie przygotowane do obsługi osób niepełnosprawnych.*

– *Pomimo ze dużo ofert jest elektronicznych, to tutaj zderzają się gdzieniegdzie ze ścianą.*

– *Są oni skazani troszkę na swoje umiejętności i sami musza o to zadbać, żeby im było troszeczkę lżej z pracą.*

d) niewystarczające wsparcie dla pracodawców, niekorzystne prawo (7 wypowiedzi)

– *Bo zatrudnienie takiej osoby wiąże się z dostosowaniem stanowiska pracy i dla pracodawcy są to dodatkowe koszty. Tego co wiem pracodawcy mogą korzystać z wsparcie na dostosowanie stawiska pracy i dofinansowania do wynagrodzenia. Ale może są niewystarczające, albo trudno jer otrzymać.*

– *Brak wyraźnych wskazań aby pracodawca mógł z tego tytułu uzyskiwać nowe przywileje. Dlatego pracodawcy są nie za bardzo zainteresowani zwiększeniem ilości pracowników. I jest to też podyktowane z tym że nie każdy z niepełnosprawnych może podejmować każdą prace w zakładzie też ze względu na niedostosowanie zakładów do przyjęć osób niepełnosprawnych.*

– *Być może też jakaś bariera są przepisy, wymagające od pracodawcy innych zabiegów, które wydają się skomplikowane w przypadku zatrudnienia osoby niepełnosprawnej.*

– *Mało aktywizuje się osoby niepełnosprawne, jest zbyt niska też aktywizacja pracodawców. Wiąże się to oczywiście ze stopniem niepełnosprawności.*

– *Osoby z dużą niepełnosprawnością… jakby było więcej informacji że mogą podejmować te pracę i bardziej pracodawcy byliby mobilizowani do ich zatrudniania, to ich sytuacja by się polepszała. A tak jest najwyżej przeciętna. Bo tylko jak ktoś sam się interesuje i szuka, to pracę mają.*

– *W aspektach prawnych to być może niedostateczna… monet przerywania pomocy państwa dla osób niepełnosprawnych, kończy się zazwyczaj w 26 roku życia, kiedy edukacja zostaje przerwana. I jeśli taka osoba nie ma wsparcia, zostaje sama pod względem, że nie jest chroniona i nie jest jej w wystarczającym stopniu udzielana pomoc.*

– *Waśnie tutaj jeśli chodzi o prawne, to musza zatrudnić taką osobę, jeśli osoba spełnia warunki.*

e) bierność zawodowa (5 wypowiedzi)

– *I oni wciąż czują się niepewnie na tym polskim rynku, boją starać się o prace.*

– *Myślę, że społeczne tkwią też w nich samych, w niepełnosprawnych, którzy często wolą nie pracować, wolą siedzieć w domu utrzymywać się z jakiegoś zasiłku a nie podejmować rozwoju.*

– *Więc takie osoby charakteryzuje taka bierność, przekonanie o braku szans na rynku pracy.*

– *Wydaje mi się, że niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynika z niewielkiej chęci podjęcia pracy przez te osoby.*

– *Wyjście z domu, aktywizacja, to jest poprawa jakości życia. Ale to oni często myślą, że mają tam jakąś rentę i po co będzie szukał pracy.*

f) niskie płace w porównaniu z osobami pełnosprawnymi (5 wypowiedzi)

– *Gorzej płatni są często, niestety, tacy pracownicy niepełnosprawni.*
– *Jeszcze wiele z tych osób mogłoby na pewno lepiej zarabiać, a nie… fakt, że są w tej grupie osób niepełnosprawnych sprawia, że często pracodawcy gorzej ich wynagradzają niż inne osoby, które pracowały też na tych stanowiskach.*
– *Minus jest taki, że proponowane wynagrodzenia dla niepełnosprawnych są niższe niż u normalnych pracowników.*
– *Sam fakt, że osoba taka trafia do pracy powoduje że uzyskuje niższe wynagrodzenie.*
– *Znam takie osoby, które pracują, ale niestety wynagrodzenie też nie jest tu adekwatne do tego co robią.*

g) mało ośrodków szkolenia zawodowego dla osób niepełnosprawnych (2 wypowiedzi)

– *Brakuje nam na rynku szkół zawodowych dla osób niepełnosprawnych, przynajmniej na terenie Wielkopolski ich brakuje.*
– *Także osoby te zdobywają swoje kwalifikacje w tych ośrodkach, ale wydaje mi się, że jest tego cały czas za mało.*

h) wysokie wymagania wobec pracodawcy (1 wypowiedź)

– *Osoby niepełnosprawne, miałam okazję zatrudniać takie osoby, przeprowadzałam rekrutację takich osób, wykazują dosyć wysokie wymagania wobec pracodawcy.*

Zła sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce zdaniem uczestników badań wynika z takich powodów jak: obawy pracodawców przed zatrudnianiem takich pracowników, bariery infrastrukturalne, negatywne stereotypy, brak wystarczającego wsparcia dla pracodawców, naginanie przepisów, nieefektywny system kształcenia, niskie wynagrodzenia, obawy osób niepełnosprawnych związane z podjęciem pracy, niekorzystne rozwiązania prawne, zatrudnianie jedynie na okres objęty wsparciem, brak opieki ze strony państwa oraz wygórowane wymagania pracodawców – por. Schemat 15.

Schemat 15 Czynniki decydujące o złej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce

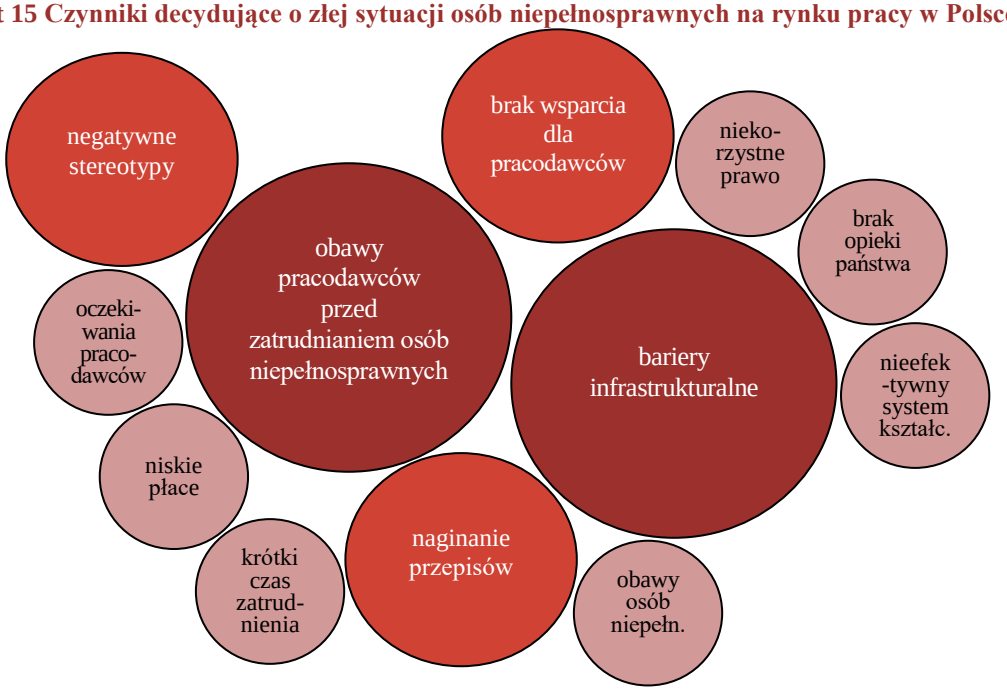

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest zła:

a) obawy pracodawców przed zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, brak ofert pracy (21 wypowiedzi)

– *A aspektach prawnych oficjalnie nie ma tu zastrzeżeń, bo nie może być dyskryminacji, że osoba niepełnosprawna otrzyma niższe wynagrodzenie, krótszą umowę. Ale jest gorsza sytuacja pod względem ekonomicznym i społecznym. Bo mimo, że osoby z niepełnosprawnością mogłyby wykonywać jakąś prace, to pracodawcy obawiają się zatrudnić tych osób. Obawiają, się ze będzie trzeba dostosować stanowisko pracy i jak czegoś nie dopełnią, to będą mieli na głowie inspekcje pracy.*

– *Ale pracodawcy wola jednak, żeby to były osoby pełnosprawne, i fizycznie i umysłowo, niż na wózku, czy tam jakimś ubytkiem ręki, czy czegoś innego.*

– *Dla osób niepełnosprawnych jest zbyt mało miejsc pracy. Tu dużo zależy od stopnia niepełnosprawności jakie te osoby mają. Czy to jest niepełnosprawność lekka, czy umiarkowana. Znalezienie tego miejsca pracy jest bardzo trudne w zależności od tego stopnia. Wśród osób niepełnosprawnych jest bardzo duże bezrobocie.*

– *I te osoby niepełnosprawne chcące pracować, to nie ma dla nich typowych miejsc pracy.*

– *Ilość tych firm, które specjalizują się w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych to nie jest duży*

– *Ja znam z małego środowiska, z Przasnysza, kiedyś dla niepełnosprawnych była spółdzielnia inwalidów. I w tej spółdzielni mogły te osoby niepełnosprawne pracować, takie z grupą renty, inwalidzi. Mogli dorabiać, pracowali, dorabiali, mieli swoje środowisko, mogli się spotykać. A teraz na tym naszym rynku nie ma takich miejsc, gdzie takie osoby mogły by podjąć pracę, osoby na wózkach nie dostają zatrudnienia. Na tym lokalnym ryneczku taka osoba nie zawsze może sama funkcjonować w dużym środowisku, oni w Warszawie sami nie dadzą rady. Więc uważam, że jest to sytuacja bardzo zła.*

– *Jednak się obawiamy wszyscy osób z niepełnosprawnością. Zwłaszcza jeśli to jest niepełnosprawność psychiczna, epilepsja. Ze to będzie kontakt utrudniony i my sobie nie poradzimy i jak będą jakieś komplikacje zdrowotne, to my zawiedziemy, albo ta osoba nas zawiedzie.*

– *Kiedyś działo się tak, nawet niedaleko mnie był zakład gdzie pracowali tylko inwalidzi i tam mogli się realizować, mogli sobie pracować. W tej chwili, już od kilku lat, ten zakład jest zamknięty. Po za tym, już od kilku lat, ja nie spotkałam się nigdzie. Może Warszawa ma taki zakład, który zatrudnia takie osoby, natomiast tu na moim terenie niepełnosprawni nie mają szans na pracę.*

– *Mimo jakichś ram ulg, formy niechętnie zatrudniają niepełnosprawnych. Znam sytuacje, że zatrudniono osobę niepełnosprawną żeby tylko była w papierach, a siedzi w domu i pobiera pieniądze.*

– *Natomiast jeśli mamy do czynienia z jakimiś większymi niepełnosprawnościami, np. Epilepsja, to po prostu boja się ich pracodawcy. I tacy pracownicy często mają dobre wykształcenie, kwalifikacje, a pracodawcy boją się ich przyjąć, bo pracodawcy nie wiedzą jak sobie poradzić, boją się, że taki pracownik nie poradziłby sobie w ich firmie.*

– *Nie mamy odpowiednich zakładów pracy, obejmujących szczególną troska tych ludzi.*

– *Nie wszyscy pracodawcy orientują się jak pozyskać środki na stworzenie miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych. Dostosowanie miejsca pracy dla niepełnosprawnych jest dużym kosztem i pracodawcy nie chcą ponosić ryzyka i przekształcać własnego zakładu.*

– *Niewiele osób niepełnosprawnych podejmuje prace, jest aktywnych zawodowo. Jeśli już to są to osoby z niewielką niepełnosprawnością i raczej mało widoczną. Natomiast w przypadku jakichś większych problemów to takiej pracy nie ma dla nich,. Niewiele zakładów pracy zatrudnia, tych zakładów pracy chronionej, jest stosunkowo jeszcze mało.*

– *No nie ma zakładów chronionych dla takich osób i jest mało pracy dla nich. U na przykład nie ma wcale takich zakładów chronionych, no może jakiś tam jeden, ale mimo tego nie ma pracy.*

– *Osoby niepełnosprawne mają małe możliwości znalezienia pracy, mało pracodawców chce zatrudniać takich pracowników. To jest dla nich trochę utrudnienia i myślę że jest im trudniej z tego powodu znaleźć pracę. Mało też przychylności ze strony pracodawców.*

– *Są co prawda jakieś ulgi dla zatrudniających te osoby, ale jednak nie wszyscy chcą jednak jeszcze zatrudniać niepełnosprawnego.*

– *Tutaj była troszeczkę pomoc dla pracodawców chcących zatrudnić osoby niepełnosprawne, dofinansowań, czy to z PEFRONU, czy też innych instytucji. Ale pracodawcy boja się tych pracowników zatrudniać.*

– *W moim środowisku nie ma osób niepełnosprawnych. Nie mogę spotkać ich w jakimś biurze, w jakimś urzędzie. Są zdani na siebie, na jakieś renty, na pomoc rodziny, na opiekę społeczną, natomiast ja nie zauważyłam, żeby ludzie niepełnosprawni byli zatrudniani.*
– *W polskim społeczeństwie też poziom kultury integracyjnej, znaczy on się zmienił, ale jest uważam niewystarczający jeśli chodzi o niepełnosprawność czy fizyczną czy intelektualną. A wśród pracodawców takie przekonanie o braku, bądź małej samodzielności osób niepełnosprawnych.*
– *W zasadzie to jest taki paradoks, bo mi się wydaje że jeśli chodzi o pracodawcę, to zatrudnienie niepełnosprawnych daje im korzyści. Mają dofinansowanie z PEFRON, innych składek. Ale to tworzenie stanowisk pracy dla młodzieży niepełnosprawnej jest niestosowne, pracodawcy się boją inwestować. I miejsc pracy dla pracowników niepełnosprawnych jest mało.*
– *Wydaje mi się, że jak mamy zatrudnić osobę pełnosprawną albo niepełnosprawną, to wybór będzie chyba oczywisty, że pełnosprawną osobę wybierze pracodawca.*

b) **bariery infrastrukturalne** (17 wypowiedzi)

– *Główny aspekt to jest niedostosowanie naszych miejsc pacy, instytucji, mieszkań takie do jakiego stopnia niepełnosprawności, czyli jakieś podjazdy, inne sprawy.*
– *I co się z tym wiąże, ze zatrudnianie niepełnosprawnych to jest stworzenie stanowiska pracy, wiec te bariery architektoniczne i ta ergonomia pracy.*
– *I najważniejsze to jest niedostosowanie zakładów pracy do potrzeb sposób niepełnosprawnych, szczególnie tych na wózkach i na kulach, wszechobecne schody hamują możliwości rozwojowe dla tych ludzi.*
– *Infrastruktura kraju nie jest przygotowana do zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Podstawowe życie jest utrudnione. Są też warunki architektoniczne.*
– *Jednak istnieje też wiele barier architektonicznych, niepełnosprawni nie mogą do niektórych zakładów pracy dojechać.*
– *Jest brak miejsc dla tych osób, pracodawcy nie zatrudniają takich pracowników ze względu na bariery komunikacyjne i architektoniczne.*
– *Jest sporo istniejących jeszcze barier, związanych z zatrudnianiem. Dużo barier architektonicznych, także jest jeszcze dużo, na tym polu.*
– *Kiedyś były takie spółdzielnie pracy inwalidów, tam mogli ludzie z upośledzeniami ruchowymi i umysłowymi realizować tam. Spółdzielnie te miały jakieś ulgi, ale zostały zlikwidowane.*
– *Miejsca pracy, budynki, są nie zawsze dostosowane do ich potrzeb.*
– *Nasz rynek pacy w niewielkim stopniu jest dostosowany do zatrudniania osób niepełnosprawnych.*
– *Niedostosowane są też budynki do ludzi na wózkach. Do tramwaju i do autobusu tez.*
– *Niedostosowanie stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.*
– *Niestety większość zakładów pracy nie jest w ogóle przygotowana co do przemieszczania się osób niepełnosprawnych. Jest zbyt dużo barier, które nie pozwalają żeby ten rynek pracy był dla osób niepełnosprawnych przyjazny.*
– *Osoby niepełnosprawne tutaj, u nas, nie mają w ogóle możliwości podjęcia pracy, bo w większości zakłady nie są przystosowane do zatrudniania takich osób. Nie mają odpowiednich warunków czy nawet podjazdów dla osób na wózku.*
– *Taka osoba ma większy problem z dotarciem do pracy, np. Specjalny samochód, specjalny transport. I tu się pojawiają takie bariery, które sprawiają ze siłą rzeczy te osoby mniej zarabiają, bo więcej środków muszą przeznaczyć na pokonanie barier, z którymi się borykają na co dzień.*
– *Z tego co się orientuję to jeszcze jak gdyby jest utrzymywany w Polsce segregacyjny podział pracy, są specjalne zakłady, które mają obowiązek zatrudniania osób niepełnosprawnych. Większość zakładów jest niedostosowanych do tej niepełnosprawności fizycznej i jest problem z przyjęciem takiej osoby poruszającej się na wózku.*
– *Zakłady pracy nie są przygotowane do zatrudniania takich osób, brak jest udogodnień typu podjazdy, windy, toalety, bo to wszystko ma wpływ na koszty socjalne wybudowania tego. I to miałoby wpływ.*

c) **negatywne stereotypy** (9 wypowiedzi)

– *Aczkolwiek ja uważam, że jest to na prawdę złe, bo pracownik z niepełnosprawnością jest na prawdę bardzo dobrym pracownikiem, sumiennym. I tutaj należałoby troszkę jakiejś kampanii reklamowej żeby to zmienić. Oczywiście na wsi to już jest całkiem źle z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych.*
– *Akceptacja oczywiście otoczenia jest też nie za bardzo dobra na dzień dzisiejszy. Społeczeństwo nie zawsze przyjmuje do informacji, że ktoś jest niepełnosprawny, że czegoś nie potrafi, że cos musi dłużej robić. Nie zawsze jest to akceptowane przez społeczeństwo. Takie osoby są troszeczkę spychane, na taki margines.*

– *Aspekcie społecznym jest duża poprawa, bo osoby niepełnosprawne się pojawiają w różnicy miejscach. Ale myślę, że w kontekście pracy jest taka jeszcze niska akceptacja osób niepełnosprawnych i takie poczucie, że to nie jest pełnoprawny pracownik, I to w mojej opinii jest błędne myślenie.*
– *Bariery społeczne wynikające z zachowań ludzi, brak wiary w to, że ludzie niepełnosprawni mogą być pełnoprawnymi pracownikami, że posiadają bardzo dużo umiejętności. Ale uważam, że są to osoby wartościowe, potrafiące w wielu dziedzinach zastąpić osoby pełnosprawne.*
– *Dominuje podeście, że taka osoba jest gorsza, że nie nadaje się do pracy. To wpływa na to, że takie osoby się zamykają w domu. I to jest problem, że takie osoby nie wychodzą z domu.*
– *Obecnie coraz więcej mówi się o niepełnosprawności, są kampanie, happeningi. Ale jesteśmy społeczeństwem, gdzie są głęboko stereotypy i na te osoby patrzy się niezbyt przychylnie,. A jeśli taka osoba ubiega się o prace, to pracodawcy niezbyt przychylnie tu patrzą.*
– *Stereotypy też niekorzystnie wpływają.*
– *To jest też stereotyp, że osoby niepełnosprawne są postrzegane jako nieefektywni pracownicy. Niepełnosprawni są zatrudniani w pracach takich jak ochrona, czy też praca w domu, na odległość. Ale nie mowie tu o technologiach IT, czy też pracy telemarketera.*
– *Z drugiej strony mamy jednak do czynienia z barierami o charakterze jednostkowym tj. Postawa wobec pracy, czy stereotypowe myślenie na temat osób niepełnosprawnych.*

d) brak wsparcia dla pracodawców, w tym finansowego (7 wypowiedzi)

– *Brak dofinansowań.*
– *Brak funduszy dla pracodawców na organizację stanowisk dla niepełnosprawnych.*
– *Niepokojące jest zwłaszcza, że nie ma znacznego wzrostu zatrudnienia wspieranego ze środków publicznych w ostatnich latach. Większość osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym często zostaje po za rynkiem pracy.*
– *Osoby niepełnosprawne, zależy jaka to jest niepełnosprawność, maja pewne ograniczenia zawodowe, nie są to jednak osoby w pełni sprawne. I prawdopodobnie byłyby zatrudniane w szerszym zakresie jakby firmy miały… może mają, ja nie mam informacji pełnej w tym zakresie… jakieś ulgi finansowe dla firm. Ja znałem takie firmy w okolicy mojego miasta, co zostały zlikwidowane bo te ulgi straciły.*
– *Sytuacja jest spowodowana tym, że pracodawcy mają niewiele ulg i ułatwień.*
– *Środki przeznaczane dla pracodawców na wspomaganie zatrudnienia takich osób też nie są, wydaje mi się odpowiednio duże, żeby móc zapewnić rzeczywiście taką wygodną sytuację dla tych pracowników.*
– *Z tego co wiem to dawniej pracodawcy otrzymywali większą pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla niepełnosprawnych, to się nazywało chyba PEFRON, czyli taki fundusz który wspomagał powstawanie miejsc pracy.*

e) naginanie przepisów (6 wypowiedzi)

– *Jest też taka sytuacja, że pracodawcy zgodnie z prawem pracy powinni tworzyć miejsca pracy dostosowane do niepełnosprawności. I nie jestem pewna, czy tak jest*
– *Nimi zajmują się różnego rodzaju fundacje, a pracodawcy nie za bardzo chętnie przyjmują, a jak przyjmują to robią na nich biznesy,*
– *Póki co, do tej pory osoba niepełnosprawna jest postrzegana jako taka jednostka z objawami chorobowymi, które wymagają odpowiedniej opieki, ta osoba jest mniej samodzielna. Prawo chroni w jakiś sposób, ale pracodawcy nie zawsze należycie jak gdyby to respektują.*
– *Tworzone są zakłady pracy chronionej i każdy chce mieć takiego pracownika z najlepiej fikcyjnym orzeczeniem.. Zakłady pracy chronionej to jest wielkie nieporozumienie, które miało pomagać osobom niepełnosprawnym… Agencja Ochrony zakład pracy chronionej, to jedno wyklucza drugie.*
– *W aspektach prawnych, to ja widzę problem taki, że pracodawcy nie przestrzegają obowiązującego prawa, jeśli chodzi o zatrudnienie osób niepełnosprawnych. Słyszałam o czymś takim, że osoby niepełnosprawne mają skrócony czas pracy, a z tego co słyszałam, nie zawsze tak się dzieje. Często jest tak, że muszą pozostać w pracy 8 godzin, tak jak pozostali pracownicy bez problemów zdrowotnych.*
– *Z PEFRON-u biorą na nich dotacje i płaca bardzo mało tym pracownikom.*

f) nieefektywny i nieadekwatny system kształcenia (4 wypowiedzi)

– *Nieefektywny i nieadekwatny system kształcenia.*
– *Nieefektywny system kształcenia tych osób.*
– *Proces kształcenia niepełnosprawnych nie daje im narzędzi. Niepełnosprawnych nie widać. W społeczeństwie jest takie przekonanie, że czekają oni na pracę, że nie poszukują jej aktywnie i tutaj błąd edukacji wchodzi w grę.*

– *Trzeba by było sobie zdefiniować co to znaczy niepełnosprawność. Bo może być taka niepełnosprawność, która nie zamyka takiej osobie możliwości np. Swobodnego poruszania się, samodzielności, i taki rodzaj niepełnosprawności, który wymaga troski i opieki innych osób, żeby mógł funkcjonować. Myślę, że podobnie jak w przypadku poprzednich odpowiedzi, że osoby, które mają możliwość wykonywania pracy w domu, przez Internet, pracy typu biurowego i są w miarę samodzielne i mobilne, to myślę, że dla nich nie będzie kłopotu. Ale np. Osoby mieszkające w małych ośrodkach miejskich, na wsi, które nie mają odpowiednich kwalifikacji, nie skończyły odpowiedniej szkoły.*

g) niekorzystne rozwiązania prawne, w tym dotyczące płacy, urlopu niewystarczające przepisy (4 wypowiedzi)

– *Duże są bariery, które niekorzystnie wpływają na liczbę pracujących niepełnosprawnych. Większość ma charakter systemowy. Przykładem może być niejasność i zmienność przepisów prawnych.*
– *I te prawne aspekty też się poprawiają, ale ja nie widzę żadnych efektów, które by osobę niepełnosprawną satysfakcjonowały.*
– *Jeżeli o te aspekty ekonomiczne to jeszcze to ma związek ze ta osoba z umiarkowanym, albo znacznym stopniem, to krócej pracuje, a wynagrodzenie musi otrzymać pełne. I pracownik ma dodatkowy urlop i może go nie być.*
– *W aspektach prawnych, niejasność prawa źle wpływa na sytuacje osób niepełnosprawnych. Np. System kwotowy określający minimalną liczbę pracowników niepełnosprawnych dający zakładom ulgę. Przede wszystkim ustawa powinna być zmieniona i dostosowana do potrzeb niepełnosprawnych.*

h) niskie wynagrodzenie, proste prace (3 wypowiedzi)

– *Niższa płaca tych osób.*
– *Pracodawcy bardzo często zatrudniają osoby niepełnosprawne do sprzątania, czy ochrony, bo płaca za nich niższe stawki.*
– *Tylko to są proste czynności, nisko wynagradzane.*

i) obawy niepełnosprawnych przed pracą i przed utratą zasiłków (3 wypowiedzi)

– *Czasami też niepełnosprawni w sposób taki niedobry interpretują ten przywilej niepełnosprawności, w kontekście podjęcia określonej pracy.*
– *Istotne znaczenie też uważam, że ma przekonanie o braku szans dla niepełnosprawnych, braku możliwości podjęcia pracy na rynku. W konsekwencji powoduje to, że zaniechają i zaniedbują samo zatrudnienie i męczą się w tych czterech ścianach. Nie jest to odpowiednie. Niski poziom aktywności zawodowej wpływa też na pracę, bądź zmniejszenie świadczeń, które mogliby otrzymywać z tytułu, że są niepełnosprawni i pracują.*
– *Obawy niepełnosprawnych przed pracą i przed utratą zasiłków.*

j) zatrudnianie jedynie na okres objęty wsparciem (2 wypowiedzi)

– *Ale pracodawcy słysząc o temacie niepełnosprawny, to nie ma chęci przyjęcia takiego pracownika do pracy. Często tak jest, że tworzą oni na dwa lata stanowiska dla niepełnosprawnych, bo przez tyle ma to być utrzymane, a potem likwidują. Bo przez te dwa lata mają na to ulgi.*
– *Wyzyskują bardzo często osoby niepełnosprawne albo nie są zatrudniane osoby takie na umowę, tylko ze stażu na staż przechodzą, bardzo często tak jest, że pracodawca bierze pracownika i prosi go, żeby załatwił sobie staż.*

k) brak opieki ze strony państwa (1 wypowiedź)

– *Brak opieki ze strony państwa, może nie całkowity, ale za mała jest ta opieka. Trudny dostęp do lekarza, trudny dostęp i drogie leki. Nie stać jest na prawidłowe leczeni. I rehabilitacja, trudny dostęp do rehabilitacji.*

ł) oczekiwania pracodawców (1 wypowiedź)

– *Tak mi się wydaje, że nasi pracodawcy wymagają od nas żebyśmy byli dyspozycyjni, na każde zawołanie.*

3.2 Prognozy dotyczące kształtowania się sytuacji na rynku pracy w okresie najbliższych latach

3.2.1 Sytuacja na rynku pracy w perspektywie najbliższych 5 lat

Większość uczestników badań – nieco ponad połowa – oczekuje polepszenia się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach (ok. 55%). Co czwarty respondent jest przekonany, że sytuacja ta nie zmieni się w omawianym czasie (ok. 28%). Jednakże znaczna część badanych – co piąta osoba – spodziewa się pogorszenia się warunków funkcjonowania na rynku (ok. 20%) – por. Wykres 11.

Wykres 11 Opinie dotyczące kształtowania się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach (Dane w %, N=80)

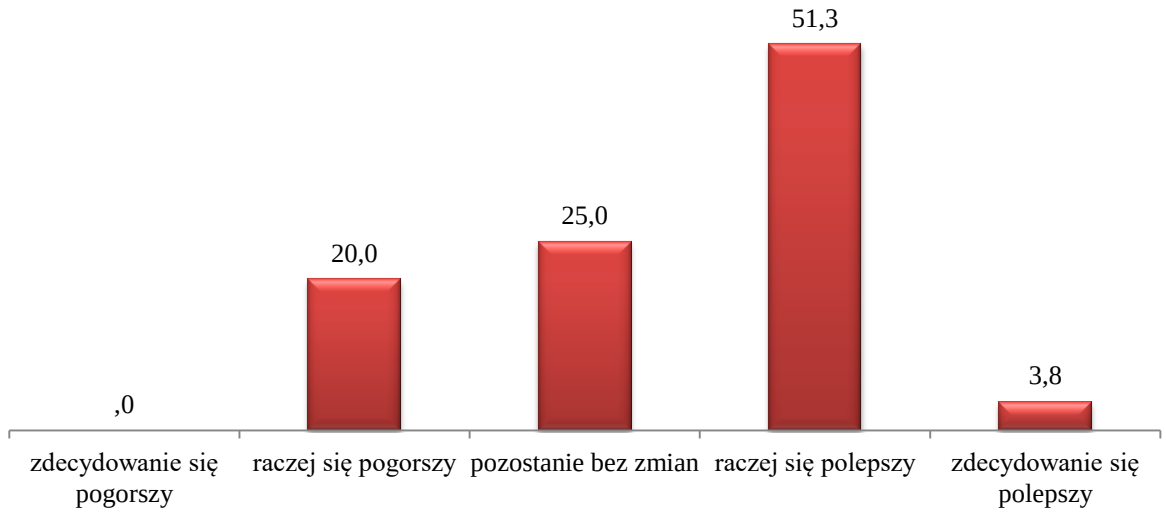

Źródło: badania własne.

Polepszenie się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w przeważającej mierze będzie wynikało z dobrej koniunktury gospodarczej oraz inwestycji. Na taki stan rzeczy będą także wpływać takie czynniki jak: działania władz, a w tym korzystne zmiany przepisów, innowacje, nowe technologie, automatyzacja i informatyzacja, wysokie kompetencje pracowników, możliwości rozwoju zawodowego, ukształtowanie się rynku pracownika, zmiany demograficzne sprzyjające znalezieniu zatrudnienia, rozwój małych firm, świadome wybory kariery edukacyjno-zawodowej młodzieży, wzrost przeciętnego wynagrodzenia, przy zachowaniu ich racjonalnego wymiaru z punktu widzenia pracodawców, m.in. w konsekwencji rozwoju pośrednictwa zawodowego, partnerskie relacje pomiędzy pracodawcami i pracownikami, pobudzanie wewnętrznego popytu, a także zmiana mentalności pracowników – por. Schemat 16.

Schemat 16 Przyczyny polepszenia się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach

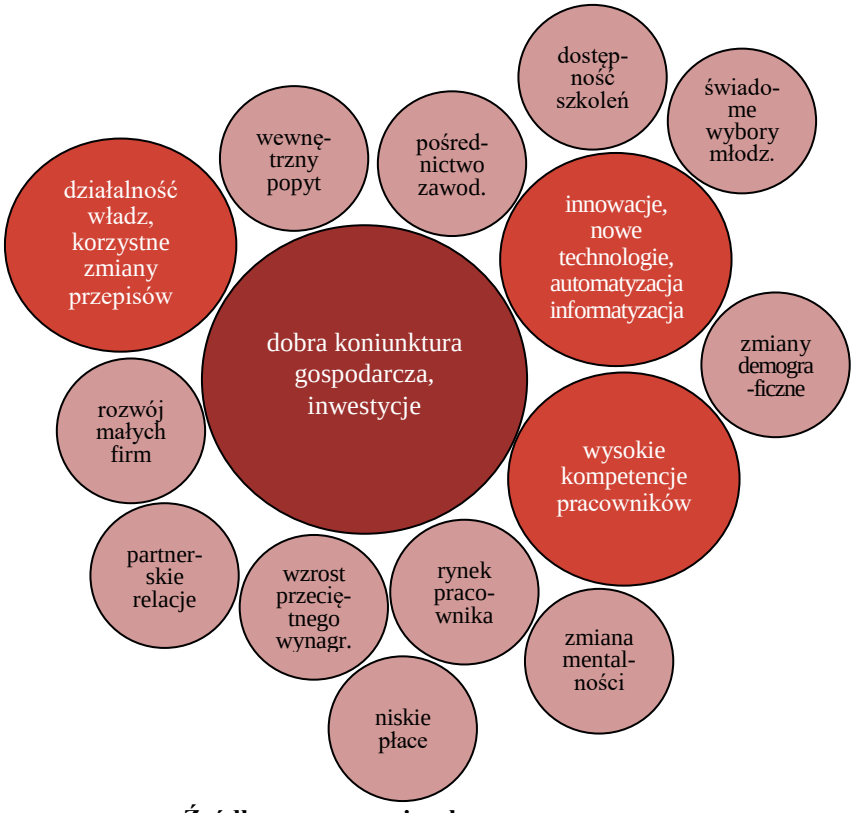

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których w najbliższych 5 latach sytuacja na rynku pracy polepszy się:

a) dobra koniunktura gospodarcza, inwestycje (23 wypowiedzi)

– *Aczkolwiek myślę, że się polepszy ze względu na uwarunkowania gospodarcze, rozwój gospodarczy, rozwój konsumpcji, usług. Także tutaj ona będzie napędzać naszą gospodarkę.*
– *Czynnikiem polepszającym jest zapotrzebowanie na pracowników, a więc rozwój gospodarczy. Nie ma jakichś symptomów żeby miał tu być jakiś kryzys.*
– *Generalnie gospodarka się rozwija, więc pracownicy będą potrzebni i bezrobocie będzie malało. Sytuacja na rynku pracy będzie korzystna zarówno dla pracobiorców jak i pracodawców, bo znajda się jedni z drugimi.*
– *Gospodarka się rozwija, jest coraz więcej nowych miejsc pracy. I myślę, że w ciągu najbliższych 5 lat, tak samo nawiązując do wcześniejszych pytań, to a imigracja ludzi za pracą… to wszystko będzie sprzyjało temu, że sytuacja na rynku pracy się będzie poprawiała.*
– *Inwestycje, dodatkowo środki unijne, jeśli na te lata które są teraz w tym przydziale przyznawane. Jeżeli to wszystko wypali, jak to się potocznie mówi, to zdecydowanie, znaczy raczej się polepszy rynek pracy w ciągu najbliższych 5 lat, chyba że coś się stanie. Chyba że coś się zmieni, ale według moich obserwacji, z tego co słucham, z tego co media donoszą, to idzie ku lepszemu, jeśli chodzi o rynek pracy.*
– *Jest szansa, ze pracodawcy mają tam obiecane ulgi jakieś i będą może chcieli inwestować w nowe miejsca pracy. I rozwój. I lepiej się będzie funkcjonować na rynku pracy.*
– *Jeśli przyjmiemy, że wzrost gospodarczy się będzie utrzymywał i nie dotknie nas kolejny kryzys ekonomiczny, to sytuacja na rynku pracy powinna się poprawiać. Zwłaszcza, że przy obecnych kursach walut jesteśmy dobrym partnerem handlowym.*
– *Jeśli rozwój gospodarczy się nie zachwieje, to będzie dobra stabilizacja na rynku pracy.*
– *Korzystna koniunktura gospodarcza, stabilizacja w liczbie etatów u pracodawców, szybki wzrost wynagrodzeń, co roku mamy wyższą stawkę wynagrodzenia, wyraźnie niższa stopa bezrobocia, rośnie zatrudnienie, wynagrodzenie w Polsce rośnie znacznie szybciej niż w krajach unii europejskiej.*
– *Myślę, że od kilku lat jest taka tendencja że idzie tu w dobrym kierunku i myślę, że to się utrzyma. Dużo miejsc pracy, dużo nowych zakładów się otwiera, więc pracownik też ma lepiej.*

– *Na pewno wpłynie na to otwarcie granic UE, to że otwarto się na Ukrainę, to powoduje że rynek pracy jest dostępny dla osób z Ukrainy, którzy będą pracować na rozwój naszej gospodarki. Głównym czynnikiem, który będzie to jest to, że są to pracownicy z naszego kręgu kulturowego.*
– *Niskie bezrobocie sprawia, że pracownicy mogą wybierać pracodawców, mogą decydować o swoich stawkach godzinowych.*
– *No to jeżeli ten spadek bezrobocia jest widoczny obecnie, wynika z kilku źródeł, e będzie ten wskaźnik obserwowany, to dla pracowników będzie świetny moment, żeby podwyższać standard życia, a pracodawcy będą mieli utrudniona sytuację.*
– *Ofert pracy będzie coraz więcej. Kto chce pracować, może znaleźć dla siebie pracę, więc uważam że będzie coraz lepiej na rynku pracy.*
– *Poprawiająca się gospodarka, sytuacja społeczna, rynek pracy, malejące bezrobocie, teraz 4,4%, a dążymy jeszcze do zmniejszenia. Pamiętam, jak w latach 90-tych, to było17-18%. Każdy bał się tę prace stracić. Wtedy góra był pracodawca, a nie pracownik. Teraz wszystko dąży do tego, żeby to wyrównać.*
– *Powstanie dużo nowych miejsc pracy, budują się nowe zakłady.*
– *Przede wszystkim mam nadzieję na dalszy rozwój gospodarczy kraju, który jeszcze bardziej rozwinie zwiększy możliwość zatrudnienia i sprawi, że będą powstawały nowe miejsca pracy.*
– *Przede wszystkim rozwój gospodarczy.*
– *To pewnie to, że czekają nas czasy wielkich inwestycji i rozwoju technologii. Taki rozwój gospodarczy który następuje od kilku lat.*
– *Uważam, że sytuacja na rynku pracy raczej się polepszy w związku z szybkim wzrostem gospodarki.*
– *Więcej powstaje zakładów pracy.*
– *Z tego co ja obserwuje, jest dużo nowych miejsc pracy, ale z drugiej strony niektórzy wyjeżdżają za granice, więc dlatego się pojawiają.*
– *Ze względu na nowe zakłady pracy, rozwija się transport, budownictwo, różne branże informatyczne…*

b) działalność władz, korzystne zmiany przepisów (13 wypowiedzi)

– *I ta ustawa która ma zmniejszyć składki ZUS, jeśli wejdzie w życie, moim zdaniem polepszy sytuację.*
– *Jeśli chodzi o aspekty prawne, mogę podejrzewać, że będzie prawo tak zmieniane, żeby było to z korzyścią dla rynku pracy.*
– *Jeśli przedsiębiorcy będą wspomagani w tym zakresie, to sytuacja na pewno się polepszy, bo pojawi się więcej etatów.*
– *Jeżeli tylko przepisy będą dostosowywane w ciągu tych pięciu lat to będzie lepiej.*
– *Myślę, że dosyć mądrzy ludzie dochodzą do władzy i w ten sposób jakoś to się zmieni na lepsze.*
– *Myślimy o ulgach podatkowych dla przedsiębiorców. Nowe prawo pracownika, które powinno sprzyjać zatrudnianiu i spełnianiu wszystkich kryteriów przez pracodawców.*
– *No muszę przyznać, że to może dzięki propagandzie rządowej, ale odnoszę wrażenie że jest aktywna polityka państwa i cos się w tym kierunku robi. Dlatego też perspektywy są bardziej kolorowe niż dawniej, kiedy wiadomo nic nie było, wszystko likwidować, nie jeść nie pić, zaciskać pasa. Więc generalnie aktywna polityka państwa i zainteresowanie się interesami pracowników i pracodawców.*
– *Obniżenie wieku emerytalnego, to będzie furtka na to, że zrobią oni miejsce zatrudnienia.*
– *Państwo w dzisiejszych czasach duży nacisk kładzie na kodeks pracy, tu będzie ten aspekt, że ludzie będą chcieli pracować.*
– *Polityka rządu idzie w tym kierunku, zarówno jeśli chodzi o pracownika i pracodawcę. Tak myślę, że gospodarka się rozwija, oby tak dalej było.*
– *Powinno się zmierzać do tego, żeby te umowy o prace były na tyle mądrze skonstruowane, nie tak jak mówiłam na zasadzie „śmieciówek", żeby się jednak poprawił byt tym osobom.*
– *Realizowany w Polsce program pana ministra Morawieckiego idzie w kierunku rozwoju firm, rozwoju gospodarczego.*
– *Ten system prawny polepsza się i te ustawy idą w tym kierunku, żeby się polepszył.*

c) innowacje, nowe technologie, automatyzacja, informatyzacja (9 wypowiedzi)

– *Ale też zmiana struktury zatrudnienia i jakiejś specyfiki rynku pracy. Zmieni się struktura zatrudnienia i zawody dzisiaj obecne będą trochę mniej potrzebne a powstają takie, jakich dzisiaj nie ma lub są niszowe. I one będą się rozwijać ze względu na rozwój technologiczny i na automatyzacje pracy.*
– *Ale to też będzie ich zmuszać żeby rozwijać swoja firmę, automatyzować. Szukać takich rozwiązań ponadczasowych, które wymagają jakichś inwestycji, ale z czasem zwracają się.*
– *Automatyzacją, robotyzacja na rynku pracy.*

– *Dla pracodawców powinien zadziałać taki mechanizm, że no jednak wszyscy pracodawcy dążą do rozwoju. Przy sprzyjających możliwościach rozwojowych, ogólnoświatowych, europejskich powinien ten mechanizm zadziałać*
– *I przede wszystkim bezrobocie znacznie spadnie, będzie się duży nacisk kładło na innowacje, technologie, wprowadzenie informatyki i telekomunikacji do zakładów pracy.*
– *Istotne są też innowacje. Jeśli w Polsce będą rozwijać się takie innowacyjne przedsięwzięcia, to będzie coraz lepsza sytuacja.*
– *Następnym aspektem jest zmniejszające się bezrobocie, a kolejnym mechanizacja, automatyzacja. Więc myślę, że pracowników takich fizycznych będzie coraz mniej, bo coraz więcej prac będą wykonywać maszyny, a człowiek będzie tylko operatorem tych maszyn.*
– *Rozwój kilku branż, nastawionych na rozwój technologii. Inwestują w automatyzacje wielu czynności, i jeśli chodzi o kształtowanie się tego rynku na lepsze.*
– *Rozwój technologii, rozwój różnych dziedzin życia, które wpływają na to, że będą jednak te zatrudnienia.*

d) wysokie kompetencje pracowników (7 wypowiedzi)

– *Absolwenci, którzy kończą uczelnie wyższe, w danych zawodach, które są poszukiwane na rynku pracy, są automatycznie wchłaniani przez rynek. Tutaj najlepszą sytuację mają obecnie absolwenci, którzy są po uczelniach z branży np. Przemysłowej, budowlanej, informatyczne no i inne takie.*
– *Co prawda pracownicy będą musieli być bardziej wykwalifikowani, wyszkolenie. Uważam, że będą się bardziej liczyć kompetencje niż dyplomy różnych szkół.*
– *I dla tych osób które kończą różne szkoły w takich w zasadzie dobrych zawodach, no to\ raczej też, raczej się polepszy.*
– *Ludzie są też coraz lepiej wykwalifikowani, nie że to jest jedne zawód w którym tkwią kilkanaście lat. Tak jakby jeszcze mają dodatkowe wyuczone zawody, które pomagają im w tym, żeby przemieszczać się i znajdywać coraz lepsza pracę.*
– *Myślę też, że osoby będą bardziej wykształcone. No i to też powoduje, że jakby nasz wewnętrzny rynek w naszym kraju się polepszy.*
– *Pracodawcy będą chcieli jak najlepiej wykwalifikowanych pracowników, dlatego usługi będą na coraz wyższym poziomie.*
– *Sytuacja na rynku pracy będzie lepsza, bo mamy wykształconych mądrych ludzi.*

e) dostępność szkoleń, rozwój szkolnictwa zawodowego (6 wypowiedzi)

– *Aktywizacja zawodowa poszła do przodu, bardziej w stronę niszowych zawodów, które wymarły, ale wracają.*
– *Ale również kształcimy się, szkół jest coraz więcej, reforma oświaty.*
– *Coraz więcej powstaje takich szkoleń dla osób młodych, bez wykształcenia. Są projekty w UP, dla osób wykluczonych powstają ośrodki specjalne.*
– *Mam nadzieję, że w końcu tu rusza te szkoły zawodowe, które będą tu kształciły tych ludzi przygotowanych do zawodu konkretnego. Mam nadzieję, że rusza projekty kooperacji dużych form ze szkołami, tak jak jest to w Niemczech. Od razu dana firma uczy danego ucznia , jest współpraca ze szkołą. I dany uczeń jest już ukierunkowany na konkretne stanowisko w danej firmie, Wiele jest takich sytuacji na Pomorzu, gdzie niemieckie firmy wychowują sobie pracowników i tam oni są zatrudniania już, I myślę, że to szkolnictwo branżowe przyniesie jakiś efekt.*
– *Na pewno zmiany w systemie kształcenia, kształcenia dualnego w szkołach zawodowych i technikach. Spowoduje to ze będzie lepsze przygotowanie pracownika do naturalnych warunków w zakładzie pracy. A to automatycznie zwiększy liczbę zatrudnionych i wykształconych pracowników przystosowanych do wymogów rynku pracy.*
– *Również współdziałanie pracodawców przy odbywaniu staży dla uczącej się młodzieży.*

f) rynek pracownika (5 wypowiedzi)

– *Natomiast społecznie miejmy nadzieje, że lepiej nagradzani pracownicy będą też zadowoleni, a przez to efektywniej pracowali, co bezie znowu powodowało pesz zarobki, to będzie takie samonapędzające się koło.*
– *Powinien zadziałać taki mechanizm, że jeśli brakuje pracowników na rynku pracy, tak jak to się dzieje w tej chwili i mamy do czynienia ze spadającym bezrobociem to pracodawcy zaczną szanować pracownika. Będą sobie cenili ich obecność w swoich zakładach pracy. Także myślę, że dla pracowników pod tym względem będą lepsze możliwości.*

– *Pracodawca będzie musiał dbać o pracownika, żeby zatrzymać go w firmie, zwiększać benefity, podwyższać pracę, szkolić pracownika, żeby go zatrzymać w firmie, więc uważam, że nadal będzie ta sytuacja na rynku pracy na korzyść pracownika.*
– *Tutaj pracodawcy będą musieli troszkę zadbać o pracowników rzetelnych. Żeby oni pracowali u nich, będą oni musieli podnosić im płace troszkę. Ponieważ jest tendencja do migracji miedzy pracodawcami, ponieważ za te same pieniądze będą chcieli mieć lepsze warunki pracy. Czy to socjalne, czy wyposażenia, czy ściągania z nich troszkę odpowiedzialności. Więc pracodawcy musza podnieść trochę komfort pracy pracowników, żeby zatrzymać ich u siebie.*
– *W tej chwili brakuje ponad 100 tysięcy miejsc pracy specjalistów, ale to osób z doświadczeniem. Takie osoby są poszukiwane bardzo w różnych zawodach. To jest jedna rzecz. No i są duże braki na rynku pracy. Właśnie emigranci zarobkowi z Ukrainy uzupełniają te luki w miejscach pracy. Dzięki temu sytuacja gospodarcza się też polepsza, gdyby nie oni mogłoby być jeszcze gorzej z gospodarką.*

g) zmiany demograficzne, mniej pracowników bardziej docenianych (5 wypowiedzi)

– *Coraz mniej osób, z puli wiekowej osób zatrudnionych, czynnych zawodowo. Większa grupa w kolejnych latach przejdzie na emeryturę, mniej osób opuszcza szkołę, bo wiadomo, że jesteśmy na etapie, wkraczającego do szkół i wychodzącego ze szkół, niżu demograficznego, jest ta grupa populacji coraz mniejsza. Tym samym na rynku będzie coraz mniej pracowników. Zatem grupa osób, które będą zatrudnione będzie coraz mniejsza, a skoro tak te osoby które będą pracowały powinny być docenione, a więc sytuacja tych pracowników powinna się poprawiać, finansowo przede wszystkim, z innych względów myślę, że też. Może się pojawić problem z brakiem w ogóle pracowników, tym samym mogą tutaj napływać osoby z jeszcze większym nasileniem z innych krajów, żeby jakby tutaj uzupełnić te braki kadrowe.*
– *Może być to spowodowane mniej więcej tym, że mamy jednak spadek ludności. Urząd Statystyczny śledząc dane, można zauważyć, że u nas, gdzieś tam na Podlasiu, widać jak spada liczba ludności. I po prostu pracodawcy za jakich czas mogą mieć problemy ze znalezieniem pracownika, zwłaszcza, z dużo osób ucieka za granice pracować.*
– *Nasz naród robi się starszy, więcej osób pójdzie na emeryturę i młodzież będzie miała więcej możliwości pracy, młodzież będzie miała tej pracy więcej.*
– *Niż demograficzny.*
– *Starzeje się nam społeczeństwo.*

h) rozwój małych firm, problem większych (2 wypowiedzi)

– *Będzie możliwość zakładania i utrzymywania firma małych i bardzo małych. Z większymi firmami może być kłopot ze względu na brak pracowników. A małe firmy będą tworzyły się ze względu na fakt, że pracownicy z doświadczeniem będą chcieli zakładać swoje firmy niż pracować u kogoś na czyichś warunkach. Dla tych małych firm będzie lepiej. Dla większych form ze względu na brak pracowników mogą być utrudnienia w rozwoju firmy. Pogorszy się ilość wymiany załogi, zatrudnienie, chyba ze pracodawca będzie inaczej zachęcał pracowników, wtedy te firmy będą się mogły bardziej rozwijać.*
– *Jeżeli chodzi o rynek pracy, to jak najbardziej można sobie wziąć dotację na otworzenie własnej działalności, typu salon fryzjerski, salon fryzjersko-kosmetyczny. Wiec tutaj jest takie troszeczkę… dla mnie ta sytuacja jest bardzo dobra, w moim przypadku się polepszyło.*

i) świadome wybory młodzieży (2 wypowiedzi)

– *Coraz więcej osób, np. Ja pracując w szkole, widzę, że młodzież jest bardziej świadoma. Wie, że jakiekolwiek uczenie się, żeby mieć tak zwany papier nic nie daje. I teraz młodzi myślą bardziej przyszłościowo, perspektywicznie. Jakie działania wykonać, jakie kształcenie uzupełnić by być bardziej atrakcyjnym na rynku pacy. To nie jest taki owczy pęd, jak parę lat temu, że wszyscy szli na studia wyższe, bo wszyscy to robili. I teraz myślę, że ludzie to robią bardziej rozważnie, analizują te różne czynniki które mogą wpłynąć na rynek pracy w przyszłości.*
– *Polepszy się dlatego, że młodzież, która się obecnie kształci, w dużym procencie wybiera technika i szkoły zawodowe czy tak zwane szkoły branżowe. To znaczy, że za kilka lat polski rynek będzie miał dużo fachowców, i na pewno tez poprawią się możliwości tych osób. Będą mogli oni sobie tworzyć sami miejsca pracy, zatrudniać inne osoby. I tym samym ceny tych usług będą malały, bo będzie więcej fachowców, więc sytuacja się polepszy także dla odbiorców.*

j) wzrost przeciętnego wynagrodzenia (2 wypowiedzi)

– *Podniesienie przeciętnego wynagrodzenia, które rośnie, powinno polepszyć sytuacje.*
– *Różne źródła podają, że 0koło 30-40% pracodawców boryka się z problemem baku pracowników. Więc będzie trzeba to wynagrodzenie podnosić. Zmierzamy do tego, że będzie taki faktyczny rynek pracownika, bo na razie tak mówimy, ale jeszcze tak całkiem nie ma. Bo zarobki są jeszcze niskie i to powoduje emigrację. Ale to się będzie zmieniać, i też napływ firm zagranicznych będzie poprawiać sytuację. I uważam, że to zachęci młodych pracowników, więc sytuacja powinna być lepsza.*

k) niskie płace (1 wypowiedź)

– *Z drugiej strony płace za bardzo nie wzrastają na rynku pracy, bo jest konkurencja. Więc są plusy i minusy.*

l) partnerskie relacje między pracodawcami i pracownikami (1 wypowiedź)

– *Pracodawcy i pracownicy muszą się dogadać, żeby jednak tworzyć coś i budować.*

ł) pobudzanie wewnętrznego popytu, wsparcie ze strony państwa (1 wypowiedź)

– *To też jest spowodowane wsparciem państwa, to 500+. Jeśli do każdej najmniejszej jednostki ta pomoc w postaci 500+ wpłynie, to większość z tych pieniędzy wejdzie do obrotu i ta gospodarka będzie się napędzać i ten poziom życia będzie nam wzrastać. I będziemy więcej potrzebować i ubrań i żywności i tych pracowników i te płace też będą wzrastały bo będzie większe zapotrzebowanie.*

m) rozwój pośrednictwa zawodowego (1 wypowiedź)

– *Myślę, że tu najwięcej do zrobienia będą mieli pośrednicy pracy. Ta branża się będzie rozwijać, łączenie potencjalnych pracobiorców z pracodawcami.*

n) zmiana mentalności pracowników (1 wypowiedź)

– *Większość ludzi kończy studia i chce zarabiać już kupę kasy. A nic nie dadzą do siebie, a to trzeba małymi kroczkami. Ale jak to zrozumieją, to będzie lepiej.*

Respondenci, którzy uznali, że w najbliższych 5 latach sytuacja na rynku pracy w Polsce nie zmieni się przewidywali możliwość wystąpienia pewnych zjawisk korzystnych oraz niekorzystnych, a także takich których nie można jednoznacznie zakwalifikować w kategoriach czynników pozytywnych albo negatywnych. Do pozytywnych aspektów wpływających na rozwój rynku w Polsce należą w opinii badanych takie zjawiska jak: stabilizacja gospodarcza, aktywność zawodowa Polaków, korzystne rozwiązania prawne, reforma edukacji, ukształtowanie się rynku pracownika, dobrze wykwalifikowani pracownicy, aktywizacja osób w wieku przedemerytalnym m.in. przy wsparciu instytucji rynku pracy. Do negatywnych zjawisk, które mogą wystąpić w omawianym okresie zaliczone, zostały takie jak: zmieniające się prawo i niekorzystne przepisy, emigracja ludzi dobrze wykształconych, brak rąk do pracy, możliwy kryzys gospodarczy, ukryte bezrobocie, brak wsparcia instytucjonalnego skierowanego do podmiotów rynku pracy, mentalność ludzi, niewielkie oddziaływanie innowacji na gospodarkę, niska konkurencyjność, brak mobilności pracowników oraz wysokie podatki. Ponadto wskazane zostały także takie czynniki, które w zależności od rozwoju sytuacji mogą przynieść pozytywne albo negatywne skutki.

Do takich zjawisk należą: bezrobocie, niż demograficzny, postęp technologiczny, rosnąca płaca minimalna, wysokie zasiłki socjalne, zatrudnianie obcokrajowców oraz wczesne emerytury – por. Schemat 17.

Schemat 17 Przyczyny pozostania bez zmian sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach

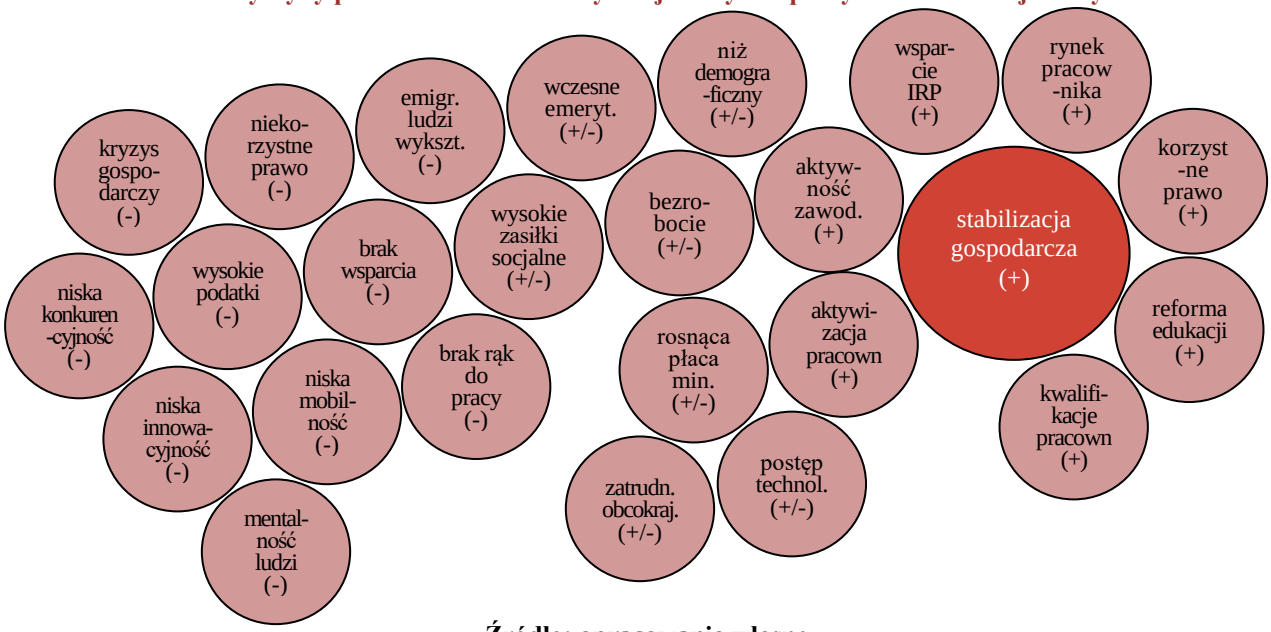

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których w najbliższych 5 latach sytuacja na rynku pracy nie zmieni się:

1) pozytywne aspekty:

a) stabilizacja gospodarcza (7 wypowiedzi)

– *Jest jakaś stabilizacja w tych zakładach dla przedsiębiorców. Nie widzę kroku milowego do przodu, ale też się nie będą cofać.*
– *Można powiedzieć, że nie widać zmian, które mogłyby coś zmienić. To co się pojawia to jest na papierze, a praktyka życia pokazuje coś innego.*
– *Myślę, że tu u nas się nic nie zmieni, czyli pozostanie tak jak jest.*
– *Poziom płac niewiele się zwiększy, więc ta siła nabywcza nie będzie dużo większa, więc pracodawcy nie będą zwiększać możliwości produkcyjnych. Zresztą jest opinia ze też nie wykorzystują swojego potencjału na dzień dzisiejszy. Także nie będzie większych ruchów zmian co do sytuacji na rynku pracy i la pracowników i dla pracodawców. To będzie w takim stopniu wyrównanym, ani się pracodawcom nie polepszy, jak i poszukującym pracy i pracownikom. Bedzie większa konkurencja jeśli chodzi o produkty, ale na płace pracowników to nie wpłynie. Ta mobilność między zakładami nie będzie też tak duża, bo nie są też ta nagle tworzone jakieś duże przedsiębiorstwa potrzebujące wielu pracowników.*
– *Przez najbliższe 5 lat niewiele się zmieni. Dla pracodawców dalej będzie to poszukiwanie pracowników, dla pracowników będzie ta sytuacja korzystna.*
– *Teraz jest tak jak powiedziałam rynek pracownika, gospodarka się rozwija. I jakiś przez czas jeszcze będzie na pewno taka tendencja.*
– *W kwestii społecznej dużo się dzieje, ale nie liczyłabym żeby te zmiany były duże w ciągu 5 lat. Wydaje mi się, że po takim wzroście gospodarczym ta sytuacja będzie się stabilizować.*

b) utrzyma się aktywność zawodowa Polaków (3 wypowiedzi)

– *Dużo osób się dokształca, jeżeli nie ma pracy w ich zawodzie to się przekwalifikują.*
– *Myślę, że aktywność zawodowa też utrzyma się na tym poziomie.*
– *Zwiększa się aktywność zawodowa, ludzie nie chcą siedzieć w domu.*

c) korzystne rozwiązania prawne (3 wypowiedzi)

– *Chciałbym, żeby jakoś ten system podatkowy i system ulg był zmodernizowany bo to też moim zdaniem będzie przyczyną pozostania sytuacji bez zmian.*
– *Rozwiązania które są planowane dotyczące pozyskiwania pracowników z innych krajów już są i będą kontynuowane.*
– *W aspektach prawnych, to myślę, że nie dojdzie do większych zmian mogących poprawić sytuację różnych grup. Duży wpływ będzie miała sytuacja międzynarodowa, światowa koniunktura, a tego nie jesteśmy w stanie przewidzieć.*

d) reforma edukacji (2 wypowiedzi)

– *Rozwój sytuacji będzie uwarunkowany od kwestii politycznych. Mam nadzieję, że ta tendencja która teraz ma miejsce i zwracanie bardzo dużej uwagi na kształcenie zawodowe, spowoduje że będzie większa liczba specjalistów w konkretnych branżach. I będzie to rozwijać naszą gospodarkę.*
– *Zaczęto ale na razie jeszcze nie dokończono reformy edukacji więc tutaj to też może być tym czynnikiem.*

e) rynek pracownika (2 wypowiedzi)

– *Pracodawcy będą musieli wychodzić naprzeciw tym oczekiwaniom, szczególnie, młodych wykształconych kobiet, które mogą być bardzo przydatne w sektorach.*
– *Pracodawcy muszą wychodzić naprzeciw oczekiwaniom pracowników.*

f) dobrze wykwalifikowani pracownicy (1 wypowiedź)

– *Wzrasta świadomość ludzi odnośnie prawa, jako społeczeństwo jesteśmy coraz lepiej wykształceni. Pracownicy zdają sobie lepiej sprawę co wolno, co nie wolno, jakie mają prawa. Ta świadomość sprawia, że ten rynek pracy jest bardziej przewidywalny.*

g) konieczność aktywizacji osób w wieku przedemerytalnym (1 wypowiedź)

– *Trudne zadanie dotyczy też aktywizacji osób w wieku przed emerytalnym, albo już emerytalnym, które wolą odejść już na emeryturę, przez zwiększa się w Polsce bezrobocie.*

h) wsparcie instytucji rynku pracy (1 wypowiedź)

– *Urzędy pracy tu prężnie działają, dają takie możliwości ludziom.*

2) czynniki ambiwalentne:

a) poziom bezrobocia optymalny (2 wypowiedzi)

– *Bezrobocie też się utrzyma na tym poziomie.*
– *Poziom bezrobocia optymalny.*

b) niż demograficzny (3 wypowiedzi)

– *Niż demograficzny, wchodzący na nasz rynek pracy. Możliwości poszukiwania pracowników będą coraz mniejsze. Też względy emerytalne, czyli szybsze przechodzenie na emeryturę. To sprawi, że ten rynek pracy się nie zmieni, będzie potrzeba troszkę więcej pracowników.*
– *Pewne bariery pozostaną bez zmian. Rozwój technologii jest bardzo mocny, natomiast za tym musi iść człowiek. Tych ludzi na rynku jest trochę za mało, żeby to jeszcze bardziej się mocno rozwijało.*
– *Tym bardziej, że przywracamy w Polsce niższy wiek emerytalny.*

c) postęp technologiczny (4 wypowiedzi)

– *Ale wydaje mi się na przykład sytuacja tych osób, które mają jakieś małe zakłady, które mają na przykład coś wspólnego z pracą manualną, bo tego typu prace może zastąpić robotyka, więc w tej kwestii może ulec pogorszeniu.*

– *Automatyzacja w pewnych dziedzinach też powoduje zmniejszenie się ilości tych miejsc pracy. Aczkolwiek trudno powiedzieć… nie wiadomo czy nie pójdzie to też w tę stronę, że pracownik jednak będzie na wagę złota i będzie potrzebny.*
– *Jest obecnie bardzo szybko postęp technologiczny związany z rozwojem, co wymusi to, że pracowników będzie potrzeba coraz mniej, a praca ludzka będzie zastąpiona przez różne rozwiązania techniczne. Szybko się pracodawcy dostosowują do działań na rynku i szybko reagują. Jest więc możliwość szybkiej zmiany kierunków produkcji dla rozwoju przedsiębiorstw.*
– *Wydaje mi się, że nie będzie się ten przemysł tak rozwijał, będzie większość maszyn sterowanych numerycznie, wyręczających człowieka i nie będzie potrzeby zatrudniania aż tak wielu osób.*

d) rosnąca płaca minimalna (4 wypowiedzi)

– *Nie wiem jak ministerstwo finansów myśli, ale powinien być wzrost płac, którego myślę, że za bardzo nie będzie.*
– *W kontekście ekonomicznym, pracownicy będą mogli liczyć na poprawę, bo będzie rosnąc płaca minimalna, bo działania rządu będą szły ku temu, żeby ta płace podwyższać, i tę płace podstawowa będą musieli pracodawcy podnosić. Więc jedni na plus, drudzy na minus, więc w sumie na zero.*
– *Większa presja płacowa. Nawet jeżeli pracodawcy będą próbować więcej płacić pracownikom, to w momentach niższego wzrostu gospodarczego, ich nie będzie stać na to, i nie będą szukać nowych pracowników.*
– *Wynagrodzenia, które wzrastają minimalnie, będą dalej narastać.*

e) wysokie zasiłki socjalne (2 wypowiedzi)

– *Wszelkie przywileje, które się pojawiły teraz typu „500+" itd., mogą spowodować, że ludzie nie będą garnęli się do pracy, będą woleli się utrzymywać z różnych tego typu przywilejów.*
– *Wysokie zasiłki socjalne.*

f) zatrudnianie obcokrajowców, brak wzrostu płacy (1 wypowiedź)

– *Nastąpi zwiększenie zatrudnienia cudzoziemców, co wpłynie na sytuacje ekonomiczną pracowników. Już dzisiaj możliwości zadudnieniami obcokrajowców w niektórych regionach pensja nie ulega zmianie.*

g) wczesne emerytury (1 wypowiedź)

– *Wczesne emerytury.*

3) negatywne aspekty:

a) brak korzystnych rozwiązań prawnych, zmieniające się prawo (5 wypowiedzi)

– *Ale nie będzie lepiej, bo tu by się musiały zmienić na prawdę aspekty prawne i ekonomiczne… pomniejszenie składek dla pracodawców, większe ulgi, żeby oni mogli płacić więcej pracownikom. Więc uważam, że to pozostanie bez zmian, dopóki się jakieś aspekty prawne i ekonomiczne nie zmienią.*
– *Jeśli chodzi o prawo to nie widzę pozytywnych rozwiązań w prawie pracy i pozytywnych zmian jakie miały by nastąpić w kodeksie pracy.*
– *Kobiety w Polsce mają również większy problem z podejmowaniem pracy na część etatu w tej chwili, niż w krajach europejskich.*
– *Minusem będzie ta ciągła zmiana przepisów. Powoduje to, że przedsiębiorca ciągle musi być na bieżąco i traci czas, który mógłby być przeznaczony na prowadzenie firmy.*
– *Z drugiej strony jesteśmy nie pewni co do prawa. W którym czasie się ono kilka razy zmienia, co daje niepewność co do przyszłości.*

b) emigracja ludzi wykształconych (5 wypowiedzi)

– *A w społecznym kontekście, to mamy ciągle emigracje ludzi wykształconych, z konkretnym zawodem w ręku, ciągle emigrują za granicę.*
– *Dużo ludzi wyjeżdża za granicę i nie ma jakiegoś wydarzenia które skłania ich do powrotu.*
– *Kolejne no to wielu polaków jeszcze pewnie wyjedzie za granicę, czyli migracja zarobkowa.*
– *Młodzież wjeżdża za granice do pracy lepiej płatnej i lepszym zapleczem socjalnym.*
– *W społecznym kontekście, to mamy ciągle emigracje ludzi wykształconych, z konkretnym zawodem w ręku, ciągle emigrują za granicę.*

c) brak rąk do pracy (3 wypowiedzi)

– *A są firmy, które chcą zatrudnić, ale nie ma pracowników.*
– *I musi pojawić się zwiększona podaż pracowników i jedynym wyjściem jest tu dopływ pracowników ze wschodu i jest szansa, że ci pracownicy uzupełnia braki na naszym rynku.*
– *W nadchodzących latach będzie brakowało rąk do pracy, takie wnioski płyną z najnowszych raportów z rynku pracy. Przyczyną takiej sytuacji jest niska aktywność kobiet i osób po 55 roku życia. Na rynku pracy jest wiele problemów zaczynając od bezrobocia strukturalnego czyli od tego, że mamy wiele osób, które nie są zainteresowane podjęciem zatrudnienia.*

d) możliwy kryzys gospodarczy (2 wypowiedzi)

– *Może nas spotkać możliwość kryzysu gospodarczego, to ekonomiści twierdzą. Możliwość spadku inwestycji, co już obserwujemy.*
– *Po za tym może nastąpić trzeba pamiętać, jeśli chodzi o ekonomiczne, że ekonomia jest jakby taką falą, teraz jest ten wzrost gospodarczy, natomiast może za chwilę nastąpić jakiś kryzys. Być może wtedy spowoduje kryzys jeśli chodzi o miejsca pracy.*

e) ukryte bezrobocie, szczególnie wśród mieszkańców wsi (2 wypowiedzi)

– *Jeszcze pewnie jakieś myślę, ukryte bezrobocie, bo tam na wsi to myślę, że tych bezrobotnych sporo jest.*
– *Sytuacja jest złożona, jest bardzo dużo czynników, bo niby jest niskie bezrobocie, a ja widzę, że nie jest takie niskie, bo osoby się zwalniają z pracy, na przykład kobiety bo mają to 500+ i nie pracują.*

f) brak wsparcia instytucjonalnego, szczególnie kobiet na rynku pracy (1 wypowiedź)

– *Brakuje instytucji opieki nad dziećmi dla osób chcących podjąć pracę.*

g) mentalność ludzi (1 wypowiedź**)**

– *Podobnie, ludzi trudno zmienić – mentalność i to się tak nagle nie zmieni, nawet, jeżeli przepisy się zmienią, stosunek do pracy pozostaje podobny na przestrzeni lat.*

h) niewielkie oddziaływanie innowacji na gospodarkę (1 wypowiedź)

– *I też jeśli chodzi orz owij nowych technologii, jednak on jest planowany w dużym zakresie, jednak wykorzystanie potencjały pracowników będzie dotyczyło małej grupy osób. Bo to jest mała skala produkcji produktów innowacyjnych, wiec to nie wpłynie znacznie na rynek pracy.*

i) niska konkurencyjność (1 wypowiedź)

– *W ekonomicznych aspektach, nasz rynek ma niską konkurencyjność, nasza gospodarka jest znacznie mniej konkurencyjna w stosunku do sąsiadów, na przykład Niemiec.*

j) niska mobilność pracowników (1 wypowiedź)

– *Niska mobilność pracowników na rynku pracy.*

k) wysokie podatki (1 wypowiedź)

– *Na pewno wysokie podatki, które u nas są i nie sądzę, żeby coś się miało zmienić.*

Na pogorszenie się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach zdaniem uczestników badań wpłyną takie czynniki jak: duże obciążenie fiskalne, transfery socjalne obciążające budżet i zmniejszające poziom aktywność zawodowej, niż demograficzny i migracja naszych pracowników, ukryte bezrobocie, niekorzystne dla pracodawców prawo

i brak wsparcia ze strony rządu, nierealistyczne obietnice dotyczące nowych miejsc pracy, negatywne konsekwencje reformy edukacji, ogólnie złe rządy, brak rodzimych inwestycji, zła sytuacja geopolityczna, konkurencja rynków zachodnich i ogólnie zbyt duża konkurencja, a także mentalność ludzi przekładająca się na niski poziom kultury pracy, roszczenia ze strony pracowników, wzrost kosztów utrzymania – por. Schemat 18.

Schemat 18 Przyczyny pogorszenia się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach

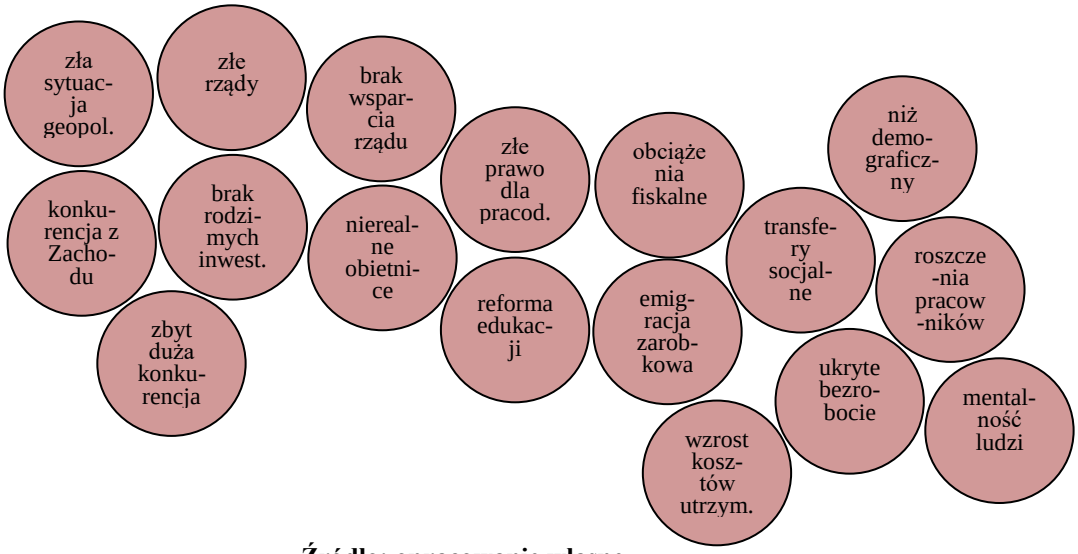

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, według których w najbliższych 5 latach sytuacja na rynku pracy pogorszy się:

a) duże obciążenia fiskalne (3 wypowiedzi)

– *Jeśli chodzi o prowadzenie księgowości, którą muszą cały czas robić, cały czas jest coraz więcej wymogów administracyjnych, na które trzeba poświecić czas, a dla pracodawcy czas to pieniądz. To też przełoży się na zatrudnienie,. Ekonomiczne…. Nie przewidywane są ulgi i zmniejszenie składek odprowadzanych przez pracodawcę, co nie będzie sprzyjało rozwojowi.*
– *Ponadto to obciążą nasz budżet i w ślad za tym zmusza do kolejnych podwyżek podatków i innych należności dla państwa. W ślad za tym idą wyższe koszty utrzymania i wyższe koszty sprzedaży, koszty produkcji.*
– *Sytuacja jest tak jak jest, rosnące podatki, przez które umierają małe przedsiębiorstwa, które miały wielka szansę rozwoju.*

b) transfery socjalne obciążające budżet i wypychające ludzi z rynku pracy (3 wypowiedzi)

– *Program przyjęty na chwilę obecna w kraju, czyli państwo opiekuńcze powoduje, że budżet rozrasta się, potrzeby programów wprowadzanych powodują to, że coraz mniej ludzi, szczególnie młodych, nie podejmuje pracy. Z tej przyczyny, że państwo zaczyna być państwem socjalnym, dając pieniądze na utrzymanie rodziny, bo w przypadku rodziny wielodzietnej, dodatkowych funduszy taka rodzina dostaje dużo, to nie podejmują pracę, albo podejmują prace tylko na czarno.*
– *Program sam w sobie który jest, jest pomyślany w sposób bardziej marketingowy, niż są faktyczne potrzeby. Powinna być gradacja, jeśli chodzi o zarobki. I nie powinny być to środki przekazywane rodzinom, tylko środki powinny iść za dziećmi, czyli szkolenia, kółka zainteresowań, kluby sportowe,. I to napędziłoby rozwój kolejnych zawodów, gdzie w ślad za zajęciami dla dzieci szły by pieniądze. I byłyby nowe miejsca pracy i dzieci byłyby kształcone, i byłby rozwój tych dzieci. Bo jak dziecko wychowuje się w takiej rodzinie, gdzie nie ma poszanowania dla pracy, to się będzie działo, tak jak się dzieje.*

– *Rozmawiałam z pracodawcami i oni mówią, że pracownicy nie chcą pracować, bo mają 500+, i to też ma duże znaczenie, że po co on ma pracować, skoro on dostanie zasiłku i ma trójkę dzieci, i dostanie tyle ile cały miesiąc pracując. Więc myślę, że te aspekty wpływają na pogorszenie sytuacji rynkowej. Pracownikom się nie chce, nie jest to opłacalne pójście do pracy, bo straci się wszystkie świadczenia socjalne. Ja tak miała, że poszłam do pracy i straciłam wszystkie świadczenia, włącznie z 500+. Będą w domu można dostawać tyle samo, co pracując.*

c) niż demograficzny (2 wypowiedzi)

– *Dzieciaków mamy coraz mniej, więc w tej kwestii – etatów będzie coraz mniej, bo ilość dzieci się nawet zmniejsza, z każdym rokiem. Gdy utrzymają jeszcze „500+" może za jakiś czas to się poprawi.*
– *Mała ilość ludzi, która jest na rynku. A ta liczba się raczej zmniejsza, a nie zwiększa, na razie się nie zwiększa i w ciągu 5 lat ja nie sądzę, żeby się zwiększyła.*

d) zła sytuacja geopolityczna (2 wypowiedzi)

– *Moim zdaniem przyczyna tego pogorszenie będzie w tym okresie wynikała z zamieszania, które na naszym kontynencie powstało z różnych, przyczyn. Głównie migracje ludzi, Brexit i inne rzeczy które sprawiają że nie ma stabilności rynkowej i ekonomicznej. I są takie części, które są bardzo dobre, ale są takie które są bardzo złe. Więc ta sytuacja moim zdaniem nie będzie rokowała lepiej, czyli raczej się pogorszy.*
– *Sytuacja w UE, wyjście Wielkiej Brytanii z UE.*

e) brak korzystnych rozwiązań prawnych dla pracodawców (1 wypowiedź)

– *Jeśli chodzi o prawo, to przede wszystkim pójdą w kierunku nie przyznawania kolejnych ulg pracodawcom.*

f) brak rodzimych inwestycji (1 wypowiedź)

– *Brak inwestycji rodzimych powoduje to, że jak zacznie się wycofywać kapitał zagraniczny, zaczną znikać miejsca pracy.*

g) brak wsparcia ze strony państwa (1 wypowiedź)

– *Nie widzę też prawnych zmian. Nie widzę opieki ze strony państwa. I społeczne, to słaba pomoc samorządów.*

h) konkurencja rynku zachodniego (1 wypowiedź)

– *Konkurencja rynku zachodniego.*

i) mentalność ludzi (1 wypowiedź)

– *Cały czas przyzwyczajamy, w naszym kraju ludzi do tego, by sporo od państwa brać, a nie od siebie dawać.*

j) emigracja naszych pracowników (1 wypowiedź)

– *Migracja naszych pracowników.*

k) negatywne konsekwencje reformy edukacji (1 wypowiedź)

– *Biorąc pod uwagę np. Szkoły, reforma która weszła – już w tej chwili doszło do cięć etatów.*

l) nierealistyczne obietnice dotyczące nowych miejsc pracy (1 wypowiedź)

– *Myślę, że nawet to co nam proponuje rząd, że te nowe jakieś zakłady, które będą powstawały, nowe miejsca pracy – czy to są tylko obietnice… W rzeczywistości – ja nie widzę szans na polepszenie. Ja sama się obawiam czy nie utracę w ogóle pracy. Jeśli ją utracę, na moim terenie na pewno jej nie znajdę. Nie widzę szans na poprawę.*

ł) roszczenia ze strony pracowników (1 wypowiedź)

– *Pracownicy mają większe wymagania wobec pracoda2wców. To akurat na korzyść pracowników, bo chcą mieć wszystkie świadczenia, ale dla pracowników to wiąże się z dużymi kosztami utrzymania takiego pracownika. Czyli jeżeli będzie duży koszt pracownika, to będą koszty usług i produktów dużo droższe. Więc sytuacja pracodawców będzie gorsza. Bo pracodawcy maja problem ze znalezieniem wykwalifikowanych pracowników, którzy chcą pracować przede wszystkim.*

m) ukryte bezrobocie (1 wypowiedź)

– *Obecnie kamuflowane jest bezrobocie. Mimo wielu miejsc pracy, prace normalną trudno jest znaleźć, ze względu na regulacje prawne.*

n) wzrost kosztów utrzymania (1 wypowiedź)

– *Wzrost cen leków, żywności, ubrań. Ale leki są w tej chwili bardzo drogie, ja sama leczę się i wiem jak wzrosły ceny leków.*

o) zbyt duża konkurencja (1 wypowiedź)

– *Tu jest większa konkurencja na rynku, coraz więcej pracodawców małych i średnich przedsiębiorstw rywalizujących cena, co może też przełożyć się na jakość zatrudnienia. Myślę, że jeżeli tutaj nie damy większej możliwości zarobkowania przedsiębiorcom, to może być nie ciekawie.. Mogą szukać innych oszczędności, świadczyć niższej jakości usługi.*

p) złe rządy (1 wypowiedź)

– *Myślę, że trzeba patrzeć na czas teraźniejszy. Trzeba wziąć pod uwagę aspekt społeczny, przy dzisiejszej władzy widzę to nie za bardzo… jak już powiedziałem, raczej się pogorszy sytuacja.*

3.2.2 Wygrani i przegrani w związku z przemianami zachodzącymi na rynku pracy

W opinii respondentów największymi beneficjentami przemian na rynku pracy w najbliższych 5 latach będą pracownicy. Takie przeświadczenie wyraziło ok. 74% badanych. W przypadku kobiet jako kategorii społecznej, która najbardziej skorzysta na rozwoju sytuacji na rynku, było ok. 55% wskazań. O tym, że na wspomnianych przemianach skorzystają młodzi ludzie przekonanych, było ok. 51% uczestników badań. W odniesieniu do pracodawców taką opinię wyraziło ok. 40% ankietowanych osób. Znikomy odsetek odpowiedzi zawierał pogląd, że zmiany te będą najkorzystniejsze? dla osób niepełnosprawnych.

Z drugiej strony najwięcej problemów związanych z obserwowanymi kierunkami przemian na rynku pracy będą mieli zdaniem badanych przedsiębiorcy (ok. 33%). Taki problem będzie dotyczył także osób niepełnosprawnych (ok. 29%). W dalszej kolejności wskazywano także na kobiety i młodzież (po ok. 13%). Natomiast w omawianym kontekście najmniej zagrożeni mogą czuć się pracownicy (ok. 6%).

Największy problem z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o to, która z kategorii społeczno-zawodowych zyska w związku z przemianami na rynku w perspektywie najbliższych 5 lat, uczestnicy badań mieli w odniesieniu do sytuacji osób niepełnosprawnych (ok. 50%). W przypadku młodzieży takich odpowiedzi było ok. 36%, kobiet ok. 33%, pracodawców ok. 28% i pracowników ok. 29% – por. Wykres 12.

Wykres 12 Opinie na temat korzystnych konsekwencji przewidywanych zmian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach dla poszczególnych kategorii społeczno-zawodowych (Dane w %)

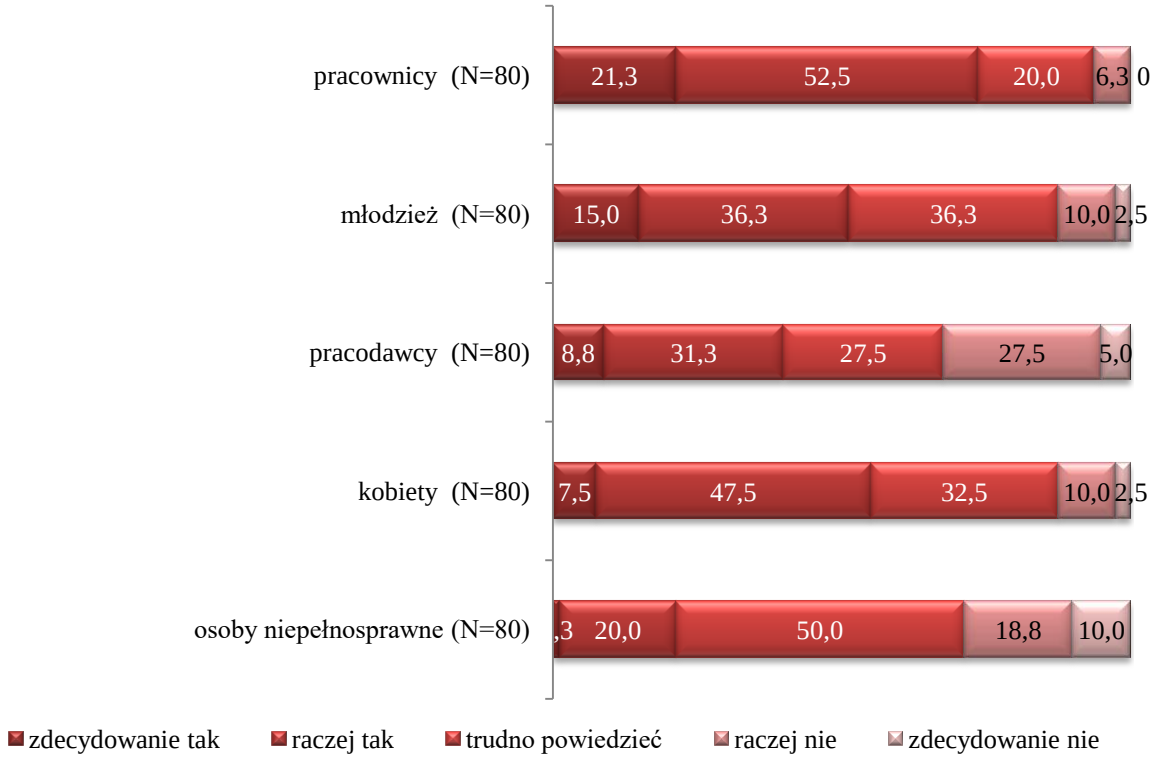

Źródło: badania własne.

Uczestnicy badań poproszeni o to, aby wytypowali głównych beneficjentów przemian zachodzących na rynku pracy w zdecydowanej większości, wskazywali na pracowników (ok. 59%). W przypadku pracodawców było to ok. 18%, młodzieży ok. 13%, kobiet ok. 4% oraz osób niepełnosprawnych ok. 3%. Ponadto ok. 5% respondentów uznała, że o żadnej z wymienionych tu kategorii społeczno-zawodowych nie można powiedzieć, iż najbardziej skorzysta ze zmian obserwowanych na rynku – por. Wykres 13.

Wykres 13 Kategorie społeczne korzystające na zmianach na rynku pracy w Polsce przewidywanych w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań (Dane w %, N=80)

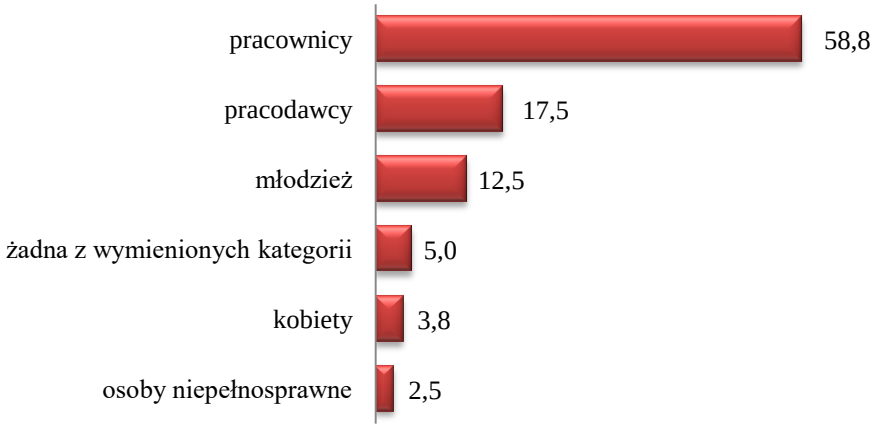

Źródło: badania własne.

Osoby, które uznały, że największymi beneficjentami przemian zachodzących na rynku pracy będą pracownicy najczęściej wskazywały na ukształtowanie się rynku pracownika, które to zjawisko przejawia się m.in. poprzez wzrost płac, brak rąk do pracy przy rosnącym popycie na pracobiorców. To także dobra koniunktura gospodarcza i spadek bezrobocia, możliwości podnoszenia swoich kwalifikacji przez pracowników oraz adekwatność tych umiejętności w stosunku do zapotrzebowania ze strony przedsiębiorców, wzrost liczby emerytów zwalniających miejsca pracy przy jednocześnie występującym niżu demograficznym, możliwość wyjazdu młodzieży za granicę w poszukiwaniu pracy, korzystne regulacje prawne, unijne dotacje, a także prosocjalne rządy, zmniejszenie obciążeń fiskalnych oraz współpraca międzynarodowa – por. Schemat 19.

Schemat 19 Czynniki decydujące o przewadze pracowników na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

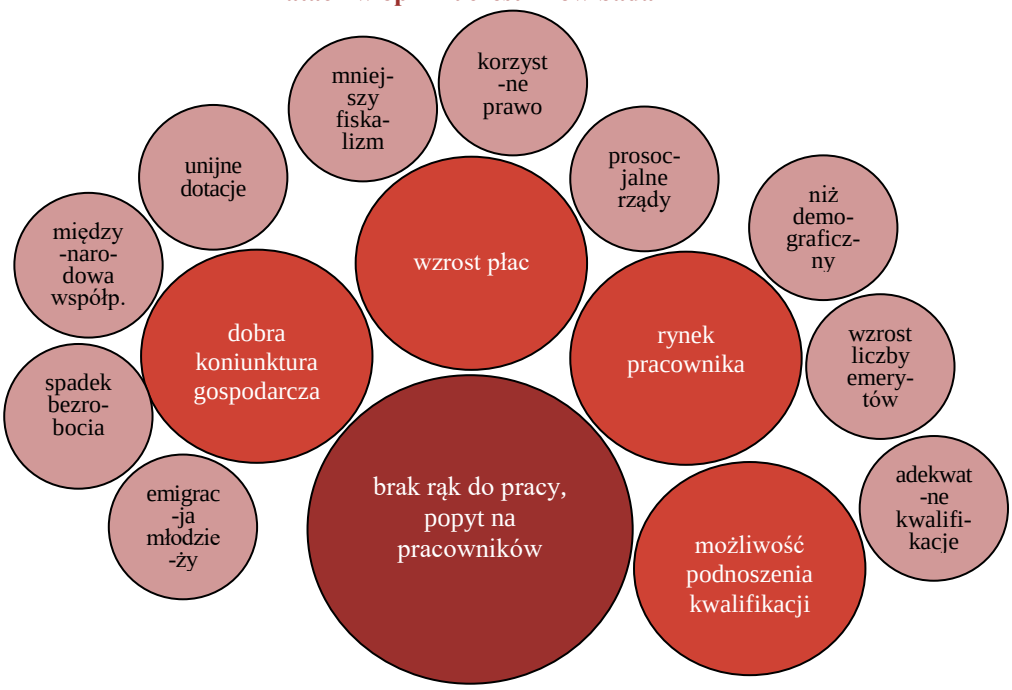

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujących na pracowników jako głównych beneficjentów przewidywanych przemian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

a) **brak rąk do pracy, popyt na pracowników, nowe oferty pracy, wzrost zatrudnienia** (23 wypowiedzi)

– *Będą firmy potrzebowały pracowników.*
– *Będzie wzrastało zatrudnienie.*
– *Brakuje pracowników wykwalifikowanych.*
– *Brakuje też pracowników fizycznych, nie mamy teraz trendów, ani mody na pracę fizyczną.*
– *Do tej pory okazuje się, że na rynku pracy zaczyna w niektórych regionach polski brakować pracowników i z tego względu pracodawcy posługują się obcokrajowcami.*
– *I jest też niedobór pracowników w pewnych zawodach i tam pracownicy będą mieli wyższe wynagrodzenia.*
– *I pracownicy będą mieć miejsca pracy.*

– *Jest niewiele rąk do pracy, pracodawcy mają problem ze znalezieniem pracowników, dlatego będą ludzie poszukiwani. Jak ktoś będzie chciała znaleźć prace, to ja znajdzie.*
– *Jest popyt na pracownika ogromny.*
– *Myślę, że rynek pracy dla pracowników będzie bardzo otwarty, będzie brakowało pracowników w różnego typu zawodach.*
– *Na rynku pracy teraz będzie.*
– *Ogromnie zapotrzebowanie na pracownika.*
– *Powstają nowe miejsca pracy.*
– *Powstaje coraz więcej miejsc pracy, a nie ma pracowników.*
– *Powstaje coraz więcej nowych miejsc pracy, powstają nowe zakłady i możliwość rozwoju jest coraz większa.*
– *Powstaje coraz więcej nowych miejsc pracy. Więc pracownikom powinno się polepszyć.*
– *Pracodawcy chętnie zatrudniają, rozwijają się, więc myślę, że to takie… najważniejsze.*
– *Pracownicy będą coraz bardziej poszukiwani.*
– *Pracownicy dlatego, że będzie pracował, jak będzie miał tylko chęć.*
– *Pracownicy dlatego, że ponieważ my notujemy już w tej chwili brak rąk do pracy.*
– *Pracy dla pracowników jest dużo, każdy może znaleźć prace, może nie w swoim zawodzie, ale można się przekwalifikować.*
– *Sytuacja na rynku jest taka, że to pracodawca będzie miał problem że znalezieniem pracownika.*
– *Uważam, że jest coraz więcej miejsc pracy.*

b) **rynek pracownika** (18 wypowiedzi)

– *Będą potrzebne kwalifikacje, będą zlecenia wymagające fachowości, to jednak będzie dla pracowników. Na pewno będą oni na pierwszym miejscu, że tak powiem.*
– *I wymagania pracowników płacowe będą wyższe. Więc dla pracowników będą te przemiany najbardziej korzystne.*
– *Jeżeli będą się miejsca pacy zwalniały, rynek będzie rozwijał się, to pracownicy będą mieli możliwość wyboru sobie pracy. To dla pracodawcy będzie trudniej zatrzymać pracownika na swoim stanowisku pracy. Tak mi się wydaje, że to pracownik najbardziej skorzysta na tych zmianach.*
– *Jeżeli zmierzamy do rynku pracownika, to ten pracownik będzie pożądany o te warunki będzie mógł kształtować. I jeśli ta sytuacja gospodarcza będzie działać na plus, to ten pracownik będzie miał więcej do powiedzenia.*
– *Myślę, że pracownik będzie miał coraz więcej do powiedzenia.*
– *Myślę, że pracownik będzie mógł wybierać sobie pracodawcę.*
– *Na rynku w tej chwili bardzo dużo jest małych firm, ale nie mają one pracowników. Czyli ten pracownik niejako może sobie decydować czy będzie pracować i na jakich warunkach.*
– *Nadal będzie brakowało w związku z programami opieki społecznej i spadkiem wieku emerytalnego, będzie cały czas brakowało pracowników. Z tego powodu będzie to przez najbliższe lata rynek pracowników, a nie pracodawców.*
– *Obecnie tworzy się rynek pracownika, chodzi tu głównie o wyższe wymagania płacowe pracownika. Czyli pracodawcy musza więcej zapłacić pracownikowi.*
– *Oczywiście pracownikom z odpowiednimi kwalifikacjami.*
– *Pracodawcy zabiegają o pracowników, zwiększają im warunki socjalne, dają im karnety na baseny, do siłowni, innego rodzaju zachęty.*
– *Pracownicy mają duży wybór ofert pracy, mogą negocjować wynagrodzenia, mogą negocjować warunki pracy.*
– *Pracownicy mogą sobie pozwolić na wygórowane różne pragnienia, co do pracodawcy, co do płacy. Mają sporo możliwości rozwoju, dokształcenia.*
– *Rynek otwiera się dla pracowników, pracownik wybiera pracodawców, bo powstają nowe zakłady, miejsca pracy. To pracownik decyduje, jaka prace ma podjąć. Jak mu się nie podoba, to zmienia. I tu jest problem, bo pracodawca kształci pracownika, a pracownikowi się coś nie podoba, pojawia się nowa oferta i tu jest problem dla pracodawcy.*
– *Rynek pracy, rynek pracownika się otwiera w tej chwili, rozwija. Wymagania płacowe, kwalifikacje, przeróżne możliwości.*
– *To stwarza pracownikom możliwości powiększania swoich oczekiwań wobec pracodawców, tych, którzy chcą zostać tutaj. Myślę, że ich sytuacja się będzie polepszać, zarówno tych dobrze wykształconych, jak i tych słabo.*
– *W związku z malejącym bezrobociem tworzy się rynek pracownika w Polsce i pracownicy mogą teraz przebierać w ofertach pracy. Mogą stawiać nowe wymagania, przede wszystkim płacowe*
– *Więc pracownicy będą w najlepszej sytuacji, bo będą mogli zmieniać pracę.*

c) wzrost płac (16 wypowiedzi)

– *Ale generalnie pracownicy, bo też będą te pensje rosły, bo pracodawcy będą musieli przyciągnąć ta pensja pracowników.*
– *Ci pracownicy z wysokimi kwalifikacjami maja wysokie płace i dla nich to będzie jeszcze dodatkowym atutem, będą się rozwijać.*
– *Jeśli chodzi też o wynagrodzenie, to ono będzie rosło, bo rynek pracowników jest trochę ubogi, korzystamy już ze wsparcia pracowników zagranicznych i będziemy obserwować ta tendencje. Więc myślę, że będzie to na korzyść, bo będzie trzeba lepsze pensje tym pracownikom zapewniać.*
– *Jeśli jeszcze wzrośnie ta minimalna pensja i stawka godzinowa, to pracownik będzie miał większy wybór.*
– *Mówi się ciągle o podwyżce minimum krajowego.*
– *Na pewno będą wynagrodzenia rosły, po to żeby pracownik został w firmie.*
– *Na pewno poprzez wzrost płac wykwalifikowani pracownicy będą poszukiwani i cenienie.*
– *Obecnie wspomagamy pracowników, jest wyższa średnia krajowa.*
– *Póki co już zaczął się jakiś wzrost wynagrodzeń.*
– *Praca dla pracowników jest coraz wyższa.*
– *Pracodawcy będą musieli czymś zachęcić pracowników, myślę, że tutaj pensje pójdą w górę.*
– *Pracownicy będą musieli w końcu zacząć lepiej zarabiać. Pracodawcy zrozumieją w końcu, że trzeba podnieść pensje ujmując sobie z kieszeni, żeby mieć doświadczonych pracowników na wysokim poziomie.*
– *Rosną zarobki, wzrosła najniższa krajowa i będzie rosła dalej.*
– *Więc takie korzystne zmiany jeśli chodzi o podwyższanie płacy minimalnej, ma to wpływ na polepszenie sytuacji pracowników.*
– *Większe wynagrodzenie.*
– *Wzrastające minimalne wynagrodzenie, czyli wzrost wynagrodzeń powinien dalej trwać.*

d) dobra koniunktura gospodarcza (12 wypowiedzi)

– *Chodzi o to, że szeroki rynek i coraz wyższe wymagania pracowników powodują, że ich sytuacja jest coraz lepsza. Bo oni nie chodzą do pracy do której muszą i za pieniądze które proponuje im pracodawca, tylko wybierają sobie teraz pracę.*
– *Gospodarka się rozwija.*
– *Miejsca pracy powstały takie, które się wiążą z rozwojem ekonomicznym, może powstawaniem nowych, większych form.*
– *Na pewno też ten rozwój gospodarczy, zero zahamowań i idzie naprzód.*
– *Oczywiście lepsze warunki i zwiększenie liczby stanowisk pracy.*
– *Poprawia się przede wszystkim koniunktura gospodarcza.*
– *Przede wszystkim koniunktura na rynku.*
– *Rozwój gospodarczy, który wpłynie na powstanie wielu firm, zarówno tych dużych jak i średnich, wpłynie na zmniejszenie bezrobocia. A skoro zmniejszy się bezrobocie… trudno powiedzieć, ale zupełnie to nie zniknie.*
– *Wzrost gospodarki narodowej rośnie.*
– *Ze względu na wzrost gospodarczy.*
– *Zresztą rozwój gospodarczy i wzrost PKB wpłynie na zmniejszenie deficytu budżetowego i będzie więcej pieniędzy do podziału zarówno w tym sektorze przemysłowym, być może też w budżetówce.*
– *Zwiększony jest popyta na dobra i usługi w naszym kraju. Myślę, że taka perspektywa na rozwój wielu branż, inżynieria, produkcja, logistyka, budownictwo, IT. To są branże, które się świetnie rozwijają i są to szanse na nowe miejsca pracy.*

e) możliwości podnoszenia kwalifikacji – refinansowanego, reforma edukacji (8 wypowiedzi)

– *Formy będą musiały też dbać o podnoszenie kwalifikacji, studia podyplomowe i tak dalej.*
– *Jeżeli ktoś podwyższa swoje kwalifikacje to na tym korzysta, jeśli chodzi o pracowników. Różne szkolenia, konferencje.*
– *Myślę, że też kursy szkolenia są kierowane do pracowników.*
– *Powstaje dużo dofinasowań, do zawodów kwalifikowanych, do podyplomówek. Dlatego pracownik będzie miał szansę dokwalifikowania się lub przekwalifikowania się. Dzięki temu będzie mogą zmienić swój obecny status na rynku pracy, a co za tym idzie będą chciały osiągnąć coraz większe wynagrodzenia, tak uważam.*
– *Przekwalifikowanie, są kursy dla pracowników na nowych stanowiskach pracy.*

– *Troszkę zmiana szkolnictwa.*
– *Ustawą zostały wprowadzone Kursy Kształcenia Zawodowego, można zdobyć nowy zawód,. Są to szkoły bezpłatne. Jak ktoś na to chodzi, może zdobyć nowy zawód, przekwalifikować się i odbyć prace odpowiadającą jego zainteresowaniom, czy kwalifikacjom.*
– *Zresztą dostęp do różnego rodzaju usług zwiększających kwalifikacje jest dość duży. Więc dla pracowników będzie to dobry czas.*

f) **spadek bezrobocia** (6 wypowiedzi)

– *Aktualna stopa bezrobocia na to wpływa.*
– *Bezrobocie spadło do niskich rozmiarów.*
– *Będzie spadało bezrobocie.*
– *Przede wszystkim to niska stopa bezrobocia.*
– *W tej chwili jest tendencja do spadającego bezrobocia i to będzie miało wpływ na polepszenie się sytuacji pracownika, poprzez większy wybór pracy.*
– *Zmniejsza się bezrobocie.*

g) **wyrost liczby emerytów** (6 wypowiedzi)

– *Będzie wzrastał odsetek emerytów.*
– *Coraz więcej pracowników będzie szło na emeryturę, dużo wykwalifikowanej kadry odejdzie, a dużo mniej wejdzie. To jest korzystne dla pracowników, ale z drugiej strony jest to dodatkowy cios, bo emerytów trzeba utrzymać, i to leży na barkach młodych. Ale skupiam się na tym, że powinno być lepiej.*
– *Na emeryturę odchodzi więcej osób.*
– *Obniżenie wieku emerytalnego spowoduje, że zwolnią się miejsca dla nowych pracowników.*
– *Spore grupy pracowników odchodzą na emerytury. Przy takim wieku emerytalnym teraz będą te roczniki odchodzić na emeryturę, będą powstawały wakaty i będzie się też otwierała droga dla młodzieży.*
– *Sprzyjać będzie też odchodzenie pracowników na emerytury.*

h) **korzystne regulacje prawne** (5 wypowiedzi)

– *I te przemiany które idą i regulacje prawne będą jeszcze temu sprzyjać.*
– *Myślę, że ustawy są analizowane i idą w takim kierunku, że pracownicy będą zatrudniani na umowę o pracę. Choćby zmiany w kodeksie pracy, że umowy na czas określony są ograniczone do 3 lat. Więc pracownicy nie mogą być zatrudniani do 5 lat, tak jak wcześniej. Więc umowy do 3 lat i potem musi być na czas nieokreślony. Więc stabilizacja jest większa, można choćby wziąć kredyt w banku. Więc myślę, że na tych zmianach wprowadzanych pracownicy zyskają.*
– *Ta polityka rządu idzie w tym kierunku, że mam nadzieję, że będą tu kolejne regulacje prawne.*
– *Zmiany które teraz idą w przepisach prawa są na korzyść pracowników, a nie pracodawcy w większości. Przepisy są dla pracownika.*
– *Zmiany w prawie pracy, sposobach zatrudniania, one jednak na korzyść pracowników działają.*

i) **niż demograficzny** (5 wypowiedzi)

– *Jeszcze to, że ten niż demograficzny wkracza na rynek i to daje szanse większe, żeby znaleźć prace z dobrym wynagrodzeniem.*
– *Mniejsza populacja osób, które są zatrudnione, a więc większa konkurencja, większa potrzeba zatrudnienia pracownika i go utrzymania, a więc stworzenie mu lepszych warunków.*
– *Na rynek pracy wejdą w najbliższym czasie osoby z niżu demograficznego*
– *Obecnie wszedł na rynek niż demograficzny.*
– *Wchodzi niż demograficzny.*

j) **adekwatność kwalifikacji do potrzeb pracodawców** (4 wypowiedzi)

– *Jak jest dobrze wykształcony, to musi mieć przede wszystkim dobry zawód, nie musi być magistrem, czy inżynierem, niech będzie złotą rączką, to na pewno pracę znajdzie.*
– *Nie wiem jak sytuacja się będzie na rynku pracy rozwijać dla różnych grup. To wszystko zależy. To zależy nie od połci, czy wieku, tylko tego jak podchodzi ta osoba indywidualnie. Jak podejdzie do tematu, czy będzie się kształcić, czy będzie analizować w jakich branżach jest zapotrzebowanie na dany typ pracowników i to właśnie będzie kluczem do tego, czy dana osoba znajdzie prace. Nie kategoryzowała bym pod względem osób niepełnosprawnych, kobiet, młodych. Jeśli osoba będzie dobrze wykwalifikowana, to znajdzie prace bez problemu.*

– *Poza tym jest dużo osób na rynku z zawodami uśpionymi, których przez pewien moment nie trzeba było, na przykład hydraulik. A od kilku lat widać taką tendencję, że Ci ludzie wypływają teraz i są w coraz lepszej sytuacji. Więc jeśli pracownik jest odpowiednio wykwalifikowany, to ze zmianami na rynku będzie mu to sprzyjało.*
– *Zapotrzebowanie na absolwentów studiów wyższych myślę, że będzie dalej rosło. Wykształcenie, szczególnie to techniczne, będzie coraz ważniejszym warunkiem, koniecznym do osiągnięcia sukcesu na rynku pracy.*

k) emigracja zarobkowa młodzieży (3 wypowiedzi)

– *Biorąc pod uwagę, że część jednak polskich pracowników wyjeżdża za granice, może pojawić się niedobór pracowników, przynajmniej w niektórych branżach.*
– *Młodzież też będzie poszukiwała pracy też za granicą*
– *Takie niebezpieczne, śmieszne zjawiska polegające na tym, że wykształceni świetnie, młodzi ludzie wyjeżdżają na zachód, a my nie mamy rąk do pracy, takiej zwykłej fizycznej.*

l) konsumpcja unijnych dotacji (1 wypowiedź)

– *Jeszcze mamy pieniążki unijne, które będą wydawana może na drogi i to się będzie wiązało z miejscami pracy. Jest modernizacja budynków, też pieniążki unijne są i też będą zatrudniania pracownicy w tym sektorze.*

m) prosocjalne rządy (1 wypowiedź)

– *Rząd jest nastawiony prosocjalnie, prospołeczne, więc będzie uwzględniona opinia danego pracownika.*

ł) współpraca międzynarodowa (1 wypowiedź)

– *Tworzą się też nowe możliwości, związane ze współpracą zagraniczną.*

n) zmniejszenie obciążeń fiskalnych (1 wypowiedź)

– *I też kwota wolna od podatku. Dużo się o tym mówi, ale jak to będzie to ja nie wiem.*

Wśród badanych, według których w najbliższych 5 latach warunki na rynku pracy będą najbardziej sprzyjać pracodawcom, pojawiały się takie uzasadnienia jak: silna pozycja na rynku m.in. dzięki możliwości tworzenia nowych miejsc pracy oraz wpływowi na kształtowanie przepisów, a także z uwagi na to, że ich działalność stanowi źródło dochodów podatkowych państwa. Ponadto w tym kontekście wskazywano na: dobrą koniunkturę, dofinansowanie miejsc pracy i ogólnie politykę władz, a także na mobilność przedsiębiorców – por. Schemat 20.

Schemat 20 Czynniki decydujące o przewadze pracodawców na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujących na pracodawców jako głównych beneficjentów przewidywanych przemian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

a) tworzenie miejsc pracy, silna pozycja na rynku (5 wypowiedzi)

– *Jeszcze raz podkreślę tych pracodawców, że jednak oni są górą bo to jednak oni dają pracę, mają jakieś przedsiębiorstwo, oni mają jakieś zasoby finansowe, więc to jednak oni będą górą. Będę utrzymywać się przy tym, że to pracodawcom się poprawi.*
– *Pracodawca ma pieniądze, ma warsztat pracy, jeżeli prawo nie będzie z nim walczyło, on się będzie rozwijał. Oczywiście rozwijał kosztem pracowników.*
– *Pracodawcom bo siła wyższa… jak zarządzi tą mniejszością społeczną… wyższe kierownictwo, taka siła wyższa można powiedzieć…*
– *Pracodawcy wiążą się jednak w swoje korporacje i jakieś różne tego typu grupy, które będą walczyć i od nich zależy jak się będzie kształtował rynek pracy.*
– *Według moich odczuć pojawiają się inwestycje, czy duże czy niewielkie, ale jednak istnieją. Ten legendarny wzrost konsumpcji, czyli tego popytu wewnętrznego. I może niechęć ludzi do emigracji. Przestaje to być modne i to może stabilizować sytuację w jakimś stopniu.*

b) dobra koniunktura na rynku (2 wypowiedzi)

– *Na pewno rozwój popytu i rozwój konsumpcji sprzyja jednak rozwojowi gospodarczemu. I na tym rozwoju będą bazować pracodawcy, I jest to związane nie tylko z konsumpcją materialną, usług, budownictwa, jest rozwój turystyki, tu też będą pracownicy potrzebni. I oczywiście w zależności od regionu ta sytuacja zależy.*
– *Ze względu na ten rozwój koniunktury, rozwój konsumpcji, rozwój gospodarczy, wszelkiego rodzaju dostępność projektów dla pracodawców, szkolnictwo nasze, rozwój inwestycji związany z energetyką, energią odnawialną, budownictwem, rozwój motoryzacji, wiec wydaje mi się, że pracodawcy wyjdą tu najlepiej na tych zmianach.*

c) wpływ na kształtowanie przepisów (2 wypowiedzi)

– *Lobbowanie powiedzmy u ustawodawców, że tak powiem, lobbowanie pracodawców. Udział w tworzeniu przepisów dla rynku pracy, tak krótko może. Mają wpływ na to co się dzieje w przepisach, więc mogą wpływać na to, żeby przepisy były korzystne dla nich.*
– *Pracodawca, czy to mały czy duży, jest w stanie lobbować pewne trendy, więc jego grupa jest najbardziej uprzywilejowana pod kątem wpływania na trendy, finansowania. I też wpływu na przepisy. Jednak pracodawcy mają większe zapotrzebowanie pod względem prawnym, żeby wpływać na te zmiany.*

d) dofinansowanie miejsc pracy (1 wypowiedź)

– *Jeśli chodzi o pracodawców, to mają teraz większe szanse na otrzymanie różnych dotacji, z funduszy unijnych. Jeśli zdecydują się na zatrudnianie osób niepełnosprawnych i będą te wszystkie kryteria wypełnione, jakaś subwencja do nich trafi.*

e) mobilność pracodawców (1 wypowiedź)

– *Trzeba wziąć pod uwagę, że jesteśmy w UE. Pracodawcy mogą zakładać firmy w różnych krajach, więc jeśli tu się nie da, mogą założyć gdzie indziej, gdzie warunki są lepsze. Więc myślę, że pracodawcy.*

f) polityka władz (1 wypowiedź)

– I wydaje mi się, że polityka naszego rządu zmierza do tego, żeby sytuacja pracodawców się poprawiła, polepszyła. Więc wydaje mi się, że ta opcja jednak przeważy.

g) pracodawcy jako źródło dochodów podatkowych państwa (1 wypowiedź)

– *Ponieważ potrzebujemy w sektorze finansów publicznych pozyskiwania nowych środków. A nowe środki uzyskuje sektor publiczny z podatków. A większe podatki uzyskujemy z pracodawców i pracowników. Polityka musi być niestety przychylna bardziej pracodawcom niż pracownikom. Państwo chcąc uzyskać większe podatki musi umożliwić żeby pracodawcy mieli możliwość uzyskiwania wyższych obrotów, z czego będą oczywiście wyższe podatki.*

Przewaga młodzieży na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii części badanych wynika przede wszystkim z takich powodów jak: czynnik demograficzny oraz system emerytalny, specyficzne cechy młodych osób, takie jak mobilność, dynamika, otwartość na zmiany oraz innowacyjność. Doceniano także wsparcie startu młodych ludzi na rynku pracy, ich atrakcyjność dla pracodawców jako taniej, ale wykwalifikowanej siły roboczej – por. Schemat 21.

Schemat 21 Czynniki decydujące o przewadze młodzieży na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

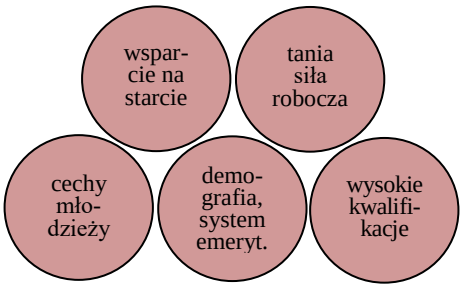

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujących na młodzież jako głównych beneficjentów przewidywanych przemian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

a) demografia, niż demograficzny, system emerytalny (2 wypowiedzi)

– *Będzie to wynikało z naszej struktury społecznej, bo jak nie będzie młodzieży, to nie będzie miał kto pracować. Bo w związku z reformą emerytalną 300 tysięcy osób złożyło papiery na emeryturę. W ślad za tym zaczynają się tworzyć luki jeżeli chodzi o pracowników, którzy będą musieli zastąpić. Młodzież więc będzie miała dużo czasu, żeby się odnaleźć w nowych strukturach i w nowej rzeczywistości.*
– *Coraz starsi jesteśmy, będzie mniej osób do pracy starszych, więc młodzież będzie miała wzięcia do pracy.*

b) mobilność, dynamika, brak zobowiązań, otwartość na zmiany, innowacyjność (2 wypowiedzi)

– *Ponieważ młodzież jest taką najbardziej dynamiczną grupą spoczną, chętną na zmiany. Oni są elastyczni, nie obciążeni zobowiązaniami rodzinnymi, mogą się przemieszczać, emigrować, będą mogli się dokształcać. Na nowe rzeczy są otwarci, to jest inne pokolenie, które 10 lat temu zaczynało swoje doświadczenie z zawodem, więc myślę, że to będzie ta grupa zawodowa, której będzie sytuacja najbardziej sprzyjać.*
– *Pracodawcy poszukują też młodych osób, które mogą cos wprowadzić do firmy.*
– *Przed nimi duże wyzwania, ale też dużo możliwości. Jeżeli tylko, ktoś będzie chciał to zdobędzie dobry zawód i wykształcenie, i będzie miał możliwości spełniać się w określonej branży i dalszego rozwoju.*

c) wsparcie startu na rynku pracy (2 wypowiedzi)

– *Wydaje mi się, że to te programy, które wchodzą i pozwalają młodzieży znaleźć się na rynku pracy.*
– *Projekty są też dla osób młodych na otwarcie działalności gospodarczej, dla pracodawców, nie ma takich form wsparcia.*

d) tania siła robocza (1 wypowiedź)

– *Młodzież wchodząca na rynek zawodowy będzie miała o tyle sprzyjające warunki, że pracodawcy będą ich chcieli zatrudnić, bo będą im mogli zaproponować niższe wynagrodzenia. Jak będą zaczynać od zera. Natomiast młodzież będzie chciała pracować, będzie szukała pracy. Mam nadzieje, że więcej będzie szukała w Polsce niż za granicą. I młodzież będzie miała największą szansę dostania dobrej pracy.*

e) wysokie kwalifikacje (1 wypowiedź)

– *Młodzież teraz najbardziej zyskuje. Jeśli mają dobre wykształcenie zawodowe, to bez problemu mogą znaleźć prace i mogą dyktować warunki. Jeśli są wykształceni, to powinni dyktować ile chcą zarabiać ile chcą pracować. Więc uważam, że młodzież będzie teraz w najlepszej sytuacji na rynku pracy.*

Respondenci, według których to kobiety najbardziej skorzystają na przemianach zachodzących na współczesnym rynku pracy, argumentowali swój pogląd, wskazując na takie kwestie jak: polityka prorodzinna państwa, zmiana w postrzeganiu społecznej roli kobiety, aktualne wymogi rynku pracy, stabilność zatrudnienia oraz wzrost pensji – por. Schemat 22.

Schemat 22 Czynniki decydujące o przewadze kobiet na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

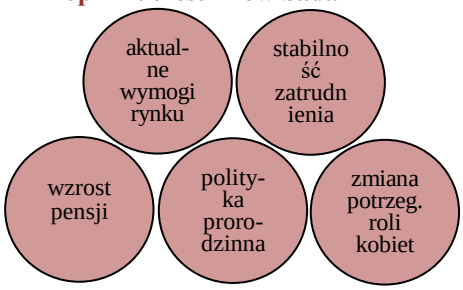

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujących na kobiety jako główne beneficjentki przewidywanych przemian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

a) polityka prorodzinna (3 wypowiedzi)

– *Jest też taki trend, że ustawodawca może działać w tym zakresie i wpływ kobiet będzie coraz większy i w ten sposób będą poprawiane warunki pracy kobiet.*
– *Polityka prorodzinna powinna sprzyjać kobietom w funkcjonowaniu na rynku pracy.*
– *Sprzyja to również zmianom w prawie i we wszystkich obszarach życia innego. Zmiany te, już w XXI wieku, trwającym się szczególnie uwydatniają.*

b) zmiana postrzegania roli kobiety (2 wypowiedzi)

– Przede wszystkim ten trend poprawy pozycji pracowników, w tym kobiet, zmienia się postrzeganie społeczne miejsca kobiet na ryku pracy. Jakiś układ kulturowych uwarunkowań, mężczyźni coraz częściej zostają w domu w momencie urodzenia dziecka, sprawia to, że kobiety mają więcej możliwości.
– Ruchy kobiece, oraz ruchy różne, nie tylko feministyczne na rzecz zmiany, zrównania kobiet i mężczyzn, powodują mentalne zmiany myślenia o wszystkich grupach społecznych. W tym pracodawców.

c) aktualne wymogi rynku pracy sprzyjające aktywności kobiet (1 wypowiedź)

– *I może też zmiana rynku pracy, który teraz będzie bardziej nastawiony na zawody kreatywne czy nie koniecznie fizyczne, które w dużym stopniu się zautomatyzują i sprawi to ze umiejętności miękkie i interpersonalne będą bardziej cenione na rynku pracy.*

d) stabilność zatrudnienia (1 wypowiedź)

– *Zwiększy się stabilność zatrudnienia, co będzie spowodowane brakiem pracowników.*

e) wzrost pensji (1 wypowiedź)

– *Wzrosną pensje i to na pewno będą dodatkowe korzyści i zachęci.*

Nieliczne osoby, które uznały, że w najbliższym czasie największymi beneficjentami przemian na rynku pracy będą osoby niepełnosprawne odwoływały się do kwestii wsparcia ze strony państwa w tworzeniu specjalnie przystosowanych miejsc pracy umożliwiających aktywność zawodową pomimo różnego rodzaju ograniczeń – por. Schemat 23.

Schemat 23 Czynniki decydujące o przewadze osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

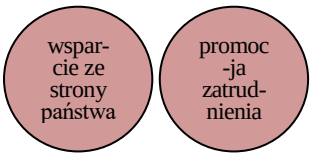

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujących na osoby niepełnosprawne jako głównych beneficjentów przewidywanych przemian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

a) **wsparcie ze strony państwa w tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych** (2 wypowiedzi)

– *Jakiekolwiek zmiany następują, czyli dostosowanie, uniwersalne projektowanie, dużo projektów, tworzenie nowych stanowisk w ośrodkach, w MOPS-ach, są plany dotyczące asystentów do rehabilitacji zawodowe, asystenci rodzinni. Myślę ze to wpłynie korzystnie na sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy, tworzenie Centra Aktywności Zawodowej, to też sprzyja osobom z niepełnosprawnością. Wciąż też są te dofinansowania, jeśli to cały czas będzie, to jest to bardzo korzystne dla tej grupy.*
– *Myślę, że tak biorąc pod uwagę rozdawnicze nastawienie naszego państwa i system wynagrodzeń, myślę, że osoby niepełnosprawne będą miały najlepsze warunki pracy i one będą miały najlepsza sytuacje ekonomiczną.*

b) **promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych (1 wypowiedź)**

– *I promowanie tych osób jako wartościowych pracowników, będzie miało duży wpływ.*

Niektórzy spośród badanych przyznali, że nie są w stanie wskazać na jakąkolwiek kategorię społeczno-zawodową, która w jakiś szczególny sposób miałaby skorzystać na przemianach na rynku pracy. Ci uczestnicy badań uzasadniali swoje stanowisko takimi argumentami jak: niekorzystna polityka państwa, nieprzewidywalność rynku, wysokie koszty pracy skutkujące m.in. niskimi płacami oraz emigracja zarobkowa – por. Schemat 24.

Schemat 24 Czynniki decydujące o braku możliwości wskazania beneficjentów przemian zachodzących na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

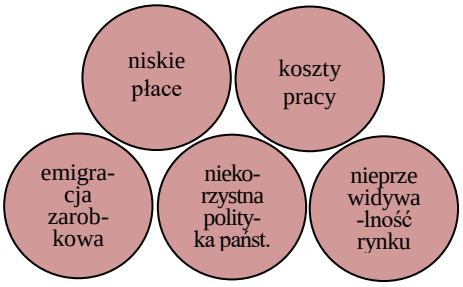

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujących na innych – niż wymienione wyżej kategorie społeczno-zawodowe – beneficjentów przewidywanych przemian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

a) niekorzystna polityka państwa (3 wypowiedzi)

– *Ja nie widzę tych pozytywnych zmiana w regulacjach prawnych, ani w konkurencyjności polskiej gospodarki, polskiego rynku pracy.*
– *Polityka, w naszym kraju, nie sprzyja żadnej kategorii... Po za powiedzmy sobie kobietami… gdzie polepsza się, że tak powiem, w trakcie wychowywania dzieci status.*
– *Wracamy do aspektów przede wszystkim takich jak brak stabilności prawnej.*

b) nieprzewidywalność rynku (1 wypowiedź)

– *Nie wiadomo jak się będzie ten rynek pracy rozwijał.*

c) koszty pracy (1 wypowiedź)

– *Wysokie koszty pracy dla pracodawców.*

d) niskie płace (1 wypowiedź)

– *Niby tworzą się stanowiska, pracy, ale te płace nie są adekwatne do tych czynności, które wykonuje pracownik.*

e) emigracja zarobkowa (1 wypowiedź)

– *Osoby z zawodem, kompetentne, jednak wybiorą miejsce pracy za granicą.*

Uczestnicy badań poproszeni o wskazanie takiej kategorii społeczno-zawodowej, która jest szczególnie zagrożona zmianami, jakie obecnie można zaobserwować w gospodarce najczęściej odpowiadali, że są to pracodawcy (ok. 40%). W najbliższej perspektywie – w opinii respondentów – znacznych problemów z adaptacją do wymogów rynku mogą się spodziewać także osoby niepełnosprawne (ok. 30%). W tym kontekście najrzadziej wskazywano na pracowników (ok. 3%). Znaczna część respondentów nie mogła jednoznacznie określić takiej kategorii społeczno-zawodowej, która jest szczególnie zagrożona zachodzącymi aktualnie przemianami gospodarczymi (ok. 19%) – por. Wykres 14.

Wykres 14 Kategorie społeczne zagrożone zmianami na rynku pracy w Polsce przewidywanymi w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań (Dane w %, N=80)

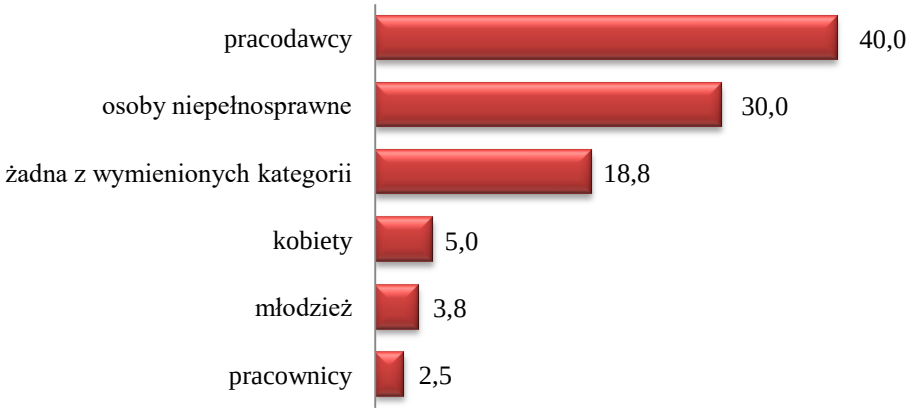

Źródło: badania własne.

Wśród argumentów przemawiających za tym, że najbliższe 5 lat będą problematyczne dla pracodawców pojawiały się takie jak: ukształtowanie się rynku pracownika, a w tym konkurencja o pracowników. To także takie zagrożenia jak: rosnące koszty pracy, brak wykwalifikowanej kadry i ogólnie brak rąk do pracy, szczególnie tej o charakterze sezonowym, a także związana z tym m.in. emigracja pracowników. To również niekorzystne prawo oraz częste i drobiazgowe kontrole, problem ze zbytem produktów, efekt programu 500+ polegający na wypieraniu pracowników z rynku pracy, konkurencja na rynku, brak działań innowacyjnych, wzrost popytu na usługi kosztem ich jakości – por. Schemat 25.

Schemat 25 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji pracodawców na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

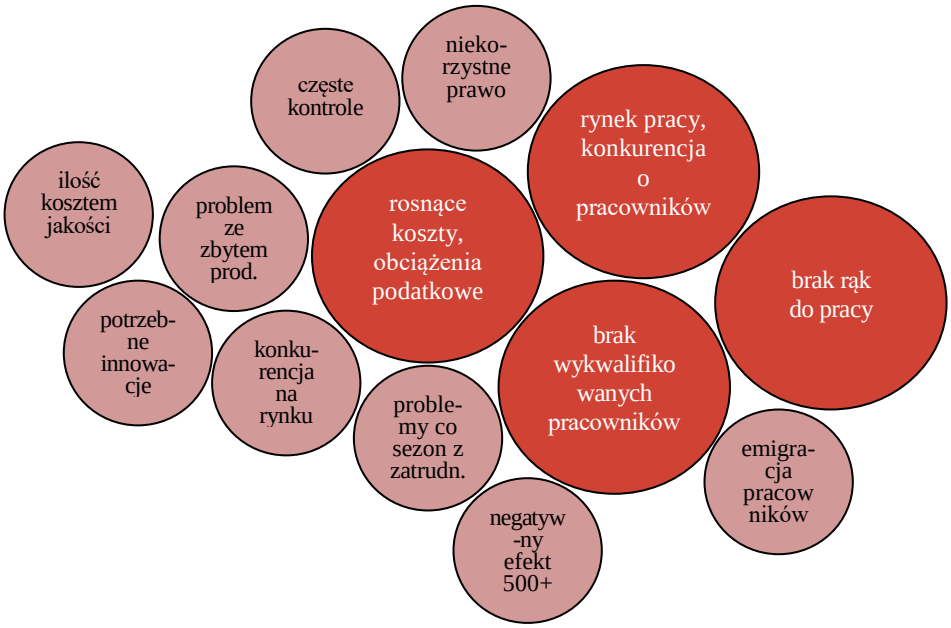

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi wskazujące na pracodawców jako kategorię społeczno-zawodową szczególnie zagrożoną przemianami na rynku pracy:

a) rynek pracownika, konkurencja o pracowników, wyższe płace (11 wypowiedzi)

– *Będą musieli się dopasować do rynku pracownika i będą walczyć o tego pracownika, będą musieli proponować wyższe prace, może jakieś szkolenia, na pewno będą w gorszej sytuacji niż pracownik obecnie.*
– *Dyktowanie warunków wynagrodzenia przez pracowników, ze względu na brak wykwalifikowanych pracowników.*
– *Jeśli nie uda się pozyskać pracowników z innych źródeł z innych krajów, to będzie wymagało ciągłego podnoszenia warunków pracy i zatrudnienia.*
– *Jeżeli jest mało pracowników to jest problem dla pracodawcy, bo pracownicy są coraz drożsi.*
– *Może to także być obciążenie dla pracodawców i roszczenia pracowników mogą spowodować to, że będą to duże obciążenia dla pracodawcy.*
– *Osobiście uważam, że pracownik jest na pierwszym planie bo ma większy wybór.*
– *Pracodawcy dalej będą poszukiwać pracowników za wschodnia granicą, dla słabszych kosztów. Ale będą oni musieli dorzucać coś ekstra, bo teraz mówimy o rynku pracownika, a nie pracodawcy, więc będą musieli oni cos tu dorzucić.*

– *Pracodawcy, ponieważ muszą teraz bardziej zabiegać o pracownika, ze względu na to, właśnie, wynagrodzenie, warunki pracy, żeby były to głównie umowy na czas nieokreślony, żeby nie było już tych umów śmieciowych tzw. Pracodawcy muszą oferować jak najwięcej takich korzyści materialnych i niematerialnych dla pracownika, aby pracownik chciał podjąć pracę. Pracownicy mogą przebierać teraz w tych ofertach, nie jest tak jak kiedyś było, że pracownik w jednym zakładzie pracuje długo, tylko potrafi w trakcie roku zmienić dwa razy np. Pracę.*
– *Rynek będzie się otwierał na pracowników i to już widać w większych miastach, że pracodawca musi zachęcić osoby wykwalifikowane, na których mu zależy, aby wybrały jego miejsce pracy. Ze względu na to, że taka osoba wykwalifikowana i która będzie odpowiednio spełniać obowiązki pracownicze, to jest poszukiwana przez pracodawców. Dlatego, że taka osoba jak zdobędzie to doświadczenie, po prostu liczy się na rynku pracy. Dlatego to będzie z minusem dla pracodawców w przyszłości.*
– *Więc myślę, że tu sytuacja będzie się pogarszać pracodawcy, który będzie musiał zabiegać, żeby pracownik został u niego w pracy, nie poszedł do konkurencji lub nie wyjechał za granicę.*
– *Wzrastają wymagania płacowe i socjalne wobec pracodawców. Są powadzone takie badania, że będą musi podwyższać płacę i ulepszać swoje miejsca pracy, żeby znaleźć pracowników, nie tylko z naszego kraju, ale też z zagranicy, bo u nas będzie z tym po prostu problem.*

b) rosnące koszty pracy, obciążenia podatkowe, presja płacowa (10 wypowiedzi)

– *Będzie im trudno ze strony podatkowej i ekonomicznej. Bo duże są te koszty utrzymania. A jak będą rosły płace, to też będą rosły koszty pracy, bo wiadomo, że część tych składem pokrywa pracodawca, chyba że tu będzie rosła szara strefa.*
– *Bo koszty są duże, a dochody nie są takie wielkie.*
– *Coraz większe koszty ich pozyskania, koszty przygotowania ich do pracy, szkolenia.*
– *Dlatego, że cały czas przerzuca się ciężar coraz bardziej na pracodawcę. Ciężar związany czy to z zatrudnieniem, czy z podwyższaniem najniższej np. Krajowej.*
– *Duże obciążenia kosztami, podatkami, dla pracodawców są one bardzo obciążające.*
– *Jeśli będzie chciał pracodawca zatrudnić na zlecenie, to się będzie obawiał. Bo będą dodatkowe koszty, badania, urlop. To więc będzie dla niego zmiana niekorzystna.*
– *Kwestia wypłat dla pracowników, młodzi ludzie nie chcą pracować za tak niskie stawki. Chcą więcej na wypłatę dostawać.*
– *Obciążenia podatkowe będą coraz wyższe, z racji tego, że kraj rozdaje, po prostu, za dużo pieniędzy.*
– *Rosną koszty utrzymania pracowników.*
– *Wysokie koszty zatrudnienia pracowników, zwłaszcza dla małych firm to jest ważne.*

c) brak wykwalifikowanych pracowników (9 wypowiedzi)

– *Brak wykwalifikowanych pracowników.*
– *Już dzisiaj mamy poszukiwania pracowników w poszczególnych zawodach.*
– *Na rynku pracy dominują osoby z ogólnym wykształceniem, co jest konsekwencja ograniczenia szkół zawodowych i ich renomy. Widzę, że młodzież nie garnie się do szkół zawodowych. Większość rodziców chce, żeby ich dzieci uczyły się w liceach, więc ten brak kadry technicznej będzie sporym wyzwaniem dla pracodawcy.*
– *Natomiast pracodawca… te zmiany na rynku jakie zachodzą nie sprzyjają mu, bo nie może znaleźć dobrego pracownika, który będzie się znał na tym i ogarniał, to wszystko czego oczekuje na danym stanowisku.*
– *Ofert pracy jest na prawdę sporo, ale pracodawca odrzuca sporo osób, bo nie mają one kompetencji w danym zawodzie. Więc myślę, że pracodawcy.*
– *Pojawiają się pracownicy z Ukrainy, z zagranicy, ale Ci pracownicy zajmują bardziej miejsca w pracach fizyczny, a nie umysłowych.*
– *Pracodawcy będą mieli problem ze znalezieniem pracowników, fachowców, rzemieślników. Młodzież nie chce się uczyć tych zawodów, woli iść do liceum.*
– *Z jednej strony jest bardzo mało osób, brakuje osób na stanowiska z kompetencjami. Dużo młodych ludzi wybiera szkoły średnie i wyższe. Więc te zawody, gdzie trzeba umiejętności manualnych, są w odwrocie. Brakuje pracowników budowlanych.*
– *Z tego co widać dokoła, dość dużo przyjeżdża do nas pracowników ze wschodu, oni są w miarę wykwalifikowani, ale pracodawcy przy rozwoju jaki jest przewidywany, jaki słychać dokoła w przekazie masowym, uważam, że pracownicy będą mieli dość duże kłopoty z utrzymaniem ciągłości pracy, z poszerzaniem swoich zakładów pracy ze względu na pracowników.*

d) brak rąk do pracy (8 wypowiedzi)

– *Będą mieli problem z utrzymaniem pracownika, czy też znalezieniem. Dzisiaj jeszcze mamy problem ze znalezieniem pracy, ale przy danych statystycznych ta sytuacja może się odwrócić i pracodawca będzie miał problem.*
– *Bo pracodawca mając niewielki wybór pracownika z kwalifikacjami, z kompetencjami do pracy… jest tych pracowników bardzo niewielu.*
– *Do tego dochodzi brak pracowników na rynku pracy*
– *Mniej pracowników.*
– *Na rynku pracy coraz mniejsza jest ilość osób chętnych do pracy, a to się przekłada na to, że pracodawcy nie mają rąk do pracy.*
– *Pracodawcom będzie coraz trudniej znaleźć pracownika, ze względu na niż demograficzny*
– *Trend który wskazuje na to, że jest zbyt mała ilość pracowników na rynku pracy. To utrudnia pracodawcy ich zdobycie.*
– *Ze względu na brak pracowników.*

e) niekorzystne, niejasne i niestabilne rozwiązania prawne (6 wypowiedzi)

– *Chciałam określić, że z prawnej strony też*
– *Dalej, kwestie zwrotu VAT są dla niektórych pracodawców problematyczne. Państwo korzysta z tych pieniędzy, pracodawcy dostają je dosyć późno. Może to wpływać na utratę płynności finansowej niektórych firm.*
– *Duży odsetek emerytów, których nie bardzo będą chcieli zatrudniać. Powyżej 50+ nie bardzo chcą zatrudniać takie osoby. Najbardziej chcieliby młodzież zatrudniać, studentów. Niektórzy studenci są zwolnieni z ZUS, co jest korzystne dla pracodawców. I osoby niepełnosprawne będą też nie za bardzo korzystnej pozycji, bo przepisy się nie bardzo na ich korzyść zmieniły.*
– *No to na pewno niestabilność i niejasność prawa.*
– *Pewne utrudnienia pochłaniające czas i energię pracodawców i myślę, że to będzie w tym kierunku szło.*
– *Wiązałoby się to z tym, że będą występować zmiany, ale nie sprzyjające… no nie wiem. Jeżeli chodzi o pracodawców, to mogą im najmniej sprzyjać. Będą następować zmiany i to będzie pewien dyskomfort i niepewność działania. Mówi się o tym, że te przepisy będą coraz bardziej restrykcyjne, trzeba będzie zatrudnić pracowników… zatrudnianie osób na umowę zlecenie i o prace wiąże się z podobnymi kosztami.*

f) emigracja pracowników (2 wypowiedzi)

– *I oczywiście konkurencja zagranicy, czyli odpływ pracowników zmienia ten stosunek i to jest duże zagrożenie z punktu widzenia pracodawców.*
– *Tak jak wspomniałam bardzo dużo osób wykształconych wyjechało i pracodawcy mają problem ze znalezieniem dobrego pracownika.*

g) kontrole (2 wypowiedzi)

– *Dlatego że nasilające się kontrole zmuszają pracodawców do rzetelnego przestrzegania przepisów. Troszkę się likwiduje szarej strefy pracownicy, pracownicy musza zarabiać w oficjalny sposób, w bezpieczny sposób, warunki BHP będą też musiał być polepszone w zakładach pracy, a to wiadomo też uderzy w pracodawców.*
– *Po pierwsze, bardzo ścisła kontrola jeśli chodzi o funkcjonowanie firm.*

h) powtarzające się co sezon problemy niektórych branż (2 wypowiedzi)

– *Na pewno dla pracodawców dużym utrudnieniem są czynniki sezonowe, czyli taka aktywność w okresach letnich, budownictwo, rolnictwo, sadownictwo, trudno w takich branżach znaleźć pracowników.*
– *Trzeba też liczyć jakieś ekstremalne sytuacje pogodowe, mogące wpływać na funkcjonowanie gospodarki światowej, czy jej poszczególnych gałęzi.*

i) problem ze zbytem produktów (2 wypowiedzi)

– *Problem ze zbytem produktów.*
– *Też znaleźć klienta, bo rynek już jest bardzo nasycony w zakresie tego co jest i sprzedaż będzie na pewno trudna.*

j) efekt programu 500+, tj. wypychanie ludzi z rynku pracy (1 wypowiedź)

– *Na pewno też program 500+ może utrudniać. Sytuacja wielu osób poprawiła się i bierność zawodowa pojawia się z powodu dodatkowych funduszy i spadek chęci do pracy z powodu 500+.*

k) konkurencja na rynku (1 wypowiedź)

– *Niesprzyjające między innymi przez konkurencję.*

l) potrzeba działań innowacyjnych (1 wypowiedź)

– *Potrzeba szukania nowych rozwiązań i innowacyjnego podejścia do wielu produktów.*

ł) wzrost popytu na usługi, ilość kosztem jakości (1 wypowiedź)

– *Usługi będą bardziej potrzebne, natomiast też bardzo będzie potrzeba też wzrostu jakości tych usług, a z tym zapewne może być kłopot.*

Wśród argumentów wskazujących na to, że najbliższe lata przyniosą na rynku pracy zmiany niekorzystne dla osób niepełnosprawnych przeważały takie jak: brak narzędzi wspierających zatrudnienie osób z różnego rodzaju ograniczeniami oraz stereotypowe postrzeganie takich osób jako niepełnowartościowych pracowników. W omawianym kontekście zwracano również uwagę na takie aspekty jak: niedopasowanie rynku do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym bariery infrastrukturalne oraz skomplikowane przepisy. To także brak aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, brak wiary we własne siły, niskie kwalifikacje i wydajność. Podkreślano również takie problemy, jak dyskryminacja na rynku pracy oraz brak chęci zatrudniania osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności – por. Schemat 26.

Schemat 26 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi wskazujące na osoby niepełnosprawne jako kategorię społeczno-zawodową szczególnie zagrożoną przemianami na rynku pracy:

a) brak narzędzi wspierających zatrudnianie osób niepełnosprawnych, brak dostosowanych miejsc pracy (7 wypowiedzi)

– *Na naszym ternie były trzy zakłady zatrudniające takie osoby, a został jeden, wiec jest mniejsza możliwość zatrudnienia. I te osoby musza poczekać na to, żeby takie zakłady się rozwijały.*
– *Nie ma też narzędzi, które wpływałyby na to, żeby zatrudniać takie osoby niepełnosprawne. Może dobre byłyby takie spółdzielnie, które mogły by działać lokalnie. Myślę, że osoby niepełnosprawne mogły by się tam rozwijać.*
– *Nie ma typowych miejsc dla osób niepełnosprawnych, z rożnymi dysfunkcjami. Te zakłady pracy chronionej są wielką fikcją i nie zatrudniają osób niepełnosprawnych, które chcą pracować. Te osoby będą zamknięte w domach, nie będą wychodzi, chociaż są zmniejszone bariery. Ale człowiek niepełnosprawnych chcący wrócić do społeczeństwa powinien pracować, a Polska nie robi niczego, żeby te osoby mogły mieć pracę odpowiednią dla swoich schorzeń.*
– *Powinno powstać więcej programów aktywizacyjnych do osób niepełnosprawnych. Nie zawsze one są gorsze mimo tej niepełnosprawności.*
– *Są różnego rodzaju technologie pomagające w życiu prywatnym i zawodowym takim osobom, jednak jeszcze do naszych firm tak w 100% nie dotarły.*
– *W dalszym ciągu niedostateczna polityka państwa pracy, to jest jakichś, bądź znaczących zachęt dla pracodawców i bariery architektoniczne.*
– *Ze względu na to, że do tej pory tylko nieliczne zakłady pracy zatrudniały takich. Niepełnosprawność może być w różnych kategoriach. I tylko ewentualnie ludzie o jakichś intelektualnych zdolnościach, informatycy, będą z tego korzystać, cała reszta nie.*
– *Że względu na to z jakimi barierami musza spotykać się osoby niepełnosprawne, Wydaje mi się, że nie ma takich instrumentów, dzięki którym mogłaby się polepszyć ich sytuacja.*

b) stereotypowe postrzeganie osób niepełnosprawnych jako pracowników (6 wypowiedzi)

– *Ja myślę, że brakuje takiej kampanii zmieniającej stereotyp osoby niepełnosprawnej w Polsce. Na przykład reklamowania doświadczenia takich pracowników.*
– *Mówi się wiele o tym rynku pracy, ale jednak nigdzie, w żadnych problemach, nikt nie wspomina o osobach niepełnosprawnych. Zakładane jest z góry, że one są już… mają jakąś rentę, albo jakieś świadczenia socjalne i do pracy ich się nie przyjmuje. Zwłaszcza, że sporo osób, które byłyby w stanie pracować nie ma zatrudnienia.*
– *Osoby niepełnosprawne jeszcze w mentalności naszego społeczeństwa są postrzegane negatywnie, pomimo tego, że troszeczkę młodsze pokolenia inaczej postrzegają kwestie niepełnosprawności, to jednak generalnie osoba niepełnosprawna jednak nie jest takim pracownikiem którego się chętnie zatrudniać.*
– *To ich własna mentalność co do własnych umiejętności. To zaszłości z lat poprzednich powiedzmy.*
– *Tu będę się podpierał stereotypami, które w Polsce panują. Bo temat osób niepełnosprawnych i ich aktywności jest tematem niewygodnym dla kolejnych rządów i grup które próbują to zmienić, I niestety moim zdaniem to się znacząco nie poprawi.*
– *Urbanizacja zmienia się w innym kierunku. Myślę, że to społeczeństwo dalej jest zamknięte do osób niepełnosprawnych.*

c) wysokie koszty dostosowania miejsc pracy i szkoleń (4 wypowiedzi)

– *Głównie rozchodzi się o pieniądze, czyli brak funduszy.*
– *Jeśli tworzy się rynek pracownika, pracodawca automatycznie musi dążyć do innowacyjności. I na zmianę technologii na nowoczesną, a automatycznie przekwalifikowanie osób niepełnosprawnych będzie pociągało za sobą dłuższy okres kształcenia i nabywania umiejętności.*
– *Osoby niepełnosprawne wymagają jednak znacznie większych nakładów ze strony pracodawców, znacznie lepszych uwarunkowań prawnych, ochrony prawnej, zdrowotnej. One są najmniej mobilne i myślę, że to będzie najmniej oczekiwany pracownik w przyszłości.*
– *Patrząc na obecną sytuację w Polsce, myślę, że dla osób niepełnosprawnych tutaj się nic nie zmieni, ponieważ by trzeba było przebudować tak naprawdę wszystkie miejsca pracy abyśmy mogli zatrudniać takie osoby.*

d) brak chęci zatrudniania osób niepełnosprawnych (3 wypowiedzi)

– *Mam wrażenie, że pracodawcom nie zależy na zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jest to kłopotliwa dla nich grupa pracownicza, której trzeba dostosować warunki pracy, warunki socjalne i chyba nie wiele chcą ryzykować, dawać energii, żeby się tym zajmować.*
– *Te osoby biorą udział w różnego rodzaju projektach i programach, ale potem są rzadko zatrudniani na stałe, na umowę pracę. Odbywają staże i na tym się kończy.*
– *Ukształtowana wieloletnia mentalność co do zatrudniania takich osób.*

e) dyskryminacja na rynku pracy (2 wypowiedzi)

– *Bo ciężko im się wbić na rynek pracy ogólnie. Bo tak jak wcześniej mówiłam, są dyskryminowane.*
– *Dzisiaj trzeba być młodym, silnym, zdrowym, dyspozycyjnym, prawda… A ta grupa chyba specjalnie tych warunków nie spełnia. W związku z czym uważam, że jest troszeczkę na pozycji przegranej. I to nie jest tu nowością.*

f) skomplikowane przepisy i brak informacji (2 wypowiedzi)

– *Przepisy dotyczące dostosowania stanowisk dla osób niepełnosprawnych są zbyt skomplikowane, często się te przepisy zmieniają. Nieznajomość praw i obowiązków związanych z zatrudnieniem jest też dla osób niepełnosprawnych minusem. Brak jest też informacji dla pracodawców jak i sposób niepełnosprawnych o niepełnosprawności tych pracowników i dostosowania. Ogólnie jest brak informacji na temat tych osób niepełnosprawnych. Jak oni pracują, jak to powinno wszystko być załatwiane.*
– *Zwłaszcza, że pracodawców obowiązuje prawo w zakresie zatrudniających niepełnosprawnych, jest niestabilne, niejasne i skomplikowane oraz ma charakter restrykcyjno represyjny. Uregulowania te oceniane są jako nierealne i niedostosowane do potrzeb pracodawcy i pracownika. W konsekwencji zdecydowana większość pracodawców, jak i również instytucji państwowych, za bardziej realne uznają zapłacenie składki do PFRON-u.*

g) bariery infrastrukturalne (1 wypowiedź)

– *Patrząc na perspektywę naszego kontynentu, u nas jest bardzo mało rzeczy które pomagają tym niepełnosprawnym. Możemy to widzieć w dniu codziennym, w różnych jakby aspektach, czy mieszkaniach, czy zatrudnienia, także niepełnosprawni.*

h) brak aktywności zawodowej (1 wypowiedź)

– *Ze względu na to, że te osoby nie będą pracowały i nie będą zarobki rosły. Będą decydowały przede wszystkim warunki ekonomiczne. Sytuacja nie zanosi się na dobrą, że względu na straszną zwyżkę cen, zwłaszcza żywności.*

i) brak wiary we własne siły (1 wypowiedź)

– *Choroby to są takie wymagające… osoby niepełnosprawne muszą dużo dać z siebie… Choroby i kalectwa, to trudno… a ludzie się szybko poddają jeśli chodzi o osoby niepełnosprawne, przynajmniej tak z mojego otoczenia.*

j) niedostosowanie do współczesnego rynku (1 wypowiedź)

– *Chyba, że nastąpiłaby taka sytuacja, że rzeczywiście ci pracownicy niepełnosprawni mogliby wykonywać swoją pracę np. W warunkach domowych, ale wydaje mi się, że dla nich będzie najtrudniej odnaleźć się na takim szybko rozwijającym się, dynamicznym rynku pracy.*

k) niska wydajność, brak kwalifikacji (1 wypowiedź)

– *Dochodzą do tego stereotypy na temat niskiej wydajności pracy oraz niskich kwalifikacji osób niepełnosprawnych.*

W opinii części badanych przemiany zachodzące na rynku pracy mogą być szczególnie niekorzystne dla kobiet. W tym kontekście przywoływano takie argumenty jak: stereotypowe postrzeganie kobiet jako nieefektywnych i niedyspozycyjnych pracowników oraz związaną z tym ogólną niechęć pracodawców do zatrudniania kobiet – por. Schemat 27.

Schemat 27 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji kobiet na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

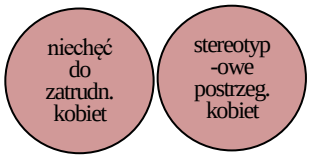

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi wskazujące na kobiety, jako kategorię społeczno-zawodową szczególnie zagrożoną przemianami na rynku pracy:

a) **niechęć do zatrudniania kobiet ze względu na stereotypowo postrzeganą rolę pełnioną w rodzinie** (2 wypowiedzi)

– *Myślę, że kobieta jest niechętnie zatrudniana przez pracodawców, bo ma dzieci, czyli czasem musi iść na wolne bo są chore, albo nie mają z tymi dziećmi co zrobić. Więc pracodawcy podchodzą do tego niechętnie.*
– *Myślę, że przemiany, czyli ten tak zwany rozwój zawsze stawia kobietę w trochę gorszym świetle. Ponieważ kobieta jeśli myśli o założeniu rodziny, prowadzeniu domu i tak dalej, nie może być tak dyspozycyjna jak mężczyzna, czy młodzież, która dopiero kończy szkołę. Więc tutaj zawsze te obowiązki rodzicielsko domowe ją tak ograniczają, więc nie może stawiać tylko i wyłącznie na karierze. Musi zdecydować, czy chce robić karierę, czy zostać w domu.*

b) **stereotypowe postrzeganie kobiet jako osób bardzo emocjonalnych** (1 wypowiedź)

– *Kobieta zawsze tam w trudnej sytuacji jest, kobieta zawsze jakoś taka bardziej psychiczna jest, musiałbym to przemyśleć jakoś dokładnie.*

Zdaniem niektórych respondentów przyczyną niepokoju młodych osób starających się o pracę w najbliższym czasie może być nieefektywny system edukacji oraz brak mobilności młodzieży, niechętnej do poszukiwania i podejmowania zatrudnienia daleko od rodzinnych miejscowości – por. Schemat 28.

Schemat 28 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji młodzieży na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

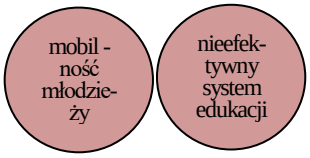

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi wskazujące na młodzież, jako kategorię społeczno-zawodową szczególnie zagrożoną przemianami na rynku pracy:

a) **mobilność młodzieży, brak atrakcyjnej oferty polskiego rynku pracy** (1 wypowiedź)

– *Jeśli brać młodzież polską, to jeśli jest możliwość pracować za granicą, a powiedzmy w kraju nie da się tego zrobić, to młodzież będzie uciekać za granicę, jeśli nie ma warunków. Biorąc pod uwagę, że pracodawcy będą wymagali doświadczenia.*

b) system edukacji niedostosowany do wymogów współczesnego rynku pracy (pomimo reformy) (1 wypowiedź)

– *Reforma która ma przynieść jakiekolwiek zmiany uważam, że jest to pseudo reform i tych zmian nie przynosi, więc nadal będzie taka sytuacja, że wykształcenie i przygotowanie młodzieży będzie nieprzystosowane do rynku pracy. Taka jest moja opinia.*

Uczestnicy badań, którzy nie byli w stanie jednoznacznie wskazać na konkretne kategorie społeczno-zawodowe zagrożone przemianami zachodzącymi na rynku pracy uzasadniali takie odpowiedzi z jednej strony ogólnie dobrą koniunkturą na rynku pracy, która wraz z korzystnymi dla pracowników rozwiązaniami prawnymi powoduje, że w najbliższym czasie nie nastąpią się jakieś negatywne zjawiska. Z drugiej strony podkreślano tu jednak także brak możliwości trafnego prognozowania z uwagi na nieprzewidywalność rynku i brak stabilnego prawa – por. Schemat 29.

Schemat 29 Czynniki negatywnie oddziałujące na rynek pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań, którzy nie wskazali żadnej szczególnie zagrożonej kategorii społeczno-zawodowej

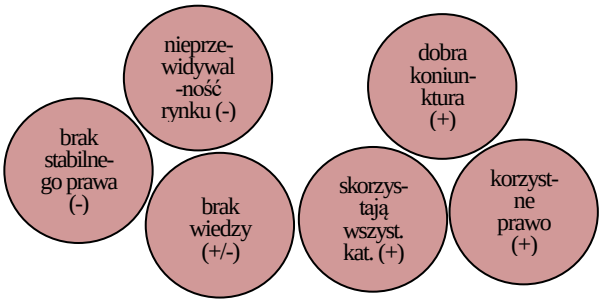

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi wskazujące na żadne z powyższych jako kategorię społeczno-zawodową szczególnie zagrożoną przemianami na rynku pracy:

1) aspekty pozytywne

a) dobra koniunktura gospodarcza (4 wypowiedzi)

– *Dla każdej z tych grup te zmiany są sprzyjające, Bo pracodawcy mają szanse pozyskać pracowników z różnych źródeł. Pracownicy też jest konkurencja na rynku pracy, więc mają możliwość rozwoju. Są też rozwiązania korzystne dla kobiet. Więc nie można określić wprost, że najbardziej niesprzyjające. Każdy tam coś zyskuje i nie ma takiej kategorii która się będzie cofać całkowicie i będzie zapomniana.*
– *Rozwój gospodarczy, czyli powstawanie firm nowych spowoduje że zarówno pracodawcom, pracownikom, kobiety to też pracownice.*
– *Te wszystkie kategorie będą się, jak dla mnie, rozwijały. Jedno może bardziej szybko, inne tak jakoś wolniej. Nie sądzę, żeby był aż taki zastój, że jakaś z tych grup no stanie w miejscu.*
– *To jest kwestia tego, że wszystkie te okoliczności sprzyjają rozwojowi Polski i realizacji tych wyższych celów.*

b) działania na korzyść wszystkich wymienionych kategorii (3 wypowiedzi)

– *Myślę, że tutaj nie ma takiej formy, że będzie degradacja jakiejkolwiek z tych osób, czy tam pracodawców.*

– *Nie widzę, żeby konkretnie któraś z tych części pracowników była na tyle dyskryminowana przez politykę rządu. Także myślę, że po prostu ten rząd nie zapomni też o osobach niepełnosprawnych, kobietach, czy młodych ludziach. Ale trudno mi powiedzieć, na ile dobrze się to może potoczyć. Ale raczej się nie pogorszy żadnej z tych grup.*
– *Wdrażanie przez rząd dalszych programów, po 500+, senior +, wszystkie plus, jeszcze mieszkanie plus, spowoduje jeszcze bardziej rozwój branży budowlanej, podobnie ma się także jeśli chodzi o budowę dróg, autostrad środki unijne. Myślę, że żadnej z tych grup nie powinno się pogorszyć, raczej polepszyć.*

c) korzystne rozwiązania prawne (1 wypowiedź)

– *Wydaje mi się, że niektóre zmiany w przepisach prawa, sprzyjają wszystkim grupom, może najmniej pracodawcom, ale pracownikom, kobietom, młodzieży. Może ta młodzież najbardziej, bo są te programy unijne, szczególnie ta młodzież z grupy NEET, więc myślę, że żadne z powyższych.*

2) aspekty ambiwalentne

a) trudno powiedzieć (3 wypowiedzi)

– *Trudno jest mi uzasadnić coś, czego nie wiem.*
– *Trudno to przewidzieć.*
– *Wydaje mi się, że dla żadnej z tych grup nie zachodzą jednoznaczne zmiany, każda coś zyskuje i traci, więc nie potrafię wskazać jednej odpowiedzi.*

3) aspekty negatywne

a) brak stabilności prawnej (3 wypowiedzi)

– *Brak stabilności prawnej.*
– *Ciężko jest powiedzieć, bo te zmiany u ans tak szybko zachodzą… ustawy, które są u nas wprowadzane. Ciężko powiedzieć w którą grupę społeczną te ustawy mogą uderzyć… To chyba żadne z powyższych.*
– *Może zmiany w kodeksie pracy będą miały na to wpływ.*

b) nieprzewidywalność gospodarki (1 wypowiedź)

– *Nie wiadomo, jak ten rynek pracy się będzie dalej rozwijał, trudno powiedzieć.*

Respondenci zapytani o możliwość formułowania trafnych prognoz krótko-, średnio-, i długookresowych dotyczących sytuacji na rynku pracy w Polsce w przypadku tych pierwszych, tj. obejmujących okres do jednego roku ocenili prawdopodobieństwo takich przewidywań na średnio ok. 67%. Przeciętny wynik oceny trafności prognoz średniookresowych (tj. od 1 roku do 5 lat) to ok. 49%, a długookresowych (tj. powyżej 5 lat) to ok. 31%. Mediana wskazań dla trafności prognoz krótkookresowych to 80%, średniookresowych to 50%, a krótkookresowych to 30%. Zestawienie tych danych wyraźnie pokazuje, że w opinii uczestników badań jakiekolwiek prognozowanie dotyczące przemian na rynku pracy jest obarczone prawdopodobieństwem popełnienia dużego błędu, przy czym im przewidywania te dotyczą dalszego okresu tym skala tego błędu rośnie. Już w przypadku prognoz średniookresowych szacunki te przewidują maksimum niepewności (szanse 50/50). Natomiast w odniesieniu do prognoz długookresowych badani w większości są przekonani, że dzisiejsze przewidywania trendów na rynku pracy będą zawodne. Co więcej – jak wskazują miary rozproszenia takie jak rozstęp i odchylenie standardowe – zróżnicowanie poglądów dotyczących prognoz krótkookresowych i średniookresowych jest relatywnie duże

(natężenie zróżnicowania wynosi odpowiednio ok. 38% i 36%). Największe zróżnicowanie opinii występuje natomiast w przypadku prognoz długookresowych (natężenie zróżnicowania wynosi tu ok. 66%) – por. Zestawienie 3.

Zestawienie 3 Prawdopodobieństwo sprawdzalności własnych prognoz krótko-, średnio- i długookresowych w opinii uczestników badań (Dane w %)

Statystyki	prognozy krótkookresowe (do 1 roku) N=80	prognozy średniookresowe (od 1 roku do 5 lat) N=80	prognozy długookresowe (powyżej 5 lat) N=80
Średnia	66,6	48,6	31,2
Mediana	80	50	30
Dominanta	80	50	10
Odchylenie standardowe	25,2	17,7	20,5
Minimum	0	10	0
Maksimum	100	100	90
Rozstęp	100	90	90
Vs	37,8	36,4	65,7

Źródło: badania własne.

3.2.3 Zawody przyszłości

Uczestnicy badań poproszeni o wskazanie zawodów przyszłościowych, tj. takich na które będzie szczególnie duże zapotrzebowanie na rynku pracy najczęściej odpowiadali, że będzie to zawód informatyka (ok. 35%). Ponadto w najbliższej przyszłości w opinii respondentów problemów z pracą nie powinni mieć przedstawiciele takich zawodów jak budowlańcy (ok. 22%), pracownicy szeroko pojmowanej branży teleinformatycznej, technologii informacyjnych (ok. 20%), programiści (ok. 19%) oraz lekarze (ok. 12%). Z uwagi otwartą formę pytania badani wskazywali nie tylko na konkretne zawody, ale też na całe branże. Jak widać w ścisłej czołówce znajdują się te zawody, które są związane z nowoczesnymi technologiami. Relatywnie często w udzielanych odpowiedziach pojawiały się także takie zawody jak automaty, inżynier, logistyk, robotyk, mechatronik, opiekun osób starszych, sprzedawca oraz pracownik zawodów medycznych* – por. Wykres 15.

* Pojedyncze wskazania: animator czasu wolnego, architekt, badania naukowe, biochemik, bioinżynier genetyk, broker informacji, brukarz, coach różnych umiejętności personalnych, cukiernik, cybernetyk, członek rady nadzorczej, dietetyk, elektromechanik, elektrotechnik, elektryk, fizjoterapeuta, fotowoltanika, freelancer w branży reklamowej, glazurnik, grafik, handel, innowacje, inżynier biolog, inżynieria komputerowa, kasjer, kelner, kierowca, konstruktor, ludzie bardzo dobrze wykształceni, magazynier, malarz, monter, nauczyciel, nie ma sprecyzowanych zawodów, ochrona zdrowia, operator nowoczesnych maszyn, opiekun medyczny, osoby wykształcone ze znajomością języków, położna, pracownicy wykwalifikowani w dziale odnawialnych źródeł energii, prawnik, projektant, projektant IT, przedstawiciel handlowy, psychiatra, psychoterapeuta, rachunkowość, rzeźnik, spedytor, szewc, szlifierz, technik po technicznych szkołach zawodowych, tester oprogramowania, trener osobisty, tynkarz, ubezpieczenia, urzędnik centralny, urzędnik gmin, usługi, usługi budowlane, usługi kosmetyczne, usługi motoryzacyjne , usługi osobiste, usługi turystyczne, webmaster, weterynarz, wędliniarz, zarządzanie projektami, zarządzanie zasobami ludzkimi, zawody kreatywne, zawody związane z rolnictwem.

Wykres 15 Zawody przyszłości – wyszczególnienie (N=80*)

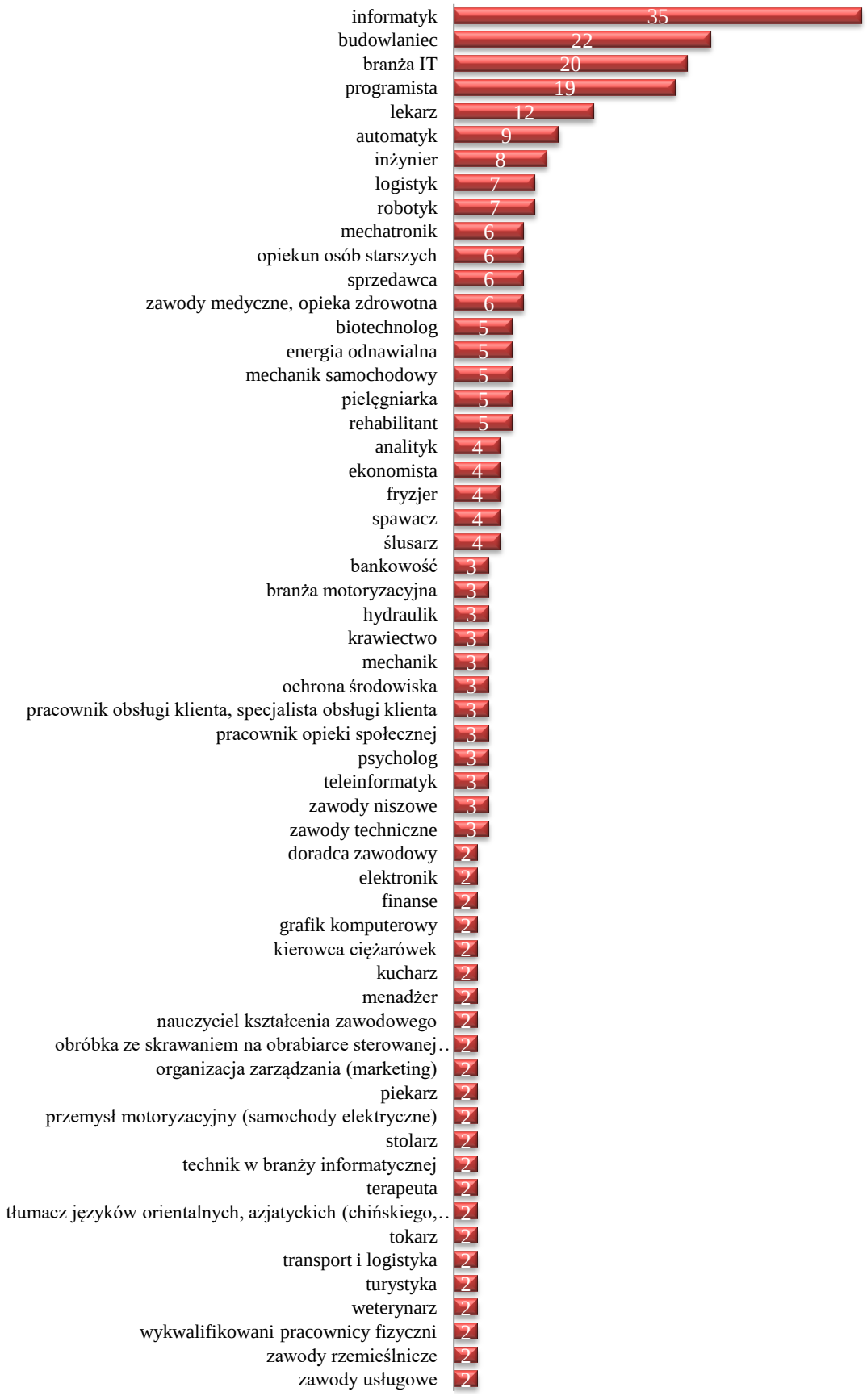

***Uwaga! Dane nie sumują się do 100% ponieważ respondenci mieli możliwość wskazania więcej niż 1 zawodu. Źródło: badania własne.**

Pogrupowanie odpowiedzi dotyczących przyszłościowych zawodów na pierwszym miejscu stawia te, które są związane z nowoczesnymi technologiami. Wyróżniającymi się zawodami są tu także te, które są związane z branżą medyczną oraz wykwalifikowani pracownicy fizyczni. Wyszczególniając, są to takie grupy zawodów jak:

– branża IT i robotyka (112 wskazań), a w tym: automatyk, cybernetyk, elektromechanik, elektronik, elektrotechnik, grafik komputerowy, informatyk, inżynieria komputerowa, mechatronik, programista, projektant IT, robotyk, technik w branży informatycznej, teleinformatyk, tester oprogramowania, webmaster;

– zawody medyczne, opieka zdrowotna (47 wskazań), a w tym: fizjoterapeuta, lekarz, opiekun medyczny, opiekun osób starszych, pielęgniarka, położna, psychiatra, psycholog, psychoterapeuta, rehabilitant, terapeuta, weterynarz;

– wykwalifikowani pracownicy fizyczni (40 wskazań), a w tym: broker informacji, brukarz, elektryk, glazurnik, hydraulik, malarz, mechanik, monter, obróbka ze skrawaniem na obrabiarce sterowanej numerycznie, operator nowoczesnych maszyn, operator obrabiarek sterowanych numerycznie, spawacz, stolarz, szlifierz, ślusarz, technik po technicznych szkołach zawodowych, tokarz, tynkarz, zawody niszowe, zawody rzemieślnicze, zawody techniczne);

– branża budowlana (24 wskazań), a w tym: budowlaniec, konstruktor ;

– ekonomia, finanse i bankowość (15 wskazań), a w tym: analityk, bankowość, ekonomista, finanse, rachunkowość, ubezpieczenia;

– branża motoryzacyjna (14 wskazań), a w tym: mechanik samochodowy, przemysł motoryzacyjny, w tym samochody elektryczne, , usługi motoryzacyjne;

– handel (13 wskazań), a w tym: freelancer w branży reklamowej, , kasjer, , pracownik obsługi klienta, , przedstawiciel handlowy , specjalista obsługi klienta, sprzedawca;

– transport i logistyka (13 wskazań), a w tym: kierowca, kierowca ciężarówek, logistyk, magazynier, spedytor, transport i logistyka;

– usługi (12 wskazań), a w tym: fryzjer, krawiectwo, szewc, usługi kosmetyczne;

– edukacja i szkolenia (10 wskazań), a w tym: animator czasu wolnego, coach różnych umiejętności personalnych, dietetyk, doradca zawodowy, nauczyciel, nauczyciel kształcenia zawodowego, trener osobisty, usługi osobiste;

– ochrona środowiska i energia odnawialna (10 wskazań), a w tym: energia odnawialna, fotowoltanika, pracownicy wykwalifikowani w dziale odnawialnych źródeł energii;

– biotechnologie (8 wskazań), a w tym: biochemik, bioinżynier genetyk, inżynier biolog;

– branża spożywcza (8 wskazań), a w tym: cukiernik, kelner, kucharz, piekarz, rzeźnik, wędliniarz;

– inżynier (8 wskazań);

– wolne zawody (8 wskazań), a w tym: architekt, nauczyciel języków wschodnich (m.in. chińskiego, indyjskiego), grafik, ludzie bardzo dobrze wykształceni, osoby wykształcone ze znajomością języków, prawnik, projektant, tłumacz języków orientalnych;

– zarządzanie zasobami ludzkimi (7 wskazań), a w tym: członek rady nadzorczej, menadżer, organizacja zarządzania (marketing), zarządzanie projektami;

– badania naukowe (3 wskazania), a w tym: badania naukowe, innowacje, zawody kreatywne;

– turystyka (3 wskazania);

– urzędnik (2 wskazania), a w tym: urzędnik centralny, urzędnik gminny;

– zawody związane z rolnictwem (1 wskazanie);

– nie ma sprecyzowanych zawodów (1 wskazanie) – por. Wykres 16.

Wykres 16 Zawody przyszłości – pogrupowane (N=80*)

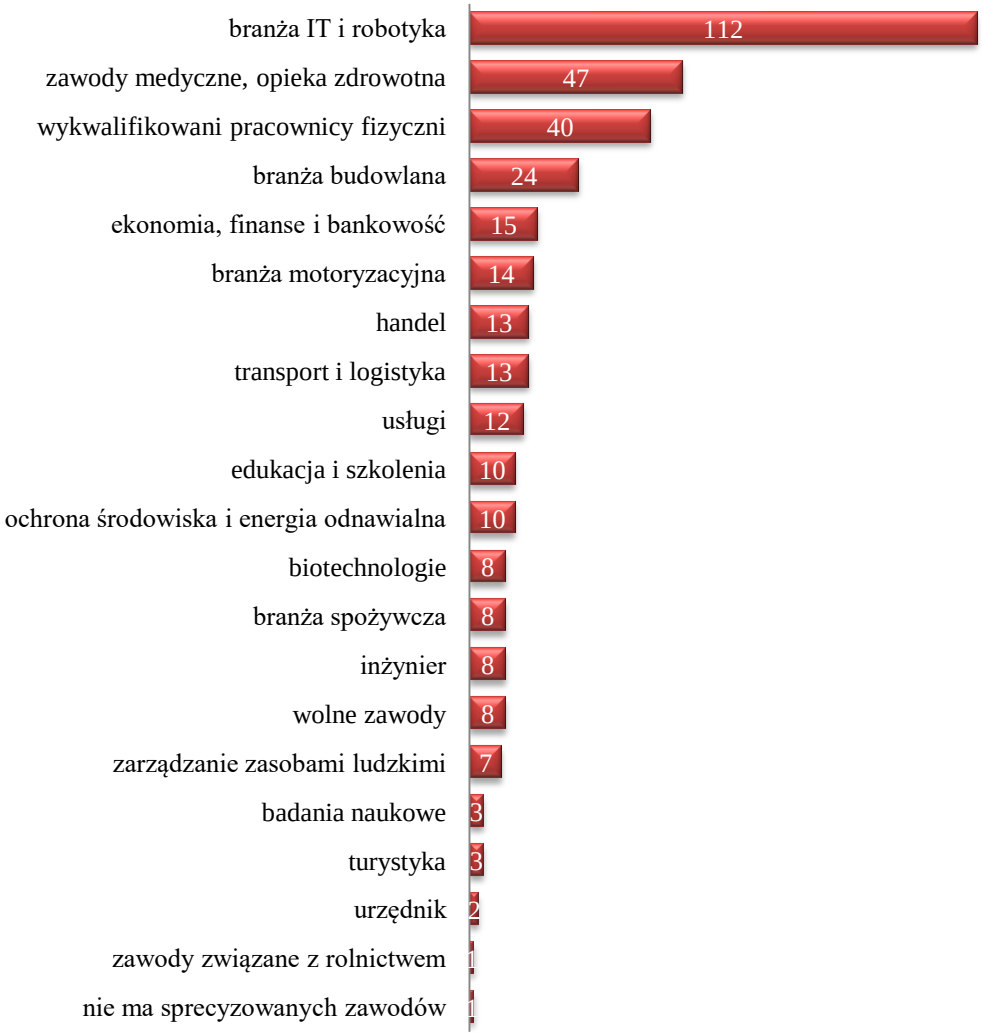

***Uwaga! Dane nie sumują się do 100% ponieważ respondenci mieli możliwość wskazania więcej niż 1 zawodu. Źródło: badania własne.**

Podstawowymi czynnikami decydującymi o perspektywiczności zawodów są takie jak: postęp technologiczny, rozwój gospodarczy, brak fachowców – w tym także w zawodach niszowych, starzejące się społeczeństwo, zapotrzebowanie na informatyków i programistów, a także zmiana stylu życia, bogacenie się społeczeństwa, deficyt pracowników w zawodach medycznych, edukacja praktyczna i doradztwo zawodowe, ochrona środowiska i energetyka odnawialna, konieczność wdrażania unijnych dyrektyw. W tym kontekście do negatywnych czynników oprócz wspomnianej wyżej kwestii problematycznej demografii, zaliczono również brak reform i choroby cywilizacyjne – por. Schemat 30.

Schemat 30 Czynniki decydujące o perspektywiczności zawodów w opinii uczestników badań

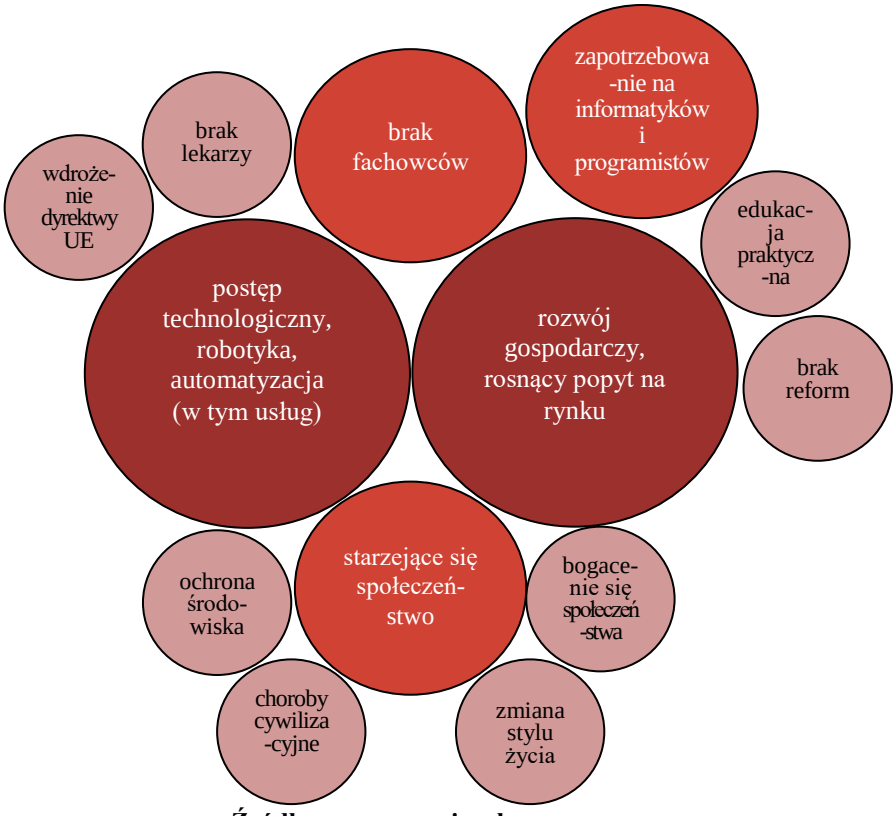

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi uczestników badań wskazujące na kryteria decydujące o perspektywiczności poszczególnych zawodów:

a) postęp technologiczny, robotyka i automatyzacja (w tym usług) (38 wypowiedzi)

– *A biochemia to zawody związane z przemysłem spożywczym i medycyną.*
– *A jeśli chodzi o informatyka, to wszystko idzie w kierunku rozwoju technologii.*
– *Automatyzacja usług, elastyczny czas pracy, zjawisko tzw. jobsharingu, czyli będziemy dążyć, żeby był 4-ro dniowy system pracy, ponieważ dążymy do tego żeby zwiększyć potrzebę rozrywki.*
– *Branża informatyczna czyli możliwość tak zwanej e-pracy. Pracowanie z domu za pomocą komputera.*
– *Coraz bardziej i coraz szybciej rozwijający się świat związany z Internetem, przemysł internetowy decyduje o tym, że takie, a nie inne zawody będą.*
– *Coraz nowsze technologie. Techniki w budownictwie miedzy innymi. Większa automatyzacja, większa obecność informatyki w sprzęcie. Mnóstwo osób potrzebnych do tworzenia aplikacji, czy to na telefony, czy na komputery, potrzebnych do nadzorowania zadań w firmie.*

– *Generalnie rozwój społeczeństwa, rozwój techniki. Na pewno w tym kierunku pójdzie świat. Z tymi samochodami elektrycznymi chce rząd coś zrobić, więc coś się może tu rozwinie, generalnie się to będzie rozwijać na świecie.*
– *I cybernetyka, inżynieria genetyczna będą iść do przodu, co też się łączy z gospodarką. Bo mogą krzyżować inne rodzaj produktów, które mogą szybciej rosnąć, czy coś w tym stylu.*
– *I na przykład też automatyzacja, czyli jakieś prace wykonywane przez robotników będą spychane na tor boczny, a bardziej robotyka, automatyzacja będzie preferowana.*
– *Idzie do przewodu, automatyzacja, cyfryzacja. Aby to wszystko mogło pracować bez problemu, to informatycy będą potrzebni w największym stopniu.*
– *Informatycy i programiści, to postęp w tej dziedzinie, coraz więcej danych, archiwizacja i analiza. Ktoś te zbierane przez firm informacje musi przetwarzać.*
– *Innowacje które będą musieli pracodawcy wprowadzać, nowe technologie, robotyka, automatyzacja zakładów pracy, jakieś technologie informatyczne.*
– *Jednym z kryteriów będzie wysoka płaca, bo już dzisiaj jest dosyć wysoka. I większość urządzeń będzie tak konstruowana, że będą wymagały zatrudniania tych pracowników z wykształceniem technicznym.*
– *Jest ogromne zapotrzebowanie na unowocześnienie biznesu, życia codziennego. Więc wydaje mi się, że będą to te kierunki i zawody bardzo popularne, ze względu na to, że cywilizacja i technologia idą w tym kierunku.*
– *Jest rozwój informatyki, rozwój technologii.*
– *Jeżeli chodzi o techniczne to postęp jeżeli chodzi o wykorzystywane narzędzia do pracy.*
– *Komputer jako narzędzie w wielu dziedzinach gospodarki już się sprawdza więc myślę, że ta droga pójdziemy.*
– *Minimalizacja kosztów pracy, na przykład kierowców mogą zatrudniać jakieś samochody autonomiczne, taksówkarzy również, to jest taka przyszłość, chociaż może jeszcze daleka. Ale za granica są już pierwsze jaskółki tego.*
– *Na pewno innowacyjne technologie, wprowadzenie robotyki i automatyki do zakładów pracy. O i oczywiście technologii informacyjnych które będą prace ułatwiać i zastępować pracowników.*
– *Na pewno rozwój i to jest nieuniknione, to będzie przechodziło w jakąś mobilność internetową.*
– *Nowe technologie w dziedzinie budownictwa. Wciąż trwa i będzie trwać rewolucyjny postęp w zakresie stosowania nowych technologii w budownictwie. W tym stosowania nowych materiałów, wykańczania, wykonywania obiektów budowlanych. Oświata zawodowa musi też nadążać za tym postępem technologicznym, w tym obszarze.*
– *Przede wszystkim rozwój w zakresie rozwiązań innowacyjnych, nowe technologie. Także konieczność tworzenia nowych programów obsługi firm, tu informatyka na duża skal.*
– *Przede wszystkim zmiany technologiczne i rozwój społeczeństwa idący w tym kierunki, coraz większe zapotrzebowanie związane przenoszeniem pracy do Internetu.*
– *Rozwój cyfryzacji i automatyzacji, wszystko załatwiamy droga mailową, przesyłaniem danych. To będzie decydować o tym, że będzie potrzeba osób do tworzenia i obsługi programów i przetwarzania danych.*
– *Rozwój na pewno technologii innowacyjnych. Wszystko idzie do przodu. Rozwija się technika, technologia, robotyka i do tego będą potrzebni specjaliści, także cała automatyka zakładów pracy, technologie informatyczne.*
– *Rozwój nowoczesnych technologii, dotyczący tych informatyków, programistów.*
– *Rozwój przemysłu, nowoczesnych technologii, automatyzacja, która się wkrada do wszystkich już dziedzin i zakładów pracy.*
– *Rozwój technik i dziedzin usług z zakresu teleinformatycznego. Więc jeżeli ta gałąź będzie się dobrze rozwijała, to na pewno będzie potrzeba nam pracowników tam.*
– *Rozwój technologii po prostu, przejście całej gospodarki, marketingu i jak gdyby funkcjonowania gospodarki w sferze wirtualnej. Stad ta branża IT musi się rozwijać, rozszerzać i te zawody będą miały jak najwięcej do powiedzenia.*
– *Świat jest coraz bardziej skomputeryzowany, zmechanizowany. Potrzeba ludzi, którzy się na tym znają. Tych ludzi będzie mniej, bo jeśli wcześniej był zakład, w którym ludzie robili coś ręcznie to potrzebna była cała załoga, a teraz do komputera będzie potrzebny jeden człowiek. Mimo wszystko myślę, że te zawody mają przyszłość, bo rozwijamy się w tym kierunku, cywilizacja nasza tak postępuje.*
– *Technologia IT to stawianie na rozwój, a w dzisiejszej gospodarce wszystko opiera się na technologiach IT.*
– *Teleinformatyka – dlatego bo, przy obecnym stanie technologii, elektroniki, teletransmisji, informatyki, integracja przesyłu wszystkich mediów jest koniecznością. Do tej pory wykonuje to kilku instalatorów, wtedy wykonuje jeden. Stąd ta integracja przesyłu jest koniecznością, ona już postępuje, ale nie na takim poziomie jakim powinna. Ta dziedzina moim zdaniem, będzie tą przyszłością. Odnośnie drugiego obszaru, który wymieniłem - mechatronika, to integracja informatyki, mechaniki i elektroniki we wszystkich dziedzinach techniki, i to nie tylko z zastosowaniem, jak do tej pory, głownie, sterowników programowalnych, ale szeroko pojętych nowych technologii będzie miała tutaj decydujące znaczenie.*
– *To się rozwija mega szybko, automatyka przemysłowa, sterowniki, programowanie. To jest tak rozwijający się, przyszłościowy zawód, że jestem tego pewna.*
– *Wydaje mi się, że wysoki stopień automatyzacji w dalszej perspektywie. Najprostsze zawody muszą za nas wykonywać urządzenia, a bardziej skomplikowane zawody będą wymagały udziału ludzi.*
– *Zastępowanie człowieka maszynami, automatyka, sterowanie numeryczne.*

– *Ze następuje niesamowity rozwój technologiczny.*
– *Zmiana technologiczna.*

b) rozwój gospodarczy, rosnący popyt na rynku (28 wypowiedzi)

– *A budowlańcy to widać jednak u nas na terenie, że jest dużo rozpoczętych budów.*
– *A jeśli chodzi o sprzedaż, obsługę klienta, to widać jak szybko rozwija się rynek jeśli chodzi o usługi, e-handel się szybko rozwija. Głównie działalność internetowa.*
– *A techniczne rozwój gospodarczy kraju.*
– *Będzie popyt na to wszystko. Jest teraz, a zbiegiem lat będzie większe zapotrzebowanie na te usługi. Nie ma tyle szkół, niektóre szkoły są polikwidowane, więc myślę, że tak to będzie.*
– *Bo jeśli kraj się rozwija, to gospodarka będzie potrzebować tam rąk do pracy.*
– *Czy choćby planowane dla młodych mieszkania dla młodych, to branży budowlanej*
– *Duże sklepy się otwierają.*
– *Dynamiczny rozwój gospodarczy*
– *Generalnie rynek. Tyle.*
– *Głównie rynek, zapotrzebowanie rynku na poszczególne zawody, tworzenie jakichś nowych wyzwań. Kwestia ogrzewania budynków, budownictwo szeroko pojęte będzie kłaść nacisk na to. Więc głównie rynek, tak bym to określił.*
– *Jeszcze 5 lat temu nie było zapotrzebowania na takich fachowców, bo nie było nawet takich stanowisk.*
– *Jeśli chodzi o gospodarkę, to na gospodarkę będą również stawiać, bo bez tego kraj się nie może rozwijać.*
– *Kierowca, bo zawsze jest zapotrzebowanie, bo kierowca jest potrzebny do transportu, a piekarz do pieczenia chleba.*
– *No właśnie ciężko określić na dzień dzisiejszy, ale myślę że dalszy rozwój, jak będzie tak postępował, jak przez postanie lata, to może nam dać sygnały, że w tych branżach będą potrzebni fachowcy.*
– *Pewne rzeczy są niezastąpione. Nawet jak ta automatyzacja, robotyka rozwija się, to nie da się pewnych stanowisk zastąpić. Kierowcy chociażby, czy samego programisty, dlatego wydaje mi się, że sam rozwój technologii wpływa na zawody, ale niektóre zostaną i będą uznawane za zawody przyszłości.*
– *Popyt na danego pracownika.*
– *Poza tym rozwijające się budownictwo. Już dzisiaj budujemy bardzo dużo i będziemy budować jeszcze więcej. I na pewno będzie potrzeba zawodników w tych zawodach bardzo dużo.*
– *Rozwój gospodarczy.*
– *Rozwój poszczególnych branż, głownie branży IT. I umiejętność funkcjonowania w międzynarodowym środowisku*
– *Rozwój przemysłu, który będzie następował i rozwój bardzo nowoczesnej technologii, tego nie unikniemy.*
– *Rozwój usług, bo musi nastąpić przejście pracowników w kierunku usług.*
– *Rozwój. Wraz ze wzrostem gospodarczy*
– *To wynika z tego, ze jest rozwój gospodarczy*
– *To, że się rozwijamy, są coraz bardziej nowoczesne systemy informatyczne.*
– *Więcej się buduje,*
– *Więcej się otwiera miejsc pracy, duże sklepy, więc dużo sprzedawców będą zatrudniać.*

c) brak fachowców (branże niszowe) (19 wypowiedzi)

– *A specjaliści w branży zawodowej, to widać brak na rynku pracy w Polsce, czy za granicą, więc tam można takie miejsce pracy znaleźć.*
– *Branża samochodowa, ludzie potrzebują tych środków transportu.*
– *Czasami brakuje kierowców, czasami brakuje szwaczek, nie ma stabilizacji u nas na rynku.*
– *Dziury jakie powstały po likwidacji szkół, uleganiu tej modzie, że każdy musi mieć maturę , musi mieć studia,. A nie mamy pracowników wykonywujących takie codzienne prace, jak hydraulik, elektryk. Nie mamy dobrych specjalistów, a tacy na zachodzie są na wagę złota, takie kryteria decydują o tym, że ludzie musza mieć konkretny zawód, nie że jestem od wszystkiego, ale mam konkretną umiejętność, którą umiem sprzedać.*
– *Giną inne zawody, takie proste, chociaż nie proste. Rzemieślników brakuje.*
– *I wykwalifikowani pracownicy fizyczni, bo są poszukiwania, Ikea na przykład szuka stolarzy, a nikt nie chce się uczyć w tym zawodzie.*
– *Jeśli chodzi o tokarza, ślusarza i niszowe zawody, to przez pryzmat lat minionych te zawody zanikły. I teraz jest duża potrzeba żeby wykształcić tokarza, hydraulika i będzie popyt na to.*
– *Plus te wszystkie potrzeby… bo podstawowe usługi, trudno jest nam sobie wyobrazić życie, dzień bez codziennego zakupu chleba, więc no potrzeba tych piekarzy, cukierników, różnych zawodów z zakresu produkcji ale też usług, związanych z codziennym funkcjonowaniem*
– *Potrzeba, również, pracy fizycznej, której nie można zastąpić automatem.*
– *Potrzebni będą fachowcy.*

– *Poza tym brak rzemieślników, w tych zawodach typowych, które są dzisiaj zawodami niszowymi i jest brak chętnych do wykonywania tego typu zawodów.*
– *Poza tym też zawody usługowe, jak ślusarze, murarze. Te zawody też powinny mieć swoja przyszłość i być rozwijane.*
– *Przede wszystkim.. Jest postawione na przemysł stoczniowy,*
– *Takich fachowców na rynku pracy nie ma. Jest bardzo ciężko znaleźć na przykład hydraulika, ja musiałam długo czekać, żeby znaleźć hydraulika. Więc zapotrzebowania na fachowców w konkretnych zawodach, jak hydraulik tak dalej.*
– *Więc te branże związane z budowlanką, elektryczne jakieś naprawy, też motoryzacyjne, przemysł włókienniczy, odzieżowy.*
– *Zapotrzebowanie na pracowników tzw. Średniego szczebla, czyli poziom techników bez studiów. Poziom tzw. Techniczny, czyli nie ci podstawowi pracownicy, a ci, którzy już pod sobą mają jakiś zespół ludzi, ale jest to tzw. Średni szczebel, czyli poziom techników.*
– *Zapotrzebowanie na tego typu fachowców*
– *Zapotrzebowanie rynku pracy i usług*
– *Zawody takie jak spawacz, czy tam ślusarz, no jest niż na rynku… i mam paru takich uczniów, którzy mogą zmieniać pracę jak rękawiczki, i za naprawdę niezłe pieniądze. Nadal na rynku pracy brakuje takich osób.*

d) starzejące się społeczeństwo (16 wypowiedzi)

– *A rehabilitant fizjoterapeuta, opiekun, to dlatego, że się społeczeństwo starzeje.*
– *I społeczeństwo się starzeje, więc potrzebujemy specjalistów do opieki na d osobami starszymi.*
– *I usługi społeczne bo starzenie się społeczeństwa.*
– *Jeśli chodzi o zawody usługowe to społeczeństwo się starzeje.*
– *Na pewno starzenie społeczeństwa, zmiany demograficzne.*
– *Następnie starzejące się społeczeństwo całej Europy i coraz więcej pojawiających się chorób.*
– *Przede wszystkim medyczne to będzie starzejące się społeczeństwo.*
– *Społeczeństwo się starzeje, występują choroby cywilizacyjne.*
– *Starsze pokolenie jest, więc rozwój opieki nad nimi.*
– *Starzenie się społeczeństwa.*
– *Starzenie się społeczeństwa, ludzie dłużej żyją, więc wymagają dłuższej opieki, Pielęgniarek brakuje, lekarzy też. Na dzisiaj już są braki, a co będzie za ileś tam lat, biorąc pod uwagę na to co się dzieje w służbie zdrowia?*
– *To, że jest społeczeństwo starzejące się i opieka będzie wymagana. Myślę też, że pracownicy społeczni, ten zawód też będzie miał większe zainteresowanie.*
– *W opiece zdrowotnej słyszymy o braku lekarzy i pielęgniarek, ale to też związane jest z tym, że społeczeństwo się starzej, więc opiekuni osób starszych.*
– *Więcej tych usług związanych z opieką.*

e) brak lub zapotrzebowanie na informatyków i programistów (12 wypowiedzi)

– *Brakuje nadal informatyków i programistów.*
– *Jeśli chodzi o informatyków, to informacja jest jedną z najcenniejszych rzeczy na rynku, więc możliwości przetwarzania tych informacji, to głównie informatycy.*
– *Myślę, że przede wszystkim szybki rozwój tych branż i technologii jak również wzrost płac w związku… pracowników. To będzie powodowało, że coraz więcej osób będzie chciało być programistami.*
– *Myślę, że tutaj informatycy i specjaliści od logistyki będą mieli pole do popisu.*
– *Na pewno jeśli chodzi o informatyków, to rozwój, komputeryzacja, cyfryzacja i w zasadzie wszystkie inne dziedziny naszego życia. Więc nam tu trzeba coraz więcej fachowców, ponieważ ta dziedzina nauki rozwija się bardzo szybko. I są potrzebne nowe umysły żeby nadążyć za tą cywilizacją.*
– *No i minimalizacja kosztów pracy i programista może mieć w tym udział i robotyka i automatyka.*
– *No wiadomo jak informatycy wszystkie te nowości związane z technologią, choćby nawet w zakładach pracy komputeryzacja, aparaty i nowości.*
– *Takie stanowiska na przykład w tematyce informatycznej powstają, które mało jeszcze osób rożnymi językami się posługuje. Dlatego myślę, że w tej branży informatycznej jest duża możliwość dla pracownika, żeby uzyskać pracę.*
– *Te zawody, jeśli chodzi o technika, to rozwój technologii. Bo będą wszędzie potrzebni, nie tylko w firmie informatycznej. Wszędzie jest od czynienie sprzętem.*
– *To nawet widać w szkołach, jak są przyjmowani uczniowie, to jest najwięcej logistyki, informatyki, nawet wojskowość.*
– *W dzisiejszych czasach nie wyobrażamy sobie życia bez elektroniki i informatyki. Większość rzeczy mamy sterowanych, programowanych. Więc tu cała gama zawodów z dziedziny informatycznej będzie miała zatrudnienie.*
– *Wprowadzane wiadomo, że cyfryzacja i wszelkiego typu zawody z komputerami.*

f) zmiana stylu życia (8 wypowiedzi)

– *Dba się o zdrowie, zwierzęta.*
– *I też żyjemy coraz szybciej, mamy stany depresyjne, stresujemy, się, i coraz częściej zaczynami korzystać z osób, które nam mogą pomóc, terapeuci , psycholodzy. Coraz wyższe też zainteresowanie wypoczynkiem i ludzie chcą wykorzystać wolny czas na podróże, więc turystyka też się będzie rozwijać.*
– *Jeśli chodzi o zawody rolnicze, to jest tu bardzo promowana zdrowa żywność i jest na to taki boom na rynku,. Rozwój gospodarstw ekologicznych i ogólnie promowanie zdrowej żywności. A jeśli idzie o lekarzy specjalistów, to zawsze ich brakowało. Wystarczy popatrzeć jakie jest zapotrzebowanie. A jest to jednak zawód deficytowy.*
– *Ludzie teraz bardziej dbają o siebie. Ludzie chodzą na siłownie, czy więcej kobiet i panów też korzystania z kosmetyczek, masaży, sauny. I ludzie bardziej inwestują w siebie.*
– *Myślę, że coraz większa mobilność ludzi i kapitału.*
– *Społeczeństwo się starzeje, staje się wygodne.*
– *Z zakupami, z usługami kosmetycznymi i krawieckimi, będą potrzebne.*
– *Zainteresowanie, konsumpcja, czyli potrzeby jakie posiadamy.*

g) bogacenie się społeczeństwa (7 wypowiedzi)

– *Bogacące się społeczeństwo.*
– *I jest młoda na zdrowy tryb życia, więc też specjaliści z tej dziedziny.*
– *Jednak istnienie osób wykluczonych, które są zauważane. I we wcześniejszych latach były one niezauważane. A ja rozumiem to jako osoby z niepełnosprawnością bezrobotne długotrwale, wiekowe, które potrzebują wsparcia dodatkowego, i już teraz istnieje zapotrzebowanie na takie usługi w formie świadczeń prywatnych. I rodziny się bogacą i będzie duże zapotrzebowanie na takie usługi społeczne.*
– *Natomiast jeśli chodzi o te usługi, czy branże budowlaną, to społeczeństwo jest coraz bogatsze, buduje coraz więcej domów, więc taki fachowiec z branży budownictwa będzie zawsze potrzebny.*
– *Weterynarze dlatego, ze społeczeństwo się bogaci i wszystkich piesków, kotków, innych zwierząt, myszek, mamy naprawdę bardzo dużo.*
– *Wynika to ze zwiększania się standardu życia.*

h) brak lub zapotrzebowanie na lekarzy (5 wypowiedzi)

– *A jeżeli chodzi o lekarzy to starzeje się społeczeństwo. Tutaj nagle zacznie następować pewna ściana i nie będziemy mieli pracowników w tych zawodach. Zawód przyszłości, czyli trzeba inwestować w biały sektor.*
– *A lekarze to wszystko wskazuje na to, bo mówi się o deficycie, i rząd zmierza do tego, żeby ograniczyć godziny pracy lekarzy, więc na pewno tu potrzeba lekarzy więcej, żeby to mogło zaistnieć.*
– *Jeśli chodzi o lekarzy, medycyna się rozwija, powiedzmy robi bardzo duże postępy, więc myślę, że w tym kierunku kraj będzie się rozwijał.*
– *Lekarze to wiadomo, że niestety ludzie chorują, to różni lekarze i specjaliści.*
– *Medyczny.*

i) nauka praktyczna i doradztwo zawodowe (5 wypowiedzi)

– *A doradztwo zawodowe to może mieć w szkołach jakaś przyszłość. Doradzenie młodzieży, czym mogliby się zająć w przyszłości zawodowo.*
– *I nauczyciele zawodowi, bo nie ma kto uczyć. Ale to wynagrodzenie nie sprzyja temu, żeby się zainteresować tą profesją.*
– *Nauczyciele będą potrzebni ze względu na reformę szkolnictwa, czyli położenie nacisku na szkolnictwo zawodowe. Z własnego podwórka wiem, że nauczycieli zawodu już brakuje. Bo żeby szkolić młodych ludzi, musza to robić ludzie z doświadczeniem w szkoleniu zawodowym praktycznym. Bo muszą na maszynach tych młodych ludzi uczyć. Inżynierowie to ma związek z rozwojem technologii. Kierunki te były zaniedbane przez ostatnie lata, to będzie wymagało większego nacisku.*
– *Sposób prowadzenia polityki edukacyjnej przez państwo programy nauczania, dobry dobór nauczyciela do zawodu, co zostało przez ostatnie 2-3 lata zaprzepaszczone.*
– *To na pewno umiejętność praktyki. Bo jeśli uczeń kończąc szkołę i idąc na staż chce to robić, to na pewno praktykę, którą zdobędzie w trakcie…. To można powiedzieć, ze odnajdzie się w tym, w pracy w swoim zawodzie.*

j) ochrona środowiska i energia odnawialna (4 wypowiedzi)

– *Energia odnawialna. W Polsce wciąż za mało uwagi poświęca się tym zagadnieniom. Zapotrzebowanie na taką czystą energię jest i będzie coraz większe. Stąd to jest naprawdę zawód przyszłości.*
– *Konieczność podejmowania aktywnych działań w dziedzinie ochrony środowiska i w związku z tym zapotrzebowanie na odnawialne źródła energii.*
– *Ochrona środowiska… świadomość społeczna w zakresie potrzeby ochrony środowiska, w którym żyjemy jest wciąż za mała. Istnieje konieczność intensywniejszego szkolenia społeczeństwa, a także kształcenia specjalistów w tym zakresie.*
– *Także źródła energii odnawialnej, wiec budownictwo z wykorzystaniem tych źródeł.*

k) wdrażanie unijnych dyrektyw (2 wypowiedzi)

– *Wdrażanie unijnych dyrektyw.*
– *Wprowadzenie reform, wprowadzenie rynku.*

l) brak reform (negatyw) (1 wypowiedź)

– *Brak radykalnych reform w tym zakresie, w gruncie rzeczy taka stagnacja systemowa.*

ł) choroby cywilizacyjne (1 wypowiedź)

– *Psycholog też, bo tak jak nam się kiedyś wydawało, że gdzieś tam ktoś w stanach, dwadzieścia lat temu poszedł do psychologia i się zastanawialiśmy co oni tam robią, a tak teraz u nas jest też taki dość trend taki, żeby jednak, że psycholog będzie miał co robić, i w szkołach i dorosłym życiu, gdzie sobie też nie radzimy z tempem życia.*

Prawie wszyscy uczestnicy badań zadeklarowali zainteresowanie zmianami zachodzącymi obecnie w systemie edukacji w Polsce (ok. 63% odpowiedzi „zdecydowanie tak" oraz ok. 31% odpowiedzi „raczej tak"). Jedynie ok. 3% respondentów przyznało, że nie interesuje się tymi zagadnieniami, a ok. 4% badanych miało problem z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi dotyczącej omawianej kwestii – por. Wykres 17.

Wykres 17 Zainteresowanie zachodzącymi obecnie zmianami w systemie edukacji w Polsce zadeklarowane przez uczestników badań (Dane w %, N=80)

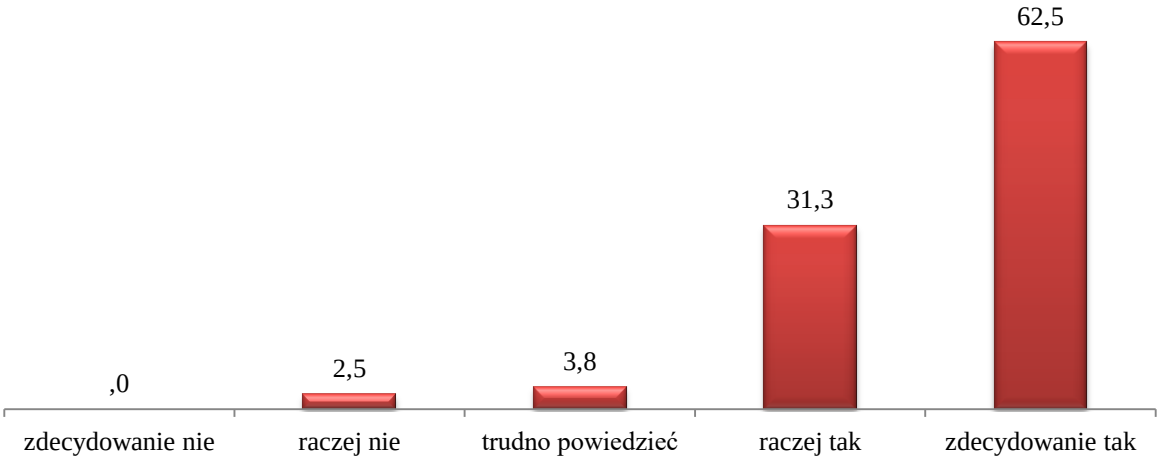

Źródło: badania własne.

Także zdecydowana większość badanych zadeklarowała znajomość założeń reformy systemu edukacji dotyczących wprowadzenia szkół branżowych (ok. 86%). Jedynie ok. 5%

respondentów przyznało, że nie zna wspomnianych założeń. Problem z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi w omawianym względzie miało ok. 9% uczestników badań – por. Wykres 18.

Wykres 18 Znajomość wśród uczestników badań założeń reformy systemu edukacji dotyczących wprowadzenia szkół branżowych
(Dane w %, N=80)

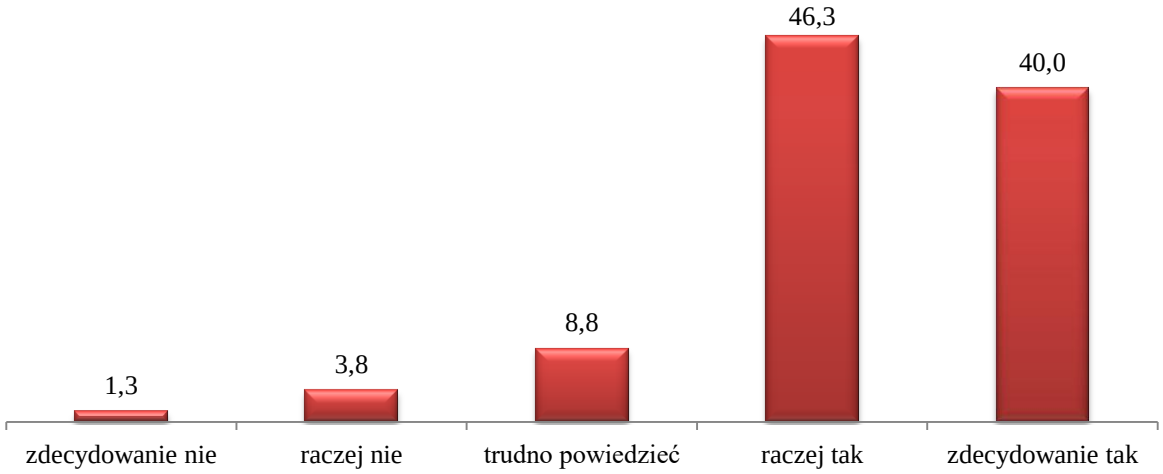

Źródło: badania własne.

Koncepcja szkół branżowych znalazła uznanie wśród zdecydowanej większości respondentów (ok. 60%). Jedynie ok. 6% badanych odniosło się krytycznie do tych rozwiązań. W tym przypadku zwraca szczególną uwagę fakt, iż problem z jednoznaczną oceną w omawianej kwestii miał relatywnie wysoki odsetek uczestników badań (ok. 34%). Taka wstrzemięźliwość w ocenach może wynikać z faktu, iż reforma systemu edukacji jest bardzo skomplikowaną materią, która na każdym etapie jej wprowadzania może napotkać na szereg przeszkód i to takich, których konsekwencje trudno dziś przewidzieć – por. Wykres 19.

Wykres 19 Ocena koncepcji szkół branżowych wśród uczestników badań
(Dane w %, N=80)

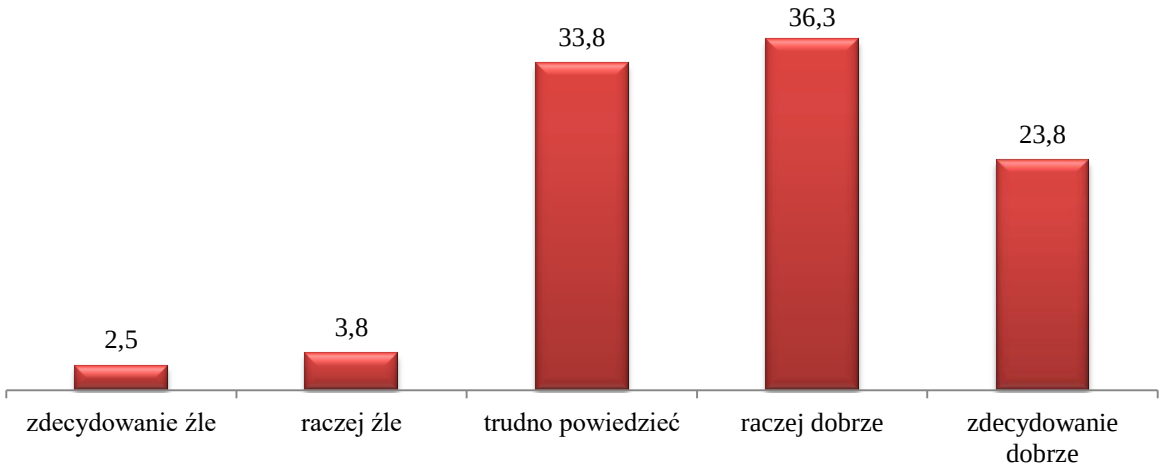

Źródło: badania własne.

Respondenci zostali poproszeni o uzasadnienie swoich ocen dotyczących kwestii wprowadzenia szkolnictwa branżowego. Jak pokazują wyniki badań osoby, które pozytywnie odniosły się do tego rodzaju rozwiązania, oprócz jego dobrych aspektów wskazywały, także na potencjalne problemy jakie się wiążą z jego realizacją. Do pozytywnych kwestii zaliczają się takie jak: dostosowanie kształcenia do wymogów rynku pracy, możliwość racjonalnego wyboru ścieżki edukacyjnej i dalszego kształcenia się, atrakcyjną ofertę kształcenia zawodowego, nacisk na praktykę, zadowolenie z przywrócenia możliwości kształcenia zawodowego, renesans zawodów, nacisk na doradztwo zawodowe. Ambiwalentnymi aspektami można tu określić takie zagadnienia, jak: brak zmian, konieczność promocji. Natomiast do problematycznych spraw należą takie jak: brak dobrych ośrodków kształcenia praktycznego, brak wyposażenia, problem finansowania, jedynie zmiana nazwy, brak przedmiotów ogólnorozwojowych, brak zapotrzebowania, brak chętnych na tego rodzaju szkoły (szczególnie II stopnia), chaos organizacyjny, brak narzędzi dydaktycznych oraz trudności związane ze współpracą z przedsiębiorcami – por. Schemat 31.

Schemat 31Uzasadnienia pozytywnych opinii uczestników badań na temat wprowadzenia szkół branżowych

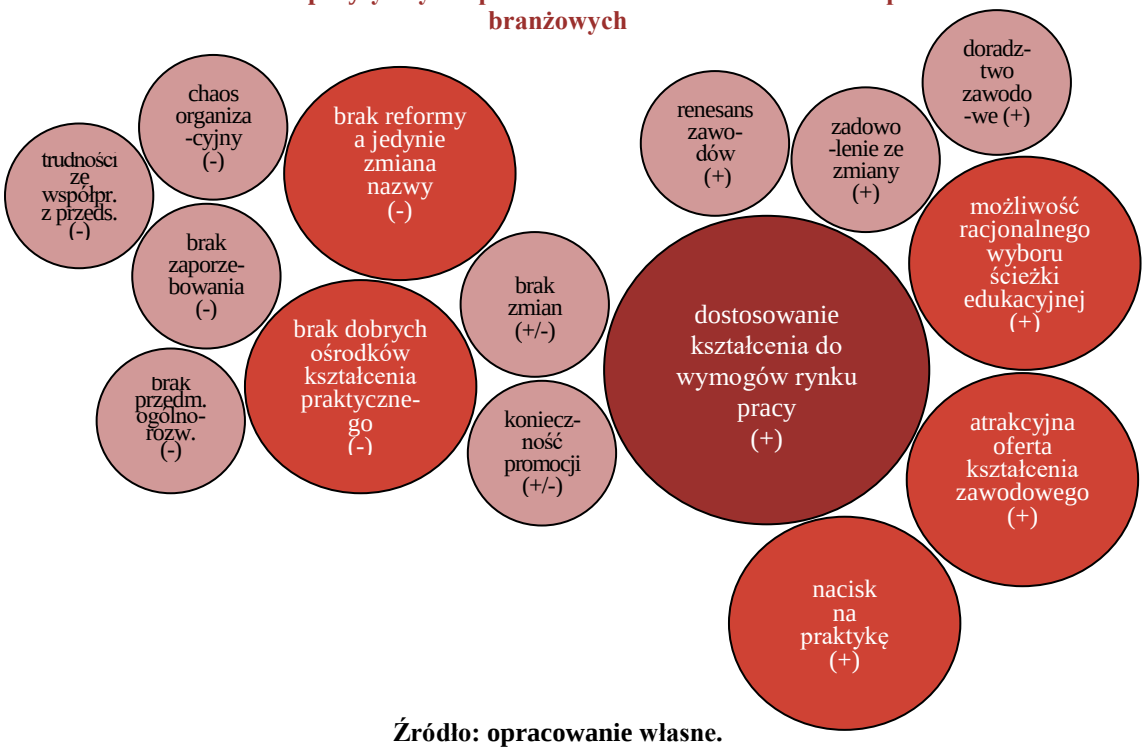

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, które dobrze oceniły wprowadzenie szkół branżowych:

1) aspekty pozytywne:
   a) **dostosowanie kształcenia do wymogów rynku pracy, powiązanie edukacji z przedsiębiorcami, nabycie kwalifikacji** (19 wypowiedzi)

– *Bo jeśli idzie do tej szkoły pierwszego stopnia, to nie bardzo jeszcze wie co zrobić, i tu będzie mogła kontynuować naukę i mieć takie uprawnienia jak po skończeniu technikum. I większy prestiż będzie, sama ta nazwa, szkoła branżowa. Z tego co wiem to też absolwent nie będzie musiał starać się o dodatkowe uprawnienia, bo zdobędzie to wszystko w szkole.*
– *Daje też możliwość uzyskania kwalifikacji zawodowej na poziomie technika.*
– *I podoba mi się, żeby ten uczeń zdobywał doświadczenie w miejscu pracy u pracodawcy, to jest najlepsza nauka.*
– *Inwestowanie w szkolnictwo zawodowe, to jest dobre. Dobre jest też to, że Ci uczniowie, którzy mają zamiłowanie do zawodu uczą się od razu przedmiotów ogólnokształcących i u pracodawcy tego zawodu. I ja uważam, że to jest bardzo dobre.*
– *Jeśli chodzi o szkoły branżowe to tu rzeczywiście nowa podstawa programowa daje lepsze możliwości kształcenia, dostosowania do potrzeb rynku pracy. Przede wszystkim w branżowych szkołach mamy już jedną kwalifikację, a nie dwie lub trzy jak do tej pory. Też współdziałanie w ramach kształcenia praktycznego w systemie dualnym u pracodawcy, co automatycznie przygotowuje przyszłego pracownika do pracy. Lepiej też uczeń może poznać tajniki pracy u pracodawcy.*
– *Jeżeli chodzi o uzasadnienie, no to w takiej kwestii jeżeli chodzi o szkoły branżowe, to jest inaczej jak wcześniejsza zawodówka. I tutaj uczniowie na prawdę szkolą się i po szkole branżowej jest tu wykwalifikowanym uczniem, który jest przygotowany do pracy. Tak ja to rozumiem.*
– *Miała ona na celu stworzenie tych szkół zawodowych, wszystko co ma na celu specjalizacje i zdobycie nowych kwalifikacji.*
– *No i szkoły branżowe maja współpracować z pracodawcami, także może ten rynek pracy bardziej się otworzy i będzie lepsza komunikacja między pracownikiem a pracodawcą.*
– *Ogólnie według mnie są potrzebni ludzie z wykształceniem zawodowym, bo takich osób brakuje.*
– *Po poprzedniej reformie szkolnictwa, szkolnictwo zawodowe zostało zniszczone, można powiedzieć. Wszystkie przyzakładowe szkoły i szkoły zawodowe z warsztatami zostały właściwie zlikwidowane, po nich nie ma śladu. Próbuje się to odtwarzać, gdzie w tym kierunku się dąży. Ale jest to dopiero odtwarzane i wymaga to lat pracy. W dwóch aspektach, czyli odpowiedni nauczyciele z doświadczaniem i wiedzą.*
– *Silną storna jest to, że szkoły branżowe są blisko potrzeb rynku pracy i mogą na bieżąco reagować na potrzeby pracodawców, I nawiąże się współpraca bo i szkołom i pracodawcom będzie zależeć na tym, żeby ten efekt zatrudnienia był wysoki.*
– *Silną stroną jest to, że wprowadzono możliwość kształcenia dualnego, czyli powiązanie z przemysłem.*
– *Silne strony to na pewno kontakt młodego człowieka po szkole gimnazjalnej, czy obecnie podstawowej, przychodzi do szkoły branżowej gdzie ma kontakt z pracodawcą, kontakt z pracą. Tak na prawdę z tym co czeka go po zakończeniu szkoły, on już ma te lata pracy wliczone później do wysługi lat.*
– *Silne strony to przede wszystkim to, żebyśmy mieli gotowych specjalistów, kogoś kto ma już gotową wiedze do użycia. W przedsiębiorstwach skróciłoby to czas na adaptacje pracownika. Tym bardziej myślę, że dawałoby to większa satysfakcję. Wykwalifikowany pracownik to i pracodawca jest zadowolony i większa motywacja do pracy, wyższe zarobki.*
– *Szkoły branżowe kształcą młodocianych pracowników na rynku pracy rzeczywistym. Uczniowie praktyki odbywają w normalnych zakładach pracy, dowiadują się jak funkcjonuje ta gospodarka prywatna. Także nie mają potem problemu, żeby wejść na rynek pracy. Maja kompetencje i umiejętności, żeby być pełnowartościowym pracownikiem zaraz po zakończeniu szkoły. Dają możliwość też dokształcenia się na szczeblu drugim, wiec myślę, że jest zmiana pozytywna.*
– *Ucząc się w szkole branżowej będzie dany uczeń zdobywał konkretny zawód, a ze względu na zwiększoną liczbę zajęć praktycznych zwiększy swoje zdolności manualne.*
– *Uważam, że wprowadzenie szkół branżowych będzie pozytywnym aspektem. Mam nadzieję, że przede wszystkim uzupełni braki kadrowe które teraz mamy.*
– *Widzę tylko silne strony, bo jak ktoś się będzie kształcił w branży konkretnej, to też będzie miał wiedze konkretną, a nie jak na chwilę obecną ogólną. Dlatego dobrze jak się na etapie szkoły specjalizuje w kierunku pewnych konkretnych umiejętności, dzięki którym łatwiej potem znaleźć pracę.*
– *Więc tak, ja myślę że to co rząd wprowadził, to nasza szkoła już od 2010 roku realizuje. Szczególnie w przypadku szkół branżowych 1 stopnia, gdzie kształcenie zawodowe, tak zwane teoretyczne odbywa się w szkole plus kształcenie ogólnokształcące. Natomiast praktyczną naukę zawodu pobiera uczeń jako pracownik młodociany bezpośrednio u pracodawcy. Gdzie pracodawca znając potrzeby, będąc fachowcem, bo to musi być co najmniej mistrz w danej dziedzinie żeby się opiekować uczniem. Właściciel lub jego pracownik, że tak powiem taki przedsiębiorca wie najlepiej jakich pracowników potrzebuje potem do pracy ewentualnej. I myślę, że będzie ich jak najlepiej przygotowywał do wykonywania danego zawodu. Po pierwsze żeby zdać egzamin z kwalifikacji w danym zawodzie, a po drugie już pod kątem własnego zakładu. Bo takie sytuacje się zdarzają, wiem to z własnego doświadczenia, że pracodawcy zatrudniają tych pracowników młodocianych, którzy po skończeniu kształcenia i po zdaniu egzaminu staja się już pracownikami danej firmy.*

b) możliwość racjonalnego wyboru ścieżki edukacyjnej i dalszego kształcenia się (10 wypowiedzi)

– *Będzie możliwość kontynuowania nauki w szkole branżowej drugiego stopnia. W związku z tym daje to dobry rozwój kwalifikacji, edukację dla uczniów.*
– *Głównym plusem jest możliwość otwarcia drogi młodym ludziom na dalsze kształcenie i zdobywanie kwalifikacji. Jakby zwrócenie uwagi na fakt, że młody człowiek podejmujący naukę w szkole branżowej, być może nie patrzy perspektywicznie w perspektywie 5 czy 10 lat i po skończeniu 2 lat szkoły może zmienić pomysł na siebie. I to jest plus, że nawet kształcenie zawodowe nie zamyka młodzieży możliwości kształcenia wyższego. Tez wydaje mi się, że jest to jakaś odpowiedź na wymagania rynku pracy sprawiające, że wciąż musimy się dokształcać, co jest niezbędne na każdy etapie naszego życia. I także otwarcie młodym ludziom drogi do przedsiębiorców bezpośrednio.*
– *I tego nie było, że jest szkoła pierwszego i drugiego stopnia, więc jest szansa uczenia się o stopień wyżej.*
– *Koncepcja nowej branżowej szkoły jest oparta na przekonaniu, że wiedza i umiejętności zawodowe w równym stopniu jak kształcenie ogólne mogły dać możliwości uzyskania wykształcenia na poziomie średnim już, nie tylko zawodowym, a w dalszej kolejności również na wyższym. Jest to szkoła branżowa 1-go stopnia, gdzie młodzież będzie się uczyła 3 lata, i w szkoła drugiego stopnia, gdzie młodzież się uczy 2 lata, kończąc taką małą maturą, gdzie może otrzymać świadectwo dojrzałości. Uczniowie kończąc te szkoły będą mogli ubiegać się o wybrany kierunek na wyższych studiach. Uzyskają oni oprócz świadectwa dojrzałości dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, które im sprzyjać będą na rynku pracy, już będą wykwalifikowani a jednocześnie mogą dalej kończyć studia.*
– *Na plus mogę powiedzieć, że branżowa szkoła drugiego stopnia umożliwia uczniom bardziej zdolnym kontynuację nauki w danym zawodzie, jest to dla nich bardziej przejrzysta ścieżka i zrozumiała dla uczniów, Mogą zdobyć odpowiednie kwalifikacje zawodowe i maturę.*
– *Ogólna koncepcja jest bardzo dobra. Kształcenie dwupoziomowe, przywrócenie pod, w zasadzie, nową nazwą, technikum uzupełniającego, a więc umożliwienie drożności kształcenia. Na pierwszym poziomie mamy szkołę branżową pierwszego stopnia, a następnie możliwość kontynuacji w szkole branżowej drugiego stopnia z możliwością przystąpienia do matury i pójścia na studia to bardzo dobre rozwiązanie. Jeżeli chodzi o sam proces kształcenia aktualnie przynajmniej, miejmy nadzieję, że się w trakcie zmian, dokumentów przygotowywanych… poprawi.*
– *Poprzez te szkoły branżowe mają większy wybór, większy czas na wybór, bo po dwóch latach mogą wybrać czy kontynuować naukę, czy iść do pracy może. Taka młodzież oczywiście. I to jest fajne, że po tej szkole branżowej II stopnia mogą zdawać maturę, jak po technikum czy po liceum. Także to też jest na plus*
– *Silne strony to to, że szkoła branżowa umożliwia kształcenie się w systemie szkolnym, bez przerywania szkoły, czyli można w ciągłości przygotować się do matury*
– *Uczniowie będą mieli możliwość kontynuacji w szkole wyższego stopnia, przez co będą mogli zdobyć tytuł technika i rozpocząć studia dzienne. Więc pod względem edukacyjnym wyjdzie to na plus.*
– *Wydaje mi się, że silnym rozwiązaniem jest to, że szkoły branżowe podzielone na dwa stopnie i kształcenie jednego toru, ale dwustopniowo, będzie dawało szanse młodzieży kontynuowania tej nauki i zdobywania matury w drugim stopniu.*

c) atrakcyjna oferta kształcenia zawodowego, alternatywa (9 wypowiedzi)

– *Bo również może kształcić różne zawody i załóżmy ci których nie stać na studia wyższe, mogą uzyskać zawód.*
– *Jest większe pole do wyboru przez młodzież, także to jest bardzo dobre.*
– *Młodzież, która się nie chce uczyć w szkołach wyższych to na pewno będzie dla nich lepsze rozwiązanie. Będą uczyli się zawodu i będzie więcej fachowców na rynku i to w dobrym kierunku idzie.*
– *Myślę, że pewien etap w szkolnictwie… zapomniano o tym i wykluczono te szkoły tzw. Zawodowe. Teraz jest szansa, żeby w szkołach branżowych tacy uczniowie się odnaleźli i żeby takie potrzebne do nam na co dzień zawody i ludzie do tego, z umiejętnościami, żeby się rozwijali.*
– *Natomiast są potrzebne te szkoły, gdyż nie każda młodzież nadaje się do szkół typu techników czy liceum.*
– *Silną stroną jest to, że te osoby które nie bardzo nawet mają może pomoże edukacji, żeby być menadżerami czy informatykami, a w konkretnych zawodach się sprawdzą. A ta młodzież odnajdzie się w szkołach zawodowych, nie każdy musi mieć wyższe wykształcenie, niektórzy wola pracować zawodowo w zawodach takich jak hydraulik, ślusarz i tak dalej.*
– *Silne strony to jest przede wszystkim to, ze się zaczyna kształcić młodzież w zawodach, na etapie tej edukacji zawodowej ponadpodstawowej,. Bo tu są bardzo duże braki, z moich obserwacji wynika tu, że było bardzo źle.*

– *Z punku widzenia swojego zawodu, ponieważ uczę w szkole i nie trafiają nam się tylko uczniowie, czyli dzieci zdolne i super zdolne. Są też uczniowie słabsi, którzy nie radzą sobie w nauce, ale mają inne umiejętności i w tym się sprawdzają. Więc nie tylko studia i długotrwałe nauczanie, ale właśnie nauka zawodu. Nauka fryzjerstwa, nauka zawodu, w szkole kucharskiej czy dla chłopców mechanika samochodowa i inne tego typu zawody. Niekoniecznie zapamiętują na lekcjach definicje, robią rachunki, piszą wypracowania, natomiast w szkołach zawodowych sprawdzają się świetnie i rozwijają się. Przecież takie zawody są nam potrzebne, bez takich zawodów nie da się żyć.*
– *Zwrócenie uwagi na rozwój społeczeństwa technicznego, inżynieryjnego, zwrócenie uwagi na programy nauczania, odejście od przedmiotów humanistycznych, na rzecz przedmiotów ścisłych, które prowadza do rozwoju człowieka i znalezienia dobrze płatnej pracy.*

d) nacisk na praktykę (7 wypowiedzi)

– *Ale najbardziej podoba mi się, że stawiamy na praktyki, czyli 12 godzin tygodniowo pracy.*
– *Drugi aspekt to wyposażenie tych pracowni. Często są pracownie pracujące na starym sprzęcie i na starych maszynach. Ale idzie ku lepszemu, bo dzięki środkom unijnym będzie więcej nowego sprzętu. Rzecz jest tego typu, żeby w takich ośrodkach był sprzęt zbliżony jakościowo do sprzętu występującego w zakładach pracy. Młodzi ludzie kończący praktyki żeby się uczyli na sprzęcie takim jak w zakładach pracy. Żeby nie pracowali na eksponatach kilkudziesięcioletnich, a w zakładach pracy są maszyny nowoczesne, sterowane komputerowo. I oni nie będą mogli odnaleźć się w tych nowych miejscach pracy. Więc rozwój powinien być priorytetowy, gdzie obecnie jest rynek pracownika. A tego pracownika nie ma bo większość osób wyjechała. I to wymaga zaopatrzenia systemu w nowoczesne technologie.*
– *I będzie miał uczeń dużo praktyki.*
– *Jak byłem młody też były szkoły zawodowe – i w takiej szkole była praktyka i praca, trzy dni nauki i dwa praktyki. Zależnie od szkoły. I taki człowiek wie co będzie w życiu robił jeśli to będzie mądrze prowadzona szkoła branżowa, to będzie to miało dobry efekt w przyszłości.*
– *No taki system kształcenia, teoria plus praktyka, pracodawcy, zakłady pracy… to na pewno. Wydaje mi się, że po prostu kontakt w zakładzie pracy uczniów na praktykach*
– *Oczywiście mają większą praktykę, takich godzin praktycznych. A przez praktykę się po prostu uczą.*
– *Silne strony to na pewno będzie praktyka w zawodzie od razu w zakładach pracy. Przedsmak tego co ich czeka, kontakt z pracą. Z naszej strony, szkoły, kontakt z pracodawcą, porozumiewanie się, system ten dualny partnera.*

e) zadowolenie z przywrócenia możliwości kształcenia zawodowego (4 wypowiedzi)

– *Bardzo się cieszę, że te szkoły wróciły, powstają, że jest możliwość szkolenia zawodowego.*
– *Natomiast to, że zostały wprowadzone, to myślę że to jest dobrze.*
– *Silna stroną jest to, że wierzy się ze system szkolenia dualny przyniesie efekty.*
– *Z tego co wyczytałem wprowadzono trzydziestoprocentowy próg zdawalności matury z przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym. Uważam, że to słuszne.*

f) renesans zawodów (3 wypowiedzi)

– *O brakuje nam fachowców typu ślusarz, kowal, takich zawodów, które wyginęły. Bo gdzieś tam jednak dużo powstało takich szkól wyższych, średnich, które tam walczą o ucznia i już nie zwracają uwagi na jego umiejętności, tylko sztuka. Natomiast szkoły branżowe, szkoły zawodowe wcześniej, przygotowywały do zawodu praktycznego.*
– *Rozwiązania mają w jakimś sensie nawiązywać do poprzednich lat, czyli zasadniczych szkół zawodowych przyzakładowych i szkół na zasadzie cechu. Jakie dobre rozwiązania? Na pewno zawody wymierające takie jak piekarz, kucharz, jeszcze inne, powinny być również rozwijane w jakichś takich małych miejscach, typu ośrodki. Natomiast zawody takie które można organizować w szkołach, powinny zostać w tych szkołach. I oczywiście reforma w jednym i drugim powinna jakiś akcent jakby nałożyć na poszczególne grupy zawodów.*
– *Same szkoły branżowe jest to, myślę, dobre rozwiązanie i przyszłościowe, ponieważ wracamy do zawodów, do kształcenia osób w odpowiednich zawodach, które będą miały gdzieś tam swoją przyszłość.*

g) nacisk na doradztwo zawodowe (2 wypowiedzi)

– *A największy minus to jest to, że jest to nie reforma a pseudo-reforma. Moje uzasadnienie jest następujące: jeżeli od najmłodszych lat, poziomu podstawowej szkoły, nie będzie rozgraniczenia dla osób którzy mają predyspozycje w kierunku zawodu, czyli podziału osób, które mają uzdolnienia techniczne, to wszystko nie ma sensu, bo do szkół branżowych będą trafiali ludzie, którzy nie powinni się w takich szkołach znaleźć, ze względu na predyspozycje do zawodu.*

– *Wprowadzenie doradztwa zawodowego do szkół branżowych, które oczywiście przygotowuje go do wejścia na rynek pracy i ułatwia mu kształcenie przez całe życie, pokazując mu drogowskaz, kariery zawodowej i osobistej.*

2) aspekty ambiwalentne:

a) brak zmian (1 wypowiedź)

– *Obserwuję to na przykładzie naszej szkoły. Skoro robi się reformę, to niech ta reforma coś wprowadza. W tej chwili ja na razie nie widzę żadnych zmian. Mamy szkołę zawodową drugą, trzecią klasę, i szkołę branżową pierwszego stopnia, pierwszą klasę… Powiem tak, że nic się nie zmieniło. Te dzieci, które uczyły się w zawodowej (a teraz jest nabór do szkoły branżowej) idą tym samym programem, te same podręczniki, te same przedmioty. Więc nie można mówić o reformie, bynajmniej w tej chwili. Ja nie widzę żadnej zmiany.*

b) konieczna promocja (1 wypowiedź)

– *Uważam, że system mógłby iść w tym kierunku szkół zawodowych, bo nam brakuje tego typu osób technicznych do pracy, ale to powinno być jakoś promowane, rozszerzane to co już było stworzone. Żeby w tym kierunku to promować, a nie zmieniać tak dla zasady.*

3) aspekty negatywne:

a) brak dobrych ośrodków kształcenia praktycznego, brak wyposażenia, problem finansowania (7 wypowiedzi)

– *A taka słabą stroną jest finansowanie takiego szkolnictwa zawodowego. To zawsze był odwieczny problem i nadal jest nierozwiązany. Bo patrzenie na kraje zachodnie to nie do końca się sprawdzi, bo te rozwiązania nie musza się tu sprawdzać. Finansowanie szkolnictwa zawodowego to był problem duży, był i będzie nie ma pomysłu na rozwiązanie tego, ja przynajmniej się z tym nie spotkałam.*
– *Do słabych stron też bym zaliczyła brak dobrych ośrodków kształcenia praktycznego i brak wsparcia pracodawców w procesie kształcenia zawodowego. O wynika też z braków finansowych, bo jak nie ma tych zachęt finansowych, to wykształcenie ucznia w liceum jest tańsze niż wykształcenie technika, czy potem wykwalifikowanego pracownika. Więc kwestia pieniędzy odgrywa tu bardzo ważną rolę.*
– *Minusem mogłoby być rozwarstwienie ewentualne płac i wiesze niedostosowanie reformy. To jest największe zagrożenie. I brak bazy szkoleniowej. Bo te szkoły branżowe muszą mieć bazę do zajęć specjalistycznych. I maszynową i dydaktyczną, jeśli chodzi o maszyny i mechanikę. Więc szkoła musi być przygotowana jeśli chodzi o sprzęt i dydaktykę.*
– *Słabą stroną jest to, że nie idą za tym środki na wyposażenie szkół. Jeżeli szkoły nie będą miały wyposażenia na dobrym poziomie, zgodnym z tym które jest w przemyśle, to nie ma szans na powiedzenie tego programu.*
– *Słabą stroną jest to, że oświata jest w ogóle niedofinansowana. Nawet jak szkoły mają bazę dydaktyczną która jest tam na jakimś średnim poziomie , to w ramach postępu technologicznego potrzebna jest nowocześniejsza baza. Jeśli mamy kształcić fachowych ludzi musi mieć ona dostęp do fachowych technologii. A tutaj jest problem finansowy a szkoły mają bardzo środków na to, żeby tą bazę w kształceniu zawodowym na bieżąco uzupełniać. A przy kształceniu tych zawodów najnowocześniejszych, trzeba ją stworzyć od nowa i tu jest problem finansowy.*
– *To co mnie najbardziej boli jako nauczyciela, to brak literatury technicznej, e-booków. No i przede wszystkim słabe wyposażenie szkół technicznych.*
– *Za słabe strony bym uznał, sposób finansowania tych szkół branżowych.*

b) jedynie zmiana nazwy (7 wypowiedzi)

– *Ale te szkoły branżowe to jest to samo co szkoły zawodowe, tylko inna nazwa.*
– *Dla mnie szkoła branżowa to jest nic innego, jak poprzednia szkoła zawodowa. I tu właściwie nie widzę żadnej różnicy, dla mnie się tylko nazwa zmieniła.*
– *Ja oceniam to raczej dobrze, bo bardziej bym się skupił na zmianie która powstała nazwy. Młodzież unika szkół branżowych, bo nie do końca jest dla nich zrozumiałe czym to się różni od szkół zawodowych.*
– *Koncepcja szkół branżowych mało się różni od koncepcji funkcjonujących dotychczas w szkołach zawodowych.*
– *Na razie nastąpiła tylko zmiana nazwy a to niewiele chyba zmieni.*
– *Natomiast aktualnie szkoła branżowa pierwszego stopnia a dawna szkoła zasadnicza zawodowa niczym się nie różni po za zmianą nazwy. To nie jest dobre.*
– *No jest to jakby nawiązanie, czyli kontynuacja szkół zawodowych, chociaż ministerstwo się zaklina, że chodzi o zmiany nazwy i przez to zmieni się podejście… nieważne.*

c) brak przedmiotów ogólnorozwojowych (3 wypowiedzi)

– *A jeśli chodzi o słabe strony, to system kształcenia dualnego, gdzie w tygodniu mają i naukę u pracodawcy i naukę w szkole przedmiotów ogólnokształcących. I tu może być problem z tymi przedmiotami ogólnokształcącymi, ze względu na ilość przedmiotów ciągu jednego dnia, które musza być realizowane. Wiadomo, że oni mają okrojony tydzień nauki, w pierwszej klasie tam trzy dni, więc w trzy dni musza zrobić to co dzieci w innych szkołach robią w 5 dni. Więc myślę, że tylko tutaj może być minus, zrealizowania zajęć lekcyjnych, zajęć szkolnych w ciągu tych trzech dni, w drugiej klasie dwóch dni, w trzeciej jednego dnia. Więc nawał tych przedmiotów na jeden dzień to będzie minus, poza tym nie widzę żadnych minusów takiej szkoły.*
– *A słabe strony, to że koncepcja tej branżowej szkoły jest oparta na przekonaniu, że wiedza ogólna jak również wiedza zawodowa, powinna dać możliwość zdania egzaminu dojrzałości i egzaminu technicznego tak samo jak w innych szkołach.*
– *I będzie negatywne to, że to wykształcenie ogólnokształcące będzie na niższym poziomie. Bo nie jest możliwe, żeby nawet po drugim stopniu szkoły branżowej mógł iść na studia, ja się z tym nie zgadzam,. Bo liczba tych godzin ogólnokształcących w cyklu nie przygotuje do matury.*
– *No może mniej tych przedmiotów ogólnorozwojowych, bo oni są na praktyce…*

d) brak zapotrzebowania, brak chętnych na tego rodzaju szkoły, a szczególnie II stopnia (4 wypowiedzi)

– *Druga słaba strona, to jest to, że są szkoły pierwszego stopnia i drugiego stopnia. Teraz wszyscy przyjmują, że ten drugi stopień będzie wieczorowy. Kilka lat temu ten system kształcenia upadł dlatego, że młodzież po zakończeniu edukacji w szkole zasadniczej zawodowej zajęła się poszukiwaniem pracy i pracą, i nie wzięto tego pod uwagę, że dzisiaj młodzież poszukuje pracy, zwłaszcza ze duża część młodzieży wyjeżdża za granicę. Więc szkoły branżowe drugiego stopnia mogą nie spełnić oczekiwań osób które przygotowały reformę i liczyły na skutki takie pozytywne, że więcej osób uzyska wyższy poziom wykształcenia. To się raczej nie sprawdzi.*
– *Raczej na razie jest przedstawiana w formie szkoły dziennej, co raczej nie będzie niestety cieszyło się popularnością, zwłaszcza, że na poziomie pierwszym tej szkoły mamy do czynienia z klasami wielozawodowymi, w których uczniowie uczą się w ramach jednej grupy uczniów różnych zawodów. Trudno będzie wyłonić na poziomie branżowej szkoły drugiego stopnia całe klasy, po to żeby mogły kontynuować naukę w danym zawodzie. W związku z tym zasadne jest stworzenie takich mechanizmów, które umożliwią też realizację też tej szkoły branżowej na drugim stopniu, w kwestiach zawodowych, najlepiej w systemie wieczorowym, kiedy będą mieli możliwość już pracy, którą rozpoczęli w szkole branżowej i kontynuowali np. W formie części etatu, 6 godzin dziennie pracy. Później popołudniu wieczorowo kontynuowanie nauki w szkole branżowej drugiego stopnia. Jeżeli zmiany by w tym kierunku szły to by było, myślę, że dobre. Na razie to jest głos ze strony naszego środowiska, ale nie ma zapewnień co do takiego rozwiązania ze strony ministerstwa edukacji narodowej.*
– *Słabym punktem wydaje mi się, że te szkoły nie do końca zostały zapełnione i mogą stać się wydmuszką, która nie sprawdzi się w większości miejsc.*
– *Szkoły zawodowe cały czas były, tylko było małe zainteresowanie. Jako radna powiatowa mogę powiedzieć, że w naszym powiecie były 2 szkoły zawodowe, co było w jednej szkole 20 uczniów zainteresowanych szkoła zawodową.*

e) chaos organizacyjny, brak narzędzi dydaktycznych (4 wypowiedzi)

– *Jeżeli chodzi o szkołę branżową drugiego stopnia, to jeszcze nie ma koncepcji ostatecznej. Jest powiedziane, że mają być to dwa lata, natomiast nie jest dokładnie jeszcze formuła tej szkoły przewidziana.*
– *Natomiast minusem w organizacji później tego co się orientuje, to uczeń po ukończeniu szkoły pierwszego stopnia, i zdobyciu pierwszej kwalifikacji, musi wybrać taką samą kwalifikację na drugim stopniu. A jak nie będzie takiej szkoły w mieście, to będzie miał trudności.*
– *Słabe strony to jest moim zdaniem chaos, nieprzemyślana strategia i ogromne koszty jakie idą, gdzie mogły iść w kierunku technicznym. Co z tego, że mamy zmienione nazewnictwo szkoły z zawodowa na branżowa, skoro nic za tym nie poszło. Żadne materiały pomocnicze, żadne maszyny nowe na których uczniowie mają się uczyć, co to za reforma. U nas w szkole zrobiono 7 i 8 klasę, a nie ma mapy, żeby Polskę pokazać. Nie mają żadnych przedmiotów do biologii, żeby pokazać szkielet człowieka, taka to trochę dziwna reforma.*
– *To znaczy, teraz w tym systemie jest zmiana systemu edukacji, gimnazjum likwidowane jest. I będzie chaos. Młodzież ucząca się do 6 klas były uczone innym programem. Jeśli to o to chodzi, to tak mi się wydaje.*

f) trudności związane ze współpracą z przedsiębiorcami (4 wypowiedzi)

– *I nie wiadomo jak się będzie układała współpraca z pracodawcami.*

– *Słabą strona jest to, że kładzie się nacisk na aktywność pracodawców. A jeśli chodzi o pracodawców, jeśli mielibyśmy procentowo określić, to 1/5 pracodawców ma świadomość, żeby kształcenie zmienić, trzeba inwestować. A ponieważ system dualnego kształcenia jest słabo dotowany, to obciążenia finansowe są po stronie pracodawców. A jeśli mówi się o szkoleniu, to zawsze jakieś środki trzeba dać na to, a tych sorków nie ma*
– *Słabe strony są takie, że jednak tutaj jest istotne czy te szkoły branżowe, w jakich obszarach będą powstawać. Cały ten proces wyboru, jak będą lokowane branże. Bo w jednym roku na przestrzeni 5 lat branża się dobre rozwija na danym regionie, a nagle jednak duża firma po jakim czasie może przenieść działalność i upaść, i młodzież jaka zostanie absolwentami, nie będzie miała kwalifikacji dostosowanych do miejsca w którym żyje. I tu jest problem mobilności, na ile będą przygotowani żeby się przemieścić w inną cześć kraju. Tu jest zagrożenie, ale jest więcej pozytywów.*
– *Nie znalazłem też w programie… brak zasad współpracy szkół i pracodawców.*

Osoby, które ogólnie negatywnie oceniły wprowadzenie kształcenia dualnego, również wskazały na pewne negatywne, ale też i pozytywne aspekty tej reformy. Korzystne rozwiązania to takie jak: praktyki w firmach i nastawienie na zajęcia praktyczne, dostosowanie edukacji do wymogów rynku pracy. Negatywne zjawiska na jakie zwrócono tu uwagę to: brak rzeczywistej reformy, brak uzasadnienia dla II stopnia szkół branżowych, brak zaplecza dydaktycznego, oferowanie niskiego poziomy kształcenia, problem z finansowaniem kształcenia praktycznego, potencjalną możliwość wykorzystywania młodzieży przez pracodawców oraz zbyt wąskie wykształcenie – por. Schemat 32.

Schemat 32 Uzasadnienia negatywnych opinii uczestników badań na temat wprowadzenia szkół branżowych

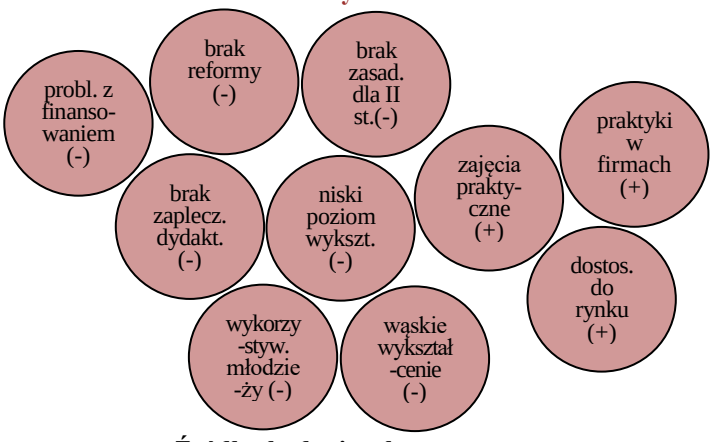

Źródło: badania własne.

Wypowiedzi osób, które źle oceniły wprowadzenie szkół branżowych:

1) aspekty pozytywne:

a) praktyki w firmach (2 wypowiedzi)

– *Praktyki w zakładzie pracy, czyli praca w realnym środowisku i w kontakcie z rzeczywistym pracodawcą.*
– *Silne strony to jest bezpośredni kontakt ucznia z produkcją, przemysłem, rynkiem pracy.*

b) dostosowanie do wymogów rynku pracy (1 wypowiedź)

– *Dostosowanie wymogów do potrzeb rynku pracy.*

c) nastawienie na zajęcia praktyczne (1 wypowiedź)

– *Nastawienie na zajęcia praktyczne.*

2) aspekty negatywne:

a) brak reformy (3 wypowiedzi)

– *Pomiędzy szkołami branżowymi, a zasadniczymi szkołami zawodowymi się kompletnie nic w tej chwili nie zmieniło. System nauczania, jaki był, taki został. On w ogóle nie jest dostosowany do realiów życiowych, mianowicie chociażby w niektórych przedmiotach nauczamy rzeczy w ogóle oderwanych od rzeczywistości, niepotrzebnych. Moglibyśmy to ukierunkować w jakiś znaczący sposób właśnie w branży. Dosyć znaczna ilość, że tak powiem praktycznych rozwiązań, pracowni praktycznych, do różnego typu powiedzmy sobie… dla młodzieży i dla dzieci możliwości, które pozwoliły by im dokonać wyboru w czym czują się lepiej, czy w obróbce papieru, czy w obróbce drewna, czy w materiałach, jakichkolwiek… Dla mnie ta szkoła branżowa… ta reforma nie idzie w dobrym kierunku.*

– *Silnych stron nie widzę żadnych, nie widzę też przesłanek do wprowadzenia tego typu zmian. Natomiast jeśli chodzi o słabe strony to jest ich bardzo dużo. Podstawy programowe w zakresie kształcenia zawodowego w szkole branżowej pierwszego stopnia niczym się nie różnią, od podstaw programowych dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej. Więc jakie jest uzasadnienie zmiany nazwy z zasadniczej – na szkołę branżową pierwszego stopnia.*

– *Wprowadzenie szkół branżowych… ja akurat pracuje w takiej szkole, na razie wiąże się tylko ze zmiana nazwy. Nie ma zmiany w programach nauczania, nie ma podręczników. Koncepcja szkół branżowych, jest identyczna jak w szkole zawodowej. Mamy też pracowników, którzy uczą się w prywatnych zakładach i pracodawcy ich przyjmują kiedy potrzebują pracowników na danym etacie.*

b) brak uzasadnienia dla szkoły branżowej II stopnia (2 wypowiedzi)

– *Dostrzegam tu raczej słabe strony, ponieważ podział jak gdyby wykształcenia na z jednej strony techniczne, i z drugiej strony to szkolenie branżowe jest bardzo sztuczny. Wydaje mi się, że nie będzie zapotrzebowania na kształcenie branżowe w szkołach drugiego stopnia. A przynajmniej zapotrzebowanie ze strony uczniów będzie niewielkie. Ponieważ jeśli ktoś się decyduje na wykształcenie techniczne, to idzie do technikum. Jak ktoś się zdecyduje na wykształcenie dawniej nazywane tylko zawodowe, rzemieślnicze to pójdzie do szkoły branżowej pierwszego stopnia, i pójdzie do pracy. Bo jako absolwent szkoły branżowej pierwszego stopnia to będzie człowiek pełnoletni, z kwalifikacją zawodową, będzie mógł wejść na rynek pracy, i nie musi jak gdyby uzupełniać tego wykształcenia. A jeśli chce, to na pewno nie w systemie dziennym, w szkole młodzieżowej. Bo jest już pełnoletni, może podjąć prace i ewentualnie uzupełniać wykształcenie zaocznie, na kursach zawodowych. Wydaje mi się, z stworzenie szkoły branżowej drugiego stopnia jest nieporozumieniem, zwłaszcza, że nie po każdej kwalifikacji pierwszego stopnia będzie można kontynuować naukę w szkole drugiego stopnia, bo nie wszystkie kwalifikacje pierwsze mają swoje kontynuacje na poziomie technika i nie będzie można w tej szkole drugiego stopnia uzupełnić wykształcenie o drugą kwalifikacje i uzyskać dyplom technika. Jest tu więc taki jakiś prawny bubel, jeśli chodzi o szkołę branżowa drugiego stopnia.*

– *Ponad to po szkole branżowej pierwszego stopnia, od roku 2020 ma być uruchomiona szkoła branżowa drugiego stopnia, co to będzie – jeszcze nikt tego nie wie. Podaje się w uzasadnieniu, że ma to udrożnić system. Absolwent po kształceniu zawodowym również będzie mógł zdawać maturę. Dotychczasowi absolwenci zespołu szkół zawodowych również mają taką możliwość. Po zasadniczej szkole mogą, po dwuletnim technikum uzupełniającym zdobyć wykształcenie średnie i zdawać maturę. Jak widać czas nauki – ten sam. 5 lat. Tak więc zdecydowałem tutaj, że nie mam podstaw do pozytywnej oceny tych zmian, po za nazwą z zasadniczej szkoły na szkołę branżową.*

c) brak zaplecza dydaktycznego (szczególnie w mniejszych miejscowościach) (2 wypowiedzi)

– *Moja ocena ogólnie całej tej reformy szkolnictwa, to uważam, że to jest zły kierunek polityki. Bo w miastach to może jest mało odczuwalne, ale u nas na wsiach dzieci są pozbawione do rożnego rodzaju materiałów dydaktycznych, do pomocy, różnorodności w systemie nauczania,. U nas tylko przychodzi się i wychodzi. Godziny są łączone, zostawione są dzieci w klasach łączonych i to na pewno nie wpływa na poziom nauczania.*

– *Zasadnicze szkoły zawodowe w obecnej formie funkcjonowały bardzo dobrze, z dobrze funkcjonującym, przez lata wypracowanym systemem egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Wystarczyłoby tylko na bieżąco modyfikować programy nauczania, ażeby były zgodne z postępem technologicznym, oraz doposażyć bazę dydaktyczną. Piętą achillesową szkolnictwa zawodowego jest brak, zgodnej z aktualnym stanem techniki bazy dydaktycznej. Na to Polska ciągle, kraj biedny, nie może sobie pozwolić. Żadna nazwa tego stanu nie zmieni.*

d) oferowanie niskiego poziomu wykształcenia (1 wypowiedź)

– *Negatywne strony to bardzo niski poziom wykształcenia ogólnego przy tego typu szkołach.*

e) problem z finansowaniem kształcenia praktycznego (1 wypowiedź)

– *I może być tu też finansowanie państwa, bo państwo powinno stworzyć warunki do przyciągania młodych do szkół branżowych, żeby zachęcić młodych do tego typu szkół.*

f) wykorzystywanie młodzieży przez pracodawców (1 wypowiedź)

– *pracodawca może traktować młodocianych jako tanią sile robocza i naginać przepisy. Pracodawca może też nie do końca realizować program praktyk.*

g) zbyt wąskie wykształcenie (1 wypowiedź)

– *Jeżeli zmiana nazwy branżowa, miałaby sugerować kształcenie tylko w danej branży, czyli wąsko – to byłby kurs reformatorski pod prąd. Bo powszechną, europejską tendencją w zakresie kształcenia jest kształcenie szerokie i nie rozumiem tego.*

Uczestnicy badań, którzy nie potrafili jednoznacznie ocenić wprowadzenia szkół branżowych, także zwracali uwagę na pozytywne i negatywne aspekty związane z tą reformą. Do pozytywnych można zliczyć takie jak: kształcenie dwustopniowe, powiązanie edukacji z rynkiem pracy, renesans zawodów i dostosowanie edukacji do wymogów rynku, nacisk na kształcenie praktyczne i zdobycie konkretnych kwalifikacji zawodowych, odtworzenie szkolnictwa zawodowego, zmiana nazwy, a przez to zmiana postrzegania szkoły, atrakcyjne kierunki kształcenia, doradztwo zawodowe i specjalizacja. Negatywne kwestie to: brak reformy, brak zaplecza w szkołach, zła podstawa programowa, brak wsparcia przedsiębiorców i brak zaplecza w firmach, brak chęci współpracy ze strony pracodawców, brak chętnych i budowa systemu od początku, zwrócenie uwagi na fakt, iż kształcenie to coś innego niż praca, reforma na papierze, brak informacji na temat reformy, brak motywacji do podwyższania poziomu wykształcenia, brak ośrodków kształcenia praktycznego oraz problemy organizacyjne – por. Schemat 33.

Schemat 33 Uzasadnienia ambiwalentnych opinii uczestników badań na temat wprowadzenia szkół branżowych

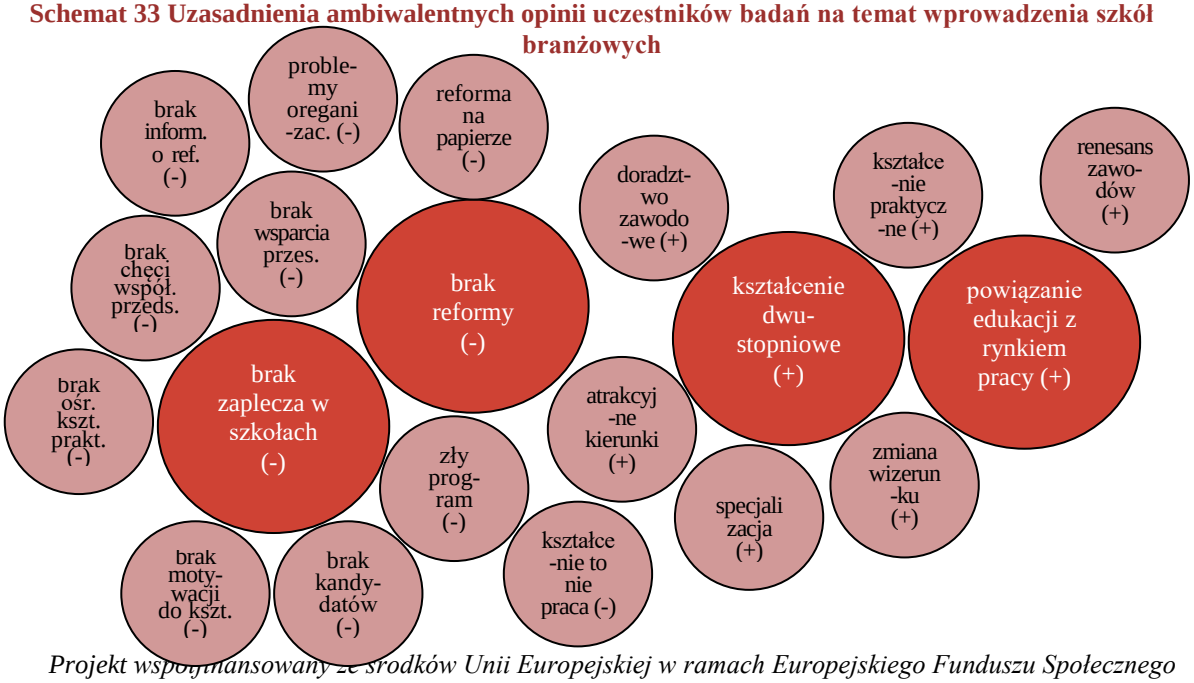

Źródło: badania własne.

Wypowiedzi osób, które miały problem z jednoznaczną oceną wprowadzenia szkół branżowych:

1) aspekty pozytywne:

a) kształcenie dwustopniowe (7 wypowiedzi)

– *Dobrą stroną jest zachowanie ciągłości nauki, czyli kontynuacja w normalnym trybie w drugim stopniu.*
– *Na pewno w tych szkołach możliwość dalszego kształcenia jeśli chodzi o uczniów szkół zawodowych, czyli dwustopniowość. Czyli możliwość płynnego przejścia na wyższy poziom, co było poprzez zabranie tych techników uzupełniających zabrane.*
– *Silną stroną jest to że młodzież, po szkole branżowej pierwszego stopnia będzie mogła się dalej kształcić na poziomie technikum, co teraz było utrudnione. Atutem jest to że upraszcza ona procedurę egzaminacyjną, czyli po szkole zawodowej będzie to jeden egzamin zawodowy, a teraz były 2-3, w zależności od kwalifikacji.*
– *Silną stroną jest, chyba, powrót do możliwości dokształcania się po szkole zawodowej, czyli branżowa szkoła drugiego stopnia. Będzie ona dawała taką szansę i to jest bardzo dobry pomysł.*
– *Silne strony są ze względu na to, że uczniowie mają potem możliwość kontynuowania nauki. Na swoim przykładzie mogę potwierdzić, że wielu uczniów chce kontynuować naukę i musi coś szukać we własnym zakresie, musi wychodzić z własnym działaniem, żeby kontynuować naukę, a szkoła drugiego stopnia powoduje, że taka kontynuacja jest ułatwiona. Bo jeśli uczeń decyduje się na pierwszy poziom szkoły branżowej, to po prostu nie musi sam szukać na własną rękę i powinno to prosperować na przyszłość, jeśli zdecyduje się na taki krok.*
– *Silne strony to jest przede wszystkim drożność kształcenia zawodowego w systemie szkolnym, możliwość uzyskania dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w zawodzie nauczanym na poziomie technika i otrzymanie świadectwa dojrzałości. Możliwość kontynuacji nauki na studiach wyższych, przygotowanie do egzaminu maturalnego.*
– *Ta dwupoziomowość, czyli to że uczeń chce się zatrzymać na tym etapie i rozpocząć prace, to ma taką możliwość. I jak chce się dalej kształcić, to też ma taką możliwość i to jest bardzo dobre. I z tego co wiem, to po tym drugim stopniu można też mieć wykształcenie wyższe. I to jest dobre.*

b) powiązanie edukacji z rynkiem pracy (6 wypowiedzi)

– *Mocna strona tego rozwiązania jest zacieśnienie współpracy z pracodawcami w dziedzinie kształcenia zawodowego. I myślę, że to jest dobry kierunek reformy.*
– *Sądzę, że to będzie sterowane potrzebami rynku i wtedy może się sprawdzić, jeśli nie będzie tego, to brzmi niezbyt optymistycznie.*
– *Silną stroną jest to, że jest dobrze powiązane szkolnictwo z pracodawca.*
– *Silne strony są takie, że pracodawca zatrudniający pracowników młodocianych w szkole branżowej, ma przegląd co dany uczeń potrafi, co dany jego pracownik potrafi. Czy potrafi się rozwijać, czy potrafi iść do przodu, czy raczej stać w miejscu.*
– *Silne strony… uważam ze jeżeli te szkoły branżowe będą działały na takiej zasadzie, jakie były założenia ministerstwa. Gdzie uczeń będzie mógł zdobywać sobie zawód w danej firmie. Uczniowie idą od razu do zakładu pracy i tam zdobywają swoja wiedzę i umiejętności, to uważam, że to jest dobry pomysł.*
– *Żeby szkoła odpowiadała na potrzeby pracodawców i to jest ogromny atut, żeby polskie szkolnictwo nie kształciło w zawodach w których nie znajda zatrudnienia.*

c) renesans zawodów, dostosowanie do wymogów rynku (4 wypowiedzi)

– *I mamy tu także odrodzenie zawodów. Mieliśmy przez kilka lat zagubienie szkół zawodowych i pracowników fizycznych. Narobiło nam się mnóstwo magistrów, którzy nie są w stanie wykonywać dobrze swojej pracy, bo nie są dobrze wyszkoleni po szkole branżowej.*
– *I powinno się to szkolnictwo rozwijać, bo nie każdy może być specjalistą, a nie mamy ludzi do pracy w takich zawodach codziennego użytku.*
– *Przede wszystkim powrót na rynek pracy zawodów zapomnianych. To co wymaga rynek, te wymogi sama gospodarka narzuca, bo brakuje konkretnych specjalistów. To jest spowodowane tym, że kiedyś zawodówki, a dziś szkoły branżowe wracają do łask. Bo nie może być tak, że wszyscy siedzą za biurkiem i zarządzają. Tylko musi być ktoś, kto będzie tę prace dobrze wykonywać, więc dobrze wykwalifikowany pracownik fizyczny jest dzisiaj na wagę złota, To są silne strony.*
– *Szkolnictwo branżowe powołano żeby młodzi ludzie, którzy skończą szkołę wcześniej zawodową, teraz branżową, mogli bez większych problemów znaleźć prace i żeby byli wykształceni w kierunku, jaki jest teraz potrzebny.*

d) nacisk na kształcenie praktyczne, zdobycie konkretnych kwalifikacji zawodowych (3 wypowiedzi)

– *I uczyć się jakiegoś zawodu, który się może przydać w życiu. Bo nie wszyscy mogą iści na studia, poziom z matematyki się bardzo obniżył, z innych przedmiotów też. Więc lepiej, żeby dużo osób nie szło na studia, a znaczna część młodzieży szła do szkoły branżowej. Ze względu na brak specjalistów, złotych rączek, fachowców, naprawiających różne usterki w zakładach pracy. Elektronicy, mechanicy, hydraulicy, są bardzo poszukiwani. Teraz mniej jest takich młodych osób, bo część też wyjechała za granicę.*
– *Mimo wszystko jednak w takich placówkach w małych grupach wypracowują sobie różne rzeczy, na chwilę obecną się to bardziej sprawdza. Oni są bardziej sprawdzani, na zajęciach są małe grupy, ktoś ich pilnuje. A jak wejdzie spora grupa na zakład pracy, to nie sądzie ze każdego tam dopilnują z osobna i każdemu z osobna wszystko się powie i wytłumaczy.*
– *Myślę, ze szkoła branżowa jest dobrym rozwiązaniem z tego względu, że rozwój naszego dzisiejszego świata pokazuje, że ktoś kto ma konkretne umiejętności łatwiej na tym rynku się odnajdzie. Czyli potrzebny jest fachowiec. Ktoś w konkretnej branży wykształcony będzie mógł liczyć na podjęcie od razu pracy. Czyli można powiedzieć, że już firmy w szkole zatrudniają na praktyki uczniów, żeby wykształcić sobie pracownika. I to im daje możliwość zdobycie wiedzy takiej nie tyko teoretycznej.*

e) odtworzenie szkolnictwa zawodowego (3 wypowiedzi)

– *Po poprzedniej reformie szkolnictwa, szkolnictwo zawodowe zostało zniszczone, można powiedzieć. Wszystkie przyzakładowe szkoły i szkoły zawodowe z warsztatami zostały właściwie zlikwidowane, po nich nie ma śladu. Próbuje się to odtwarzać, gdzie w tym kierunku się dąży. Ale jest to dopiero odtwarzane i wymaga to lat pracy. W dwóch aspektach, czyli odpowiedni nauczyciele z doświadczaniem i wiedzą.*
– *Silną stroną jest, że coś takiego powstaje.*
– *Silne strony to są takie, że w pewnym momencie zaczęliśmy myśleć, że szkoły zawodowe są tylko dla tych, którzy nie chcą się uczyć. I to było dużym błędem. I w szkołach branżowych może się osoba rozwijać i rozwijać ekonomicznie nasz kraj i spełniać się zawodowo.*

f) zmiana nazwy, zmiana postrzegania szkoły (2 wypowiedzi)

– *Plusem tutaj przy tych szkołach branżowych jest przede wszystkim zmiana nazwy. Ja uczę w szkole zawodowej i zawodówka była zawsze postrzegana jako szkoła gorszej jakości, A tu nawet sama zmiana na nazwę szkoła branżowa już dała takie poczucie wyższości tych uczniów, nawet tych których ja uczę. Już nie chodzą do tej zawodówki, która była zawsze zła, tylko do branżówki, wiec zwiększyło to ich morale.*
– *Silne strony no to zmiana nazwy tych szkół, to już nie są jakieś szkoły zawodowe, tylko branżowe. To może skłoni uczniów szkół podstawowych wybór takiej szkoły, zamiast iść do liceum.*

g) atrakcyjne kierunki kształcenia (1 wypowiedź)

– *Na pewno rozszerzenie, możliwość nowych kierunków, które też będą rozszerzały tą bazę.*

h) doradztwo zawodowe (1 wypowiedź)

– *Ale myślę, że uczeń, który sobie świetnie radzi w szkole średniej, który chce dużo osiągnąć, to on zostanie pokierowany na dobre studia.*

i) specjalizacja (1 wypowiedź)

– *Przede wszystkim zmniejszona ilość kwalifikacji niż w szkołach zawodowych, wiec lepsze wyszkolenie ucznia w zawodzie, zarówno w szkole pierwszego stopnia, jak i w planowanej szkole drugiego stopnia. I to da dostęp takiemu dobrze przygotowanemu pracownikowi i do studiów i do zawodu, jak po szkole branżowej obierze tą ścieżkę kariery.*

2) aspekty negatywne:

a) brak reformy (5 wypowiedzi)

– *Ale poza tym te zmiany niewiele wnoszą w moim odczuciu.*

– *na razie szkolnictwo zawodowe zmieniło się tylko z nazwy. Nie zmienił się sposób kształcenia na ta chwilę. Może dotyczy to przyszłości, że będzie można uzupełniać dany zawód. Może się to zmieni, jak będzie można szkołę pierwszego stopnia uzupełniać szkoła drugiego stopnia. Ale będzie to myślę działało na podobnych zasadach jak obecnie, czyli zawodówki uzupełniane technikami dla dorosłych.*
– *Stworzenie szkół branżowych to tylko zmiana nazwy, bo nic się nie zmienia. Bo to wracamy do 3 lat zawodówki i 5 technikum. O wszystko się rozwija o aspekty społeczne. Bo jak ktoś chodzi do zawodówki, to się czuje gorszy, to zmieniamy nazwę na szkołę branżową. Ale jak ktoś się uczy na mechanika, to nie ważne czy chodzi do szkoły zawodowej czy branżowej, bo programy się prawie nie zmieniły. Zmieniła się tylko nazwa, a nazwa nic nie zmienia.*
– *To nie jest nowość, to nie jest reforma, to jest tylko powrót do starego rozwiązania z nową nazwą.*
– *W tej chwili w szkołach mamy pierwsze klasy branżowe pierwszego stopnia, więc absolwenci tych klas wejdą do pracy dopiero po 3, czy po 5 latach, jeśli liczylibyśmy zamknięcie całego procesu, czyli z tymi szkołami drugiego stopnia. Myślę, że w ciągu najbliższych pięciu lat nie będzie miało to wielkiego znaczenia. Efekty tego okażą się dopiero w dłuższej perspektywie, myślę że ten okres tutaj jest zbyt krótki, żeby mówić, że okaże się jakaś zmiana w kształtowaniu się sytuacji na rynku pracy.*

b) brak zaplecza w szkołach (5 wypowiedzi)

– *Ale obserwując życie, widzę że jest bardzo słabych stron bardzo wiele. Wprowadzane są nowe programy, zawody, ale to powstaje tylko na papierkach, a w praktyce , w szkołach brakuje wyposażenia, Szkoły musza się starać o dofinansowania żeby stworzyć stanowiska, laboratoria. Więc jeśli chodzi o koncepcje, to jest to na razie tylko na papierze.*
– *Często są pracownie pracujące na starym sprzęcie i na starych maszynach. Ale idzie ku lepszemu, bo dzięki środkom unijnym będzie więcej nowego sprzętu. Rzecz jest tego typu, żeby w takich ośrodkach był sprzęt zbliżony jakościowo do sprzętu występującego w zakładach pracy. Młodzi ludzie kończący praktyki żeby się uczyli na sprzęcie takim jak w zakładach pracy. Żeby nie pracowali na eksponatach kilkudziesięcioletnich, a w zakładach pracy są maszyny nowoczesne, sterowane komputerowo. I oni nie będą mogli odnaleźć się w tych nowych miejscach pracy. Więc rozwój powinien być priorytetowy, gdzie obecnie jest rynek pracownika. A tego pracownika nie ma bo większość osób wyjechała. I to wymaga zaopatrzenia systemu w nowoczesne technologie.*
– *Dawniej szkoły zawodowe miały większe wyposażenie, niż mają obecnie niektóre zakłady pracy. To jest dla mnie kłopot żeby przedstawić uczniowi inne obrabiarki o których powinien wiedzieć, a on uważa, że jeśli nie ma ich w jego pracy, to on się nie musi uczyć. Ale tu są takie plusy, że uczeń wchodzi od razu w tryb pracownika i poznaje co go będzie czekać w przyszłości. Ale minus jest taki, że nie jest on przygotowany do uczenia się nowych rzeczy, w nowych sytuacjach, czy po zmianie pracy.*
– *Młodzi ludzie mogą przyswajać wiedzę w szkołach tych branżowych pierwszego stopnia. Jednak ma to dużo słabych stron, np. Przedsiębiorstwo bierze pracownika na praktykę a tam nie ma pracowni, gdzie miałby się uczyć.*
– *Szkoły nie są w stanie sprostać wszystkim nowoczesnym technologiom, żeby takie kształcenie prowadzić, żeby prowadzić egzaminy.*

c) zła podstawa programowa (4 wypowiedzi)

– *I ta podstawa programowa nie jest wypełniona i idzie do pracy i ma pracować na maszynie, której po prostu nie zna.*
– *Jest taka sprawa, że w tych zakładach pracy nie ma wszystkich możliwości uczenia tego co program… co powinien wiedzieć dany pracownik. Bo to są zakłady nieduże i specjalizują się w wąskiej specjalności. A pracownik powinien być nauczony wielu rzeczy, które są w programie nauczania. A nie jest to realizowane w ramach praktyk u danego pracodawcy.*
– *Nie ma dużych zmian programowych, po prostu jest jeszcze za mało informacji na ten temat.*
– *Słabą stroną jest to, że niewiele zmienia się w programie, po za nazwą szkoły zawodowej.*

d) brak wsparcia przedsiębiorców, brak zaplecza w firmach (3 wypowiedzi)

– *A słaba strona jest taka, to myślę ze trzeba bezie wesprzeć pracodawców, wyposażyć ich w narzędzia, żeby mogli takie efektywne kształcenie prowadzić.*
– *Pracodawcy w wyścigu o rynek pracy, o wypełnianie rachunku ekonomicznego, nie zawsze są zainteresowane kształceniem zawodowym, bo na tą chwilę z tego tytułu nie ma jakichś wielkich ulg.*
– *Też system wspierania pracodawców.*

e) brak chęci współpracy ze strony pracodawców (2 wypowiedzi)

– *Ale z drugiej strony medalu, to wiemy jak jest w zakładach pracy, nie wszyscy są skłonni, żeby takiego młodego ucznia do siebie wziąć. Są zakłady pracy duże, gdzie trzeba zwracać uwagę na najdrobniejsze detale. I nie sądzę, żeby zakład pracy zdecydował się na to, żeby dogłębnie takiego ucznia wyszkolić, douczyć, bo będą się bać, bo to jest nowa rzecz która wchodzi do nas tutaj. I myślę, że pracodawca nie pójdzie na to, że uczniowie z praktyki będą na każdym etapie produkcji i będą każdy ten etap poznawali.*
– *Słabą stroną jest to, że mamy za mało praktyk u pracodawcy.*

f) brak kandydatów, budowa systemu od początku (2 wypowiedzi)

– *A słabe strony, to myślę że powinny być jakieś działania skierowane do społeczeństwa, żeby ono miało potrzebę korzystania ze szkół branżowych.*
– *Słabą stroną jest to, że my odeszliśmy już od takiego systemu kształcenia, on był jeszcze niedawno ważnym systemem, ale my odeszliśmy i ta młodzież się przestawiła na kształcenie ogólne a nie zawodowe, I tu jest duży problem, żeby to powstało od początku i to zostało zrobione.*

g) kształcenie to coś innego niż praca (2 wypowiedzi)

– *Aczkolwiek jeśli chodzi o wejście pracodawców na rynek szkolnictwa zawodowego pod względem kształcenia praktycznego, to uważam tu za nie do końca dobre rozwiązanie, bo wydaje mi się, że pracownika powinno się wykształcić w szkole, na dobrej bazie technicznej. Czyli tu uważam, że powinny być tworzone centra kształcenia, gdzie w bazie ta młoda osoba może zniszczyć materiał, czy mieć dostęp do nowych technologii. U pracodawcy nie ma tyle czasu na szkolenie, musi już pracować., Wiec tu widzę takie zagrożenie.*
– *Kształcenie zawodowe w warsztatach to jest taki inkubator, bo tam jest nauczyciel, ma 6 uczniów i im podpowiada. Ale Ci młodzi ludzie wychodząc z tego inkubatora nie radzą sobie w świecie realnym, u pracodawcy.*

h) reforma na papierze (2 wypowiedzi)

– *Tak na prawdę jeszcze nic nie wiemy. Są na papierze pralny jak to ma wyglądać, ale na pewne dnie wiemy czy niosą one znaczące zmiany.*
– *Trudno zdecydowanie to ocenić, dobrze czy źle, bo to dopiero trwa 4 miesiące. Na razie znamy tylko założenia reformy, na razie jest tylko zmiana nazwy. Nic na razie się nam tu nie zmienia, szczególnie w szkole branżowej drugiego stopnia, bo dopiero ona weszła od września.*

i) brak informacji na temat reformy (1 wypowiedź)

– *Słabą stroną jest słaba informacja, brak wsparcia dla szkół zawodowych. Na razie wszystko sprowadza się do tego, że za wszystko odpowiadają organy prowadzącej szkoły, łącznie z organizacją egzaminów.*

j) brak motywacji do podwyższania poziomu wykształcenia (1 wypowiedź)

– *A słabe to nie będzie motywujące dla ucznia, żeby się uczyć, żeby zdobywać cos więcej, żeby skończył jakieś dobre studia, może będzie mało osób z wyższym wykształceniem konkretnym.*

k) brak ośrodków kształcenia praktycznego (1 wypowiedź)

– *W programie były zakładane, że mają być ośrodki kształcenia praktycznego, na razie nie słyszałem, żeby takie powstawały, po za tymi które już są.*

l) problemy organizacyjne (1 wypowiedź)

– *Myślę, że nie do końca wszystkie szkoły są do tego przygotowane. Dużo problemów stwarzać będzie, jeśli to w takiej formie ma wejść, w jakiej teraz jest planowane, szkołą branżowa drugiego stopnia – bardzo duże ukierunkowanie na konkretną kwalifikację. Uczeń z konkretnej kwalifikacji szkoły zawodowej, może iść tylko do technikum o konkretnej kwalifikacji tego drugiego stopnia. Są szkoły, gdzie są klasy wielozawodowe, gdzie w danej kwalifikacji jest po 1-2 uczniów co na pewno nie pozwoli otworzyć szkoły branżowej drugiego stopnia. Trzeba będzie, prawdopodobnie, regionalnie to robić, gdy gdzieś na danym obszarze będzie tylko jeden taki typ klasy i nie wiem czy będzie nabór. Także tu na pewno jest jeszcze wiele do zastanowienia.*

Wprowadzenie reformy edukacji uwzględniającej utworzenie szkół branżowych zdaniem większości badanych pozytywnie przyczyni się do kształtowania się sytuacji na

rynku pracy w najbliższych 5 latach. Zwracano tu uwagę na takie kwestie jak: kształcenie w zawodach potrzebnych na rynku, współpraca edukacji z przedsiębiorcami, poprawa sytuacji na rynku pracy i nowe miejsca pracy, racjonalizacja systemu edukacji, możliwość kontynuacji kształcenia, zmniejszenie bezrobocia, nacisk na kształcenie praktyczne, poprawa jakości świadczonej pracy, pozytywne postrzeganie szkoły i zawodów praktycznych. Ambiwalentne zjawiska związane z omawianą reformą to w opinii badanych: emigracja, konieczna promocja szkół branżowych oraz ulgi podatkowe. Negatywne konsekwencje to: brak realnej reformy, brak odpowiednich kwalifikacji, zbyt wąskie kwalifikacje, negatywny nabór do szkół branżowych, wykluczenie związane z miejscem zamieszkania, brak zaplecza, opóźnienie wejścia młodzieży na rynek pracy, pogłębienie kryzysu na rynku pracy w zakresie niedoboru specjalistów oraz problem z brakiem zdecydowania wśród młodzieży – por. Schemat 34.

Schemat 34 Wpływ wprowadzenia systemu szkół branżowych na sytuację na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań

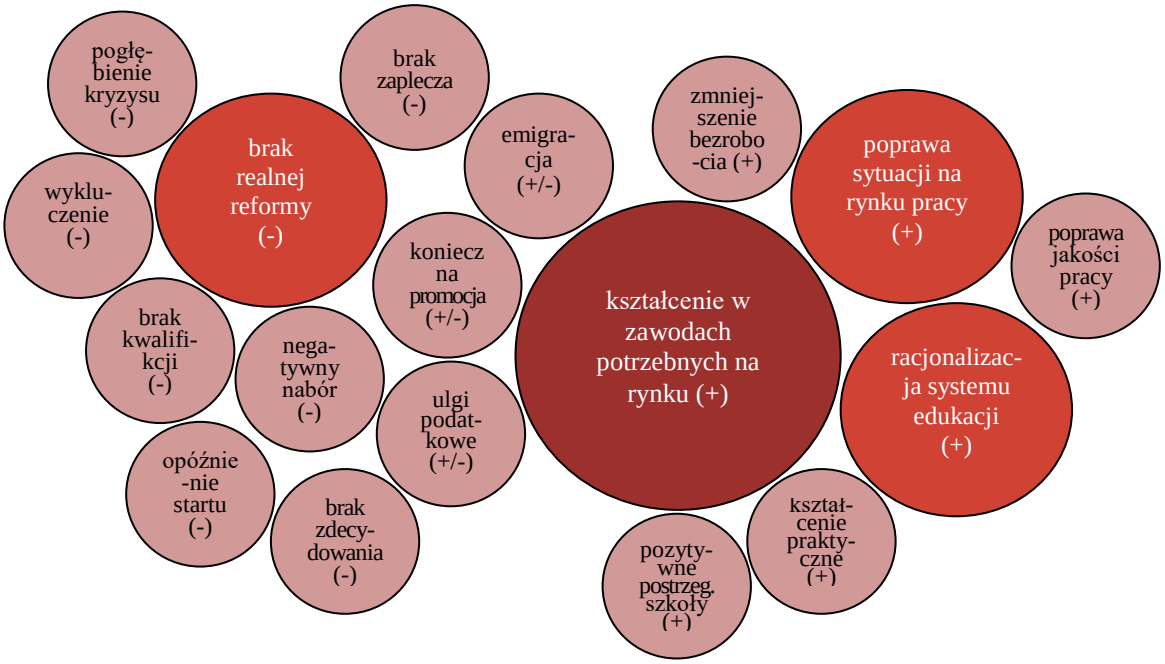

Źródło: badania własne.

Wypowiedzi respondentów, na temat wprowadzenia systemu szkół branżowych na sytuację rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach:

1) pozytywne aspekty:
   a) kształcenie w zawodach potrzebnych na rynku, współpraca edukacji z przedsiębiorcami (32 wypowiedzi)

– *Będzie więcej specjalistów na rynku w konkretnych branżach i ludzie nie będą potem się musieli przekwalifikować do nowej pracy.*
– *Ja mam nadzieję, że polepszy sytuację. Bo nam są potrzebni ludzie wykształceni w takich zawodach, które są obecnie deficytowe na rynku pracy.*

– *Ja uważam, że będzie wzrost pracowników wykształconych.*
– *Jest zapotrzebowanie na pracowników z dobrym wykształceniem i doświadczeniem zawodowym. I tutaj ten system dualny, który ma być wprowadzony jest bardzo dobrym pomysłem, bo ten uczeń tu zdobywa doświadczenie i wykształcenie.*
– *Jeśli będzie zapotrzebowanie na te proponowane zawody, to będzie raczej dobra sytuacja, jeśli kształcimy fachowców, w zawodach na które jest zapotrzebowanie, więc myślę, że będzie dobrze.*
– *Jeśli te ustawy, to co na papierze, to przerodzi się w praktykę, to poprawa będzie. Bo obserwują rynek pracy, to widać, że specjalistów branżowych brakuje. Ale tutaj musi się pojawić wsparcie nie tylko to co zapisane, tylko wsparcie dla szkół.*
– *Jeżeli będzie wykwalifikowana kadra i odpowiedni sprzęt, to pracownicy, absolwenci tych szkół branżowych będą pracownikami wykwalifikowanymi z wiedzą, doświadczeniem, nie będą się bali pójść pracować w zakładzie na sprzęcie, bo będą go znali. Wówczas ci absolwenci będą wartościowymi pracownikami i nie będą się bali walczyć z problemami w przyszłym życiu. I to będzie efektem pozytywnym w świetle realizacji tego programu, który mam nadzieje ze zostanie dopięty na ostatni guzik.*
– *Mam nadzieję, że powstaną jakieś zakłady, te zakłady istniejące nie będą musiały zatrudniać pracowników z zagranicy, z Ukrainy, bo u nas w mieście jest dużo takich zakładów zatrudniających Ukraińców.*
– *Mam nadzieję, że zwiększy ilość specjalistów na rynku, nie tylko z papierem, ale też z umiejętnościami i kwalifikacjami. Dlatego też system modułowy kształcenia sprawdza się w normalnym życiu.*
– *Młodzi staną się konkurencyjną grupą zawodową o ściśle ukształtowanym wykształceniu zawodowym. I poszczególne zawody mogą być rozchwytywane, albo niszowe, albo gdzie jest zapotrzebowanie.*
– *Moim zdaniem bardzo się przyczyni, bo takich osób na rynku pracy brakuje. I pracodawcy bardzo chętnie będą osoby z konkretnymi zawodami przyjmować do pracy. Bo są różne firmy na rynku i potrzeba takich fachowców.*
– *Może być taka sytuacja, że jeśli pracodawcy zaangażują się w kształcenie zawodowe młodych ludzi, to ci młodzi ludzie zechcą pozostać na rynku polskim. To byłoby bardzo dobrze.*
– *Może to spowodować większe zaangażowanie pracodawców i tworzenie nowych zawodów dostosowanych do potrzeb lokalnego rynku pracy.*
– *Myślę, że już od pewnego czasu widzimy zmiany w kontekście wyboru coraz większej grupy młodzieży szkół zawodowych. Mówię ogólnie zawodowych, i technikum, i zasadnicza i teraz branżowa. Na pewno od 2012 roku, przy poprzedniej reformie bardzo mocno lobbowano kwestię szkół zawodowych, i wskazywania młodzieży tych szkół jako właściwych do tego żeby się kształcić. To dalej jest w tej chwili kontynuowane i taki jest zamysł.*
– *Myślę, że szkoły branżowe będą kształcić w zawodach, które dają możliwość zatrudnienia młodym osobom, za kilka lat. Myślę, że są to bardzo dobre zmiany i przyczyni się to naprawdę do jakiejś zmiany choć trochę na rynku pracy.*
– *Myślę, że to pozwoli rozwinąć młodzież w kierunku technicznym, w kierunku umiejętności ścisłych, twardych. Sprowadza ich do tego, że w przyszłości na rynku pracy nie będą miały problemu ze znalezieniem pracy. Wykształcą się takie umiejętności elastyczne, poruszania się po rynku pracy.*
– *Myślę, że znaczny odsetek młodzieży zdecyduje się na naukę w szkołach branżowych. No i to poprawi sytuacje na rynku pracy. Zwiększy się liczba fachowców, mechaników, hydraulików i zawodów takich rzemieślniczych. Bo są poszukiwani fachowcy z tych zawodów.*
– *No może się wykształci tych specjalistów z uprawnieniami. Bo teraz nie ma człowieka, który by miał na naszym terenie uprawnienia hydraulika. Myślę, że szkoły branżowe rozwiążą ten problem.*
– *No więc zarówno o szkoła branżowa 1 jak i 2 stopnia, ze względu na to, że… znaczy się wynik, efekt, moim zdaniem powinien być pozytywny. Szkoła branżowa przyczyni się do tego, że uczniowie, absolwenci szkół branżowych będą lepiej przygotowani do wykonywania konkretnej pracy. A jeżeli tak, to będą mieć łatwiej znaleźć pracę, czyli ułatwi im to start po ukończeniu kształcenia, start w zawodzie.*
– *Poprawi oczywiście. Lepsze kształcenia w szkołach branżowych poprawi sytuacje absolwentów szkół branżowych, którzy będą lepiej przygotowani do rynku pracy. Również będą mogli pracować w naturalnych warunkach. Również kompetencje społeczne będą na wyższym poziomie. Dotychczas byli zwalniani młodzi ludzie ze względu na brak tych kompetencji.*
– *Powinna nastąpić odnowa tych szkół wcześniej zawodowych, teraz obecnie branżowych. Pracodawcy powinni być już bardziej zaangażowani w przyuczenie pracowników młodocianych bądź uczniów, którzy będą u nich odbywać praktykę, poprzez udział pracodawców w różnego rodzaju konkursach. To powinno wzmocnić rolę kształcenia dualnego, się przyczynić do kształtowania sytuacji na rynku pracy, bo będziemy mieć w pełni wykwalifikowanego pracownika, z pełnymi kwalifikacjami.*
– *Powinno to mieć pozytywny wpływ jeśli chodzi o pracowników, młodych ludzi, którzy powinni wejść dobrze przygotowani na rynek pracy.*
– *Powinno zwiększyć się zatrudnienie absolwentów. Uczeń będzie miał już w trakcie szkoły kontakt z pracodawcą i przedsiębiorstwem, to jest najważniejsza cecha. Kwalifikacje osiągane przez uczniów*

absolwentów będą bardziej adekwatne do potrzeb pracodawcy, skoro się tam będą u niego odbywały zajęcia praktyczne no to chyba nie ulega to wątpliwości.

– *Pozytywnie ponieważ będzie uzupełniona luka, która powstała w wyniku braku wykwalifikowanych pracowników niższego szczebla. Mało jest na rynku pracy pracowników wykwalifikowanych zawodów, którzy mają nie tylko wykształcenie ale też kompetencje. Te szkoły branżowe powinny to uzupełnić.*

– *Reforma systemu oświaty spowoduje wzrost popularności kształcenia w zawodzie, i sprawi, że będzie ona odpowiadać zapotrzebowaniom na rynku pracy.*

– *Rynek pracy nasyci się pracownikami z konkretnym wykształceniem i takich, którzy będą potrafili wykonać to czego się nauczyli.*

– *Tu chodzi o branżowe, to nie ma zawodów takich jak rzemieślnicy, odlewnicy kiedyś byli, zegarmistrze, teraz nie ma.*

– *Tu powinna iść jeszcze zmiana nazw zawodów, których można się uczyć. Powinna być jeszcze bardziej ścisła współpraca z pracodawcami. Możliwość uczenia teoretycznego w szkole przez pracodawców. To powinno dąć większe przywiązanie ucznia do pracodawcy i to by mogło skutkować podjęciem pracy w zawodzie w jakim się uczą.*

– *Uważam że pracownicy młodociani będą otrzymywali dosyć dużo pracy w zakałach pracy, tam gdzie maja praktykę, pod warunkiem że będą odpowiednio podchodzili do tej pacy. Wiadomo jak to młodzież, że ona musi dotrzeć do swoich chęci, zainteresowań, podążać nimi.*

– *W ciągu tych 5 lat na pewno nie będzie wielkiego boomu, ale będzie powolne kształcenie tych absolwentów, którzy będą te szkoły branżowe kończyć. Wiec będą posiadać już na pewno większą wiedzę z tymi nowymi technologiami i materiałami, i pracodawcy będą mieli dostęp do pracowników znacznie lepiej wykształconych, z większymi umiejętnościami.*

– *W miejscowościach gdzie pracodawcy, ale to chodzi o wyspecjalizowane przedsiębiorstwa, współpracują ze szkołami, to przyczyni się do tego, że większy procent młodzieży będzie uzyskiwało od razu pracę, uczeń stanie się szybko pracownikiem w branży gdzie się kształcił.*

– *Wprowadzenie szkół branżowych pozwoli otrzymywać większe kompetencje na tym rynku dla pracodawców. Młodzież bardziej dostosuje wiedzę do potrzeb rynkowych.*

b) poprawa sytuacji na rynku pracy, nowe miejsca pracy (10 wypowiedzi)

– *A starsze osoby pójdą na emeryturę, którzy wykonują ten zawód, I młodzież mogłaby wyeliminować braki na rynku pracy, bo będą te zawody poszukiwane. Są braki i młodzież może uzupełnić.*

– *Jeśli będzie tak, że ten pracodawca faktycznie wykształci tego ucznia i zrobi z niego pracownika, to bardzo to poprawi sytuację na rynku pracy. Bo uczniowie Ci już idąc do pracy jako osoba dorosła, będą to miały wszystko wypracowane. Więc jeśli ta szkoła się sprawdzi, to ona poprawi ten rynek pracy.*

– *Mam nadzieję że będzie to rozwijać nasz rynek pracy i polepszy to sytuacje pracodawców i pracowników.*

– *Myślę, ze jeżeli by tak było, żeby były szkoły branżowe, to byłoby tu więcej przedsiębiorstw, i więcej ludzi zatrudnionych w tych przedsiębiorstwach*

– *Myślę, że dzięki temu powiększy nam się liczba małych przedsiębiorstw i małych zakładów, nawet w takich środowiskach małych, lokalnych. Będzie można otwierać i tworzyć stanowiska pracy dla siebie i też dla innych, bo taki człowiek młody jeśli otworzy jakiś np. zakład fryzjerski, czy jakiś inny, będzie mógł sam mieć pracę ale zatrudniać też innych więc tym samym zmniejszy się bezrobocie.*

– *Myślę, że raczej dobrze*

– *Na pewno będzie przybywało rąk do pracy, fachowych rąk do pracy w różnych zawodach i to będzie napędzało gospodarkę.*

– *Pozytywnie wpłynie, bo już pracodawcy przy tworzeniu będą mieć na względzie ze gdzieś tam pozyskają absolwentów specjalizujących się w danej branży. Więc będzie to bardzo pozytywne.*

– *Przyczynią się do wzrostu gospodarki rynkowej.*

– *wydaje mi się, że jeśli ta idea kształcenia branżowego będzie realizowana według założeń, jeśli nie będzie czynników, które spowodują, że to się nie sprawdzi, to według mnie sytuacja na rynku pracy będzie kreowana przez już absolwentów szkół branżowych.*

c) racjonalizacja systemu edukacji, możliwość kontynuacji kształcenia (7 wypowiedzi)

– *Mam nadzieje, że to umożliwi młodym ludziom zwiększenie swoich kwalifikacji i zdobywanie kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego. I otworzy to młodym ludziom drogę na studia wyższe, i w połączeniu ze szkolnictwem branżowym może to wprowadzić na rynek pracy więcej specjalistów. Ale nie sądzę, żeby tu jakaś radykalna zmiana nastąpiła z tego powodu.*

– *Natomiast na drugim etapie działanie takie, żeby te umiejętności się rozwijały, żeby nie każdy musiał kończyć na tym pierwszym stopniu.*
– *Niestety wydaje mi się, że jest to namawianie młodzieży do tego żeby pójść do technikum, niż do szkół zawodowych. Wydaje mi się, że najlepszym rozwiązaniem chyba w systemie, czego nie ma w tej chwili, byłoby tylko i wyłącznie utworzenie szkół branżowych z pominięciem technikum. Wtedy, uczniowie, wybierając szkoły zawodowe, musieliby pójść do szkoły branżowej na pierwszym poziomie i potem dalej rozwijać się i iść do szkoły branżowej drugiego stopnia. W tym modelu na pewno to przybliżenie do zawodu i umiejętności praktyczne, później też praca zawodowa byłaby lepsza i byliby lepszymi, lepiej przygotowanymi pracownikami, niż w systemie, który teraz funkcjonuje.*
– *Po szkole branżowej pierwszego stopnia mają uczniowie otartą drogę do dalszego kształcenia, czyli szkoły drugiego stopnia, z której mogą także zdać maturę, a to znowu otwiera im drzwi aby moc iść później na studia. Najpierw sobie zdobędą zawód, potem jak mają taka potrzebę wewnętrzną to mogą sobie iść na studia wyższe. I kontynuacja tej szkoły pierwszego stopnia w szkole drugiego stopnia umożliwia uczniom kształcenie się w ciągu tych kilku lat.*
– *Po szkole branżowej pierwszego stopnia będzie można zakończyć edukację, z fachem w ręku, albo dalej uczyć się w szkole drugiego stopnia i iść na studia.*
– *Te szkoły branżowe mojej perspektywy, dla mnie to jest plus, jako nauczyciel. Dla tych uczniów którzy chcą kontynuować, zdać maturę, nie mają dróg zamkniętych do szkół wyższych. Uczniowie myślą, że muszą jeszcze skończyć szkolę średnia i na studia. A ty dwa lata szkoły branżowej sprawi, że to będzie takie bardziej perspektywistyczne dla takich uczniów. Na przykład jak zdecydują, że chcą dalej się kształcić, że chcą czego więcej, to jest duża szansa dla takich osób, które się decydują na wyższe wykształcenie.*
– *Wydaje mi się, że dobrze w najbliższych 5 latach się przyczyni, na pewno będą uczniowie mieli większe możliwości.*

d) zmniejszenie bezrobocia (4 wypowiedzi)

– *Bardzo to polepszy, zmniejszy się bezrobocie osób z wykształceniem powiedzmy wyższym i niekoniecznie się spełniają ze swoim wyższym wykształceniem.*
– *Powinno się również zmniejszyć bezrobocie wśród absolwentów. Będą pracować ci, którzy będą chcieli i ci którzy przez 3 czy 5 lat, jak to będzie w technikum z jakimś pracodawcą współpracowali. Powinno być lepiej moim zdaniem.*
– *Pracodawca jeśli będzie zadowolony z ucznia, bądź pracownika młodocianego, który odbywał praktykę zatrudni taką osobę, czyli nie będzie w tym momencie bezrobocia.*
– *Więc myślę, że to spowoduje, że w najbliższych 5 latach stopa bezrobocia będzie malała a pracownik będzie doceniany, bo będzie wykwalifikowany. Także te branżowe szkoły wpłyną na to, że jeszcze się zmniejszy ta stopa bezrobocia.*

e) nacisk na kształcenie praktyczne (1 wypowiedź)

– *A nie we wszystkich zawodach wybór technikum będzie właściwy. Bowiem w przypadku szkół zasadniczych, a teraz branżowych pierwszego stopnia, mamy tu do czynienia z większą pulą godzin na kształcenie praktyczne. Lepsze jest to przygotowanie w zawodzie i lepsze podstawy do dalszego kształcenia później np. w szkole branżowej drugiego stopnia. De facto efekt byłby podobny ale to nie będzie ten sam efekt po technikum takim tradycyjnym pięcioletnim i dwuetapowo szkoła branżowa i szkoła branżowa drugiego stopnia.*

f) poprawa jakości świadczonej pracy (1 wypowiedź)

– *Myślę, że będzie na pewno na rynku pracy więcej fachowców i będą mogli Ci fachowcy wykonywać dobrze swój zawód. Czyli będzie większa konkurencja. Będzie im zależało, by być dobrym w danej branży, czyli nie będzie tak zwanej fuszerki, bo będzie duża konkurencja.*

g) pozytywne postrzeganie szkoły i zawodów praktycznych (1 wypowiedź)

– *Dużo się pojawiło zawodów nowych. Ranga tych zawodów się zmieniła, to też dobrze, bo to zupełnie jest inaczej odbierane prze pracodawców, jeśli chodzi o samo kształcenie, to w ramach pierwszego stopnia te szkoły będą skupiać się na jednym kierunku, na jednym zawodzie.*

2) ambiwalentne aspekty:

a) emigracja (1 wypowiedź)

– *Bo nawet jeżeli tu nie znajda pracy wykwalifikowani pracownicy, to po zdobyciu umiejętności językowych, mogą wyjechać na zachód i tam pracować, Więc to będzie wpływało na zmniejszenie bezrobocia.*

b) konieczna promocja szkół branżowych (2 wypowiedzi)

– *Ale dla mnie jest za mało takich kampanii informacyjnych dla potencjalnych pracowników.*
– *Musi być dobra kampania medialna, która rozpowszechni szkołę branżową.*

c) ulgi podatkowe (1 wypowiedź)

– *Jeszcze żeby ktoś z rządzących wpadł na pomysł i trochę ułatwił to młodym ludziom, żeby to strony takiej, gdzie trzeba iść do ZUS-s, płacić tyle składek w ZUS-ie, żeby ktoś pomyślał o tym, żeby ulżyć młodym ludziom. Myślę, że to by było dobre rozwiązanie, bo zamiast chodzić gdzieś i szukać po innych zakładach, mogliby otworzyć sami taki zakład.*

3) negatywne aspekty:

a) brak realnej reformy (12 wypowiedzi)

– *Ale czy przygotowanie do zawodu będzie lepsze, czy szkoły branżowe spełnią te wymagania? To średnio to widzę, bo prowadzę zajęcia w szkole branżowej pierwszego stopnia i zmiany w poziomie kształcenia nie różnią się. System nauczania jest taki sam, można powiedzieć pod tym względem.*
– *Myślę, że się tu niewiele zmieni.*
– *Nie zmieni nic.*
– *Nie zmieni niczego co do tej pory.*
– *Nie zmieni się.*
– *Niewiele.*
– *Przyczyni się niewiele do zmiany. To jest zmiana zbyt mała, dotyczy bardziej teorii i nazewnictwa niż jakichś faktycznych nowych elementów.*
– *Szkoła branżowa pierwszego stopnia niewiele zmienia na rynku pracy, bo to jest tożsamy typ szkoły z była zasadnicza szkolą zawodową.*
– *Uważam, że niewiele się zmieni*
– *W najbliższych 5 latach niewiele, bo dopiero po tych 5 latach absolwenci ukończą ta szkołę. Na razie nie widzę w pierwszych klasach wielkich zmian. W programach, przynajmniej ogólnokształcących, niewiele się zmieniło w pierwszych klasach.*
– *Wcale, to jest tylko zmiana nazwy, nic więcej się nie zmienia w tych szkołach branżowych.*
– *Wprowadzenie szkół branżowych nie wydaje mi się wielką rewolucją i żeby cos w związku z tym zmieniło się radykalnie.*

b) brak odpowiednich kwalifikacji, zbyt wąskie kwalifikacje (2 wypowiedzi)

– *Chciałabym żeby po szkołach branżowych wyszli ludzie wykształceni zawodowo, którzy od razu podejmą pracę. A nie zarejestrują się w urzędzie pracy. Ale wydaje mi się, że to nie koniecznie tak będzie wyglądało.*
– *Przeciętnie, bo szkoły branżowe będą kształciły kierunkowo do danej produkcji, przy zachwianiu w jakiejś branży, wszystko się rozlatuje, pracownik zostaje po takiej szkole bez kwalifikacji, jest wąska specjalizacja w takich szkołach i tak będzie.*

c) negatywny nabór do szkół branżowych (2 wypowiedzi)

– *Myślę, że zmiana systemu kształcenia niewiele się przyczyni do tego. Nie wiem jakie tam ministerstwo miała do końca plany, wprowadzając te zmiany. Bo za chwile, za rok, na prawdę za dwa lata, będziemy widzieli jak 8 klasy będą kończyły szkoły podstawowe i jak to będzie wyglądało z dostaniem się do szkół średnich. Czy to będzie przeważało, że słabsi uczniowie będą szli do branżówek i uczyć się zawodu… zobaczymy jak to będzie wyglądało za te dwa lata.*
– *Natomiast, myślę, że sama zmiana nazwy, która nastąpiła, ona nie ma większego znaczenia. Niestety dalej jest ten negatywny wybór tej czy poprzedniej szkoły. Głównie pewnie problem tkwi w tym, że środowisko edukacji w dużej mierze namawiając do kształcenia zawodowego, namawia do pójścia do technikum.*

d) wykluczenie związane z miejscem zamieszkania (2 wypowiedzi)

– *Może to wiązać się z jakimś wykluczeniem terytorialnym. Młode te osoby mieszkają w takich miejscach, gdzie nie mają dostępu do bezpłatnej edukacji. Mają problem z dostępem do prawodawców, albo Ci pracodawcy zatrudniają na czarno. To są takie główne problemy, że mają problem z dotarcie do tych placówek, że ani się nie uczą, ani nie pracują.*
– *Natomiast tam gdzie nie ma współpracy miedzy zakładami pracy a szkołami, to sytuacja się raczej nie zmieni.*

e) brak zaplecza (1 wypowiedź)

– *Nauczyciele są chętni, ale nie mając środków technicznych, to będzie trudno.*

f) opóźnienie wejścia młodzieży na rynek pracy (1 wypowiedź)

– *Natomiast ten system szkoły branżowej drugiego stopnia może powodować, że część młodzieży, która by skończyła szkołę na pierwszym etapie, może będzie się uczyć na drugim etapie, co opóźni wejście na rynek pracy młodych ludzi i to w takich zawodach robotnika wykwalifikowanego. I to spowoduje, że będzie brak tych robotników na rynku pracy, I to spowoduje, że może to mieć wpływ negatywny.*

g) pogłębienie kryzysu na rynku pracy w zakresie niedoboru specjalistów (1 wypowiedź)

– *Zdecydowanie negatywnie. Sama zmiana nazwy z zasadniczej na branżową, spowodowała już w tej chwili, że w naborze na rok szkolny 2017/2018, czyli bieżący, kształcenie na poziomie robotniczym podjęło zdecydowanie mniej młodzieży niż w poprzednich latach. W zależności od województwa ocenia się to ogólnie (nie ma jakichś takich precyzyjnych danych) od 30-50 % zaopatrzenia na te zawody. Skutki tego będą zauważalne za 3 lata, kiedy to jeszcze bardziej pogłębią się braki na rynku pracy. A już w tej chwili występują zdecydowane braki, w takich zawodach jak ślusarz, spawacz, elektryk, i wiele innych zawodów. Także według mojej oceny pogłębi to kryzys na rynku pracy w zakresie specjalistów, tych wąskich.*

h) problem z brakiem zdecydowania wśród młodzieży (1 wypowiedź)

– *Natomiast jeśli ktoś nie ma tych chęci, zainteresowań, to będzie mu ciężko podążać za nimi. Wiem, że np. mechanicy po szkole zmieniają zawód na fryzjerów, czy na inne dziedziny, bo w tej dziedzinie im to nie leży. Więc zobaczymy , jak to się będzie kształtowało. Na przykład mechanicy, których uczę, top w późniejszej karierze zawodowej, może 10% zostaje mechanikami. Reszta pracuje gdzie indziej, chociaż niektórzy pracują w dziedzinie motoryzacji, bo nie muszą być koniecznie mechanikami. Ale dużo osób zmienia całkowicie swój zawód po zakończeniu nauki. Więc uważa, że powinno być to lepsze, ale zobaczymy.*

3. 3 Zjawisko młodzieży NEET w opiniach respondentów

3.3.1 Ocena skali i przyczyn zjawiska młodzieży NEET

Większość uczestników badań zadeklarowała, że spotkała się z pojęciem młodzież NEET (ok. 60%), przy czym watro podkreślić, że pytanie zawierało wytłumaczenie angielskiego akronimu, tak aby uniknąć problemu braku znajomości angielskiego określenia opisującego badane zjawisko. Znaczna część badanych przyznała, że nie spotkała się z tym określeniem (ok. 40%) – por. Wykres 20.

Wykres 20 Znajomość określenia „młodzież NEET" wśród uczestników badań (Dane w %, N=80)

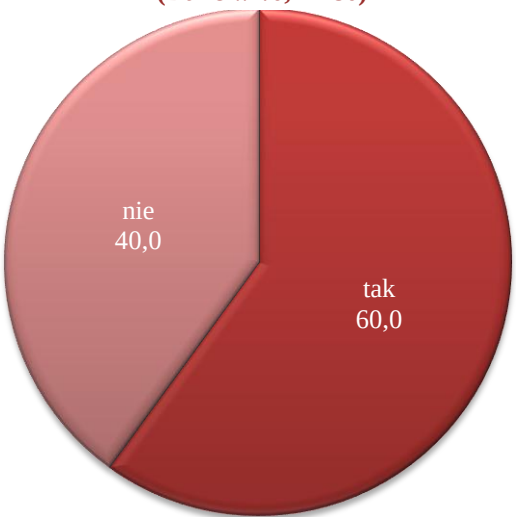

Źródło: badania własne.

Wśród respondentów, którzy zadeklarowali znajomość problematyki młodzieży NEET większość określiła skalę tego zjawiska jako raczej dużą (ok. 41%). Prawie co trzeci badany uznał, że zjawisko to jest małe (ok. 27%). Trudność z oszacowaniem skali problemu jakim jest młodzież NEET miał również prawie co trzeci uczestnik badań (ok. 31%) – por. Wykres 21.

Wykres 21 Opinia na temat skali zjawiska określanego jako „młodzież NEET" (Dane w %, N=48*)

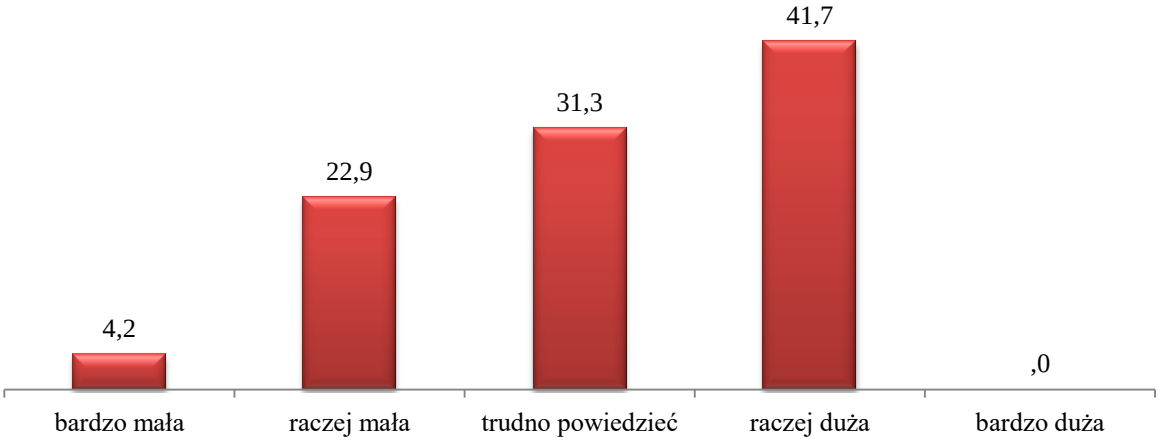

***Uwaga! Odpowiedzi udzielali wyłącznie respondenci, którym znany był problem młodzieży NEET.**
Źródło: badania własne.

Uczestnicy badań, którzy ocenili skalę zjawiska młodzieży NEET jako dużą stwierdzili, że podstawowym jego źródłem są problemy wychowawcze w rodzinie. Poza tym badani wskazywali na takie kwestie jak: brak motywacji, brak wzorców; marginalizacja, wykluczenie; roszczeniowe postawy młodzieży, brak samodzielności, wygoda; brak odpowiednich kwalifikacji; myślenie krótkoterminowe, chęć szybkiego wzbogacenia się; brak dobrego prawa; nieefektywna edukacja; nieznajomość wymogów rynku pracy; niepełnosprawność; nietrafne wybory dotyczące ścieżki edukacyjnej; poczucie braku perspektyw; stagnacja społeczna i kulturowa oraz zaniechanie kształcenia zawodowego – por. Schemat 35.

Schemat 35 Przyczyny dużej skali zjawiska określanego jako „młodzież NEET" w opinii uczestników badań

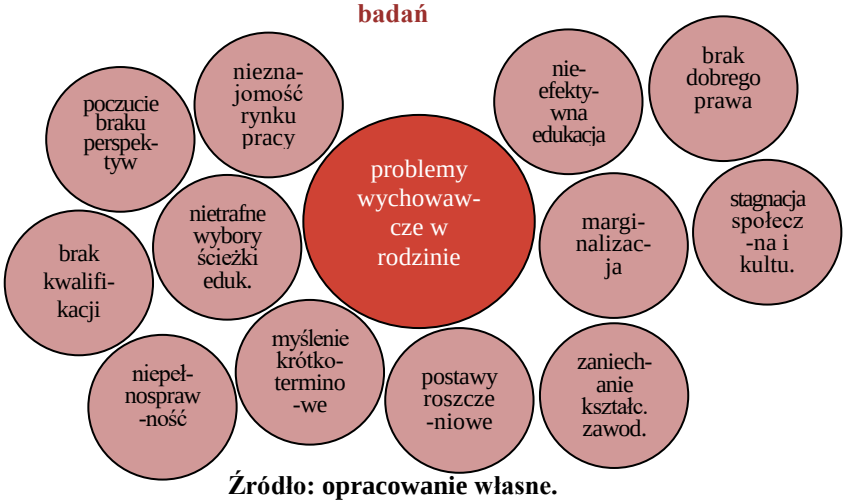

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi badanych, według których skala zjawiska młodzieży NEET jest duża:

a) problemy wychowawcze w rodzinie, brak motywacji, brak wzorców (12 wypowiedzi)

– *Brak zainteresowań młodzieży, sytuacja rodzinna na to wpływa, że młodzież nie ma zainteresowań.*
– *Duże znaczenie ma tu wykształcenie rodziców i to, że oni sami są bezrobotni. Tu wydaje mi się, że wzorzec jest zawsze od góry. I taka sytuacja w rodzinie, gdzie są niskie dochody w rodzinie i niskie wykształcenie w rodzinie, to bardzo wpływa na to, że młodzież czerpie te wzorce. Same te dzieci mają potem niski poziom wykształcenia i to wpływa na to, że nie podejmują potem pracy.*
– *I samo wychowanie, niska samoocena, poczucie wartości, to bardzo kuleje. Widać ze młodzież nie chce podejmować wyzwań, ta skuteczność w ich działaniu jest kiepska. Jeśli już podejmuje działania, ten brak determinacji ich zamyka na osiąganie celów. Nawet dostosowanie się do zasad obowiązujących w firmie, bo pracują ale po chwili czują się zamknięci, bo są narzucane jakieś zasady, kiedyś to było nie do pomyślenia, żeby pracownik spóźniał się, przychodził kiedy chce… to przynajmniej dla mnie jest nie do zaakceptowania. Poza tym pokolenie które jest teraz na rynku ma inny światopogląd. Długów domu, przy rodzicach, którzy karmią i pozwalają na to, nie motywują żeby wychodzić na zewnątrz, szukać rozwiązań i być samodzielnym na rynku i w ogóle w życiu, I chyba te wszystkie rzeczy na to zjawisko bardzo wpływają.*
– *Młodzież ma teraz bardzo niskie poczucie własnej wartości. Brakuje ludziom młodym motywacji, mają awersję do jakichkolwiek wyrzeczeń, wymagań.*
– *Na przykład sytuacja rodzinna. Brak wpływu rodziny na wychowanie.*
– *Niechęć do podporządkowywania się, niechęć do chodzenia do szkoły, bo tam się trzeba komuś podporządkować.*
– *Po drugie brak chęci do pracy, bo takich jest niestety cale mnóstwo.*
– *Takie pokolenie nam rośnie i przyczyną są sami rodzice. Nie mówię tu o patologii, bo tak często jest postrzegana ta młodzież.*
– *Te rodzinnym, w których dzieci zostały wychowane. Jest już takie 3 pokolenie, które nie chce się uczyć i nie pracuje. To są byłe PGR-y gdzie już trzecie pokolenie jest osobami bezrobotnymi. I to jest problem do rozwiązania*
– *Też uważam, że dzieciaki nie mają poczucia własnej wartości. Uważają, że się do niczego nie nadają, brak im motywacji, brak jakiegoś celu w przyszłości, do którego by dążyły.*
– *To jest słabe wykształcenie tych osób, to co się dzieje w rodzinach. Bo to jest powtarzanie wzorców rodzinnych, głównie z rodzin ubogich,.*
– *To jest zjawisko ogólnoświatowe i w Polsce jest mocno zróżnicowane. Jest wyższy wskaźnik, tam gdzie niższy potencjał i szanse na rozwój młodego człowieka. Znaczenie ma też kapitał społeczny młodego człowieka. W UE kształtuje się to na poziomie 14% w Polsce 20%. Przyczyn należałoby szukać w kwestiach rozwoju, ale też kulturowych kwestiach rodziny. Bo tu są też wzorce co do życia związanego z pracą.*

b) marginalizacja, wykluczenie (6 wypowiedzi)

– *Ale też niski poziom wykształcenia.*
– *Brak perspektyw życiowych, zawodowych.*
– *Dalej wpływ ma sytuacja środowiskowa, na przykład miejsce zamieszkania, odległość od ośrodków miejskich i oświatowych.*
– *Jest to takie rozwarstwienie. Pierwsza grupa z niskim wykształceniem, jest niechętna nauki. Na pewno nie chodzi o brak ofert, raczej jest tu takie wyuczone wykluczenie. Decydują się sami na bezrobocie, a nie na szukanie pracy.*
– *Tak na prawdę wydaje mi się że to głównie jest młodzież z regionów wiejskich. I to jest uwarunkowane, że oni tak słyszą z rodziny, otoczenia, żeby się nie uczyć, żeby wyjechać za granicę i oni nawet chęci nie mają do niczego. Wola iść do MOPS-u niż iść do pracy i zarobić to samo co dostaną z MOPS-u za siedzenie w domu. Większość osób z miasta lepiej wykształconych ma inne podejście, a takie z terenu wiejskiego to fatalne. Wola siedzieć i mieć z pomocy społecznej mniejsza kwotę, zamiast zdobyć doświadczenie, mieć wykształcenie. Oni nie chcą, po prostu nie mają ochoty.*
– *W niektórych domach jest też niski poziom wykształcenia i to być może są powody dla których młodzież nie podejmuje nauki ani pracy.*

c) roszczeniowe postawy młodzieży, brak samodzielności, wygoda (6 wypowiedzi)

– *A osoby z lepszym wykształceniem szukają odpowiedniej do kwalifikacji pracy. Są jeszcze bez pracy, bo zarobki nie satysfakcjonują ich i są nie odpowiednie do ich kwalifikacji.*

– *Może to, że osoby młode często nie widzą przyszłości dla siebie. Często to jest związane z tym, że młodzież wychodzi z założenia, jak pójdzie do pracy, to na początek musi dostać wygórowaną kwotę i do innej pracy nie pójdzie. A jak chce pójść gdzieś do pracy, to ten pracodawca daje mu znacznie mniej pieniążków, niż on tam sobie wyobraził. I to jest na pewno takim dużym problemem i przyczyna tego, że młodzież nie pracuje.*
– *No jakieś troszeczkę wygodnictwo młodego pokolenia czerpiącego z domu rodzinnego głównie te zasoby ekonomiczne.*
– *Poza tym też długo przebywają w domu rodzinnym, gdzie mają wszystko podłożone pod nos*
– *Przede wszystkim to, że taka młodzież ma wszystko na talerzu. Szkoła i rodzice, którzy pomagają właściwie we wszystkim. Kiedyś człowiek musiał sam do czegoś dochodzić, i dotykał własną siłą, swoich rąk i umysłu. W tej chwili dajemy to wszystko jak gdyby na tacy.*
– *Życie nasze społeczne też trochę rozpieszcza. Nasze państwo… niby wprowadzają tę pomoc dla ludzi niewydolnych ekonomicznie, wprowadzają jakieś tam 500+. Ale wydaje mi się raczej, że powinni pomagać w ten sposób, żeby młodzież, żeby rodziny mogły korzystać z jakichś pomocy edukacyjnych, żeby mogli jednak wykształcić się i zdobyć potem jakąś pracę. A państwo uczy nas troszeczkę takiego lenistwa. I młody człowiek jak tam sobie pożyje i dostaje z pomocy społecznej jakąś tam pomoc, bo mu się należy. I ja się nie dziwię, że nie chcą oni pracować, nie chcą się uczyć, bo po co mi to, nie chcą pracować, bo po co mi to. Bo pójdą do opieki i mi to się należy, albo będzie miał dzieci i będzie miał 500+ i będzie miał gotowy pieniądz na rękę. Wydaje mi się, że to jest taką główną przyczyną.*

d) brak odpowiednich kwalifikacji (4 wypowiedzi)

– *Młodzież nie ma konkretnych umiejętności, żeby odnaleźć się na dzisiejszym rynku pracy, Młodzież myśli, że skończę szkołę średnią i pójdę do pracy. Papier szkoły średniej nie wiele daje, bo nie daje konkretnego zawodu. Więc nie umie nic robić dla pracodawcy tak na prawdę.*
– *Po pierwsze więc brak wykształcenia.*
– *To jest tak: dzieci się nie uczą, ani nie podejmują pracy bo albo nie maja wykształcenia, albo nie chcą.*
– *Wartość edukacji niestety spadła. Kilkanaście ubiegłych lat pokazało, że wykształcenie nie gwarantuje prac.*

e) myślenie krótkoterminowe, chęć szybkiego wzbogacenia się (4 wypowiedzi)

– *Albo chęć zdobycia szybkich pieniędzy, podejmowania się wyjazdów zagranicznych krótkotrwałych.*
– *I łatwy zarobek, bo jest też takie podejście, że popracuje przez miesiąc na jabłkach w Holandii i potem przez rok mogę nie pracować. Więc to jest takie nastawienie na teraz, na dziś. A jutro to nie się wali, tak to określam.*
– *No i brak perspektyw, że jak skończą lepszą szkołę, to będą lepiej zarabiać., nie myślą po prostu o takich rzeczach.*
– *Więc nie garnie się młodzież, też może jest brak chęci motywacji, mogę być jeszcze na garnuszku, nie myśli się o emeryturze. Brak taki przyszłościowego myślenia, taka bananowa młodzież, która nie myśli o przyszłości, do 30 roku jest na garnuszku rodziców, nie myślę nawet o konkretnym zatrudnieniu.*

f) brak dobrego prawa (2 wypowiedzi)

– *Sytuacja prawna. Państwo i samorządy nie reagują odpowiednio na te zjawiska. Nie ma wsparcia, brak egzekwowania przepisów, na przykład przepisów dotyczących obowiązku szkolnego. Brak przepisów wykonawczych i nie ma przymusu by takie osoby w wieku powyżej 15 lat kontynuowały naukę.*
– *Zbyt mocno wspierano pewne programy socjalne, co powoduje, że ani młodzież, ani rodzice nie czują potrzeby skończenia szkoły, bo nie praca jest dzisiaj czasami potrzebna żeby się utrzymać niestety.*

g) nieefektywna edukacja (2 wypowiedzi)

– *Brak edukacji od przedszkola o celowości pracy, wykształcenia. Brak jakichkolwiek zachęt, ukierunkowani, wynika to ze sposobu edukacji. Przy edukacji to można lepiej wyjaśnić.*
– *Nie ma motywacji ze strony szkoły. Uczeń się bawi telefonem, patrzy co jest w Internecie, a nie zajmuję się lekcja. Ima to duży wpływ na to, że uczniowie się niczym nie interesują.*

h) nieznajomość wymogów rynku pracy (2 wypowiedzi)

– *Jakaś niepełnoprawność u młodzieży, brak wykształcenia, brak kompetencji nabytych w szkole do wymogów rynku pracy.*
– *Nie wiedzą ze sobą zrobić.*

i) niepełnosprawność (1 wypowiedź)

– *Niepełnosprawność dziecka może też wpływać na niepodejmowanie nowej pracy.*

j) nietrafne wybory dotyczące ścieżki edukacyjnej (1 wypowiedź)

– *Albo źle wybrany zawód – młodzież kończąc jakiś kierunek szkoły, nie może po nim znaleźć zatrudnienia, albo nie chce w tym kierunku pracować.*

k) poczucie braku perspektyw (1 wypowiedź)

– *No na pewno brak perspektyw które młode pokolenie zauważa i doświadcza na sobie.*

l) stagnacja społeczna i kulturowa (1 wypowiedź)

– *Stagnacja społeczna i kulturowa.*

ł) zaniechanie kształcenia zawodowego (1 wypowiedź)

– *Między innymi zaniechanie kształcenia zawodowego. Czyli likwidacja tych szkół, które kształciły zawodowo. Ale teraz powstają szkoły branżowe, więc myślę, że skala tego zjawiska się będzie zmniejszała.*

Według uczestników badań, którzy nie pokusili się o oszacowanie skali zjawiska młodzieży NEET do zasadniczych jego przyczyn zakwalifikowali takie jak: problemy wychowawcze w rodzinie, brak wzorców oraz roszczeniowość młodych osób. W tym kontekście wskazywano również na takie aspekty jak: wygoda, efekt bezstresowego wychowania, brak aspiracji; brak odpowiedniej oferty edukacyjnej; marginalizacja, wykluczenie; brak czasu ze strony rodziców; specyfika rynku pracy; złe wzorce płynące z mediów; dziedziczenie ubóstwa; kwestia wyboru; nietrafne wybory ścieżki edukacyjnej; nieznajomość wymogów rynku pracy; oraz obawy przed pracą, krótkoterminowe myślenie – por. Schemat 36.

Schemat 36 Przyczyny zjawiska określanego jako „młodzież NEET" w opinii uczestników badań, według których jego skala jest trudna do oszacowania

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi badanych, według których skala zjawiska młodzieży NEET jest trudna do określenia:

a) problemy wychowawcze w rodzinie, brak wzorców (7 wypowiedzi)

– *I dzieci zamiast się bawić, rozwijać kreatywność, siedzą przed tabletami, a rodzice się ciesz, że mają spokój, Więc myślę, że jest to efekt wychowania.*
– *I to jest bak odpowiedzialności rodziców, którzy nie motywują dzieci do pracy, nauki, szkolenia. Jest grupa rodziców, która chce żeby dziecko szło do szkoły, ale większość nie. Młodzi rodzicie nie pokazują wzorców, i dziecko mówi, nie bo nie.*
– *Jest to na pewno grupa młodzieży, która jest ze środowisk patologicznych. Sytuacje rodzinne wynikające z ich sytuacji. Po prostu nie maja dostępu, albo nie mają wsparcia w rodzinie w domu, żeby się uczyć, podjąć pracę. Nikt się nimi nie zajmuje. A człowiek powinien zacząć od nauki, umiejętności, a dopiero potem realizować się zawodowo.*
– *Sposób wychowania*
– *Wpływa na to też z jakiego domu pochodzi ta młodzież, jaki jest poziom wykształcenia rodziców, czy to są np. osoby niepełnosprawne. Jakiej są płci, czy mają jakieś dysfunkcje, z których wynika jakieś niedostosowanie.*
– *Wśród takich młodych NEET jest przyzwolenie na używki, rodzice nie kontrolują tego. Jak takie dziecko 16-letnie ma przyzwolenie, to z tego korzysta. Ja tu winię rodziców.*
– *Wydaje mi się, że pierwszym powodem jest brak jakichś pozytywnych wzorców, patrzenie, obserwowanie swoich rówieśników, jakaś sytuacja rodzinna. Jest tak, że jest taki wzorzec pracy, i ta młodzież będzie to tego ciągła i jeśli nie ma takiego wzorca w rodzinie, to trudno będzie przejść dalej. Więc ja bym powiedziała, że wzorce rodzinne takie, i potrzeba zarabiania pieniędzy.*

b) roszczeniowość, wygoda, efekt bezstresowego wychowania, brak aspiracji (7 wypowiedzi)

– *Do tego jeszcze tzw. Bezstresowe wychowanie tych dzieci, czyli, że dzieci mają same prawa, a nie mają obowiązków. Ci młodzi ludzie są przyzwyczajeni do tego, że wszystko mają, że wszystko im się należy ale, że nic nie muszą, nie muszą bo są wolnymi ludźmi, nikt ich do niczego nie będzie zmuszał, mogą robić co chcą. To jest efekt tak mi się wydaje wygody, do jakiej zostali przyzwyczajeni przez swoje nastoletnie życie.*
– *Dziedziczenie braku chęci do nauki, braku aspiracji rozwojowych.*
– *Konsumpcyjne podeście do życia, młodzieżowa tzw. Roszczeniowość. Duże oczekiwania młodzieży, gdzie z tymi umiejętnościami jest różnie, a jeśli chodzi o warunki pracy, zatrudnienia czy gratyfikacji są bardzo duże.*
– *Młodzi ludzie nie mają motywacji, żeby zrobić coś ze swoim życiem.*
– *Myślę, że są nieprzygotowani, nieprzystosowani do czekającej ich rzeczywistości. Albo po prostu ich umiejętności i kwalifikacje powoduje, że nie są w stanie się odnaleźć na rynku pracy.*
– *Poza tym dzisiejsza młodzież jest niesamodzielna.*
– *Rodzice spełniają wszystkie zachcianki, wymagania w stosunku do takich młodych ludzi nie są zbyt duże.*

c) brak odpowiedniej oferty edukacyjnej (3 wypowiedzi)

– *Młodzież NEET nie ma doświadczenia bo jest źle przygotowana, bo szkoła przygotowała ją do jakiegoś zawodu, a po 5 latach nauczania już ten zawód nie jest atrakcyjny na rynku pracy, atrakcyjność minęła. A szkolnictwo zawodowe się spóźniło. Bo mają mało praktyk pozwalających na zdobycie doświadczenia zawodowego. Bo młodzież jest ograniczona co do mobilności, nie jest przygotowana do tego, z e powinna być mobilna. To jest otwartość na nowe wyzwania. Nie są przygotowani mentalnie w szkołach.*
– *Moim zdaniem to jest po prostu brak konkretnych zainteresowań. W momencie kiedy rozmawia z młodzieżą, 1 do 10 wykazują się jakimiś zainteresowaniami. Natomiast wynikają one z braku oferty edukacyjnej. Mamy zbyt mało propozycji dla młodzieży aby ukierunkować ich i rozwijać ich zainteresowania. Trzeba tutaj ludzi i te wszystkie instytucje miejskie, które istnieją … ale co z tego, przecież młodzież będzie nie tylko tańczyć i grać na instrumentach. Bo można rozwijać bardzo pożyteczne zainteresowania, które zmienią się potem w interesującą dla nich pracę. Tego nie ma. Nie ma na to pieniędzy, nie ma na to możliwości.*
– *Sposób kształcenia w szkołach.*

d) marginalizacja, wykluczenie (3 wypowiedzi)

– *I dużo jest tej młodzieży z niepełnosprawnościami, ograniczoną co do miejsca zamieszkania.*
– *Jedną z głównych przyczyn jest zastój lub wolny rozwój niektórych regionów kraju, brak przemysłu, brak usług.*
– *Myślę, że jak nie mogą długo znaleźć pracy, przychodzi zniechęcenie, takie odrzucenie szukania tej pracy, i potem takie osoby pozostają w społeczeństwie i można powiedzieć, że są wykluczone ze względu na ten długotrwały brak odzewu pracodawców wobec nich.*

e) brak czasu ze strony rodziców (2 wypowiedzi)

– *Ja mam wrażenie, że ta grupa młodych ludzi to jest takie pokolenie, które było wychowywane już przez rodziców zapracowanych, zabieganych, niemających dla nich czasu, a z drugiej strony zapewniające im dosyć dobre warunki życia.*
– *To jest młodzież, których rodzice pracowali ciężko, żeby cos kupić, zgromadzić, i uciekła gdzieś nauka samodzielności.*

f) specyfika rynku pracy (2 wypowiedzi)

– *I przede wszystkim problem ten dotyczy młodzieży z małych miejscowości i powiatów gdzie jest dużo miejscowości rozrzuconych o małych możliwościach i nie ma jakichś głównych centrów zatrudnienia.*
– *Rozumiem takie osoby, bo u nas rynek pracy jest taki specyficzny i bardzo ściśnięty w różnych branżach i nie ma możliwości kooperować miedzy różnymi branżami, dlatego ciężko młodym osobom znaleźć prace w takim kierunku, w jakim kształciły się.*

g) złe wzorce płynące z mediów (2 wypowiedzi)

– *Do tego dochodzi jeszcze taki element, te wzorce pokazywane nam przez media, przez telewizje, prasę, ludzi którzy są uśmiechnięci, szczęśliwi, bogaci, ale my ich oglądamy na filmach, oni nigdy nie pracują, niczym się nie zajmują, nie mają żadnych obowiązków.*
– *Z drugiej strony mają duży dostęp do komunikacji, nie muszą wychodzić z domu, żeby cos zrobić… atrakcyjność tych form kontaktu jest duża.*

h) dziedziczenie ubóstwa (1 wypowiedź)

– *A ponadto na to zjawisko wpływa dziedziczenie ubóstwa.*

i) kwestia wyboru (1 wypowiedź)

– *Jest to na pewno sytuacja taka, że są to osoby które będą chciały być na bezrobociu. Rzeczywiście czerpać jakby korzyści materialne ale nie pracować. Więc niestety ucierpi trochę budżet państwa.*

j) nietrafne wybory ścieżki edukacyjnej (1 wypowiedź)

– *Coraz więcej osób po gimnazjum decyduje się na szkoły wieczorowe. Albo zaczynają w szkole dziennej, jakieś niepowodzenie i przechodzą do szkoły wieczorowej, I dla tego młodego człowieka, to ten człowiek zdobywa wiadomości minimalne.*

k) nieznajomość wymogów rynku pracy (1 wypowiedź)

– *I poza tym te dzieciaki mówią, że idą do pracy, ale w wieku 16 lat, to do jakiej pracy idą? To są osoby niepełnoletnie.*

l) obawy przed pracą, krótkoterminowe myślenie (1 wypowiedź)

– *Myślę, że to jest jakaś obawa przed podejmowaniem pracy na stały zatrudnieniu. Tu może też jakaś obrona przez rodziców swoich dzieci. Poza tym taka łatwość… częściowo podejmują pracę. Łatwo jest znaleźć prace dorywczą, na umowę zlecenie, że można się czegoś chwycić i zarobić pieniądze.*

W opinii respondentów, według których zjawisko młodzieży NEET występuje w małej skali, główną jego przyczyną są problemy wychowawcze w rodzinach. Ponadto wskazywana na takie kwestie jak: demotywujące wsparcie społeczne; brak ambicji, minimalizm, brak samodzielności; bierność, wygodnictwo; dziedziczenie bezradności, wzorce zachowań; roszczeniowość młodzieży; marginalizacja; nieefektywny system edukacji, brak wsparcia ze strony państwa; niepełnosprawność; nietrafne wybory ścieżki edukacyjnej oraz złe wzorce płynące z mediów – por. Schemat 37.

Schemat 37 Przyczyny zjawiska określanego jako „młodzież NEET" w opinii uczestników badań, według których jego skala jest mała

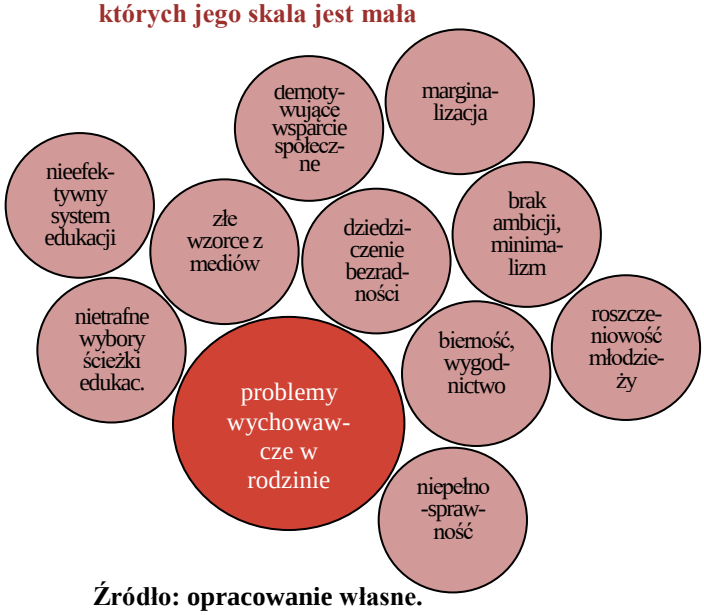

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi badanych, według których skala zjawiska młodzieży NEET jest mała:

a) problemy wychowawcze w rodzinach (10 wypowiedzi)

– *Ale z drugiej strony jest ten problem wśród młodzieży z rodzin bogatszych. Oni zapewniają im wszystko, młodzież nie ma takiej presji i zapału, a rodzice zapewniają im wszystko.*
– *Mały wpływ rodziny na decyzje młodych ludzi.*
– *Może jeszcze sytuacje rodzinne wpływają na to, że się nie uczą*
– *Obecnie młodzież kończąc tą szkołę obowiązkową, czyli szkołę podstawową i gimnazjum, nie chce, nie jest zainteresowana ani pracą, ani dalsza edukacją. Myślę, że jest to kwestia rodziców, którzy podchodzą do nich dosyć pobłażliwie. Dają im na wszystko i zapewniają warunki mieszkaniowe i jedzenie i ubranie się.*
– *Rodzice dają za bardzo sprzyjające warunki takim dzieciom, które nie chcą ani uczyć się ani pracować. I tak wiedzą, że siedzą w domu i nic im się nie stanie, bo rodzice nic nie zrobią.*
– *Rodzice zbyt dużo ofiarowują swoim dzieciom różnych dóbr, usług czy pieniędzy.*
– *Są to przede wszystkim kwestie środowiskowe. Z dwóch stron, z jednej strony młodzież z rodzin patologiczny, które nie zdobyły wykształcenia nawet podstawowego, czy średniego i egzystują gdzieś nie podejmując pracy. Są tu też złe wzorce wychowawcze wśród rodziny i znajomych.*
– *Też czasem sami rodzice do tego niestety, można powiedzieć, że namawiają, w sensie kształtują sobą taki wizerunek, postawą, można powiedzieć też nadopiekuńczością.*
– *To jest wychowanie. Uważam, że przede wszystkim wychowanie w rodzinie, patologia w rodzinie.*
– *W stronę rodziców bym się ukłonił i najbliższego otoczenia. Złe podejście do nich, ktoś nie wytłumaczył, nie nastawił ich. Coś tutaj nie zaiskrzyło w stronę pracy, w stronę rozwoju.*

b) demotywujące wsparcie społeczne (5 wypowiedzi)

– *I mają też dofinansowania z różnych instytucji, które powodują, że nie chcą pracować.*
– *Moim zdaniem to jest przyczyna typowo społeczna. Czyli życie na garnuszku ośrodków pomocy społecznej, przekazywana z pokolenia na pokolenia.*
– *Nie widzą, nie mają motywacji, żeby cokolwiek w życiu osiągnąć, łatwiej pójść do urzędu gminy, czy innego ośrodka po zasiłek i jakoś tam funkcjonować. Ale to jest na szczęście mała skala moim zdaniem.*
– *Przywileje, które powodują, że wydaje się młodzieży, że nie opłaca się pracować, można się utrzymać z jakichś innych dodatków, właśnie przywilejów.*
– *Temu pomaga tu całkiem niezły system świadczeń zapomogowych, które sprawiają, że nawet osoba bezrobotna, która potrafi zakombinować, może tak sobie ułożyć życie, i wyciągnąć pieniądze, że nie jest zmuszona do pracy i na jakimś podstawowym poziomie środki te wystarczają.*

c) brak ambicji, minimalizm, brak samodzielności (4 wypowiedzi)

– *Małe wymagania wobec swojego życia, na początku po ukończeniu szkoły, jakiejś tam zasadniczej. Nie maja ambicji, żeby iść dalej. Nie czują takiej potrzeby. Ten poziom życia który mają im wystarcza, nie dążą do tego, żeby podnieść kwalifikacje, żeby zarobić większe pieniążki. Jest taki minimalizm z ich strony.*
– *Oni nie czują potrzeby aby musieli sami na siebie zarabiać i zatroszczyć się o to, aby mieć gdzie mieszkać.*
– *po prostu jak nie chce się im pracować i nie chce się im uczyć, jak nie musza i jak nie mają jakiejś takiej konieczności ci ze strony domu i rodziny, to nie czują od siebie takiej wewnętrznej potrzeby,*
– *Przywileje, które powodują, że wydaje się młodzieży, że nie opłaca się pracować, można się utrzymać z jakichś innych dodatków, właśnie przywilejów.*

d) bierność, wygodnictwo (3 wypowiedzi)

– *I młodzież nie bardzo chce się uczyć, pracować, wykorzystuje swoich rodziców, gra w gry różne czy zajmuje się różnymi rzeczami. I nie pracuje ani się nie uczy, najdłużej przebywając w domu przy rodzicach. I to jest niekorzystne i dla młodzieży i dla rodziców.*
– *Przywileje, które powodują, że wydaje się młodzieży, że nie opłaca się pracować, można się utrzymać z jakichś innych dodatków, właśnie przywilejów*
– *Ta przyczyna tkwi też w nich samych, to znaczy w ich myśleniu, w wygodnictwie, w bierności, w braku właśnie aktywności. W uwielbieniu siedzenia przed telewizorem, komputerem, grach internetowych, wygodnictwo przede wszystkim.*

e) dziedziczenie bezradności, wzorce zachowań (3 wypowiedzi)

– *Młodzież nie jest przyzwyczajona do jakichś obowiązków pracy, wydaje im się, że skoro rodzice tak żyją to nam też się będzie tak żyło.*
– *Myślę, że to wynika z jakiegoś środowiska, z jakiego ta młodzież pochodzi, jakieś wzorce które mają wpojone w domu, czy w środowisku, w którym mieszają.*
– *Społeczne, rodzinne z jakiego domu się wywodzą, jakie tam schematy funkcjonują, czy rodzice są czynnik zawodowo czy też nie.*

f) roszczeniowość młodzieży (2 wypowiedzi)

– *Dla niektórych to jest taki brak sensu uczenia się i pracy. To wynika z tego, że ta młodzież nie potrafi zarobić tyle ile sobie wymarzyła.*
– *mają mało silnej woli żeby podjąć pracę za małe pieniądze.*

g) marginalizacja (1 wypowiedź)

– *Też kwestia lokalizacji, skąd oni pochodzą, a więc jaki to jest powiat, jakie miasteczko czy wieś, pewnie najczęściej, gdzie nie ma takich modeli pracy.*

h) nieefektywny system edukacji, brak wsparcia ze strony państwa (1 wypowiedź)

– *Myślę, że sprzyjają temu różne zmiany i społeczne, które następują w kolejnych społeczeństwach przez kolejne lata. Z tą młodzieżą mieliśmy do czynienia przestrzeni 5-7 lat. Sprzyja temu brak odpowiedniego nauczania, brak polityki odpowiedniej państwa jeśli chodzi o rynek pracy. Brak zainteresowania młodzieżą, która się gubiła na rynku pracy. Teraz ta sytuacja się normalizuje, więc tej młodzieży jest coraz mniej.*

i) niepełnosprawność (1 wypowiedź)

– *Są też przypadki, że są osoby niepełnosprawne, chociaż one to się raczej uczą, ale bywają przypadki niepełnosprawności.*

j) nietrafne wybory ścieżki edukacyjnej (1 wypowiedź)

– *No myślę, że jest to związane z tym, że idą do liceum, a tam okazuje się, że nie mają dobrych wyników, może jakaś presja ze strony rodziny. I rzucają tę szkołę się nie spełniają.*

k) złe wzorce płynące z mediów (1 wypowiedź)

– *Są tu też zjawiska społeczne, działanie Internetu na młodzież, odciąga ją do nauki.*

3.3.2 Konsekwencje zjawiska młodzieży NEET

Respondenci, według których zjawisko młodzieży NEET przybiera duże rozmiary, uznali, że główną konsekwencją takiego stanu rzeczy będzie w najbliższych 5 latach pogorszenie się sytuacji na rynku pracy. Do istotnych następstw omawianego problemu zaliczono także takie kwestie jak: brak rąk do pracy; problem z ZUS, obciążenie dla reszty społeczeństwa; demotywujące wsparcie socjalne; problem młodzieży ze znalezieniem pracy oraz konieczność zaspokojenia roszczeń młodzieży– por. Schemat 38.

Schemat 38 Konsekwencje dużej skali zjawiska „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań

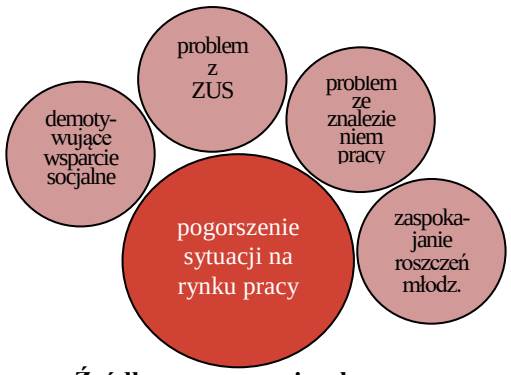

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, które uznały, że skala zjawiska młodzieży NEET jest duża, na temat jego konsekwencji:

a) pogorszenie sytuacji na rynku pracy, brak rąk do pracy (7 wypowiedzi)

– *Będzie coraz mniej osób wykształconych, i chętnych do podjęcia pracy.*
– *Będzie to jakiś zastój.*
– *Dość poważne. Mimo, że jest w tej chwili dość poważny niż, to będzie jeszcze gorzej. To widać w ilości uczniów np. u nas w szkole, jest coraz mniej tych dzieciaków. Coraz mniej dzieciaków jest zdeterminowanych, żeby zdobyć konkretny zawód. Nawet będąc w trzeciej klasie, gdzie już są na wylocie oni jeszcze się zastanawiają, czy to jest to, czy będą w tym zawodzie pracować. Przewiduję, że będzie naprawdę duży brak rąk do pracy.*
– *I na rynku pracy zrobi się za te 5 lat dziura, bo starsi ludzie odejdą na emeryturę, teraz jak obniżono wiek emerytalny, to 300 tysięcy osób przeszło na emeryturę i nie mamy kim tej dziury zapełnić.*
– *Jeśli będzie rosła ta skala i młodzież nie będzie podejmowała pracy, to pracodawcy będą mieć jeszcze bardziej trudną sytuację. Będą borykać się z problemem rekrutacji z wykonywaniem takich czynności zaplanować. Zostanie zablokowany ten rozwój gospodarczy, inwestycje.*
– *Konsekwencje? Nie będzie ludzi do pracy, do takiej pracy nie wyspecjalizowanej tylko takiej podstawowej, gdzie też potrzebujemy pracowników, bo nie chcą pracować w takich zawodach. W większości niewykształcenie są ale o ni nie chcą, im po prostu się nie chce, nie będzie chodził do pracy i tyle.*
– *Konsekwencje… czyli gdyby się to zjawisko pogłębiało, to sytuacja na rynku pracy będzie trudna.*

b) problem z ZUS, obciążenie dla reszty społeczeństwa (4 wypowiedzi)

– *Moim zdaniem wpływanie to znacząco na przychody, czy dochody państw. Myślę tu o niższym dochodzie ZUS, bo skoro nie pracuje to nie odkłada tych świadczeń do ZUS. Jakichś świadczeń społecznych, zdrowotnych, ściśle powiązanych z miejscem zatrudnienia i z pracą. Pracując mamy określone składki, a to finansuje całe nasze społeczeństwo.*
– *No przede wszystkim niższy przychód ZUS, finanse państwa na tym ucierpią.*
– *Ta młodzież w wieku produkcyjnym, która powinna wytwarzać PKB, siedzi w domu, a my ich utrzymujemy. Potocznie nazywa się to zawód syn, albo zawód córka. Ale całe społeczeństwo musi na nich pracować, bo oni korzystają z infrastruktury, która jest utrzymywana z podatków. W urzędzie, w służbie zdrowia to wszystko kosztuje.*

– *Takie będą konsekwencje, że im mniej będzie taka młodzież pracować, tym mniej pieniędzy będzie ta młodzież wypracowywała dla przyszłych emerytów. Więc będzie to skutkowała katastrofalną sytuacją emerytów w przyszłości. Bo nie będzie miał kto pracować na emeryturę. Bo dzisiaj gdy 28 mężczyzna nie pracuje to jeszcze tam gdzieś 30 lat temu, kiedy mój tato zaczynał pracę, to od 16 roku życia był zatrudniony, bo już mu się szkoła liczyła. Więc on już miał 13 lat pracy. Więc to bezie skutkowała trudną sytuacją dla emerytów.*

c) demotywujące wsparcie socjalne (2 wypowiedzi)

– *Coraz więcej młodzieży o tych niskich kwalifikacjach nie będzie chciała się uczyć, jeśli będzie do nich dostarczana pomoc na zasadzie ryby a nie wędki. I dlatego myślę, że tak samo kierowana pomoc do osób powinna być, które chcą się uczyć i chcą być zatrudnione, żeby z tej sytuacji te osoby wyszły.*
– *Efekt jest taki, że nie będą zainteresowani podejmowaniem pracy, działania socjalne państwa idą w złym kierunku, żeby zachęcić do pracy i do nauki.*

d) problem młodzieży ze znalezieniem pracy (2 wypowiedzi)

– *Młodzież będzie miała problem z takim stabilnym zatrudnieniem, nie będzie im się chciało szukać pracy. Nie będzie się rozwijać, będą siedzieć w domu. Nie będą mieli stałej pracy i nie będą się rozwijać.*
– *sytuacja będzie się poprawiała na rynku pracy, ale nie dla młodzieży NEET. Bo oni nie są przygotowani do podjęcia pracy. Jeśli mówimy o pracach w konkretnych branżach, zawodach, I niestety nie kształcąc się, nie rozwijając uzdolnień w tym zakresie, nie będą w stanie podejmować prac na stanowiskach innych niż prosta praca fizyczna, nie będą do tego przyzwyczajeni. A więc paradoksalnie niestety ta grupa młodzieży NEET nie będzie na rynku pracy zbytnio obecna. Będą to pracownicy sezonowi, dorywczy, w których pracodawcy nie e da chcieli inwestować.*

e) konieczność zaspokojenia roszczeń młodzieży (1 wypowiedź)

– *Coraz trudniej będzie znaleźć pracowników w tym przedziale wiekowym, bez dodatkowych wabików. Trzeba im będzie zaoferować dobra płacę, elastyczne godziny pracy i brak stresu. To są oczywiście marzenia każdego z nas, ale tak młodzież z tej grupy postrzega swoje życie zawodowe i tego wymaga.*

Badani, którzy nie potrafili oszacować skali zjawiska młodzieży NEET stwierdzili, że jego następstwem w najbliższych 5 latach będą takie kwestie jak: problem dla gospodarki, wzrost bezrobocia; pogłębienie zjawiska, problem patologii społecznych; brak kwalifikacji wśród młodzieży; brak znaczących konsekwencji; nieprzewidywalne konsekwencje; wzrost roszczeniowości młodych pracowników. Z drugiej strony według części tych uczestników badań, w najbliższej przyszłości może mieć miejsce zmniejszanie zjawiska młodzieży NEET (osoby te przestaną być młode, a wobec niżu demograficznego ich następców będzie mniej), ale także poprawa sytuacji gospodarczej – Schemat 39.

Schemat 39 Konsekwencje zjawiska „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań, według których jest ono trudne do oszacowania

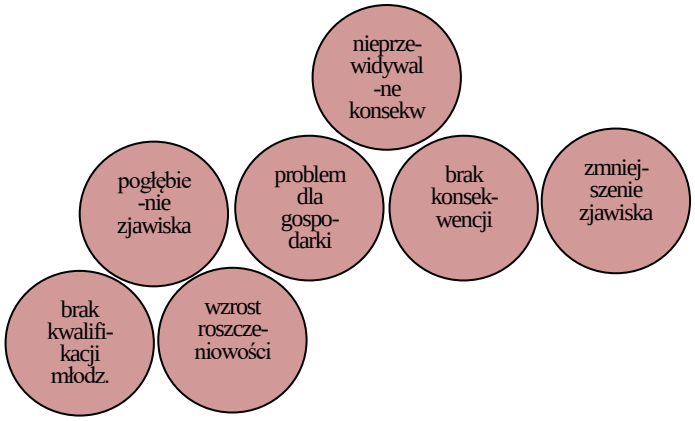

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, które uznały, że skala zjawiska młodzieży NEET jest trudna do oszacowania, na temat jego konsekwencji:

a) problem dla gospodarki, wzrost bezrobocia (4 wypowiedzi)

– *Jeżeli nie będą działania skierowane typowo wspierające, doradcy zwodowi, psycholog… jeśli te osoby nie będą nauczane korzystać z tych usług, nie będą sobie potrafiły w przyszłości poradzić z tym byciem na bezrobociu, szukaniem nowych wyzwań. I to mogą być przyszli bezrobotni.*
– *Ludzie nie podejmują pracy, nie płacą podatków, nie uczą się, nie pracują. Jest taka część społeczeństwa, którą trudno zdiagnozować, trudno ogarnąć. A myślę, że będzie się pogłębiać… ten rynek pracy… że tych pracowników nie przybędzie.*
– *W przypadku jeżeli w najbliższym czasie nie będą podjęte działania skuteczne związane z tą młodzieżą, to to będą potencjalnie kandydaci do bycia bezrobotnymi.*
– *Według mnie przede wszystkim powielanie bezrobocia, lenistwo śmierdzące, niechęć do nauki, patologia społeczna. Bo jak już dostanie rentę socjalną, prawda, ojciec, matka, to dziecko to widzi i obserwuje i uczy się tak robić samo. I jak już dostanie taką rentę, to nie chce pracować.*

b) pogłębienie zjawiska, problem patologii społecznych (3 wypowiedzi)

– *Obserwując to co się dzieje w szkołach, myślę, że ta grupa się może powiększać, pogłębiać. Ta młodzież się izoluje, tworzą się jakieś grupy, podgrupy, a dla nas nie jest to korzystne, bo system kształcenia się nie zwraca.*
– *Przed wszystkim mi się wydaje, że wzrosną patologiczne zachowania i będą nam rosły osoby którymi się nie zajmiemy, po prostu pasożyty, które będą tam żyły na jakichś squatach. Będziemy się czuli zagrożeni, bo będą sfrustrowani, i będą przejawiać złe zachowania.*
– *Raczej złe, czyli nie zmusimy tych ludzi do szkoły.*

c) brak kwalifikacji wśród młodzieży (2 wypowiedzi)

– *Będziemy mieli nieuków wśród tej młodzieży.*
– *Jednak ja uważam, że to będzie brak wykwalifikowanej kadry, wykwalifikowanej podkreślam.*

d) brak znaczących konsekwencji (2 wypowiedzi)

– *Myślę, że niewielkie, bo mam wrażenie, że ta grupa nie jest jakoś bardzo reprezentatywna dla całego pokolenia, że to jest stosunkowo mała grupa osób. Ich wpływ nie będzie jakoś bardzo znaczący.*
– *Zjawisko NEET, moim zdaniem, znacząco nie wpłynie na kształtowanie rynku pracy, przy rynku pracownika. Jeżeli już, to jeszcze bardziej pogłębi rynek pracownika. Bo oni nie zagrażają młodym, dobrze wykształconym, tacy ciągle są poszukiwani. A ta młodzież o której mówimy, która się nie kształci i nie ma zawodu, to ona nie zagrozi w znacznym stopniu, albo wcale.*

e) nieprzewidywalne konsekwencje (1 wypowiedź)

– *Nieprzewidywalne, trudno to dzisiaj określić. Myślę, że to nie jest jakaś wielka grupa, ale myślę, że nieprzewidywalne.*

f) wzrośnie roszczeniowość młodych pracowników (1 wypowiedź)

– *Może być tak, że jak ci ludzie będą pracownikami to będą bardzo wymagający, będą oni chcieli stawiać warunki, bo będą chcieli żeby było po ich myśli, a pracodawcy chcąc mieć pracowników, będą się musieli do tego naginać.*

g) zmniejszanie zjawiska wraz z poprawą sytuacji gospodarczej (1 wypowiedź)

– *Rynek pracy zmierza ku dobremu, tych miejsc pracy też będzie więcej, to spowoduje że zmniejszy się to bezrobocie, I te osoby wykluczone społecznie w końcu znajdą na rynku pracy miejsce, które będzie im odpowiadało i będą mogli się spełniać i pod względem ekonomicznym i rozwojowym. Więc myślę, że przyszłość nie kształtuje się dla takich osób negatywnie, tylko raczej dużo osób może wyjść z takiego wykluczenia.*

Uczestnicy badań, według których zjawisko młodzieży NEET jest nieznaczne wskazują na takie jego konsekwencje jak: problem dla rynku pracy; brak znaczących konsekwencji; brak pracowników; wzrost skali patologii społecznej; zmniejszenie się zjawiska; import pracowników; lepsza sytuacja dla osób nie będących NEET (mniejsza konkurencja) obciążenie dla reszty społeczeństwa; pogłębienie się zjawiska wobec konkurencji ze strony wchodzących na rynek oraz problemy zdrowotne – por. Schemat 40.

Schemat 40 Konsekwencje zjawiska „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań, według których kształtuje się ono na niskim poziomie

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi osób, które uznały, że skala zjawiska młodzieży NEET jest mała, na temat jego konsekwencji:

a) problem dla rynku pracy (4 wypowiedzi)

– *A w najbliższych 5 latach na rynku pracy to nie jest korzystne. Może nawet troszkę wzrastać ten wskaźnik młodzieży NEET w najbliższych 5 latach,. Działanie Internetu nie jest korzystne,. Wszyscy mają komórki i cały czas korzystają, nawet na lekcjach, a to odciąga od nauki i od pracy również.*
– *Nie będzie dobry. Patrząc z punktu widzenia, że mamy teraz mniej osób wkraczających na rynek pracy, to powinniśmy też kształtować maksymalnie dużo osób do tego żeby aktywizować ich zawodowo i włączać do pracy. Natomiast przy małej puli jeszcze, potrzebna ta grupa gdzieś tutaj funkcjonuje i nie jest czynna zawodowo, no to się ta sytuacja może jeszcze pogorszyć bardziej.*
– *Nie wiem jak wielki jest to procent tej młodzieży, mam nadzieję, że nie tak duży. Ale myślę, że to będzie pogłębianie braku pracowników na rynku pracy, więc złej pozycji pracodawcy.*
– *No nie będzie miał kto pracować, jeśli coraz więcej takiej młodzieży NEET pojawi się na rynku. Pracodawcy będą mieć problem ze znalezieniem dobrego pracownika, bo nie będzie takich ludzi, nie będą poczuwać się w obowiązku ani pracy, ani systematyczności, konieczności pracowania na siebie. I to pogorszy sytuacje na rynku pracy w ciągu 5 lat.*

b) brak znaczących konsekwencji (3 wypowiedzi)

– *Ja myślę, że znikome. Ci co chcą pracować, będą pracować, a Ci co nie chcą.. myślę, że to procentowo będzie spadać.*
– *Myślę, że nie będą miały zbyt dużego wpływu na rynek pracy, bo tych osób nie jest zbyt wiele. Poza tym te osoby wracają po jakimś czasie na rynek pracy. One są tego typu osobami tylko przez pewien okres po zakończeniu szkoły, potem dostrzegają pewne aspekty życia i podejmują pracę.*
– *Myślę, że tu konsekwencji nie będzie wielkich, bo przynajmniej na terenie naszego powiatu NETT, to jest małym zjawiskiem. To myślę, że nie będzie miało wielkiego wpływu na sytuacje na rynku pracy.*

c) brak pracowników (2 wypowiedzi)

– *Będzie nadal brakować pracowników. Będzie coraz większa grupa młodzieży niepracującej i to będzie dla nich samych też zła konsekwencja, bo siedzenie w domu niepracowanie, brak pracy*

– *Część ludzi młodych nie zdobędzie tego wykształcenia i to będzie miało też wpływ, że pracodawca nie będzie miał tych pracowników. Nie będzie mógł zatrudnić kogoś, kogo mu potrzeba.*

d) wzrost skali patologii społecznej (2 wypowiedzi)

– *Będą z nimi problemy, bo ta młodzież stoczy się, popada w narkomanię, w alkoholizm. Nie chce się im pracować i tu będzie miał nasz rząd z tym problemy.*
– *Mam nadzieję, że to jakoś zatrzymamy, i nie będzie się to rozszerzało, bo konsekwencje tego zjawiska mogą być straszne.*

e) zmniejszenie się zjawiska (2 wypowiedzi)

– *Ta młodzież NEET, która dominowała na rynku pracy, teraz będzie zmarginalizowana.*
– *W najbliższych latach tej młodzieży będzie coraz mniej, bo sytuacja na rynku pracy się normalizuje, także dla tej młodzieży. Tym bardziej dla studentów otworzyły się nowe perspektywy.*

f) import pracowników (1 wypowiedź)

– *I będzie potrzeba ściągania pracowników z poza kraju.*

g) lepsza sytuacja dla osób nie będących NEET, mniejsza konkurencja (1 wypowiedź)

– *Chociaż to może polepszyć sytuacje osób którzy ubiegają się o pracę i którym zależy na pracy, być może oni będą mieli większa możliwość znalezienia tej pracy którą sobie wymarzą, zaplanują.*

h) obciążenie dla reszty społeczeństwa (1 wypowiedź)

– *Myślę, ze ta młodzież nie chcąca podejmowania pracy ani nauki, albo rzuca naukę. To się zdarza u nas w szkole, że krótko się uczą i rezygnują z nauki. To nie jest korzystne dla gospodarki, bo potem tą młodzież trzeba utrzymywać i nie wiadomo co ona ze sobą zrobi. Jeśli to zjawisko się utrzymuje to nie jest korzystne dla młodzieży i dla innych osób, które musza utrzymywać tę młodzież i nie jest to korzystne.*

i) pogłębienie się zjawiska wobec konkurencji ze strony wchodzących na rynek (1 wypowiedź)

– *Na pewno ta młodzież, która dzisiaj nie chce podejmować pracy i nie chce się uczyć zostanie z tyłu. I będzie jej coraz trudniej tą pracę znaleźć czy podjąć naukę. Bo ich motywacja będzie cały czas malała, zwłaszcza jeśli się będą porównywać z tymi którzy będą tę wiedze cały czas zdobywać. I tacy ludzie będą mogli liczyć tylko na prace dorywcze, zasiłki od państwa.*

j) problemy zdrowotne (1 wypowiedź)

– *Brak nauki powoduje zawężenie horyzontów myślowych. Nawet jakieś choroby związane z tym, z siedzeniem przed komputerem na przykład… łącznie z otyłością.*

3.3.3 Sposoby przeciwdziałania zjawisku NEET

Respondenci, według których zjawisko młodzieży NEET osiągnęło dużą skalę, w kontekście sposobów przeciwdziałania temu problemowi szczególną znaczenie przywiązują do współdziałania różnych podmiotów, rozwiązań systemowych, a także funduszy unijnych oraz do szkoleń, przekwalifikowywania się młodych osób. Duże rolę do odegrania ma tu również doradztwo zawodowe i wsparcie psychologiczne. Ponadto pomocne w likwidowaniu omawianego problemu mogą być także takie czynniki jak: aktywne działania ze strony rządu; atrakcyjne programy kształcenia; rezygnacja z demotywującego działania opieki społecznej;

konsekwentne egzekwowanie obowiązku edukacji i weryfikacja sytuacji życiowej; rozbudzanie świadomości konsekwencji NEET wśród młodzieży i rodziców; system edukacji, szkoły branżowe; opieka społeczna; brak możliwości zmuszenia do pracy; korzystne przepisy prawne dotyczące zatrudnienia; ośrodki wychowawcze; system zachęt do pracy; wsparcie finansowe; wsparcie rodziców oraz zakaz używania telefonów w szkole – por. Schemat 41.

Schemat 41 Sposoby przeciwdziałania dużej skali zjawiska „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań

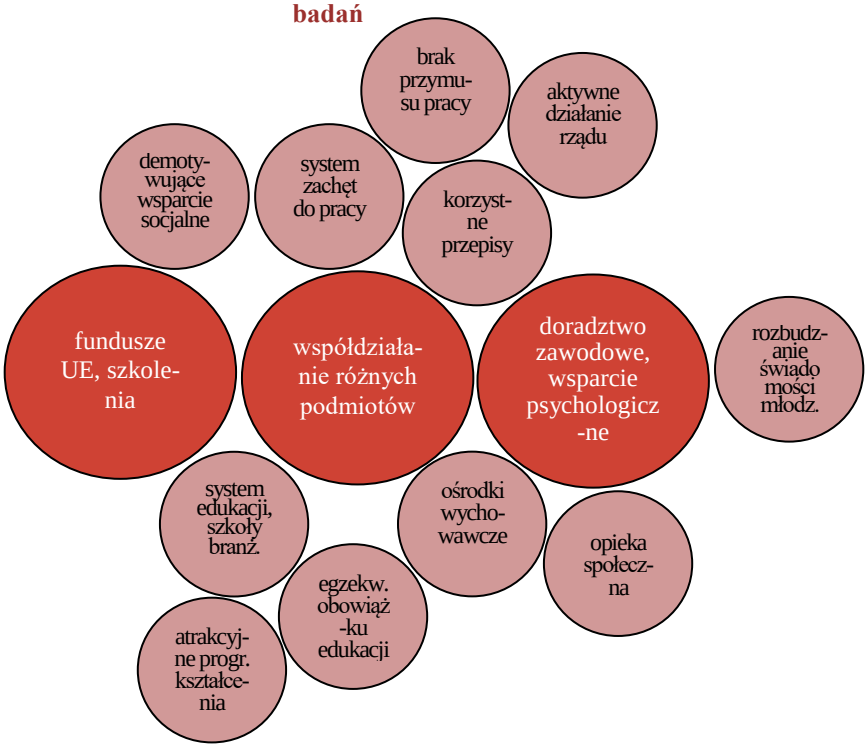

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi badanych, według których skala zjawiska młodzieży NEET jest duża na temat sposobów przeciwdziałania temu problemowi:

a) współdziałanie różnych podmiotów, rozwiązania systemowe (7 wypowiedzi)

– *A jakie podmioty? W zależności od wieku, szkoły, przedszkola, też muszą być zaangażowani rodzice, Bo jeżeli oni się nie zainteresują, to nie wiem kto mógłby te sprawy wyprostować. Zawsze mówiłem, że najważniejszą rolę w życiu młodego człowieka odgrywają rodzice i jak oni ukształtują dzieci od początku, tak to będzie widoczne w życiu dorosłym w sensie pozytywnym, albo negatywnym.*
– *Aspekt wychowania w domu i aspekt kształcenia w szkołach branżowych pierwszego stopnia, w technikach, rożnego rodzaju liceach. Wszytko zależy od tego jak nauczyciele będą podchodzili pod kątem nauki i wychowywania uczniów w kontekście wartości na przyszłość. Jeśli te zajęcia będą ciekawe i uczniowie będą z zainteresowaniem przychodzili na zajęcia, to będzie dobrze. Ale jak inaczej to będziemy mieli znowu problemy na rynku pracy. Ale jak będzie zaangażowanie rodziców w połączeniu z zaangażowaniem nauczycieli, to jest szansa na poprawę. Ale jak będziemy dalej państwem opiekuńczym, to myślę ze nawet przy największych chęciach pozyskania tej młodzieży to będzie ciężko. Bo ludzie szybko przyzwyczajają się do otrzymywania rzeczy bez wysiłku. Więc po co się wysilać?*
– *Mogą to robić jakieś fundacje, służby typu OHP. Wiem że mają środki na takie działania. Na pewno fundusze z UE realizowane przez fundacje NGO, przez instytucje posiadające kadrę i doświadczenie w tej kwestii.*
– *Myślę, że trzeba by było zacząć najpierw od rodziców, poprzez szkołę, poprzez takie instytucje jak właśnie urzędy pracy. Zakłady pracy też mogłyby się w to włączyć, przez pokazanie tego, co mogą osiągnąć, jakie mają możliwości, jak u nich funkcjonuje pracownik. Pomoc społeczna też mogłaby się do tego dołożyć.*

– *No otwarcie rynku pracy dla młodzieży, stworzyć jakąś atrakcyjność pracy. Tworzyć ścisłe związki między pracodawcą a szkołą, uczelnią i dawać jakieś gwarancje pracy.*
– *Oczywiście jest to współdziałanie nie jednego podmiotu, ale wielu innych.*
– *Tutaj musi być cały system, jeśli chodzi o to. Państwo, czyli administracja państwowa, kuratoria, kwestia regulacji prawnych, w zakresie przepisów wykonawczych. Odpowiednie przepisy muszą powstać i być właściwie egzekwowane. Pomoc społeczna, pomoc socjalna skierowana w kierunku edukacji. I PUP też powinny zwiększyć działania w zakresie dokształcania i znalezienia pracy. I na przykład jeszcze myślę tak, w pewnych sytuacjach można by się posunąć do pozbawienia zasiłku, jeśli ktoś nie realizuje pewnych obowiązków.*

b) fundusze unijne, szkolenia, przekwalifikowania (7 wypowiedzi)

– *Fundusze unijne, szkolenia, przekwalifikowania.*
– *Konkretne działania to jest to, żeby pieniądze szły bezpośrednio na szkolenia, kształcenie ucznia, pobudzanie go do zainteresowań rozwoju, otwarcia na świat, szukania nowych wyzwań. To byłoby czynnikiem motywującym. Skoro się określa, że to jest 20% młodzieży w grupie NEET to dzieje się źle.*
– *Kursy przygotowujące, szkolenia zawodowe.*
– *Na pewno urzędy pracy, ale można też próbować przez kursy zawodowe aktywować tych młodych, którzy nie chcą iść do szkoły. Ale też na pewno większa kontrola na tych kursach, bo ktoś się zapisuje, nie chodzi i dostaje dokument. No jakoś zachęcać też tym, że po kursach, czy po szkole, mieli możliwość podjęcia tej pracy, choćby spróbowania. Bo dzisiaj może iść na staż, ale to są mniejsze pieniążki, i to nie motywuje młodych, żeby chcieli podejmować tę aktywność zawodową.*
– *Tak jak wspomniałam powinno być wsparcie młodzieży, która chce się uczyć, chce coś robić z życiem. A nie na siłę wyciąganie osób, które nie mają takiej chęci. To jest organizowanie różnych kursów, szkoleń, staży, dopłat do wynagrodzenia.*
– *Trzeba inwestować w szkolenie i pomagać im się kształcić i przekwalifikować.*
– *Więc przede wszystkim kształcić, ale kształcić tak żeby on miał alternatywę potem pracy, zawody.*

c) doradztwo zawodowe, wsparcie psychologiczne (6 wypowiedzi)

– *jeżeli nie będą działania skierowane typowo wspierające, doradcy zwodowi, psycholog… jeśli te osoby nie będą nauczane korzystać z tych usług, nie będą sobie potrafiły w przyszłości poradzić z tym byciem na bezrobociu, szukaniem nowych wyzwań. I to mogą być przyszli bezrobotni.*
– *na pewno tym ludziom trzeba wskazać odpowiednią drogę kształcenia, i to jest zadanie dla szkół średnich i dla szkół wyższych. To musi być totalna zupełnie przemiana stylu kształcenia, zarówno w szkołach średnich jak i wyższych, to jest jedyny sposób uratowania tej sytuacji, wprowadzenie ścisłej współpracy szkół z firmami, które będą mogły wychowywać sobie przyszłych pracowników.*
– *Powinny być realizowane projekty skierowane do takiej grupy młodzież. Musza one opierać się na rzetelnym doradztwie zawodowym, żeby określić skalę zjawiska, i określić problem danej osoby. Postawić mu ścieżkę jakiegoś działania, stworzyć mu jakąś ścieżkę zawodu.*
– *Też być może jeśli chodzi o szkołę, jakieś wsparcie psychologów, pedagogów, być może jakieś wsparcie innych instytucji, które w ogóle będą wspierać rodzinę i pracodawców w kształtowaniu tych młodych ludzi.*
– *To przede wszystkim dobry doradca zawodowy, który daje wsparcie dla tych, którzy nie wiedzą w jakim kierunku pójść. System wsparcia i doradztwa, i z tego co wiem, to będzie wdrażane jako rozwiązanie systemowe po reformie szkolnictwa i w szkołach podstawowych i w Brankówkach.*
– *Zacząć od jakiegoś stażu, nauczenia pracy, potem pośrednictwo pracy. Nauczenie poszukiwania zatrudnienia.*

d) aktywne działania ze strony rządu (4 wypowiedzi)

– *I działania państwa, czyli nie postrzeganie tej młodzieży jako środowiska patologicznego, tylko jako osoby które można zmotywować i nauczyć.*
– *I działania państwa, które mogą uświadamiać, które dają możliwość rozpoczęcia pracy czy nauki, przez doświadczenie.*
– *rząd powinien postarać się o jakieś programy, być może jakieś wsparcie w założeniu własnej działalności, jakieś dotacje stypendia naukowe, może jakieś programy prorodzinne umożliwiające samodzielny start.*
– *To uważam, że wszystko zależy od naszego rządu i od tego czy znajda się pieniądze i chęci aby ktoś podjął się jakiegoś działania dla zatrzymania tej sytuacji. Bo jeśli tak to wbrew pozorom może się zdarzyć, że będzie pozytywnie, jeśli rząd zobaczy potencjał, który tkwi w naszej młodzieży i udzieli mu wsparcia.*

e) atrakcyjne programy kształcenia (3 wypowiedzi)

– *Byłoby dobrym rozwiązaniem, żeby to było w zasadniczej szkole (zła jakość nagrania).Jakieś zajęcia w szkole z ekonomii, informatyki rozszerzonej, żeby zrozumieć co się dzieje w gospodarce.*
– *I jeśli chodzi o naukę, to uczenie przez doświadczenia, praktykę.*
– *Trzeba jednak wrócić do szkół i zupełnie przebudować system myślenia o tym, jak młodych ludzi uczyć od najniższych poziomów edukacji obowiązków i trzeba by może wdrożyć jakiś program w którym fachowcy, osoby które zarządzają zasobami ludzkimi, uzmysłowiały młodym ludziom, czym jest praca jako wartość, czym jest praca dla człowieka który skończył edukacje. Co ona daje i dlaczego… ale to raczej powinno się odbywać w szkołach, albo wyspecjalizowanych instytucjach, które musiałyby ze szkołami współpracować.*

f) demotywujące działanie opieki społecznej (3 wypowiedzi)

– *Ale to trzeba zmniejszyć pomoc społeczną i tak to zrobić, żeby oni mieli motywację. Bo nie będą mieli żadnego źródła dochodu.*
– *Bo owszem można komuś pomoc, ale wydaje mi się, że politykę pracy gospodarki trzeba zmienić. Żeby przeciętny kowalski miał zarobki takie, żeby go było stać na takie przeciętne życie. Bo niestety Polak jest leniwy, Polak będzie szukał takiego łatwego szybkiego zarobku, młodzież szybko to chwyta. Nasze pokolenie młodych teraz dorasta, oni widzą jak się dzieje i oni będą uczyli się tego samego, że po co mi coś, kiedy ja pójdę dostane i nie będę musiał pracować. Tak mi się wydaje, że będzie trzeba od góry zacząć. Żeby trochę to pozmieniać, żeby nawet ta pomoc którą dostają nie była tak łatwo dostępna.*
– *Spróbuje nawiązać do programu 500+. Po pierwsze pieniądze powinny iść za dzieckiem do pełnoletniości, tak by było dziecko kształcone, doskonalone w ramach dodatkowych zajęć w szkołach, przedszkolach, w ośrodkach sportowych. Statystyka pokazuje, że nasza młodzież woli spędzać czas przed telewizorem lub komputerem, a mniej spędza czas aktywnie.*

g) konsekwentne egzekwowanie obowiązku edukacji i weryfikacja sytuacji życiowej (3 wypowiedzi)

– *Bezwzględne uczestniczenie w systemie kształcenia przynajmniej do 18 roku życia uczniów. A więc są to obciążenia pieniężne dla rodziców, którzy nie spełniają obowiązków szkolnych przez ucznia. Muszą to wspierać urzędy miejskie i powiatowe.*
– *I trzeba zweryfikować sytuacje tych ludzi, czy oni potrzebują tej pomocy, czy może tylko dajemy bo dajemy, bo jakby ustawa przewiduje, że mu trzeba dać. Bo oni wtedy przychodzą na kurs tylko żeby dostać pieniążki, a nie iść do pracy.*
– *Żeby mops weryfikował czy ktoś potrzebuje dotacji, czy też nie potrzebuje pomocy MOPS-u, a z reguły nie potrzebuje bo jest w szarej strefie. I to wtedy powinno wpłynąć na pojawienie się motywacji.*

h) rozbudzanie świadomości konsekwencji NEET wśród młodzieży i rodziców (3 wypowiedzi)

– *Na pewno większa oferta, większe zainteresowanie młodzieży, przynajmniej tej grupy studentów, żeby zaktywizować ich. Żeby oni byli świadomi, żeby chcieli zostać w Polsce. Żeby chcieli wiązać z Polską przyszłość. Z pracą którą będą tu wykonywać, co będzie w perspektywie dłuższej korzystne dla całego społeczeństwa i dla tych młodszych i dla tych starszych, kończących swoją pracę zawodową i którzy będą już emerytami.*
– *Uświadamianie młodzieży konsekwencji w przyszłości, na przykład emerytury. Żeby te osoby myślały o kształceniu i o pracy i żeby zaniechały tego zjawiska młodzieży NEET.*
– *Uważam, że to zależy od rodzica bardzo duża. Dlatego wsparciem byłyby akcje uświadamiające rodziców.*

i) system edukacji, szkoły branżowe (3 wypowiedzi)

– *I system edukacji, który wyrównuje szanse. Wszędzie tam, gdzie osoby młode mają gorszy dostęp do pracy.*
– *Przede wszystkim działania to jest edukacja, ale nie na takim poziomie jaki jest w tej chwili. Zmiana całkowicie systemu nauczania, nie ma systemu nauczania. Dostaje się ucznia z poziomem naukowym 0 i 10 i jest taki sam program, nie ma miejsca na indywidualną naukę, Z tych osób można by więcej uzyskać, jakby był inny system edukacji.*
– *Te szkoły branżowe które powstają.*

j) opieka społeczna (2 wypowiedzi)

– *Opieka społeczna mi się wydaje, że powinna. Znaczy tam opieka społeczna robi to co państwo tam wyznaczy. Ale wydaje mi się raczej, żeby zacząć od tego, żeby polikwidować pomoce społeczne w sensie zasiłków.*
– *Opieka społeczna, chociaż nie wiem jakie są tu jej kompetencje … trzeba wyciągnąć tych młodych ludzi z domu, pokazać ich predyspozycje, przeszkolić ich. Pokazać, że mogą jakieś rzeczy robić, ale to jest praca na lata, bo trzeba do tych ludzi dotrzeć ich przekonać, że praca coś wnosi, że człowiek ma pieniądze i może decydować. Ale to jest praca na lata, która powinna już być robiona w szkole średniej, w szkole podstawowej, bo jak ktoś ma 29 lat i nigdy nie pracował i ma słabe wykształcenie, to trudno przywrócić ja do społeczeństwa i pokazać, że może coś z tej pracy mieć, mieć satysfakcję, że może się samorealizować. Ale to jest ciężka praca i to trzeba zacząć już teraz, żeby wyeliminować to pokolenie NEET z naszego społeczeństwa.*

k) brak możliwości zmuszenia do pracy (1 wypowiedź)

– *Lecz u nas nie możliwości, żeby człowieka zmusić do pracy, Pójdzie, pożebrze, poleci to życie.*

l) korzystne przepisy prawne dotyczące zatrudnienia (1 wypowiedź)

– *I dobry start, żeby pracodawca nie podpisywał śmieciówek, tylko normalną umowę na etat.*

ł) ośrodki wychowawcze (1 wypowiedź)

– *Trzeba by założyć jakieś ośrodki wychowawcze.*

m) system zachęt do pracy (1 wypowiedź)

– *Jednocześnie zachęty powodujące przyzwyczajanie ich do pracy.*

n) wsparcie finansowe (1 wypowiedź)

– *Chodzi tu o osoby, młodzież która skończyła szkoleń i chciałaby rozpocząć zatrudnienie, mogłyby być to dopłaty do opłat mieszkaniowych, ulgi w ZUS, wszelkiego rodzaju pomoc finansowa, mająca uatrakcyjnić takiego pracownika dla pracodawcy, żeby to było nagradzane. Żeby była motywacja finansowa dla tych osób które chcą, a nie wsparcie wykluczenia osób które nie chcą pracować.*

o) wsparcie rodziców (1 wypowiedź)

– *Wydaje mi się, że sam rodzic olbrzymią rolę ogrywa, więc trzeba zacząć od rodziców, od pomocy rodzicom.*

p) zakaz używania telefonów w szkole (1 wypowiedź)

– *Można też wprowadzić zakaz używania tabletów, telefonów w szkole.*

Uczestnicy badań, którzy przyznali, że skala zjawiska młodzieży NEET jest trudna do oszacowania, wskazywali na takie sposoby przeciwdziałania temu problemowi jak: poradnictwo zawodowe; wsparcie psychologiczne rodziców, rozbudzanie świadomości problemu NEET; współpraca pomiędzy różnymi podmiotami; egzekwowanie obowiązku szkolnego; projekty unijne; staże, kursy, szkolenia; system edukacyjny; szkolnictwo dla dorosłych; wsparcie społeczne skorelowane z weryfikacją stanu faktycznego (realizacji obowiązku szkolnego); atrakcyjne programy kształcenia; rezygnacja z demotywacyjnego system wsparcia społecznego; Kościół; odpowiednie wychowanie w rodzinie; organizacje młodzieżowe; racjonalizacja ścieżki edukacyjnej oraz wsparcie aktywności zawodowej młodzieży – por. Schemat 42.

Schemat 42 Sposoby przeciwdziałania zjawisku „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań, według których jest ono trudne do oszacowania

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi badanych, według których skala zjawiska młodzieży NEET jest trudna do oszacowania, na temat sposobów przeciwdziałania temu problemowi:

a) poradnictwo zawodowe (4 wypowiedzi)

– *I podmioty, takie jak na pewno szkoła, poprzez właściwego doradcę zawodowego. Często się zdarza, że młodzież nie jest odpowiednio ukierunkowana pod kątem zawodowym, nie zdaje sobie sprawy z tego jakie ma możliwości na rynku pracy.*
– *I wydaje mi się, że przede wszystkim takie potrzeby zmotywowania młodych ludzi i ukierunkowania ich. A jeśli chodzi o przeciwdziałanie, to rozeznania tego rynku w środowisku, w którym się znajdują, aby pójść dalej po takim rozeznaniu.*
– *Przede wszystkim trzeba zacząć wcześniej pracę w szkołach, w szkole podstawowej, żeby rozpoznać możliwości młodzieży. Żeby potrafiły one rozpoznać swoje mocne i słabe strony, próby radzenia sobie ze stresem. Szkoła ma duży wpływ, aby przeciwdziałać. Poza tym rozwijanie jakichś zainteresowań i większe przywiązanie do wykonywania wyuczonego zawodu.*
– *To przede wszystkim aktywizacja w różnych formach i tworzenie centrów aktywizacji społeczno-zawodowej. To się dzieje w Finlandii, w innych krajach.*

b) wsparcie psychologiczne rodziców, rozbudzanie świadomości problemu NEET (3 wypowiedzi)

– *Na pewno rodzina, na pewno szkolenie rodziców. Ono mogłoby się odbywać w szkole, były takie kiedyś spotkania z rodzicami, był psycholog szkolny, który się zajmował takimi sprawami.*
– *Szczerze powiem, że nie bardzo wiem, co by to mogło być. Potrzeba jest zmiana świadomościowa. Wszystko co robimy, pokazujemy jak funkcjonujemy w świecie. Jak pokazujemy, że zaangażowanie jest ważne, kontakt z drugim człowiekiem jest nieważny. Jeśli pokażemy, że uzależnienie od komputera jest groźne, to może przyniesienie to skutek. A jak nic nie zrobimy to będzie większa grupa ludzi, która robi nic. Będą oni żyć na zasiłkach i będzie to coraz większa grupa osób. Jeśli ktoś umie żyć tylko siedząc w domu i nie pracując żyć z zasiłków, to nie można się dziwić, że jego dzieci będą robić to samo.*
– *Tutaj działania by się musiało zacząć od rodziny. Rozpoznanie takiej sytuacji jest bardzo trudne bo trzeba wniknąć w takie przypadki. Nie wiem, młodzież która jest w systemie informacji oświatowej, gdzie widać czy osoby się uczą, czy spełniają obowiązek szkolny. Trzeba wchodzić w rodzinę, dowiadywać się sytuacji, dopytywać się. Potem trzeba znaleźć po prostu dojście, z rodziną, środowiskiem.*

c) współpraca pomiędzy różnymi podmiotami (3 wypowiedzi)

– *I to jest współpraca wszystkich instytucji, edukacja, wsparcie socjalne. To jest tworzenie takich punktów w celu nabycia doświadczenia przez te osoby i ich umiejscowienie na rynku pracy i ich przygotowania. I to muszą być różne instytucie, nie tylko instytucje pozarządowe. To muszą być MOPS-y, edukacja, związki pracodawców, inne organizacje, urzędy pracy, instytucje rynku pracy, wszyscy przez współpracę powinni mieć specjalne programy dla*

osób młodych NEET. Żeby jednak oni nie pozostawali zbyt długo pozostawieni samemu sobie. A jeżeli nie mogą się znaleźć na rynku pracy, to wypracowanie takich programów trzyletnich, bo to są najlepsze programy. Ze taka osoba przystępuje do takiego programu i współpracuje z ekspertami. Ale taka sobą też musi jakoś działać sama. Też gdzieś realizować, nabywać doświadczenie zawodowe, coś tam tworzyć, żeby być potem atrakcyjnym na rynku pracy. Przeciwdziałanie to jest zwiększenie atrakcyjności tej młodzieży na rynku pracy, ich kompetencji zawodowych.

– *Na pewno system wychowania, kształcenia w szkole, czyli rodzina, dom, szkoła, ale też pracodawcy.*
– *Wydaje mi się, ze to powinno być systemowo potraktowane.*

d) egzekwowanie obowiązku szkolnego (2 wypowiedzi)

– *Myślę, że jest taka odpowiedzialność, że jak dziecko nie chodzi do szkoły, to rodzice płaca karę. Z tego się nie korzysta.*
– *Nad tym pytaniem mógłbym mówić bardzo długo. W Polsce takie sposoby już istnieją, wprowadziła je ustawa o systemie oświaty i kolejne ustawy, które wprowadzają zmiany do ustaw o systemie oświaty. Ustawa o której mówię wprowadziła obowiązek szkolny oraz obowiązek nauki, skrótowo można by to powiedzieć tak, że każdy człowiek po ukończeniu szkoły, dotychczas gimnazjum jak wiadomo, a w nowym systemie szkoły podstawowej, podlega obowiązkowi nauki do 18 roku życia. Do tego czasu ma obowiązek pod odpowiedzialnością karno-administracyjną uczyć się lub zdobywać zawód. Kontrola nad sprawowaniem nauki młodzieży, oraz prowadzenia ewidencji spełnienia wyżej wymienionych obowiązków ustawa powierza gminą. Gdyby te instytucje odpowiedzialne za kontrolę spełnienia obowiązku nauki wywiązywały się ze swojego obowiązku to na pewno skala zjawiska NEET wśród młodzieży powyżej 18 lat, również byłaby zdecydowanie niższa. Obowiązek nauki trwa do 18 roku życia. Jeżeli uczeń po szkole podstawowej 8mio klasowej, jeżeli już nie pójdzie się dalej uczyć, proszę zobaczyć, to będzie gdzieś w latach człowieka 13-14 lat, 3-4 lata będzie sobie fruwał i można, wtedy, go administracyjnie przysposobić do jakiegoś zawodu. Według mojej orientacji, takiej kontroli, rejestracji takiej młodzieży: w wielu gminach albo się nie prowadzi, albo po macoszemu. Stąd się wywodzi zjawisko NEET, po 18 roku życia. Inne kraje sobie z tym poradziły tutaj zaproponowałbym spojrzenie na system np. belgijski, który dobrze poznałem. Tam też jest obowiązek takiej nauki, zdobywania zawodu, gdzie się takich młodych ludzi wychwytuje, prowadzi się do ośrodka, gdzie zdobyć mogą różne zawody. Taki uczeń przez kilka dni wędruje, dowolnie, przygląda się i wybiera zawód, który mu się spodoba. Zostaje i tego zawodu się uczy. Ale to są ośrodki dobrze wyposażone, dofinansowane, my takich możliwości finansowych nie mamy. Ale namiastkę w postaci aktu prawnego o ustawie o oświacie, czyli obowiązek nauki jest. Wystarczy go tylko, przynajmniej w części przestrzegać.*

e) projekty unijne (2 wypowiedzi)

– *Bo jest bardzo dużo kursów robionych, żeby te projekty unijne były organizowane. I nie liczy się ta osoba, tylko żeby te formalności, liczba osób przyjętych do projektu się zgadzała. Myślę więc, że takie bardziej indywidualne podejście do takiej osoby wykluczonej.*
– *Dużo jest projektów z UE firm które zajmują się taką młodzieżą wykluczoną. Tylko na dzień dzisiejszy to tak wygląda, że oferuje się takim osobom staże, szkolenia. Tylko pracodawcy to często tak przyjmują, że owszem wezmą pieniążki na staż, ale potem nie dostają dodatkowego dofinansowania i im się to po prostu nie opłaca. I to nie było pozytywnym oddźwiękiem dla takiej grupy, które są wykluczone.*

f) staże, kursy, szkolenia (2 wypowiedzi)

– *Myślę, że też staże, jakaś taka pomoc w znalezieniu pracy, ale żeby to nie było nastawione na pracodawców, że oni tylko czerpią korzyści, tylko może jakieś wsparcie w rozwój, tylko taki mądry rozwój tych osób, że jeśli on zrobi ten kurs, to żeby to prosperowało na przyszłość, żeby on znalazł tę pracę.*
– *Szkoły, kursy przygotowawcze, szkolenia jakieś, wspierane z budżetu państwa.*

g) system edukacyjny (3 wypowiedzi)

– *Na pewno bardzo ważną instytucją jest szkoła i edukacja, skuteczna edukacja, pokazująca pozytywne wzorce. Szkoła, która buduje poczucie wartości młodego człowieka, żeby nie czuł się inny, gorszy, gorzej wyposażony w różne umiejętności, wtedy kiedy dorasta. Ale też uczenie szacunku do pracy, do innych ludzi, wykształcania w młodym człowieku poczucia, że wszystko zależy od niego, że swój los ma w swoich rękach, wskazywania takich bardzo pozytywnych wzorców.*
– *System szkolnictwa przede wszystkim, to już socjologowie się powinni nad tym zastanawiać.*

h) szkolnictwo dla dorosłych (2 wypowiedzi)

– *I to coraz teraz bardziej w Polsce upada, to bardzo słabe jest szkolnictwo zawodowe dla dorosłych. Bo są to najczęściej osoby pełnoletnie, niedouczone. Ja mam doświadczenie w pracy z dorosłymi, to są to szkoły drugiej szansy*

ale też to są placówki z racji komercjalizacji odsunięte na bok. Bo są teraz firmy prywatne zajmujące się kształceniem zawodowym i nie mają do tego odpowiedniej kadry, bazy, albo mają kadrę niedouczona bo maja studentów. Wiec to szkolnictwo dla dorosłych powinno być postawione do wyższej rangi i powinien być system jakiś.

– *I wydaje mi się, że urzędy pracy powinny przejąć takie że szkół sferę dorosłych osób.*

i) wsparcie społeczne skorelowane z weryfikacją stanu faktycznego (realizacji obowiązku szkolnego) (2 wypowiedzi)

– *Następna sprawa, przy gminach, przy urzędach miasta, to opieka społeczna powinna działać. Rodziny dostają świadczenia, młodzi ludzie dostają świadczenia. I to nie jest skorelowane, bo dziecko jak zaczyna szkołę, to ma zaświadczenie, że do szkoły uczęszcza i jest to ważne miesiąc czasu. I ja się pytałam, dlaczego tak jest, że dziecko odbiera zaświadczenie i nie pojawia się w szkole. Bo niekiedy w opiece takie zaświadczenie jest ważne 1 rok czasu. Na przykład na alimenty. I te dzieciaki chodzą do szkoły przez miesiąc, biorą zaświadczenie i potem nie chodzą. I może jakby rodzice musieli co miesiąc pokazywać takie zaświadczenie, to by to motywowało rodziców. Bo to rodzice musza być świadomi, że trzeba te dzieci motywować, żeby to nie było takie „nie, nie, nie".*

– *system opieki społecznej, asystenci społeczni, taka opieka społeczna na szczeblu miejskim. Na pewno też kuratorzy sądowi, czy policja. Ale potem też system do ogarnięcia tego, czy poprawienia sytuacji, to te instytucje powinny ze sobą współpracować. Na płaszczyźnie opieki społecznej, z rodziną, a potem już praca z tymi doradcami zawodowymi. Trzeba się tymi ludźmi zająć, nauczyć ich pracy, obowiązkowości, tego czego nie mają w domach.*

j) atrakcyjne programy kształcenia (1 wypowiedź)

– *Tak długo pracowali nad systemem oświaty, jednak on jest rozchwiany, nie daje możliwości ewentualnego rozwoju. Jest to ciągłe powtarzanie, ja uczę przedmiotu, gdzie od szkoły zawodowej do matury ciągle przerabia się te same sprawy. Matematyka jest niedostosowana do potrzeb techników. Jest bardzo trudno namówić nauczycieli albo tych którzy by to kontrolowali, skorelować potrzeby zawodu z odpowiednimi przedmiotami – fizyka, matematyka, biologia i tak dalej. Jak obserwuje te wszystkie programy, to dzieci uczą się rzeczy encyklopedycznie, które im się nigdy w życiu nie przydadzą. W ten sposób niszczymy też zainteresowania u dziecka.*

k) demotywacyjny system wsparcia społecznego (1 wypowiedź)

– *Dużo do powiedzenia miałby ktoś kto odpowiada za system socjalny w Polsce. Wszystkie dopłaty, darmowe świadczenia socjalne, myślę że temu nie sprzyjają. Więc myślę, że owszem jestem jak najbardziej za tym żeby wspierać, że ZUS i system socjalny powinien być, ale powinno być coś za coś. Nie powinno być to takie łatwe rozdawnictwo, tylko dlatego, że się jest w danym wieku i w danym środowisku. Konkretnie być może jakieś ośrodki pracy i ośrodki kształcenia poza systemowego mogłyby się nad tym pochylić.*

l) Kościół (1 wypowiedź)

– *Dla części taka instytucją byłby kościół, który też ma istotne narzędzia w swoim ręku, żeby wychowywać młodych ludzi w takim właśnie duchu, pokazywać właściwe wzorce.*

ł) odpowiednie wychowanie w rodzinie (1 wypowiedź)

– *Na pewno ośrodki, w których kształtuje się osobowość, światopogląd młodych ludzi. Czyli na pewno dom, wychowanie w rodzinie, przekazywanie wzorców, poczucia odpowiedzialności za swój los, wzięcia spraw w swoje ręce, wychowywanie w poszanowaniu pracy osób starszych.*

m) organizacje młodzieżowe (1 wypowiedź)

– *Myślę, że też niebagatelną rolę mogą odegrać organizacje typu ZHP czy ZHR, czy takie organizacje młodzieżowe, które też mają w swoje programy wpisaną taką dbałość o poszanowanie cudzego życia, mienia, wychowanie w poczuciu wartości, jakkolwiekby to nie zabrzmiało.*

n) racjonalizacja ścieżki edukacyjnej (1 wypowiedź)

– *Chciałam jeszcze dodać, że jeśli ten system rozwinął by się na poziomie kształcenia zróżnicowanego. Ja bym nawet sięgnęła do tego, żeby nie obdarowywać ludzi młodych po szkole podstawowej miejscami w szkołach średnich. Powróciłabym do tego sita, egzaminów do szkół średnich, odpowiednich zawodów, na studia też. Wtedy można by robić. Mamy takie przykłady, że technik jest mądrzejszy od inżyniera po studiach, który próbuje mu coś wciskać.*

o) wsparcie aktywności zawodowej młodzieży (1 wypowiedź)

– *I jakieś zachęty, żeby młodzież podejmowała prace na stałe, czy z ubezpieczeniami, czy zdrowotny czy rentowym, czy emerytalnym. Tu myślę, że byłoby dużo pracy.*

Respondenci, według których zjawisko młodzieży NEET pozostaje na niskim poziomie, do podstawowych form przeciwdziałania temu problemowi zaliczyli współpracę różnych instytucji oraz system edukacji. Pomocne mogą być też takie działania jak: odpowiednie wychowanie w rodzinie, wsparcie rodzin; poradnictwo zawodowe, wsparcie psychologiczne; instytucje oświaty i kultury; wsparcie finansowe pierwszej pracy; nakaz pracy (powrót do PRL); opieka społeczna; praca zgodna z wykształceniem, praca dobrze płatna oraz projekty– por. Schemat 43.

Schemat 43 Sposoby przeciwdziałania zjawisku „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań, według których kształtuje się ono na niskim poziomie

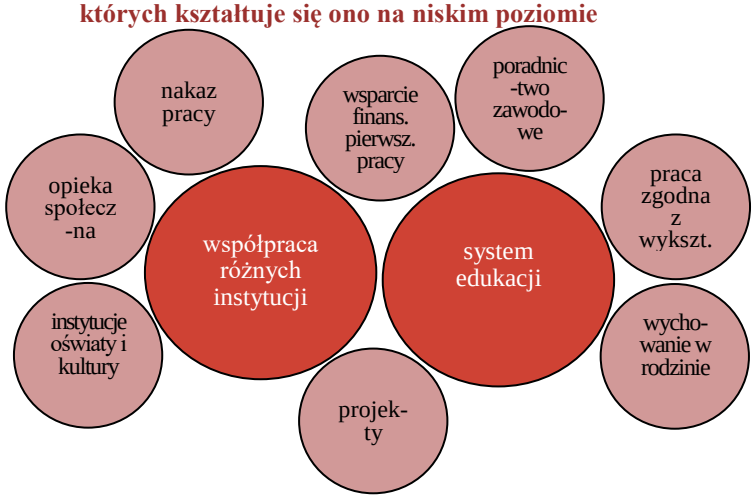

Źródło: opracowanie własne.

Wypowiedzi badanych, według których skala zjawiska młodzieży NEET jest mała, na temat sposobów przeciwdziałania temu problemowi:

a) współpraca różnych instytucji (7 wypowiedzi)

– *A kto miałby to realizować? No szkoły we współpracy ze stroną rządową. Ale ogólnie szkoły i przedsiębiorstwa.*
– *Albo rząd, albo szkoła, albo ministerstwo edukacji, albo jakieś jednostki kulturalne.*
– *I prócz środowiska rodzinnego na pewno szkoły, na pewno jakieś świetlice środowiskowe, domy kultury, urzędy gminy, to są podmioty, które mogą to realizować.*
– *Jest wiele instytucji, centrum pomocy rodzinie, gdzie od najmłodszych lat powinny mieć uwagę na takie osoby, Bo wiadomo, że są tak jakieś problemy. I też komunikacja miedzy szkołą takimi poradniami.*
– *Począwszy do rodziców, przez nauczycieli, przez najbliższe otoczenie. Każdy powinien próbować pomóc, zachęcić tego młodego człowieka, wzbudzić w nim chęć posiadania czegoś więcej, niż to co dostaje od rodziców, jakieś kieszonkowe, czy coś takiego.*
– *stowarzyszenia, które robią programy, szkolenia dla takich osób, wspierają osoby wykluczone społeczne. Centrum integracji które wspiera osoby wykluczone niepełnosprawne.*
– *wiem że ochotnicze hufce pracy po części takie działania podejmują, być może miejskie ośrodki pomocy społecznej to jest właściwy ośrodek.*

b) system edukacji (6 wypowiedzi)

– *Albo może rząd mógłby coś jeszcze wymyśleć, jakieś działania społeczne ministerstwa edukacji, żeby przyciągnąć młodzież do szkół.*
– *I trzeba też zwrócić na to uwagę, żeby zlikwidować wiele kierunków na wyższych uczelniach, które są nieprzydatne na ryku pracy. Podmiotami, które mogą to realizować są szkoły, branżowe i podstawowe, a potem te wyższe uczelnie.*
– *Myślę, że powinno się tu zacząć od programów nauczania a w szkołach, od dobrego doboru nauczyciela do zawodu. Żeby nauczyciele szli z powołania do zawodu, a nie z przymusu.*
– *Na pewno szkoły i nauczyciele, którzy mogliby bardziej motywować i uczyć te osoby, a nie odsuwać ze względu na pochodzenie, czy rodzinę.*
– *No szkolnictwo branżowej jest jednym z takich działań. Więc pewnie szkoła,*
– *Tu musiałaby się zacząć praca z tymi młodymi ludźmi na etapie szkoły.*

c) odpowiednie wychowanie w rodzinie, wsparcie rodzin (4 wypowiedzi)

– *Druga sprawa to wychowanie w rodzinie, kiedyś była metoda wychowania poprzez pracę i to było skuteczne. Może jestem trochę starszej daty, ale takie metody uważam za skuteczne.*
– *Myślę, że przede wszystkim rodzina. To jest ten podmiot najważniejszy, który ma wpływ na decyzje młodych ludzi. Musiałaby zajść taka zmiana, żeby rodzina dopingowała młodych ludzi do pracy, do nauki. Nie pozwalała na siedzenie w domu. Po za tym szkoła ma niestety niewielki wpływ, ale może jakaś ciekawsza oferta, jakieś inne metody motywacji tych młodych ludzi do jakiejkolwiek aktywności, na rynku lokalnym.*
– *Natomiast na pewno środowisko rodzinne ma największy wpływ. I to właśnie rodzina czy tez środowisko, z którego dziecko pochodzi może tu najwięcej zdziałać. I na pewno też jak w starym przysłowiu, dawanie wędki a nie ryby. Czyli uczenie tej młodzieży zarabiania pieniędzy, kreatywności a nie dawanie zasiłków, stypendiów, czy jakiś innych rodzajów pomocy. Czyli dawanie im możliwości dorabiania, zarabiania.*
– *Od najmłodszych lat, jeżeli widać, że dom jest trudny, czy region w ogóle, wsparcie.*

d) poradnictwo zawodowe, wsparcie psychologiczne (3 wypowiedzi)

– *Może wdrożenie pomocy doradców zawodowych. Może połączenie szkół z przedsiębiorcami i wdrożenia młodych na wcześniejszym etapie do pracy.*
– *Myślę, że tam też takie działania się po części dla takich osób się już w tej chwili prowadzi tylko być może zbyt małe środki są na ten cel przeznaczane, też zbyt małe uświadamianie tych osób w jaki sposób powinny się rozwijać. Być może też wsparcie psychologiczne być powinno, nie tylko konkretnych działań.*
– *Trzeba by uświadamiać, zachęcać, tłumaczyć, a nawet naciskać na taką młodzież.*

e) instytucje oświaty i kultury (2 wypowiedzi)

– *Instytucje jakieś państwowe.*
– *Może jakieś domy kultury, które mogłyby jakieś działania prowadzić, żeby przyciągnąć ją do kultury. I szkoły mogłyby jakoś przyciągnąć do siebie młodzież akcjami jakimiś. Żeby ta młodzież nie siedziała w domach. Bo telewizja raczej szkodzi niż pomaga, czy Internet.*

f) wsparcie finansowe pierwszej pracy (2 wypowiedzi)

– *Albo może zarobki mogłyby wzrosnąć, żeby zmotywować młodzież którą nie chce pracować, bo nie widzi sensu.*
– *Mogłaby to być zachęta finansowa. Czyli na przykład jeśli uczeń podejmuje pracę po zakończeniu szkoły z własnej inicjatywy, dostaje od samorządu jakieś niewielkie pieniążki, jakąś dopłatę do tej pierwszej swojej pracy, żeby go zmotywować., Wiadomo, że on nie otrzyma dużych pieniędzy od pracodawcy, bo jest świeżym pracownikiem, bez doświadczenia. Żeby miał podobnie jak w przypadku bezrobotnych dodatki aktywizacyjne. Żeby wiedział, że jeśli będzie się rozwijał, to ma to jakieś odzwierciedlenie, że ktoś to dostrzega i inwestuje w niego.*

g) nakaz pracy (powrót do PRL) (1 wypowiedź)

– *Ja wracam do swojego życia, analizując je, to widzę, że kiedyś były nakazy pracy. I każdy człowiek po ukończeniu szkoły, dostawał nakaz praccy do danej konkretnej placówki. I to było błogosławieństwo dla wszystkich młodych ludzi. Kończył ktoś budownictwo i dostawał nakaz pracy w budownictwie. Ja myślę, że powrót do tego byłby najlepszym rozwiązaniem tego problemu.*

h) opieka społeczna (1 wypowiedź)

– *Chyba opieka społeczna powinna bardziej zareagować w takiej sytuacji, gdzie dziecko zostaje w domu, nie uczy się dalej, nie idzie do pracy i nie robi niż tak na prawdę. I tu rodzice powinni być karani, czy rozliczani, dlaczego ich dziecko nie uczy się, nie pracuje, nie ma z niego żadnego pożytku. Więc myślę, ze jakby się tu za rodziców na początku wziąć, opieka społeczna, albo jakaś inna komórka działająca w gminie albo w powiecie, i zacząć od rodziców. Wtedy może by się zmniejszył odsetek młodzieży NEET.*

i) praca zgodna z wykształceniem, praca dobrze płatna (1 wypowiedź)

– *To jest na przykład praca według swojego wykształcenia, praca w miarę dobrze płatna i praca stabilna. Czyli ktoś, kto się zatrudni, będzie wiedział, że będzie miał tam przez jakiś moment pracę, nie będzie musiał szukać zaraz znowu.*

j) projekty (1 wypowiedź)

– *Bo na pewno jest dużo takich projektów, które próbują takie osoby aktywizować.*

Podsumowanie

Odpowiadając na poszczególne pytania zawarte w problematyce badawczej można stwierdzić, że w opinii większości badanych obecna sytuacja pracodawców na rynku pracy nie jest ani szczególnie dobra, ani też zła (ad. pytanie badawcze 1.1). Czynniki, które mają wpływ na taki stan rzeczy to z jednej strony dobra sytuacja gospodarcza, z a drugiej strony brak pracowników, którzy byliby odpowiednio zmotywowani, a jednocześnie dobrze przygotowani do pracy oraz wysokie koszty pracy (ad. pytanie badawcze 1.2). Połowa badanych uważa, że sytuacja pracowników na rynku pracy jest dobra (ad. pytanie badawcze 1.3). Szczególny wpływ na taką sytuację ma dobra koniunktura gospodarcza oraz dzięki dużemu popytowi na pracowników ukształtowanie się rynku pracobiorcy. Natomiast podstawowym problemem jest w tym kontekście niska płaca (ad. pytanie badawcze 1.4). Badani przeważnie wyrażali opinię wskazującą na to, że aktualną sytuację kobiet na rynku pracy można określić jako przeciętną (ad. pytanie badawcze 1.5). Taka ocena wynika to w główniej mierze ze względu na występujące na rynku pozytywne i negatywne zjawiska takie jak dobra koniunktura gospodarcza oraz wsparcie ze strony państwa oraz dyskryminację przejawiającą się m.in. poprzez niższe wynagrodzenie w porównaniu z mężczyznami, a także problem z godzeniem życia rodzinnego i zawodowego (ad. pytanie badawcze 1.6). Większość badanych wyraziła pogląd, że aktualna sytuacja młodzieży na rynku jest dobra (ad. pytanie badawcze 1.7). Decydują o tym głównie takie czynniki jak dobra koniunktura na rynku pracy oraz rynek pracownika. Natomiast potencjalne zagrożenia w tym kontekście wiążą się z brakiem kompetencji i doświadczenia oraz możliwością emigracji, a także niskie płace (ad. pytanie badawcze 1.8). Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce w przekonaniu większości badanych jest zła (ad. pytanie badawcze 1.9). Taki stan rzeczy wynika głównie z obaw pracodawców związanych z zatrudnianiem osób z różnego rodzaju ograniczeniami oraz jest związany z barierami infrastrukturalnymi (ad. pytanie badawcze 1.10).

Ogólnie rzecz ujmując beneficjentami zjawisk zachodzących na współczesnym rynku pracy są w opinii uczestników badań pracownicy oraz młodzież. Sytuację kobiet i pracodawców można uznać jako przeciętne. W tym kontekście osoby niepełnosprawne są w najgorszym położeniu (ad. pytanie badawcze 1.).

Zdaniem większości uczestników badań w najbliższych 5 latach można oczekiwać stałej poprawy sytuacji na rynku pracy w Polsce (ad. pytanie badawcze 2.1). Przewidywania te mają u podstaw pozytywną ocenę koniunktury gospodarczej i skalę obserwowanych inwestycji. W tym kontekście wskazywano także na stabilność rozwoju gospodarczego (ad. pytanie badawcze 2.2). Większość respondentów wyraziła przekonanie, że w najbliższych 5 latach sytuacja pracodawców na rynku pracy również będzie się poprawiać (ad. pytanie badawcze 2.3). Podstawowym argumentem przemawiającym za taką opinią była kwestia silnej pozycji pracodawców na rynku, głównie dzięki tworzeniu nowych miejsc pracy (ad. pytanie badawcze 2.4). Jednakże zachodzące zmiany będą dla tej kategorii społeczno-zawodowej szczególnie problematyczne. W opinii większości uczestników badań w najbliższych 5 latach sytuacja pracowników na rynku pracy w Polsce będzie się poprawiać (ad. pytanie badawcze 2.5). Będzie to uzależnione głównie od tego, iż – zdaniem respondentów – coraz bardziej będzie brakować rąk do pracy, przy jednocześnie rosnącym popycie na pracowników (ad. pytanie badawcze 2.6). Również przewidywania dotyczące sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach są optymistyczne, tzn. w opinii większości uczestników badań będzie się ona poprawiać (ad. pytanie badawcze 2.7). Istotnymi czynnikami wpływającymi na taki stan rzeczy mają być takie kwestie jak polityka prorodzinna, zmiana postrzegania roli kobiet, stabilność zatrudnienia, wzrost pensji i ogólnie aktualne wymogi rynku pracy (ad. pytanie badawcze 2.8). Zdaniem większości respondentów warunki na rynku pracy w najbliższych 5 latach będą się korzystnie rozwijały także w przypadku młodzieży. Co więcej ta kategoria społeczno-zawodowa będzie najmniej zagrożona zachodzącymi przemianami gospodarczymi (ad. pytanie badawcze 2.9). Atutami młodzieży są w tym kontekście takie kwestie jak: czynnik demograficzny, wysokie kwalifikacje, wsparcie na starcie, tania siła robocza oraz cechy osobowościowe młodych osób. Większość badanych miała natomiast problem z jednoznaczną odpowiedzią na pytanie o przyszłość osób niepełnosprawnych na rynku pracy w najbliższych 5 latach (ad. pytanie 2.11). Zdaniem badanych osoby niepełnosprawne będą mogły liczyć na wsparcie ze strony państwa oraz promocję zatrudnienia, co może pozytywnie wpłynąć na ich aktywność zawodową (ad. pytanie badawcze 2.12).

Uczestnicy badań ocenili trafność swoich prognoz krótkookresowych na ok. 67%, średniookresowych na ok. 49%, a krótkookresowych na ok. 31% (ad. pytanie badawcze 2.13). W opinii większości badanych zawodami przyszłości są głównie te, które są związane

z branżą informatyczną (ad. pytanie badawcze 2.14). Będzie to wynikać głównie z postępu technologicznego, rozwoju robotyki oraz automatyzacji, w tym usług (ad. pytanie badawcze 2.15).

Zdecydowana większość uczestników badań zadeklarowała zainteresowanie wprowadzanymi szkołami branżowymi (ad. pytanie badawcze 2.16). Również większość respondentów stwierdziła, że zna założenia reformy systemu edukacji (ad. pytanie badawcze 2.17). Większość badanych pozytywnie oceniła wprowadzenie szkół branżowych, a podstawą takiej opinii była kwestia dostosowania kształcenia do wymogów rynku pracy (ad. pytanie badawcze 2.18). Zdaniem większości respondentów zmiana systemu kształcenia wprowadzająca szkoły branżowe przyczyni się do polepszenia się sytuacji na rynku pracy w najbliższych 5 latach (ad. pytanie 2.19).

Ogólnie rzecz biorcą badani bardzo optymistycznie postrzegają przyszłość rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach, a co więcej swoje prognozy w tym względzie oceniają jako bardzo prawdopodobne (ad. pytanie badawcze 2).

Zdaniem większości badanych, skala zjawiska określanego jako młodzież NEET jest duża (ad. pytanie badawcze 3.1). Badani jako główną jego przyczynę wskazywali przeważnie problemy wychowawcze w rodzinie (ad. pytanie badawcze 3.2). Najważniejszą konsekwencją tego zjawiska zdaniem większości uczestników badań będzie pogorszenie się sytuacji na rynku pracy (ad. pytanie badawcze 3.3). Do najbardziej efektywnych sposobów przeciwdziałania zjawisku młodzieży NEET zaliczono natomiast skoordynowane współdziałanie różnych podmiotów (ad. pytanie badawcze 3.4). Konkretnie miałoby się ono przejawiać poprzez doradztwo zawodowe i wsparcie psychologiczne, umiejętne wykorzystywanie funduszy unijnych m.in. na szkolenia (ad. pytanie badawcze 3.5). Takie działania miałyby być domeną instytucji rynku pracy oraz organizacji kościelnych (ad. pytanie badawcze 3.6).

Ogólnie zdaniem uczestników badań, zjawisko młodzieży NEET jest istotnym problemem natury społecznej, który przy braku podjęcia odpowiednich działań zapobiegawczych może przełożyć się na pogorszenie się sytuacji na rynku pracy w Polsce (ad. pytanie badawcze 3).

Biorąc pod uwagę powyższe można ponadto stwierdzić, że projekt, którego częścią są niniejsze badania stanowi odpowiedź na oczekiwania dotyczące dostosowywania systemu

kształcenia do wymogów współczesnego rynku pracy oraz przeciwdziałania negatywnym konsekwencjom zjawiska młodzieży NEET.

Spis schematów, wykresów i zestawień

Schemat 1 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce 18
Schemat 2 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce 22
Schemat 3 Czynniki decydujące o złej sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce 26
Schemat 4 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce 28
Schemat 5 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce 32
Schemat 6 Czynniki decydujące o złej sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce 36
Schemat 7 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce 39
Schemat 8 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce 43
Schemat 9 Czynniki decydujące o złej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce 48
Schemat 10 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji przedsiębiorców na rynku pracy w Polsce 51
Schemat 11 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji przedsiębiorców na rynku pracy w Polsce 54
Schemat 12 Czynniki decydujące o złej sytuacji przedsiębiorców na rynku pracy w Polsce 58
Schemat 13 Czynniki decydujące o dobrej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce 60
Schemat 14 Czynniki decydujące o przeciętnej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce 62
Schemat 15 Czynniki decydujące o złej sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce 66
Schemat 16 Przyczyny polepszenia się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach 72
Schemat 17 Przyczyny pozostania bez zmian sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach 77
Schemat 18 Przyczyny pogorszenia się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach 81
Schemat 19 Czynniki decydujące o przewadze pracowników na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 85
Schemat 20 Czynniki decydujące o przewadze pracodawców na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 89
Schemat 21 Czynniki decydujące o przewadze młodzieży na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 91
Schemat 22 Czynniki decydujące o przewadze kobiet na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 92
Schemat 23 Czynniki decydujące o przewadze osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 93
Schemat 24 Czynniki decydujące o braku możliwości wskazania beneficjentów przemian zachodzących na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 93
Schemat 25 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji pracodawców na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 95
Schemat 26 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 98
Schemat 27 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji kobiet na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 101
Schemat 28 Czynniki wpływające na zagrożenie pozycji młodzieży na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 101
Schemat 29 Czynniki negatywnie oddziałujące na rynek pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań, którzy nie wskazali żadnej szczególnie zagrożonej kategorii społeczno-zawodowej 102
Schemat 30 Czynniki decydujące o perspektywiczności zawodów w opinii uczestników badań 108
Schemat 31Uzasadnienia pozytywnych opinii uczestników badań na temat wprowadzenia szkół branżowych 115
Schemat 32 Uzasadnienia negatywnych opinii uczestników badań na temat wprowadzenia szkół branżowych 121
Schemat 33 Uzasadnienia ambiwalentnych opinii uczestników badań na temat wprowadzenia szkół branżowych 123
Schemat 34 Wpływ wprowadzenia systemu szkół branżowych na sytuację na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań 128
Schemat 35 Przyczyny dużej skali zjawiska określanego jako „młodzież NEET" w opinii uczestników badań 134
Schemat 36 Przyczyny zjawiska określanego jako „młodzież NEET" w opinii uczestników badań, według których jego skala jest trudna do oszacowania 137
Schemat 37 Przyczyny zjawiska określanego jako „młodzież NEET" w opinii uczestników badań, według których jego skala jest mała 140
Schemat 38 Konsekwencje dużej skali zjawiska „młodzieży NEET" w opinii uczestników badań 142

Schemat 39 Konsekwencje zjawiska „młodzieży NEET” w opinii uczestników badań, według których jest ono trudne do oszacowania 143
Schemat 40 Konsekwencje zjawiska „młodzieży NEET” w opinii uczestników badań, według których kształtuje się ono na niskim poziomie 145
Schemat 41 Sposoby przeciwdziałania dużej skali zjawiska „młodzieży NEET” w opinii uczestników badań. 147
Schemat 42 Sposoby przeciwdziałania zjawisku „młodzieży NEET” w opinii uczestników badań, według których jest ono trudne do oszacowania 151
Schemat 43 Sposoby przeciwdziałania zjawisku „młodzieży NEET” w opinii uczestników badań, według których kształtuje się ono na niskim poziomie 154

Wykres 1 Struktura płci respondentów (Dane w %, N=80) 13
Wykres 2 Kategorie podmiotów reprezentowanych przez uczestników badań (Dane w %, N=80) 14
Wykres 3 Stanowiska pracy reprezentowane przez uczestników badań (Dane w %, N=80) 15
Wykres 4 Struktura próby ze względu na województwa (Dane w %, N=80) 15
Wykres 5 Ocena sytuacji poszczególnych kategorii społeczno-zawodowych (pracodawcy, pracownicy, kobiety, osoby niepełnosprawne) na rynku pracy w Polsce 16
Wykres 6 Ocena sytuacji pracowników na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80) 17
Wykres 7 Ocena sytuacji młodzieży na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80) 27
Wykres 8 Ocena sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80) 39
Wykres 9 Ocena sytuacji pracodawców na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80) 50
Wykres 10 Ocena sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce (Dane w %, N=80) 59
Wykres 11 Opinie dotyczące kształtowania się sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach (Dane w %, N=80) 71
Wykres 12 Opinie na temat korzystnych konsekwencji przewidywanych zmian na rynku pracy w Polsce w najbliższych 5 latach dla poszczególnych kategorii społeczno-zawodowych (Dane w %) 84
Wykres 13 Kategorie społeczne korzystające na zmianach na rynku pracy w Polsce przewidywanych w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań (Dane w %, N=80) 84
Wykres 14 Kategorie społeczne zagrożone zmianami na rynku pracy w Polsce przewidywanymi w najbliższych 5 latach w opinii uczestników badań (Dane w %, N=80) 94
Wykres 15 Zawody przyszłości – wyszczególnienie (N=80*) 105
Wykres 16 Zawody przyszłości – pogrupowane (N=80*) 107
Wykres 17 Zainteresowanie zachodzącymi obecnie zmianami w systemie edukacji w Polsce zadeklarowane przez uczestników badań (Dane w %, N=80) 113
Wykres 18 Znajomość wśród uczestników badań założeń reformy systemu edukacji dotyczących wprowadzenia szkół branżowych (Dane w %, N=80) 114
Wykres 19 Ocena koncepcji szkół branżowych wśród uczestników badań (Dane w %, N=80) 114
Wykres 20 Znajomość określenia „młodzież NEET” wśród uczestników badań (Dane w %, N=80) 133
Wykres 21 Opinia na temat skali zjawiska określanego jako „młodzież NEET” (Dane w %, N=48*) 134

Zestawienie 1 Problematyka badawcza 9
Zestawienie 2 Założenia doboru próby 13
Zestawienie 3 Prawdopodobieństwo sprawdzalności własnych prognoz krótko-, średnio- i długookresowych w opinii uczestników badań (Dane w %) 104

Narzędzie badawcze – scenariusz wywiadu telefonicznego

Dane identyfikacyjne:
Imię i nazwisko ankietera ……
Data przeprowadzenia wywiadu …….
Godzina rozpoczęcia ……..
Godzina zakończenia wywiadu ……..

Dane rekrutacyjne:
Kategoria podmiotu ……
Stanowisko …….
Staż pracy ……..
Płeć respondenta ……

Preambuła:

Nazywam się (*imię i nazwisko ankietera*) i prowadzę badania w ramach (*dane projektu*) dotyczące (*przedmiot badań*). Badania te są anonimowe, to znaczy, że wyniki uzyskane w ich efekcie będą prezentowane jedynie w postaci zbiorczych opracowań, a nagranie wywiadu nie będzie udostępniane nikomu spoza zespołu badawczego. Dlatego też proszę o szczere i pełne wypowiedzi, gdyż tylko takie mają realną poznawczą wartość. Niniejszy wywiad składa się z tzw. pytań zamkniętych, tj. zawierających propozycję odpowiedzi i tzw. pytań otwartych, tj. umożliwiających swobodną wypowiedź. Wywiad potrwa ok. 40 minut. Czy wyraża Pan(-i) zgodę na nagranie naszej rozmowy?

Pytania:

Pyt. 1 Jaka jest w Pana(-i) opinii obecnie sytuacja pracodawców na rynku pracy w Polsce?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) bardzo dobra, 2) raczej dobra, 3) przeciętna, 4) raczej zła, 5) bardzo zła
Pyt. 2 Co Pana(-i) zdaniem decyduje o takiej sytuacji pracodawców? Proszę o uzasadnienie powyższej oceny uwzględniając aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne.
Pyt. 3. Jaka jest według Pana(-i) aktualna sytuacja pracowników na rynku pracy w naszym kraju?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) bardzo dobra, 2) raczej dobra, 3) przeciętna, 4) raczej zła, 5) bardzo zła
Pyt. 4. Co Pana(-i) zdaniem decyduje o takiej sytuacji pracowników? Proszę o uzasadnienie powyższej oceny uwzględniając aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne.
Pyt. 5. Jak ocenia Pan(-i) obecną sytuację kobiet na polskim rynku pracy?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) bardzo dobrze, 2) raczej dobrze, 3) przeciętnie, 4) raczej źle, 5) bardzo źle
Pyt. 6 Jakie czynniki kształtują tę sytuację? Proszę o uzasadnienie powyższej oceny uwzględniając aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne.
Pyt. 7 Jaka jest w Pana(i) ocenie aktualna sytuacja młodzieży na rynku pracy w Polsce?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) bardzo dobra, 2) raczej dobra, 3) przeciętna, 4) raczej zła, 5) bardzo zła

Pyt. 8 Jakie czynniki decydują o takiej sytuacji młodych osób? Proszę o uzasadnienie powyższej oceny uwzględniając aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne.
Pyt. 9 Jaka jest Pana(-i) ocena sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w naszym kraju?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) bardzo dobra, 2) raczej dobra, 3) przeciętna, 4) raczej zła, 5) bardzo zła
Pyt. 10 Proszę uzasadnić swoją wypowiedź uwzględniając aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne.
Pyt. 11 Jak w Pana(-i) opinii będzie się kształtować sytuacja na rynku pracy w najbliższych 5 latach?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) zdecydowanie się polepszy, 2) raczej się polepszy, 3) pozostanie bez zmian, 4) raczej się pogorszy, 5) zdecydowanie się pogorszy
Pyt. 12 Jakie czynniki będą o tym decydować? Proszę o uzasadnienie powyższej oceny uwzględniając aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne.
Pyt. 13 Którym Pana(-i) zdaniem kategoriom społecznym (pracodawcom, pracownikom, kobietom, młodzieży, osoby niepełnosprawnym) ewentualne zmiany na rynku pracy w najbliższych 5 latach będą sprzyjać?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać poszczególne podpunkty wraz ze skalą zawierającą odpowiedzi)
13.1 pracodawcy 1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
13.2 pracownicy 1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
13.3 kobiety 1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
13.4 młodzież 1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
13.5 osoby niepełnosprawne 1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
Pyt. 14 Której kategorii społecznej spośród wymienionych zachodzące obecnie na rynku pracy przemiany będą najbardziej sprzyjać? Proszę wybrać jedną odpowiedź.
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) pracodawcy, 2) pracownicy, 3) kobiety, 4) młodzież, 5) osoby niepełnosprawne
Pyt. 15 Proszę uzasadnić swoją ocenę.
Pyt. 16 Dla której kategorii społecznej spośród wymienionych zachodzące obecnie na rynku pracy przemiany będą najbardziej niesprzyjające? Proszę wybrać jedną odpowiedź.
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać poszczególne odpowiedzi)
1) pracodawcy, 2) pracownicy, 3) kobiety, 4) młodzież, 5) osoby niepełnosprawne
Pyt. 17 Proszę uzasadnić swoją ocenę.
Pyt. 18 Jak Pan(-i) ocenia możliwość formułowania trafnych prognoz dotyczących sytuacji na rynku pracy?
18.1 Prognozy krótkookresowe, czyli do jednego roku?
18.2 Prognozy średniookresowe, od 1 roku do 5 lat?
18.3 Prognozy długookresowe, czyli powyżej 5 lat?
Pyt. 19 Jakie zawody można uznać za tzw. zawody przyszłości?
Pyt. 20 Jakie kryteria (czynniki) będą o tym decydować?

Pyt. 21 Czy Pan(-i) interesuje się zachodzącymi obecnie zmianami w systemie edukacji w naszym kraju?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
Pyt. 22 Czy są Panu(-i) znane założenia reformy systemu edukacji dotyczące wprowadzenia szkół branżowych?
(uwaga do ankietera: po zadaniu pytania proszę przeczytać skalę zawierającą odpowiedzi)
1) zdecydowanie tak, 2) raczej tak, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej nie, 5) zdecydowanie nie
(uwaga do ankietera: jeśli odpowiedź 3, 4, 5 proszę przejść do Pyt. 26)
Pyt. 23 Jak ocenia Pan(-i) koncepcję szkół branżowych?
1) zdecydowanie dobrze, 2) raczej dobrze, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej źle, 5) zdecydowanie źle
Pyt. 24 Proszę uzasadnić swoją ocenę. Jakie są ewentualne silne i słabe strony tego rozwiązania?
Pyt. 25 Jak Pana(-i) zdaniem zmiana systemu kształcenia wprowadzająca szkoły branżowe przyczyni się do kształtowania się sytuacji na rynku pracy w najbliższych 5 latach?
Pyt. 26 Czy Pan(-i) spotkał(-a) się z określeniem młodzież NEET (z ang. *not in employment, education or training*), które w polskiej wersji językowej jest określane mianem młodzieży „ani – ani”?
1) nie *(uwaga do ankietera: jeśli nie → Dziękuję za udział w badaniu)*
2) tak *(uwaga do ankietera: kontynuacja wywiadu)*
Pyt. 27 Jaka Pana(-i) zdaniem jest skala zjawiska społecznego polegającego na tym, że młodzież pomiędzy 18 i 29 rokiem życia nie uczy się, ani nie podejmuje pracy?
1) bardzo mała, 2) raczej mała, 3) trudno powiedzieć, 4) raczej duża, 5) bardzo duża
Pyt. 28 Jakie Pana(-i) zdaniem są przyczyny powstania zjawiska społecznego określanego jako młodzież NEET?
Pyt. 29 Jakie w Pana(-i) opinii będę konsekwencje zjawiska młodzieży NEET dla kształtowania się sytuacji na rynku pracy w najbliższych 5 latach?
Pyt. 30 Jakie według Pana(-i) mogą być skuteczne sposoby przeciwdziałania zjawisku młodzieży NEET? Jakie to mogłyby być konkretne działania? Jakie podmioty miałyby je realizować?

Dziękuję za poświęcony czas.